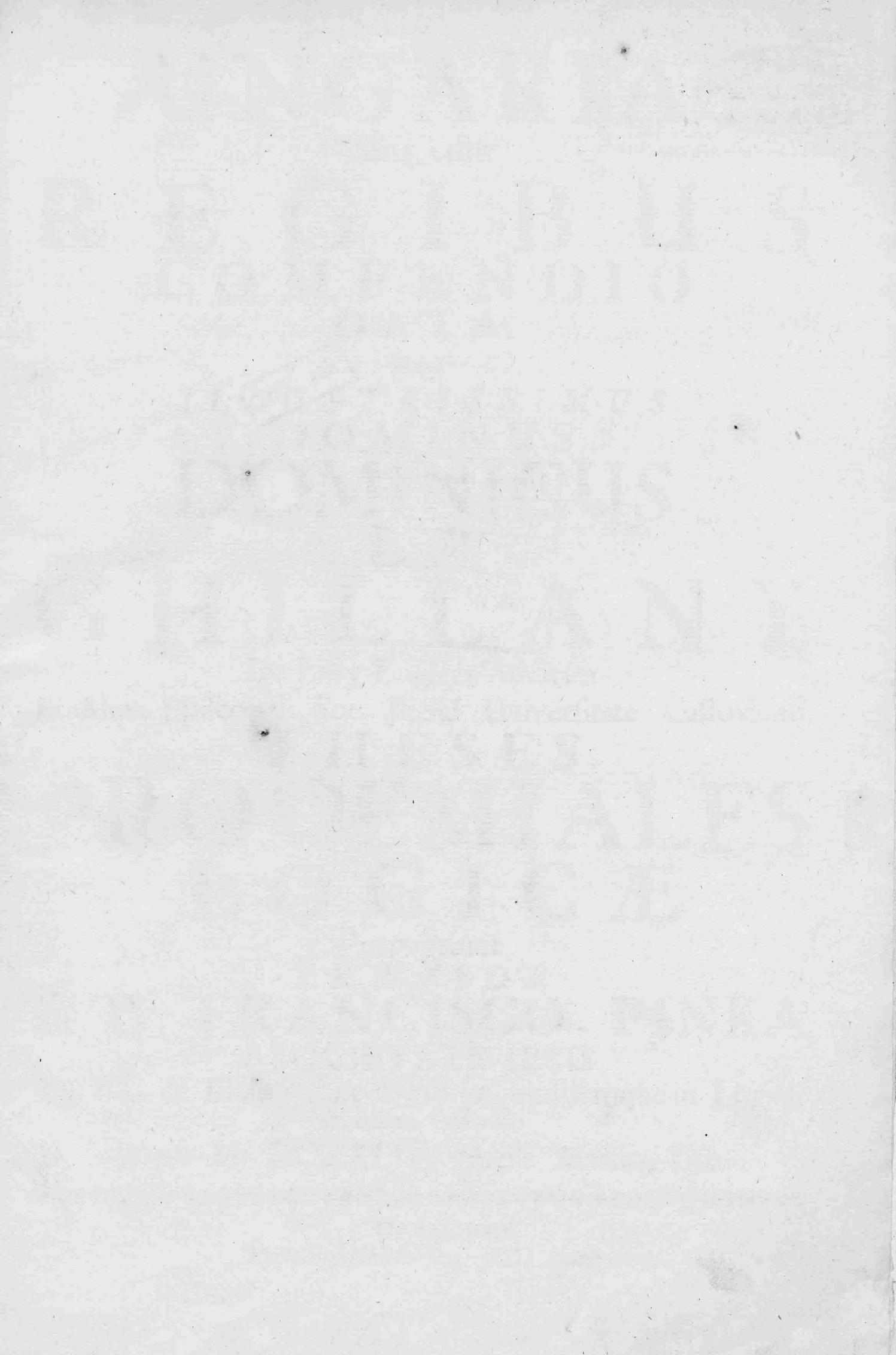

Rz 681

Kassai királyi jogakadémia
Könyvtára

Szekrény szám *XVI.*
Osztályzat *α.*

1208

Rev. 1962

Okresná ľudová knižnica Košice

Prin. č.	12947/964
Sign.	R2-681-w.1
Kos 180	
Odb. zn.	
943.9	V

Rev. 3

UNGARIA

Suis cum

R E G I B U S
C O M P E N D I O
D A T A,

1169

Dum

ILLUSTRISSIMUS
DOMINUS
DOMINICUS
L. B.

G H I L L A N Y

De Lazy Logices Auditor

In Alma Episcopali Soc. JESU Universitate Cassoviensi

T H E S E S

PROOEMIALES
LOGICÆ

Propugnaret

P R Ä S I D E

R. P. FRANCISCO PINKA

è SOCIETATE JESU

AA. LL. & Philosophiæ Doctore, ejusdémque in Logicis
Professore Ordinario

Annô M. DCC.XLIV. Mense Martio, Die

CASSOVIÆ

Typis Academicis Soc. JESU Annô 1744.

DEO
UNI, ET TRINO
PATRI
INGENITO

Qui

Ante mundum, & ante nihilum

Æternitatem

vixit, & fecit.

FILIO UNIGENITO

Qui

Alius à Patre, non aliud,
Homo esse voluit, ut mori posset.

SPIRITUI

PARACLITO

Qui

A PATRE, & FILIO

Non ore, sed corde, nec linguâ, sed flamâ
Procedit

Gemini spirantis unum suspirium.

Latenti sub velo Fidei

SSS. TRINITATI

Quam

Perversa curiositas

inquirere;

Fides, & securitas

credere, ac tenere;

Perfecta, & summa est felicitas

videre, sicuti est.

Se, & Philosophiam suam totam dicat, consecrat

Dominicus L. B. GHILLANY.

THESES PROOEMIALES *D E* NATURA, OBJECTO, & NECES- SITATE LOGICÆ

I.

Ogica est facultas, quæ sciendi modos tradit, & instrumentorum sciendi vim proprietatésque demonstrat: in quantum præcisè est Ars, est habitus purè practicus, in quantum verò Scientia, habitus purè speculativus.

II.

Esta utem Ars propriè talis omnis Logica habitualis Docens, seu Analytica, seu Topica, seu Sophistica; nulla verò Docens quà talis est Scientia; sed scientia in sensu proprio est sola Logica Analytica habitualis Utens; Topica Utens, & Sophistica nec Ars, nec Virtus intellectus est.

III.

Actualis Docens est quævis regula Logicæ; Utens actualis pro-

propriè, & in recto talis, sunt omnes, & soli illi actus, qui realiter sunt regula Logica, & alterius regulæ usus, atque adeo omnis Logica Utens est etiam docens, non vicissim; actus verò ex directione Logicæ eliciti, impropriè solum Logica Utens dici possunt, quorum species constituunt habitum realiter distinctum ab habitu Docente.

IV.

Objectum materiale Logicæ Artis sunt res omnes; formale verò artificiosæ cognitiones: Definitiones, Divisiones, Argumentationes &c. Logicæ autem Scientiæ objectum materiale sunt actus ex directione præceptorum Logicorum eliciti, & ipsa præcepta; formale ipsa artificialitas Logica.

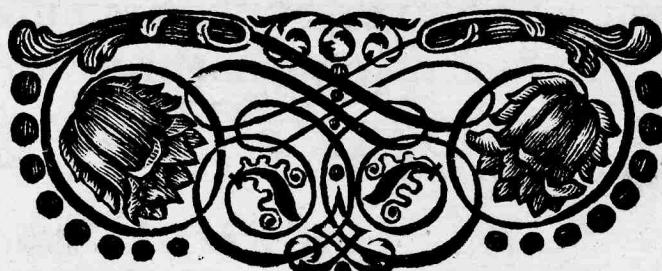
V.

Objectum formale attributionis Logicæ Analyticæ est Definitionis essentialis Metaphysica deducta ex præmissis certis, & evidenteribus, Topicæ problema, Sophisticæ sophisma ex præmissis illatum; præcepta porro, quæ Logica ars tradit de objecto formalis attributionis, sunt objectum materiale attributionis Logicæ Scientiæ.

VI.

Logica artificialis actualis ad alias scientias in statu perfecto obtinendas nec metaphysicè, nec physicè, nec moraliter necessaria est; sed necessaria ad illas est necessitate solum secundum quid dicta, seu ad melius esse.

O. A. M. D. Tri- Unius G. SS. OO. H.

LIBER I. U N G A R I A Singulare Providentiæ Divinæ in natura prodigium.

Argumentum & Synopsis Libri I.

§. I. **M**ago Ungariæ, Finitimæ Provinciæ. Nova ejusdem partitio in Occidentalem, Meridionalem, Orientalem, Septentrionalem.

§. II. Ungariæ Occidentalis Comitatus: Mosoniensis, Castri-Ferrei, Szaladiensis, Besprimiensis, Albensis, Pilisiensis, Strigoniensis, Jaurinensis, Comaromiensis. Eorum Notationes, Urbes, Oppida, Arces, Castella, Supremi Comites, Loca DEO sacra-ta, Idiomata. §. III. Ungariæ Meridionalis Comitatus: Baranyensis, Tolnensis, Simegiensis, Bodrogiensis, Bacsienis, Szolnokiensis, Pestiensis, H-
vesien-

vesiensis, Temesiensis, Severiensis, Csanadiensis, Aradiensis, Csongradiensis. Eorundem nomenclaturæ, Urbes, Oppida, &c. §. IV. *Ungariæ Orientalis Comitatus: Bihariensis, Szattmariensis, Ugocensis, Maramarosiensis, Torontaliensis, Szabolcensis; & adjacentes Transsilvanis plagæ; cum originibus Nomina, Urbibus, &c.* §. V. *Ungariæ Septemtrionalis Comitatus: Beregiensis, Ungensis, Saarosien sis, Scepusiensis, Liptoviensis, Arvensis, Turoczen sis, Trencsiniensis, Zempliniensis, Abaujvariensis, Tornensis, Gomoriensis, Szoliensis, Borsodiensis, Novigradiensis, Hontensis, Barsiensis, Nitriensis, Posoniensis. Locorum horum derivationes, Urbes, &c.* §. VI. *Insulæ Ungariæ. Aquæ. Lacus. Fontes. Thermæ, & earum Virtutes. Item Montes, Silvæ, Metalla, Feræ. Denique terræ fecunditas, Cœli temperies.* §. VII. *Ungaria in Regnum elevatur.*

§. I.
Imago Un-
garie
V
Ngaria, si ab oriente occumbentem versus solem prospicias, Imperatorium exprimit Caput, quale ferè veteribus Romanorum in nummis est legere. Colli vicem Teme- suariensis ac Severiensis Provinciæ subeunt, Transsilvaniam inter & Serviam longius excurrentes. Frontem amplè ad Majestatem explicant Posoniensis, Nitriensis, Trencsiniensis, Arvensis, & Turocziensis plagæ, cum Liptoviensi, ac non modica Scepusiensium parte. altera illarum pars interciliū cum Saarosiensis facit. Nasum inchoant Abaujvariensium, continuant Zempliniensium & Beregiensium regiones; quem porro in aquilinum efformant Ungenes; ac in acumen deducunt Maramarosienses. Terræ Szattmarienses, cum Bihariensibus, nec non quibusdam finitimis, geminum constituunt labrum, mentumque præterea. Verticem cum moderatiore quapiam veluti cæsarie Mosoniensis, Soproniensis, Castrique Ferrei Comitatus imitantur. Loca, quæ propius Sclavoniam attingunt, occiput; quæ medium regni tenent, oculos, genas, & cetera id genus vultus ornamenta planè absolvunt. Laurum demum Imperatoriam Danubius, suas per Insulas, grandiores quasi gemmas, distinctus; à Posonio ad Dravum usque protrahit; cui infra Eslekinum junctus, omnem magni istius Capitis Imaginem definit. Quæ quidem, si longitudinem species, ab ortu in occasum extenditur

ad octuaginta milliaria Germanica; si latitudinem à Septemtrione in meridiem, ad septuaginta.

^{3.}
Finitime Provincia. Habet Ungaria, quæ orientalior est, terminum Transsilvaniam; quæ occidentalior partem Moraviae, Austriam, Styriam; ad Septemtrionem occurrit Russia, Polonia, Silesia, & altera Moraviae pars; ad meridiem Sclavonia, & Servia.

^{2.}
Termini controversi. Quam autem in promptu est Provincias, Regnaque vicina censere; tamarduum hæc inter & Ungariam veteres, eosque certos limites reperire. Dabit hos dies unus, qui amica jurgia pace componet, & vicina charitate.

^{3.}
Nova Unga- riae parti- tie. Ungaria ipsa, jam inde ab heroicis Progenitorum suorum temporibus, sive incolarum arbitrio, sive rerum vicissitudine, seu scriptorum sententiis, varias dividitur in partes. mihi, non tam novi studio, quam memoriæ mortaliū consulere volenti, placet in primis partitio illa, quæ à Solis ducitur cursu; ita: ut altera pars Orientalem, Occidentalem altera; tum Meridionalem tertia, suprema tandem Septemtrionalem constituat Ungariam. Quò autem res universa plana, claraque evadat: omnem Regni istius imaginem ab Urbe Austriæ Vienna spectandam do, loco occumbentem ad solem ab Arcto paullum declinante. Ergo primùm Occiduam exhibeo plagam; tum factio per Australēm itinere, in Borealisbus demum oris siltam; ubi tamen ante has, regionem lustravero, quæ nascen- tem excipit solem. Ordo inversus, commodus ta- men: tum quia facilius ratione ista sub aspectum peregrinarum etiam nationum Ungaria veniet; tum quia nostri ipsi Populares in vocibus Citeriori & Ulterio- ri, Superiori & Inferiori, aliquando desinent hallucina- ri. Sit igitur suscepti operis initium ab Occidente.

^{S. II.}
Ungarie Occidentalis Comitatus. Mosoniensium primus obtutum oculorum explet Comitatus, si ex Austria in Ungariam dextrorsum intendas. Sortitur nomen ab Oppido Moson, celebri veteribus ac munito; haud procul à Danubio ex ædi-

ædificato. hodie præter ruinas, vix quidquam eo loci: sive fortuna belli sedem illam ad pauperiem redi-<sup>Mosoni-
ensis.</sup> gente; sive incolis habitationem minus idoneam ultro solitudini permittentibus. Successit Mosonio in caput Provinciæ Ovarinum, ædificiis ac situ omni-<sup>Oppida, Ar-
ces, Castella.</sup> no non inelegans, à longiori Salamonis Regis incola-<sup>An. M.
LXXIV.</sup> tu * etiam illustre. Privilegiis antiquorum Princi-<sup>An. M.
LXXIV.</sup> pum adeo dives est: splendidum ut *Ovariensis Reipubli-
cæ* nomen suo non dubitet insculpere sigillo. Arx illi perqam vetusta jungitur; sed & ipsum Oppidum grandis incingebat fossa, arcendis Turcarum excursionibus, præfertim cùm Jaurini rerum potirentur, opportunè educta; quam tamen munitionem si non abstulit, labefactavit certè quidem tantis barbarus ille cladibus An. seculi proximè superioris LXXXIII, rudis ut modò, indigestaque duntaxat circumeat propugnaculi moles. Ceterum nomen *Ovar*, quod veterem designat arcem inditum loco ab Ungaris propterea, quòd illam (sic fertur) suum ante adventum conditam reperiunt, ac novam ipsi alteram ad Mosonium erigunt. Porrò ditio *Ovariensis Dos Reginæ* Ungariæ audit; ab eo nempe tempore, quo Anna Ludovici II. Soror in Augustissimam Austriacorum Familiam An. MDXXI. nupsit; cui Frater Rex amplissima terræ istius latifundia dotis loco attribuit. Reliqua Mosoniensis Comitatûs oppida plus nominata sunt: Kópcsenium sua cum arce insigne; tum Oroszvarinum cum Castello; Raica similiter; Lebenium deinceps; ac Oppidum S. Nicolai; ad ultimum Fertő, à vicino, cuius ripam occupat, lacu appellatum; quod nunc, mutuato à Germanis vocabulo, Neufiedl vulgus nominat.

Singulare istud Mosoniensium tractus, ac proprium habet: quòd majorum ætate, non, nisi Reges; aut proximos Regibus, supremorum in dignitate Comitum adoraverit, magna oportet fuisse

membra, quibus tam grande caput. nunc hoc in honore familia regnat Zichiiana.

^{6.}
Loca Sacra. Devotam Cœlis ædem Lebenium tenuit, Abbatiam S. Iacobi, Sanctam magni Benedicti Filiorum domum, fundatam An. M.CCIX. à Chephano & Poth fratribus Hedervariis, ac Ungariæ Proregibus. Jam verò tempore hoc Ovarinum à Principe Strigoniensium Georgio Szecsenio Capucinos accepit. Prata autem Mariana (id nomen loco est) ab altero Principe Paulo Esterhazio Franciscanos; ubi magnifica cum Basilica grande illis stat Monasterium. Paulinos habet Oppidum Fertó; Cistercienses Aula Monachorum, vulgus appellat Minichhoff.

^{7.}
Lingua. Lingam Nobilitas potior Ungaricam loquitur & Germanicam, plebs rustica ferè Croaticam.

^{8.}
Cur Limites Comitatum non exprimantur. Erit fortasse unus aliquis, qui fines isthè Comitatuum ac limites nōsse desideret; & verò mihi quoque id præcipuum in votis. at enim, si quemadmodum res se habet, edixero: cavi vehementer, novis veteres augeam erroribus. Adivi plures, qui de Ungaria scriptione mereri studuerunt, vidi, legi, volvi; antiquos, recentiores, & planè novos; quin etiam Tabulas consului Geographicas, nec unas illas; ut si quid uspiam reperirem, quod mecum faceret, quâ possem curâ & diligentia maximâ, suis tandem regiones singulas terminis definirem. Tempus & chartas trivi, profeci nihil. locum, ubi ad extremum pedem figerem, inveni nullum. plerique omnes inter se pugnantes; multa illil confusa; plura liti obnoxia; generatim dant omnia, nominatim vix pilum. quæ utut ferenda essent, tamen tot, ac tanta menda præterea, quæ in Authores circa Limites Comitatuum irrepsierant, à me quidem suffragium impetrabunt nunquam. probo multorum in Regnum nostrum voluntatem, & studium egregium; errationes non item: quas ferme, quocunque oculi inciderint, videre est; dum loca unius plagæ transferun-

feruntur in alteram, fluvij permiscentur, silvæ, territoriāque commutantur, plurima sic præter ordinem narrantur; ut in ipsis illis limitibus, totos, oportet, extra limites divageris. Quocirca nè Patronus accederem hallucinationibus, satiùs duxi in terminorum interea descriptione dilatione uti; quoad vel erudirer speciatim per regionum singularum incolas, aut certè loca ipsa pedibus usurparem ac visu. atque has omnino geminas ego vias censeo, quibus aslequi verum datur: cui scriptio omnis servire debet; nec tam, ut illi profit, elaborare, quàm ut nè quid obsit. Sed jam in partes Soproniensium concedamus.

Molonensem agrum Soproniensis excipit dives opum, ac elegantiæ. Nomen à principe Urbe Sopronio deducit, de cujus origine contendant, quibus gratum altercari. Fertur: Civitatem Rex Salamon ab interitu vindicâsse, ornâsse privilegijs, & primam in Ungaria liberam, Regiamque creâsse. Sita est in valle ad omnem amœnitatem composita, turribus ac muris potens. Spatiis definitur exiguis, sed amplissimis undique diffunditur suburbis. Ædicia ea sunt Soproniensibus, quæ universa Regni Comitia quater hospites accepere. Templum extra Urbem D. Michaëlis visitur, augustum Cæs. Friderici opus. Duo alia ibidem: alterum Spiritus Sancti, Joannis Bapt. alterum, sed illud vetustissimum omnium. Secundas à Sopronio Kismartonum obtinet; urbs & ipsa regia, in qua superiori proximè seculo excelsa Principis Pauli Esterhazij magnificentia eam arcem posuit, quæ Europæorum inter ædificiorum prodigia possit censeri. habet pariter) Templum Parœcia, jure in pulcerrimis numerandum. Tertia porrò Civitas Regia Rustum est; cultu, non amplitudine commendatur. Oppida Soproniensium terra numerat nec pauca, & populo referta: Fraknoiense, cui Arx imminet fortissima, gazis Familiæ Esterhazianæ onerata. additæ præsidio munitiones An. MDCX-

^{9.}
Soproniensis
Comitatus.

^{10.}
Urbes, Op-
pida, Arcæ,
Castella,

XXV. per Nicolaum Pauli suprà memorati Paren-
tem , cujus possessionem jam ante decennium iniê-
rat. Suam habet quoque arcem Kereszturinum; &
olim Kapovarinum. Sequuntur : Csepreginum
grande Oppidum, Locsmandinum, Nyekinum, Fe-
ketevaros , & Széles kút ; hoc, Latinis fontem latum ;
illud, significat Oppidum nigrum. Castellum de-
nique habent Rakosienses , bina alia Szeplakienses ;
sed Landzerienses arcem altissimam , uti & Kabolden-
ses cum Losensibus minoris gentium sunt, sed elegan-
tia Castella : Pinyense, Dasztifalvense, Peresznyense ,
Büense , Petőhazense , Horpacense , Udvardiense , Fü-
lese , Bükense , Ságense , ac Salamonfalvense.

^{II.}
Supremi Co-
mitem.

Munus supremorum Comitum Provinciæ hujus
hæreditarium est Elterhazianæ Domui ; penes cujus
natu maximum residet Sac. Rom. Imperij Principis
titulus celsissimus ; quem primus suam in familiam
sæpe numero laudatus Paulus intulit An. MDCLX-
XXVII. quóve perpetuus serum in Nepotem transfi-
ret , An. tandem MDCCXII. impetravit.

Sed enim ut suum ætatibus , ita claris etiam ho-
noris insignibus insidiatur senium ; & , nisi bene mul-
tus caveas , lapsus præceps in veteres egestatis calami-
tates , atque adeo triste fatum. advertit id animum
Pauli viri singulari prudentia : idcirco , quò malo oc-
curreret , vetuit lege lata patrimonium in capita suo-
rum partiri ; verùm hæredem principum fortunarum
(Majoratum Hispani dicunt) eum instituit , cui na-
scendi sors primum attribueret in posteris locum.
Factum sapiens ! dignum omnino quod Dynastæ
Familiarum
interitus
unde? imitentur plures. Certè quòd florentissimæ sæpe
stirpes ad eas pedetentim rei familiaris angustias deci-
derint , ut funeri quandoque sumptus defuerint , indè
est : quòd opulentissimæ progenitorum fortunæ , se-
mel , iterum , tertio , ac sæpius , plures in liberos , im-
miti miseratione dividebantur ; & quòd augebatur fo-
boles numerosius , hoc infelicius opes imminueban-
tur.

tur. Et verò da mihi hominem veteris prosapiæ, ac multarum imaginum, cui centum aureorum nummūm millia quotannis in ærarium veniant; fingetur quinos ab eo procreari filios; fac deinde singuli similiter hæreditatem adeant; millia vicena unus accipiet. Jam si quini rursum huic liberi; quaterna, nec plura, millia sigillatim numerabunt. Sed nascantur & ex istis uni alicui quinque alij; prefectò si viritim distributio instituatur, nè mille obvenient; & tamen ad pronepotes duntaxat ventum. Quid si autem & plures generis propagines haud interrupta serie deducantur; & proles uberior, atque dixi, progenerentur; nec paternæ divitiæ sint, quæ tam amplè exudent; tum prefectò jacebunt nomina summo loco nata, nec quidquam reliqui præter exefas quasdam tabulas de majorum suorum splendore retinebunt. risu, an lacrimis res digna? unius membranæ folio totam circumscribi nobilitatis supellestilem. Contrà sic ubi fortunæ bona omnia apud natu primum fuerint; ij, qui ad alteram, tertiam, quartamque nativitatem damnatos sese vident, spe hæreditatis depulsi, vias scrutantur alias, quibus eniti in famæ decora possint. Tenacissimus sui nobilium sanguis est; & siquidem à vitiis vacet, pudet consistere in ultimis, luctatur ad summa. nec foris negligit quærere, quam domi desperat coronam. quare bello alij excellere, litteris alij contendunt; fortisque errorem virtutibus corrigere elaborant. Longè secùs res habet illorum, de quibus primo loco commemoravi: nam illi, quoniam non nescij sint, possessiones laxas, congestumque Patrum sudore æs pro rata divisum iri, parum pensi habent molestam ijs operam locare, quibus ista parta sunt. Rerum abundantia juveniles prælertim animos in otium præcipitat & desidiam; paupertas erigit: vitiorum illa parens; hæc bonarum disciplinarum mater est, & veræ gloriæ. Sed quam

in quæstionem me temerè intuli? relegamus iter, re-
ctâ pergamus.

^{12.} *Loca Sacra.* Divino consecrata honori loca Soproniensis Co-
mitatus habuit: Conventum S. Joan. Bapt. Ordinis
Rhodiensium (modò audiunt Melitenses) Sopronij;
ubi plura numerantur Ecclesiastici censûs beneficia.
Ædes ad hoc Franciscanæ cum Templo assumptæ
Virgini erectorum. Tum collegium Sociorum Jesu Sa-
crario Divi Georgij additum; ubi etiam Convictus
Nobilium Adolescentum. & hi, & illi Parentem ve-
nerantur Georgium Draskovichium , alterum à ma-
gno illo Cardinale nominis ejusdem & sanguinis ,
Jaurinensium Præfulem , cuius munificentia domus
utraque in dies sustentatur. Posuerat ille quidem Je-
suitas An. MDCXXXVI. in suburbio; sed Urbem
subinde ingressi sunt , atque illud ipsum nacti domi-
ciliū , quod longè ante quidam hæreticorum , dum
in formam Collegij construeret , se Jesuitarum gratiâ
id facere dictabat. atque omnino constitit verbo fi-
des. Jam verò suburbana Patres colunt Dominica-
ni; pauci illi , sed ubi sua de integro urbi inclytæ re-
dierit pietas, spes haud vana est incrementi. Kis-
martonium & Seraphicos Fratres , & Augustinianas
suis concludit muris forores ; illos Nicolaus Pater ,
Filius has Paulus, uterque Esterhazius, loco dede-
runt. Extra muros Franciscanus idem Ordo Clau-
strum aliud habet , & advigilat sacro Calvariæ Mon-
ti; quem regiâ prorsus magnificentiâ singularis ejus-
dem Pauli religio excitavit , & ad omnium tum pie-
tatem, tum admirationem ornavit. Pauli iterum be-
neficio Fraknojenses quoque stant Servitæ. Sed
quam Laureti (nomen est loci) ijdem Viri Religio-
sissimi habitant domum , tribuunt alij Francisco Na-
dasdio Judici Curiæ Regiæ , alij Paulo millies mihi
laudato Esterhazio; intra verum consistunt utriue:
quippe Franciscus fecit, ut claustrum habeant; Pau-
lus , ut abundantius habeant. Wondorffium haud
lon-

longè Sopronio abest; sanctioris isthinc rudimenta ponunt Paulinæ eremi juvenes incolæ ad S. Wolfgangi. Soproniensium Civium vetus isthuc est beneficium, qui An. MCCCCLXXXI. evocatos DEI servos possessionibus dotârunt, próque virili sua quisque opibus promoverunt. Ad Landzerensem demum arcem Camaldulenses degunt favore Pauli Principis.

Incolæ Comitatûs hujus sermone plerique utuntur Germano; sunt, qui non, nisi Ungarum, nōrunt; alij Croaticum. Qui sacris auscultant Romanis, multi censentur; sed Luthero inhærent potentes præsertim è Civibus Soproniensibus, quos tempestas illa hoc in littus ejecit, quæ sectam istam Austriae ex terris * proturbavit.

A Castro Ferreo(vas vár) arce majoris olim, ac hodie nominis, dictus est Comitus Castriferrei; tam amplius, maximas ut inter Ungariæ regiones numeretur; tam delicijs omnibus affluens, gratiæ ut alibi peregrinari, hic colonias fixisse credantur. Prima voluptatum sedes Ginzium est, Urbs Regia, ac libera; non auro, aut precario hue titulorum eluctata, sed virtute suorum immortali. Ibat victor Solimanii exercitus per Ungariam, * offendit fortè de via in Ginzium, oppidulum haud à vallis firmum, à mœnibus non omnino provisum. ergo miles Turcus non tam obsidendi, quàm ludendi causâ sifit: scilicet horæ dimidiæ negotium arbitrabatur, Ginzio potiri. itaque mittit initio, qui ditionem imperent; contemnuntur. minas tum intentat, ac excidium; ridetur. assultu agit; repellitur. Strues undique lignorum, undique incendia cogit; dissipantur, extinguntur. Sic noctes, sic dies labor improbus fatigat obsecros, haud tamen tantum potuit, ut vallum vel unicum Civi eriperet; sibi subderet. Miratus Ungaram hostis virtutem, post quatuor admodum & denos dies tandem cessit obsidione. Qui oppu-

^{13.}
Lingua.^{* An. M.}
DCXXIV.^{14.}
Castrí
Ferrei
Comitus.^{15.}
Urbes, Op-
pida, Arces,
Castella.^{* An. M.}
DXXXIII.

gnâ-

gnârunt, sexaginta atque amplius erant millia; quadringentis non plures, qui propugnârunt. Usque adeo animi robur præ numero stat! Atque hæc illa urbecula est, quæ suam eripuit Græcis Spartam, transtulit in Ungariam; palâmque orbe fecit: vivere etiamnum vetera illa fortitudinis prodigia, ubi viri quidem vivunt. Jacet Ginzium ad amnem gemmeum, binos inter colles, altero frugibus, vinetis altero conspicuos, habet prægrandia duo suburbia; hoc Germani, illud Ungari colunt. Arcula quaternis elevata turribus Septemtrionalem Urbis facit angulum. Templum Parœciæ Divo Ungarorum Ducis Emerico sacrum est. Extra Ginzium in vertice montis maximi parietinæ quædam turris validæ conspicuntur, non dissimilem in formam constructæ, qualem passim latibulis suis dedisse vidimus militem Bohemum, diu ac multum sub Gisera Duce, Ungariæ incumbentem.

* ab An. 1441. fere ad 1460. * aut ergo ab istiuscæmodi hominibus, si furor ille quidem isthuc quoque penetrauit, fuerit excitata; aut certè à vicinis circum locis perfugij causâ adversus irruptiones Tartarorum.

* Post An. 1243. * Qua porrò vallis Ginziensium latius sese in planitiem explicat, Sabarienses occurunt terræ, Patricijs olim duntaxat assuetæ pedibus calcari. Amplum cultumque modò oppidum; sed umbra veteris majestatis: quam hodie soli lapides, & incisæ lapidibus loquuntur litteræ Ornatur arcuâ Jaurinensis Episcopi; quæ in aditu sui hinc, illincque per parietem, culta Romanis Idola, plurésque tabulas pro more gentis illius inscriptas, ceu rudera antiquæ Sabariæ, ostentat. Civitas ipsa muro incingitur humiliore; ceterum ædificijs frequentatur, & populo; qui seu virtute propria, sive Divi Martini Civis sui beneficio, tanta est religione: ut nè vernam ultimum Sabariæ patiatur à Fide Catholica alienum. Rohoncium Sabariensem plagam sequitur; oppidum grande præter Ungaros, Croatas complectitur & Germanos,

nos, Judæos perquam multos præterea. Arx Batthyániana partē loci facit, regijs planè sumptibus exædificata. sed imagines in primis admirationem excitant; in quibus, si modò vocem addideris, non est, cur vitam omnem desideres. è precio artem conjice: unius Bacchi vita coloribus expressa denis florenorum Rhenensium millibus venijt; & tamen multæ aliæ multò formosiores. Nemetujvarinum sua se fortitudine commendat. est juxta hoc in prærupto monte arx, quam novena circum tutantur propugnacula; & plurimus intus, qui defensioni servit, apparatus. juris est, & hæreditatis Batthyánianæ ab An. MDXXIII. quo eam Franciscus Dalmatiæ id temporis Prorex dono à Ludovico II. accepit. Jam ad defluentem Pinkam, oppida pariter, nec illa inornata, defluunt: Pinkafeldinum suo cum Castello; Borostyán & ejusdem arx supra montem sita; Szalonokinum deinde suis instructum vallis, auctum suburbijs, ac arce in colle paullum semoto excelsa tumum; sua etiam cum arce Monyorokerekimum, de quo Familia se scribit Erdödiana; Ad Arrabonem seu Rabam fluvium est Sarvarinum non ignobile seculo superiore propugnaculum. S. Gotthardus, divite Cisterciensium Abbatia à Bela III. An. MCLXXXIII. erectâ, similiter oppidum est perelegans. Dobra arcem secum ostentat; Kôrmendinum Castrum præterea. S. Martini denique & S. Michaëlis oppida omnium finiunt numerum. Arx, præter supra dictas, Vepiensis, præclara illa, & omni ex parte concinna, in plano est; in alto alia ad Lekam; Castella deinceps: Csakányense, Rakicsanyense, Sicense, Kofidiense, Keriense, Ramoczense, Tömördiense, Suranyense, & gemina Bosokiensi. Dignitas Supremorum Comitum hæreditaria est Battyánijs; quam hodie sustinet Ludovicus Regni Pro-Cancellarius.

Hac in parte Ungariæ celebrem habuit Præposituram S. Michaëlis Castrum Ferreum caput regionis;

quæ, afflictis Civitatis illius rebus, migravit Sabariam. Ibidem sacris operabantur Franciscani, & Dominicani. atque postremi hi redditi loco sunt per Georgium Szechenium Archiepiscopum Strigonensem. Abbatiam B. Mariæ de Monte Gissling, Nemetujvarini obtinebant Benedictini à Wolffero loci Comite An. MCLXXV. conditam; cujus nunc loco Monasterium Franciscanis exædificavit Familia Batthyániana. Eorundem fuit Abbatia altera haud procul Ginzio sita, à Fundatore Bors-Monostra appellata, quod idem est, ac Borsij Monasterium; locum hodie possident Cistercienses, & Patronum venerantur Paulum Esterhazium. hic idem Ordo sanctissimus, & ad S. Gotthardum, de quo nuper; & in * Porno suos colebat Abbates. Denique ad S. Benedictum spectabant Abbatiae Gyokensis, & Dömölkiensis ad radices montis Ság collocata. Præmonstratenses in Tûrje Præposituram regebant; quo longo sanè intervallo pòst iterum reversi, possessionem loci acceperunt An. MDCCI. Kôrmöndini florebant Guilelmítæ, domo & bonis à Dionysio Oklichio Regni Palatino stabiliti. Geminas quoque hoc in Comitatu incolebat Eremos Paulina Soboles: alteram Monyorokerekini; Szalonokini alteram: illuc Bertholdus Ellerbachius illam intulit An. MCCCLX-XIII, ac fundamenta Cænobij jecit. Condux Barbara muros in altum extulit; Filius Joannes manum operi imposuit supremam: atque hoc in Joanne totus extinctus est hæres, cui marmor dedit, & Lessum * An. 1498. Cardinalis Bakachius; qui etiam ditionem illius obtinuit; & ab hoc Erdödij. Szalonokinum porrò candidam deduxit coloniam Andreas Paumkircherus An. milles. quadring. septuages. quinto. ita Historia Ordinis. Sed alij malunt Abbatiam anno hoc, & loco, ab eo fundatam. & hic fortasse author est, aut certè reparator & Arcis vicinæ, & ipsius Civitatis; quoniam frequens repetebat: terna se condidisse ædifica;

* Fundata
An. 1235.

cia; DEO unum, Homini alterum, Diabolo tertium: & quidem Civitatem Homini, Diabolo Castrum, Claustrum DEO. Qui tempestate hac auctorati Cœlo terram istam colunt, quodam supra nominavi, reliquos accipe: Sabariensi in Civitate Ordo Seraphicus de Observantia habitat; ubi antè Minoritæ eo in loco, quem infirmis curandis veterum pietas construxerat. deinde exra oppidum eleganti in Asceterio suos instituit Tirones Magna Prædicatorum Familia, ad ipsam Sancti Martini Civis Sabariensis, Episcopi Turonensis, sacram ædem; ferunt hic loci in lucem editum Divum illum; de quo modo, præter Cineres paucissimos à Card. Kolonichio donatos, nihil habet reliqui. Augustini Filij, qui vulgo de Larga manica audiunt, Lekæ habent sedem, Templumque bellissimum; Fundator est Franciscus Nadasdius, marmoreo ibidem tumulo conditus. Ad ultimum, Ginzium excolunt Jesuitæ An. MDCLXXXIV. à Georgio Szecsenio inducti; qui pariter scholas aperuit, à frequenti Nobilitate, ab ingeniorum præstantia, à morum probitate, longè latéque plagis istis celeberrimas.

Idioma in regione Castri-Ferrei apud Nobiliores ^{17.} Lingua. viget Ungaricum; apud plerosque Civium Germanicum; pars vulgi istam, pars illam callent; Croaticum adhoc multi. Religione Catholica sunt plurimi; cui etiam in primis deferre student. dedit immortale rei tantæ monumentum Inclytus hicce Comitatus, quando nuperrimè Civilis belli tempore, arte nulla, nullis minis adduci potuit, suo ut gremio moveret Societatem Jesu, aut quidquam libertatis amplius, atque antea habebant, Romanæ Sedis adversarijs faceret.

Szaladiensis ordine sequitur Comitatus. controve-
runt de nomine: hi à Szalavarino (Szalavar) dedu-
cunt, alij ab oppido Szaladino. quid prohibet à Szala
partium istarum fluvio & Provinciam totam, quin &
^{18.}
Szala-
dienfis
Comitatus.
Origo No-
minis.

bina illa loca nominari? stant certè ab hac mea sententia clarissimæ Nitriensium, Agriensium, Turoczensium, Ungensium, Krasznenſium plagæ; quæ omnes, & multæ aliæ, extra controversiam omnem, suis debent aquis denominationem. Oppida isthinc præ reliquis celebrantur: Sūmeginum præclara cum arce, Egerszeginum, Szalavarinum, Szaladinum, Kapornakinum, Séchi Szigethum, Parvum Comaromium, Karosinum, Komarinum, Bérinum, Lentinum, Dobronokinum, Szantovium, Vallis S. Georgij, Kemendinum denique & Pôlôskinum celeribus olim cum arcibus. Vendicant sibi Szaladienses & S. Gotthardum, & Præposituram Tûrje. In ipsa autem Muræ Insula, quæ partem Comitatûs facit; Ormosdinum fortissimum, vastumque præterita ætate adversùs Turcam propugnaculum. Plastracium deinceps, Raczkanisa, ac Legradinum prius à munitione, nunc à cultellis, quos præstantifflnos faciunt loci artifices, nominatum. Restant ad hoc quina Szaladiensium oppida, quæ & arcibus, & summorum Virorum aut origine, aut habitacione sunt longè, ac dici ab ullo possit, illustrissima: Lendva inferior, de qua Banfij; Kanisa, ex qua Kanisaji; Novum Zrinium, ubi militaris statio Zriniorum. jam in Insula: Stridon (Strigova vel Stridova) magni illius Ecclesiæ Doctoris Hieronymi natale solum; Csak Tornya, quam Csak Conditor, ut creditur, Familiae Csakianæ, & ex fundamentis * eduxit, & incoluit. Superi quanta terra, quæ tantos cepit Viros! omnis hic sanguis herous, omnis Sanctus, omnis maximus. Regioni huic cum auctoritate Supremi Comitis præsideret modò Michael Joan. è Comitibus ab Althan Insulæ Dominus.

^{20.}
Loca Sacra.
^{1239.}

Vetustissima Banfiorum Familia Præposituram Rajkensem honori Mariano An. MCCXXXIX. erexit, eamque Præmonstratensibus colendam dedit; cum ex eodem sanguine Arnoldus Banfius jam ante quin-

quinquennium Monasterium condidisset Divi Domini Sororibus in Pôlôske ad Fanum S. Margarithæ. Senas Benedictini apud Szaladienses inhabitabant Abbatias: Primam ad S. Jacobum de Silisio ab Acha Prorege An. MLXIV. fundatam; in Oppido Szala alteram S. Adriani M. rursum Kapornakini S. Salvatoris, penes quam & Archivum Regni. tum juxta Muram ad S. Crucem; Denique Almadini, & Csatarini, utramque cultui Ungarorum Dominæ consecratam. Quaterna Paulinos alebant Cœnobia: Szalense ad S. Jacobum à Gyulaijana stirpe An. MCCCLV. conditum; Enyerense ad B. V. à Thoma & Joanne Enyerijs An. MCCCXXXVI. inchoatum, ac paullo post ad culmen perductum; Csaktornense ad S. Helenam An. MCCCLXXIV. stabilitum per duos Stephanos, alterum Vajvodam Daciæ, Magistrum alterum Agazonum Regalium. ita quidem Annales Paulini. sed sunt qui An. MCCCLXXVI. Abbatiam, eo loci à Stephano Chakio, dicto supra Vajvoda, scribant fuisse conditam. Demum Jenőense Anno milles. quadring. quinquag. tertio à Georgio Paulini Ordinis Fratre exædificatum. Uno superabant Seraphici Eremitas domicilio; & sunt: S. Spiritus; B. V. in Szemenye à Michaële Banfio excitatum; in Jenő; Ormosdini, item & Kanisæ, Joannis Kanisai Archiepiscopi Strig. opus. quæ duo postrema oppida etiamnum obtinent; uti & Tempellum S. Regis Ladislai medias inter aquas situm ijdem custodiunt; ubi hodie grandem Basilicam cum Monasterio communis Catholicorum religio construit. Ferunt: ope divina translatam isthuc ex Croatia ædiculam. illud certum, multa quotannis mortalium millia eò peregrinari, locumque à prodigijs longè esse celeberrimum. sunt denique PP. Franciscani Sumegini. Multum & Societas JESU habitabat in Arce Lendvensi Banianæ amata Familiæ, agrumque Szaladiensem sudore exercebat & sanguine.

ne. atque ex hoc primū loco colonias duxit Ann. MDCXIV. Quinque-Ecclesiensem in urbem, summis id Turcā (quod jure mireris) precibus efflagitante; Banfio non, nisi acceptis securitatis tabulis, ac fide Sacramento firmata, indulgente. Ætate hac, præter memorata modo loca, est quoque Franciscana Domus Csaktornyæ; quod oppidum vicino ex monte despectant Paulini, qui pariter Stridonensi, laudati suprà Hieronymi, Templo, à Petro Zrinio cum bonis omnibus Ordini illi collato, intendunt.

^{21.}
Lingua.

Linguam Szaladienses Ungaricam loquuntur, & Illyricam; aut verius è Croatica & Slavonica mixtam.

^{22.}
Wespri-
mienfis
Comitatus.

In Besprimiensem sive Wesprimiensem hīc progre-
dimur regionem, à Besprimio Civitate nobilissima nun-
cupatam. est illa à situ loci per amæna, ab Episcopali
Sede veneranda; à Divi Emerici perpetuam ibidem
cum Virginitate fidem sancientis casta; à frequen-
tiori denique Sanctissimi Regis Stephani, ac integer-
rimæ Giselæ Reginæ Conjugis commemoratione, san-
cta. Oppidum deprimitur in vallem, in collem as-
surgit Arx; Arcis medium Templum Cathedrale
obtinet grande, altum, magnificum. quod mœstif-
simis è ruderibus, paucis ab hinc annis, rursum in
eum emersit splendorem, qui primo certet decori;
liberalitate planè eximia, omnem Episcopatū cen-
sum, in illud profunde, hodierno Cellissimo Stri-
goniensium Principe Emerico Esterhazio, dum Can-
cellarius Regni, ei quoque Provinciæ moderaretur.
Principi Angelorum Michaëli sacrum est. sub hoc,
facellum hæret S. Georgij, Giselæ Matris munificen-
tiâ An. MVI. conditum; Emerici Filij Castitatis vo-
to An. MX. dedicatum.

^{23.}
Quis Fun-
dator Epi-
scopatus.

Sunt, qui Templum illud quoque majus Giselæ
veluti Fundatrici; Episcopatum autem Stephano
tribuunt Fundatori; ac unum illorum esse, quos An.
M. Roma probavit. Contrà alij sentiunt ante An.
MI.

MI. atque adeo ante tempora Regum illorum floruisse utrumque. At quo tandem illo tempore? ante Ungari quam Pannoniā potirentur? tam enim verò incertum id, quam quòd ullus Regum ante Stephanum Besprimium coluerit. Sed demus ultro istud: quid? ideone à Stephano fundari non potuit, quia floruit ante Ungarorum has in terras adventum? assentior: si Schyticam illam hiemem, per totam, quam patet, Pannoniam latè grassantem, unus quis affirmaverit, tam fuisse isthinc piam, soli ut Ecclesiæ Besprimiensi suum relinqueret florem. Quòd si cum ceteris hunc pariter decoctum censeat, non erit, cur Stephanum gloriā spoliet Fundatoris: qui licet primus non fundavit; fundavit tamen, si prima illa in ruinam omnino ac solitudinem acta, pristino rursum flori restituit. Verùm ante Stephanum adhuc floruit Ecclesia Besprimensis. Sub Ungaris? minimè profectò; nisi fortasse potiente rerum Geisa Stephani Progenitore, ubi primū Religio Christiana suum nacta est ver An. cir. **DCCCCLXXXIII.** atque istud quidem haud caret fide; prælertim cum Geisæ germanus Michaël appellaretur, fieri potuit: illius ut in solatium ac perennem memoriam Archangelo ædes illa poneretur, & magnificentius quoddam Sacerdotum Collegium; cui una ad Episcopatum deesset approbatio Romana. quam dum Stephanus impetrat, de suo ad hoc prioribus addit fortunis, locique auget majestatem, haud magnis efficit operis: author ut audiat, institutorque Episcopatus Besprimensis. atque hoc loquendi modo adversæ in speciem sententiæ mutuam faciles redibunt in gratiam. Quòd si ista minus ad genium fecerint, sentiat quis, quod verò proximius duxerit; ego rem in medio relinquō. addo tamen: injuriā eos erroris argui, qui Stephano deferunt titulum Fundatoris; si modò unum adversus hos depugnet Privilegium An. MI. Montis Pannoniæ Benedictinis datum; quippe: quòd in il-

lo legatur stetisse jam Episcopatus Besprimiensis, Templumque D. Michaëlis; non est tanti, ut si Giselæ quidem jure inde negari possit titulus Fundatricis Templi, possit continuò similiter & Stephano titulus Fundatoris Episcopatus eripi; præsertim cùm Rex Sanctus jam quartum id temporis annum Ungariæ moderaretur, quo Privilegium illud edebatur. sanè triennij spatum & ad molem illam omnem erigendam, & ad ditandam planè suffecisse existimo; nisi velim Regem tam opum divitem aut non potuisse, aut tam cultūs Divini ardenter noluisse. quod utrumque quām à recto discedat, quis non videt. Hæc aliquanto fusius, & citra compendium, quod consecutamur; sed loquendum semel erat, ut sicubi par quæstio exoriretur, non statim, ut novi, narrant scriptores, fidem eis haberet, veteribus adimeres: cùm multa & in illis posterior limabit dies. nunc reliqua prosequamur.

^{24.}
Reliqua Lo-
ca.

Collegium Canonicorum felicibus illis temporibus sex ultra tricenos alebat, nunc nè partem tertiam quidem. Episcoporum numerus est incertus. illa constant: quaternos Besprimensi ex Sede Strigoniensem ad Infulam esse eluctatos; unum ad Colocensem. Alter Dalmatis & Croatis jus Prorex dixit. Romanam alter purpuram ornavit. grandes pulli haud angustum indicant nidum. Secundas à Besprimio Papa habet; oppidum à nobili incola frequens. arcem muri, fossæque vallant. diu illam insidebat miles Ungarus, Turcámque in plagam hanc latè dominantem excursionibus divexabat. inde celebre etiamnum nomen Papensium Capitaneorum. Exsurgit arx tertia Palota (Latinis Palatum) ab ornatu, artéque excellenti appellata; à qua & vicinum oppidum nomen traxit. Similiter Vasonkô; Castrum loci, Paulum Kinisium dicitur habere authorem. & verò vel hodie, medio in foro, dirum minatur barbaris heroum Principis marmor, patriámque expingit

git virtutem. Narrant : dum victor Turca arcem hanc subiret , visâ Kinisij statuâ , incredibili odio exarsisse barbarum , recrudescente tot cladium à dextera illa acceptarum memoria ; arreptâque continuò fistula ferrea , in lapidem desævississe . mirum dictu : resiliit à saxo globus , & jaculantem equo proturbat ac vita. dices: vel effigiem Pauli hostibus Christiani nominis esse infensam , & pro tutanda Repub. à morte pariter depugnare. Tempore hoc Zichijs paret, qui se de Vafonkô scribunt. Hic alia sequuntur loca: sua Tihanyum cum Arce; Mestrium ; Apacza Vafarhelyinum; Devecser, Váraslôd, Hidvég, Fûred, Mezôkomarom, Kôvágóôrs, S. Gallus; suis cum arcibus Szigliget, Somlyó , Csesnek ; & id genus minoris famæ. Cetera , qui sacris moderatur Antistes, idem & Supremus Comes hæreditario munere cilibus intendit.

Præter Episcopium, magnúmque illud Canonico-
rum Collegium, vigebat pariter Besprimensi in Ca-
stro Præpositura SS. Omnitum , ubi rem Divinam
similiter Clerus faciebat. Erat sua Præposito alteri
Sedes in Eôrs quoque ad Divæ Magdalenæ. Ge-
minas, quod scimus , hoc in Comitatu Benedicti Fa-
milia complebat Abbatias: Alteram in ipsis Bakoniæ
silvæ visceribus (Bakony bél) honoribus S. Mauritij,
impensis D. R. Stephani Annum circiter MXXX.
positam; Tihanyensem alteram S. Aniani nomine in-
signem, quam An. MLV. erexit Andreas I. in ejus-
dem deinde sacrario terræ creditus. Totidem Ci-
sterciensium reperio domus : alij Besprimij habita-
bant, quo MCLXXXIV. immigrârunt ; nemora alij
Bakoniensis obtinebant. Franciscanos Palota habuit;
Besprimium rursus Dominicanos ; Sorores S. Claræ
Vafarhelyinum. Bina Paulinis gaudebant loca : Va-
fonkôjiensis Civitas , & laudata jam tertium silva Bak-
oniensis; quæ quanta quanta fuit , non tam ferarum lati-
bulum, quâm Sanctorum fuit virorum Seminarium.

huc ipsis Ordinis initijs Religio candidissima venit; Ungara illuc Pauli Kinisij pietas illam induxit An. milles. quadring. octuages. tertio, ubi etiam constructo Michaëli Archangelo Templo, præter immensas opes, se ipsum à fatis dedit.

S. Pauli Eremitæ Religioni primas in Hungaria Leges dat, jubente Pontifice, Episc. Besprimiensis.

Sed quoniam de Paulinorum Claustris loquimur, non erit abs re dicere, quod haud modicum & Provinciæ Besprimensi addet luminis, & gloriæ terræ istius Antistitibus. Sanctissimus ille Pauli Eremitæ Ordo spelæa inter ultimosque silvarum recessus Hungariæ natus, jam indè à temporibus Stephani Primi Regis quasi infantiam cepit, obscuris involutam tenebris; nec multum, nisi superis probè notam. ibant hac in ætate ducenti admodum supra decem annos ac quinque. emersit aliquando tandem diuturnis ex cunis, ac veluti pueritiam orfus, visus tantulum publico est in Diœcesi Quinque-Ecclesiensi, ac mox Strigoniensi; sed modicis indicijs, uti ætati illi ferè usuvenit. Felicioribus demum auspicijs exordia dedit adolescentiæ, vegetæ illi quidem, adque solem Ecclesiæ bellè comparatæ; quando jubente Urbano IV. Summo sacrorum Pontifice, Paulus Besprimiensium Præsul primas Cœnobiticæ vitæ regulas Familiae Paulinæ dictavit Ann. MCCLXIII. Quantus Prudentiæ Paulus fuerit, imposito ex munere conijce; ac sedem tanti Viri capacem venerare. quippe: nescia vitiorum sancta illa tempora pares præclarissimis hominibus conferrebant dignitates; nec prece aut precio, sed virtute honorem vendebant. Porro sub Episcopo Paulo novena Paulini incolebant domicilia in Besprimensi Diœcesi, verum non in eodem omnia Comitatu; quamvis isthic quoque par est credere longè plura, ac commemoraverim, fuisse Religiosorum loca: præsertim cum diuturniori tempore Reges Besprimij commorarentur, frequentesque circa Dynastæ habitarent, qui cum suorum Principum in res Divinas liberalitate certabant.

Sed

Sed est, quod queri possit de minori Majorum nostrorum diligentia. multa, narratione uberiori dignissima, cursim ac veluti per transitum dixerunt; plura lucem merita publicam, æterna nocte tumulârunt; illa ipsa quæ litteris commiserunt, quàm, magnam partem, confusa, quàm truncata, quam hiantia. Prænomina clarissimorum Virorum passim recitantur; at unde domo, quâ familiâ, etiamnum obscurum. ex eodem laboratur vitio circa loca, dum & ea appellantur duntaxat; qua autem in regione Ungariæ, quo in Comitatu sita fuerint, tacetur altum. hinc uti divites vocum sumus, ita rerum pauperes. quippe aliter se compilatorum munus habet, aliter nostrum: illi verba dedisse contenti, & verborum syllabum, nihil agunt præterea; cùm suo se rite functos officio arbitrentur. nobis non licet esse æquè liberis, quibus fixum constitutumque est, non modò appellationem loci dare, sed sua locum quemque Provincia definire. Quamobrem desiderari hoc in opere patiemur illa, quæ extitisse accepimus, ubi autem gentium extiterint, non assequimur: vel quia, quod modò questi sumus, prima illa tempora rerum istiusmodi incuriosa fuere; vel quia in veterum locum nova successere vocabula; vel quia attritis jam pridem ijs, quæ significabantur, minor quoque habita est cura verborum significantium; vel postremò quia cognomines inter civitates, locaque plura, haud facilè est distinguere, præsertim ubi nihil addideris, quô alterum secernas ab altero. accedit: à diversa peregrinarum gentium, quas Ungaria terris donavit, loquendi ratione, magnam in primæva illa nomina traductam barbariem; atque uti mores incolarum, perinde appellationes locorum vitium fecisse; ut adeo persæpe eveniat: id te loci tenere, quem inquiris; quoniam novum tibi solum condidit, nova recens. que vocis corruptio. nimirum nec verborum impe-

27.
Ungari haud
multum acu-
rati erant in
adnotandis
rebus suis.

rium æternum est. vertuntur illa, uti ætates, & mortalia omnia.

*Exeuntur
tamen.*

Verùm hic in Progenitores nostros decet nos pariter esse indulgentiores; nec turpem viris fortissimis inurere notam socordiæ: liberi illi à cupidine privatorum Ungariæ Anni, bonum honestumque colebant; nec tam quisque elaborabat, clarum ut apud secuturos nomen obtineret, quām ut communis omnium Respub. bellè haberet; vulgatissimum namque id temporis erat: ipsam sibi virtutem fatis amplum in veras laudes explicare theatrum; nec egregium fore laudari, sed laudem mereri: quandoquidem illud vel despiciatissimis obtingere; istud non, nisi hominibus præstantissimis. Idcirco commoda illi sua negligere, Patriæ studere; nihil ad futura gloriæ propriæ ornamenta derivare, omnia pacis & belli consilia in regni emolumenta conferre; nec eniti, quò in memoriam posterorum famam sui transmitterent, sed quò digna memoratu agerent. indè nulla eos conscribendæ olim historiæ cura solicitabat; nulli illis, in quos acta referrent, libri; pro Annalibus erant hastæ, gladij, acinaces, phaleræ, signa, debellatæ provinciæ, missa sub jugum regna, ducti in triumphum populi; adhoc erecta quot annis ditatique de manubijs longè amplissima Divorum Templa; appensa Aris atque altaribus spolia magnificentissima; fundatique Religiosorum domicilia plurima. porrò hæc ut in notitiam venirent gentium, pro minimo; superis ut essent quām acceptissima, summi duxère: quippe: esse, quām legi, boni malebant.

Hic rē prosequamur, & quæ nunc hoc in terræ tractu sacrī facies, compendio demus: Tūske-Varinum, & Papense Oppidū excolunt S. Pauli Filij; Besprimij agunt Patres, quibus à piis Scholis nomen; utrique strenuam erudiendæ juventuti operam navant. Ordo Seraphicus & apud hos diversatur, & apud illos; sed numero majore apud Papenses. Cistercienses in Zircs habitant;

bitant; Capucini in Bakonia silva, nomen loco Mór.

Communis nobilitati & plebi lingua patria est. peregrinas pauci noverunt, pauciores amârunt. Religio proceribus Catholica; qui à veteri Divi Regis Stephani, avitâque Ungarorum omnium pietate degenerârunt, pars populi Calvino adhærent.

E Besprimiensium regione in Albensem, seu Alba-Regalensem, quâ Sarvisius (latinis lutum & aqua; sive mavis, lutulenta aqua) decurrit, eadem transi-^{28.}
tum faciamus viâ. modicam Ungariæ complectitur
portionem; sed quæ cum maximis certabat splen-
dore, fortunis, titulis, gloria. Ab Urbe Al-
ba Regali nomen dicit. in qua dum in altum, præ-
ter ætatis illius morem, candidiores consurgunt mu-
ri, palatum initio Regis componentes; vulgus, ut
fit; insolentem structuræ elegantiam miratus, opus
Albam Arcem (Fejér Vár) dixit. vulgo Principes
subscripsere. pressum subinde est in latina appellatio-
ne Arcis nomen, & significantius suppositum, tan-
dem ut Alba Regalis audiret: sive quòd Regum ha-
bitationi condita fuisset; sive quòd discrimen inter-
cedere oporteret hanc inter ac reliquas Albas; sive
quòd, & istud malim, eo loci Reges Ungari jus re-
galis solij acquirerent; sacróque incincti diademate,
suprema cum potestate primùm considerent. facit
ab opinione hac nostra vetus ac patria denominatio;
nam si Ungarorum Székes Fejér Vár Romanum red-
dideris, seculis Arx Alba prodibit. quod quidem se-
dis vocabulum, Urbi huic, veluti singulare ac exi-
mium, non eo mihi videtur attribui, quasi domici-
lium ibi sedémque perpetuam nostri Principes fixe-
rint, cùm ferme alibi diversari consuevère; sed quòd
una illa in Civitate thronum concendere, legémque
populo dare ceperint. Cetera geminas in urbes Al-
ba olim dividebatur: interiorem alteram, alteram ex-
teriorum. illam muri, præaltæque claudebant foslæ;

*Lingua.**29.*
Alba-
Rega-
len sis
*Comitatus.**Urbe Alba-*
Regalis.

istam longa ac lata suburbia ; opus universum grandiores aggeres , & æterna ad stagna damnatæ aquæ . quæ quò magis imperviæ sunt homini juxtâ ac pecori ; tantò sui , fortunarumque cives reddunt securiores . cessit nihilominus quandoque hostium furor quâ pontis beneficio utentium , quâ hiemis undas constringentis . & Turcam quidem ultra seculum pati coacta Regem , per quem potissimum deprædata , veteri ex magnificientia vix quid residui , præter locum , & nomen retinuit . exsurgit tamen ab An. milles . sexcentes . octuag . octavo , quo adversario erepta , regno restituta est ; & lentis laboribus effœta rudera nobiliora efformat in ædificia .

Fuit interiori Urbi regia prorsus Basilica Numini Magnæ Ungarorum Dominæ à Stephano primo , & eo Divo Rege , tanto sumptu excitata , * parem ut sibi Ungaria tota nullam , Orbe universo videret quâm paucissimas . ultimum isthic precium marmori , argento , auro ; uniones ornabant omnia , & quidquid in gemmis magnum , aut mirabile . idem decus Aris , & supellectili Divinum ad cultum spectanti ; de quibus præstat tacere , quâm pauca loqui . neque supra fidem esse hæc quisquam arbitretur : quandoquidem nemo Principum Ungaricum hac in æde diadema sumpsit , quin continuò amplissimis locum donis excoleret ; néve in Divorum beneficio ingratus , neu in memoriam celebritatis suæ audiret iniquus , eò quisque adnitebatur : quò præclaro munere perennem Superum emeret gratiam , mansurumque consecutæ summæ dignitatis futuram apud ætatem erigeret trophæum . Adde : non fuisse aut suscepsum à Regibus bellum ; aut reportatos à victoribus triumphos : nisi & prius ab Albensi Regina ingentibus auxilia mercarentur largitionibus , quâm in arenam fuisset descensum ; & post , ubi partâ victoriâ , miles domum repeteret , mille illi donativa , ceu Ungariæ Authori gloriæ , addicerentur . huc itaque spolia

30.
Templum
Albense Re-
gium.
* Paulla post
An. MLL.

lia hostium inferebantur ; & ex prædis sub hastam missis Mariæ veniebant , quibus vel ars primas dederat , vel materia. Deinde immensi thesauri , dum Regum corpora terræ mandarentur , in expiationem animarum isthuc profundebantur. certè Mathiæ Corvino cùm Filius Joannes justa persolveret , quæ attulit , quinque admodum & septuaginta aureum nummum millia exæquabant. nihil minus factum à decessorum Monarcharum sanguine vicinis , conjugibus , liberis. mitto jam largissimam ceterorum hujuscē gentis Regulorum facerrimam in Ædem munificentiam ; alteram huic Cleri liberalitatem ; effusas denique populi omnis donationes. quippe is se pro felicissimo æstimatbat , cui obvenisset divino illo de Templo mereri ; quod Sacro-Sanctum Ungaria semper habuit , Ungari veluti Regni Palladium adoravēre.

Atque hoc illud fuit celeberrimum MARIÆ DEI Parentis domicilium , in quo uno inuncti , coronatique per quingentos admodum annos Ungarico Imperio nascebantur Reges ; ac in eodem , coronis defuncti , ferè condebantur. Sapienti istud , altaque Divi Stephani , majorumque nostrorum institutione sancitum est : ipso ut coronæ suæ , majeſtatisque oriente sole meminissent Reges occasus pariter subinde venturi ; pompam hanc & apparatus quantumcunque splendidum , mox ab atro , luctuosoque excipiendum ; post inaugurationem , lætasque acclamations , inferias restare , mœstasque lacrimas ; ibique tandem locorum pedibus subditorum calcedos , ubi eorum in capita jus , potestatēque supremam adipiscuntur.

Restat ut de sepulturæ modo quidpiam adjiciamus : cùm Regnum discessisse è vita Regem acciperet ; quod dispositis partem in omnem equis , Præfilibus primū , tum Proceribus , ac Civitatibus omnibus certos per indices nunciatum est ; luctu omnia

Locus Coronationis , & Sepulture Regum Ung.

Ritus sepeliendi Reges.

continuò personare; musicâ, aliisque id genus hilari-tatis, lætitiaque officijs Cives abstinere; componi ad mœrorem omnia, luridumque squallorem; sed in pri-mis templa fervere ubique, sacra ad Aras fieri, & ju-sta persolvi funebria. Advolavere deinde præcipui quique in locum, in quo Rex ultimum vixisset; cui & repetitis lacrimis, & redintegratis sacris iterum pa-rentatum. Mox exquisitâ illâ, sed funestâ pompâ de-ductum Albam funus, Antistitibus, Principibus, ac infinitâ populi undâ comitante; aut aliam in Urbem, quam Rex moriens seu nominasset, sive supremis si-gnâsset tabulis. Ibi enimverò communis omnium comploratio, faciesque rerum funestissima. Operatum adhæc plures per dies rei Divinæ, & devota Cœ-lestibus Divis precij maximi munera. Mos fuit Ungaris, etiam triennio ipso, funeri Regum inge-mere, quos illi quidem salutis publicæ arbitrabantur studiosiores. ita defletus deploratusque est Ladis-laus Sanctus; quo elato, communi totius populi con-sensu; nemine, quod mirere, aut intercedente, aut contrâ audente; omnis de Regno depulsa est hilaritas: nusquam convivia, ludi, falta-tiones, ne à pueris quidem celebratæ. promissa vi-ris barba, intonsi capilli, neglectus mulierum mundus, atra omnia & horrida. Hæc incidenter, & occasio-ne Basilicæ Albensis, inauguratione, sepulturâque Un-gariæ Regum nominatissimæ.

Jam autem operæ precium relaturum isthic me existimo, si quot Alba Reges diademate incinxit; quot terræ mandavit; præterea: cui primo, cui po-tremo; acclamations, funebriaque persoluta; bre-vi enarravero. Ordior ab ultimo: Idem ille familiam Regum Albense in Mausoleum duxit, qui & in so-lium Divus Stephanus. Anno MXXXVIII. xviii. Kal. Septemb. ipso Assumptæ Virginis sacro die Bu-dæ * Cœlis; post, circiter finem Augusti, aut ini-

^{32.}
Quot Reges
coronati;
quot tumu-
lati Alba?
item qui pri-
mi, qui ulti-
mi?

*Inchofer in
An. Eccles.
ad cit. An.

initia sequentis mensis, Albæ tumulo illatus est. Ordinem autem sepulchorum Zapolius Joannes clausit. desiit vivere An. MDXL. XII. Kal. Aug. Szaszsebesini in Dacia; indè Budam, mox delatus Albam Regalem; mense Octobri, vita functorum censum auxit, & terminavit. atque ista extra dubitationem sunt; uti & illud: quòd Ferdinandus I. Albæ coronam ultimus sumiserit An. MDXXVII. festa, quod vero similius est, Divi Emerici luce. At verò quis eandem illa ipsa in urbe primus acceperit, haud satis constat. S. Stephanum An. M. mense Augusto, * S. Stephanus
ubi corona-
tus? Sole, quo & DEI Patens cœleste injit imperium, ac diadema implevit, coronatum lego; locum coronationis nusquam reperio. Opinari de Buda, Strigonio, Besprimio, Jaurino licet; non item definire. Budam, veterem illam intelligo, antiquitas, locique in primis opportunitas commendabat; Strigonium, natale Stephani solum, & habitatio; Besprimium, civitatis ea tempestate celebritas; Jaurinum, vis & jam tum munitio. nec omnino indignæ Urbes, quarum singulæ exorientem tum primū Ungarici imperij solem excipient, convenientique Regibus pompa assurgant.

Quod si quispiam ex me quærat: equanam tandem Urbium recens creatum Regem prima adoraverit? Strigonium arbitror; siquidem de quaternis illis duntaxat, quarum modò memini, sermo institutatur. nam præterquam quòd & patria fuerit, & Regia Stephani, etiam in principem id temporis Pontificiæ dignitatis evecta est Urbs illa sedem; ad cuius augendam majestatem id quoque apponendum videbatur: ut Stephanus Civitati ante ceteras sibi dilectæ gloriam conferret, quâ locis omnibus emineret. atque hæc, si rem assequor, veri speciem præseferunt.

Verùm si ad quattuor memoratas suprà urbes me nequaquam coarctaverim; nec omnino opus habeo,

hanc ut mihi imponam necessitatem ; bona aliorum cum gratia ajo : S. Stephanum primum Ungarorum Regem Alba Regalensium in Urbe fuisse coronatum ; quamvis non ea in Basilica ; de qua antea locuti sumus, quoniam nondum illa Albam ornabat. Argumento opinioni meæ potissimum sint : primùm quidem ejusdem Templi magnificentia ad usque prodigium jam ab ipso Stephano exculta. quod ego , concepto voto, factum reor. nam cùm minore quopiam in Virginis Sacrario , ea in urbis parte sito , regalem indueretur Stephanus trabeam ; quò eidem Matri ac Magnæ Dominae acceptorum insignium gratiam referret , existimo , pro solenni suo , Regem novum spopondisse: mox excitatum iri à se ibidem Delubrum coronatæ in cœlis Reginæ honoribus consecrandum; cuius nec Stephanum puderet fundatorem , & Mariæ suos in Ungaros , suum in Ungariæ Regem , sempiternam apud posteros testaretur benevolentiam : plerumque enim ibi contrahuntur id genus debita , ubi expunguntur. Deinde faciunt isthuc & exequiæ , supremis procul dubio Regiæ voluntatis tabulis , ut Albam deducerentur , imperatæ. nimirum: Monarcha Religiosissimus eodem illo in loco terminum imperio constituit , in quo fecerat exordium ; eidem Urbi se mortuum , veluti grati animi loco , reddidit , in qua vivus summam authoritatem primùm obtinuerat. At enim uteunque res ista se habeat ; maximum certè apud me momentum habet usus ipse , longissimaque coronandorum Albæ Regum consuetudo ; cuius quandoquidem initium nullis certum tenemus argumentis , quid vetat , si ad Stephanum deducamus ? præsertim cùm majores nostri tenacissimi semper eorum , observantissimique vixere , quæ à magno illo , divoque Rege gesta aut oculis usurparunt , aut famâ acceperunt. Petrus , * alterà Stephano Ungariæ Rex , posteaquam ope Henrici , exercitum Abæ rivalis sui profligasset , insignia iterum

*Probabilius
Alba Rega.
R.S.*

* Bonfinius
Dec. 2. lib.
2. Inchofer
ad An. M.
XLIII.

Rei-

Reipub. capessurus, Albam Regalem An. milles. quadrages. quarto venit, ibique Rex salutatur. Ante inaugurationem hanc, aliam, quæ Albæ fuissest, Historiæ produnt nullam. sed nec locum nominant, in quo primum Petrus concenderit solium. quid igitur? fas sit mihi conjicere: ibi omnino in principio quoque ornatum diademate Petrum, ubi fuit & vice altera: tum quia nulla adversum succurrit ratio; tum quia restitus throno Princeps satagebat: ipsa ut loci sanctitas Ungaros adverteret; fidei semel ac iterum datæ moneret; denique in officio deinceps contineret. Jam si primam Petri coronationem Albæ indulgemus, vix erit, unde Stephani pariter ipsa illa in Urbe celebratam animis pendeamus: sanè oculis omnium, memoriæque obversabantur acta sanctissimi Regis, dum Petrus Ungariæ præficeretur. Credámne igitur passuros Regni Proceres, alteram ut pompæ suæ deligeret Petrus Urbem, quam scilicet Stephanus non ante his solennibus dedicârat; aut Gyselam Reginam Viri amantissimam æquo laturam animo, tam repentina ut mutatione locus ille jaceret, qui Stephanum in imperium extulerat; & non potius operas omnes collaturam, quò perennem faceret futuras per Monarcharum consecrationes Urbi illi venerationem, quæ conjugem optimum coronaverat. Verum è re quoque Petri fuit: Stephani, quem sanguine attingebat, instituta probare, etiam exprimere; Gysele voluntati, cuius unius patrocinio sors Petri stabat, obaudire; Dynastis ad extremum fana consulentibus morem gerere; ac, nisi ab hominibus abierit, ipso dominationis initio, haud omnia vertere, ac insuper habere.

Nec est, quòd quemquam moretur: Albam Regalem Urbem à Stephano conditam fuisse. nam etsi in istud concesserim, tamen nemo indè confecerit: non potuisse in illa sceptro Regem decorari. quoniam bene longo prius tempore exædificari ceperit, binis

minimum, ternisve ante millesimum annis. immo novum isthinc in rem meam pondus: ut prudentissimus Dux Civitatem à se recens fundatam nobiliorem famâ, cive redderet frequentiorem; oportebat enim verò grande quodpiam in ea statui monumentum; quod & hunc alliceret, & illam quaqua versum proferret. At enim Strigoniensia Regiam inaugurationem vendicant sibi palatia; adeo Geysæ, Filióque dilecta. quippe: immensus ille Stephani animus in publicam omnium salutem natas curas, uni impendit loco. humilis ingenij argumentum; & ad viles vulgi regulas, sublimes Principum animos metientis. Regum interest: ut imperio, ita affectu latè patere. privatus esse desijt, qui ad clavum confedit. Tot nationum gentilis, tot locorum civis, Rex est; quot populos ditione, quot urbes imperio continet. Deinde si totus in ornando Strigonio fuit Stephanus, ecquid causæ adferemus: quòd Emericum ibi in lucem effundi noluerit; quòd sepulcrum sibi non erexerit; quòd perpetuam Regum ædem esse non jussserit. nimirum: tanto amplior Principum gloria est, quanto latius eorum beneficia diffunduntur. Illud porrò, quòd Aba Moresino in Templo, Csanadiensi in Comitatu, inunctus sit, difficultatem habet nullam; arcebant namque hominem per seditionem electum ab Alba Regali: metus Petri, Austrorum vicinia, arreptæ denique per malas artes Tyrannidis conscientia. Ad ultimum, sic ubi * legere erit: nondum tempore Abæ constitutam fuisse coronationi Regiæ certam sedem; id conjecturam nostram haud evertet: nam præterquam, quòd non vanè dici possit, si quando subinde publico Comitiorum decreto, Alba, nec Urbs altera, inaugurandis Regibus delecta fuerit; idcirco factum: ut nominatis Regibus audendi quidlibet eriperetur potestas; locumque jam ab ipso regni primordio hisce initiatum cærimonijs pro libidine mutandi. accedit insuper: sanctio-

nem

* Inchofer
ad An. M.
xlii.

nem eam propterea de Alba promulgatam , quòd à Divo Rege , præter Urbes alias , suæ fuisse coronationis affecta honore ; quem ut sempiternum Dynastæ nostri loco redderent , decretum scripserunt . etenim : Lege rebus æternitatem comparamus . Sed nimius sum in vindicanda Alba Regalensium gloria ; desino . Ceterùm consilio egi , non impetu . viam veluti indice monstrare contendi , qua veritas indagari possit , ubi desideratur authoritas . Neque tamen is sum , quin , si certiora quis protulerit , amplectar continuò aliena , deseram mea . certè etiam primo mihi reponetur in lucro , si æmulum nactus fuero , qui hæc retundat . erit namque (quod unum mihi in votis) unde tandem res clara evadat : ut enim ignem de silice elicias , alterum oportet altero impletas ; haud aliter , ut quidpiam lucis obscura aliàs in re cernas , adversus esto affirmanti ; rationémque ratione loco depellas .

Itaque ducto Regum Ungariæ censu à Divo Stephano ad usque Ferdinandum primum ; & expuncto Aba , quem alio in loco inauguratum proximè diximus ; Coronati Albæ Regalis sunt Reges septem ultra triginta . Nam quamvis Salamon Quinque-Ecclesijs regalia sumfisse insignia scribatur An. MLX-IV . id tamen haud negat jam antea illum * Albæ , & fortasse vicibus iteratis unctum & ornatum : quoniam & MLIII . & rursus decennio pòst Rex publicè salutatus est , ac imperare jussus . immo solennitas illa Quinque Ecclesiensis non tam coronatio , quàm fraterni in consanguineum animi significatio appellari debet : cùm non Pontificum manibus pro more Majorum , sed ipsiusmet Geysæ peracta feratur . Porrò & Vladislaum I. An. MCCCCXL. Alba Regem creavit ; & licet non Apostolicâ illâ ac Sacrosanctâ , tamen Coronâ incinxit . Joannem autem Sigismundum Joannis Regis filium , cui infanti diadema im-

xxxvii.
Reges Albæ
coronati.

* Turoceius
p. 2. cap. 47.
Alba ait co-
ronatum se-
cundo.

* Petrus de
Reva in
Com. de sa-
ura Corona.

positum nonnemo * afferit, nequaquam accensendum Regibus arbitror: cùm id , factúmne sit , jure controvertatur. & siquidem fuerit, haud existimotantum gratiâ unius & alterius authoritatem apud Ungariam valuisse , palàm ut eum universi adorarent, cui suffragium nunquam tulissent. Reges arbitrio communi, non privato leguntur. nec, quam ambitio imponit, corona Regem facit ; sed quam liber populi assensus. Adde: cùm Alba Ferdinandea amplexa fuerit partes eodem , quo Joannes ille natus est , anno ; & quidem non longo pòst tem- pore ; vix potuisse illum ibidem insigniri , nisi sta-tim ac justa Parenti fuêre persoluta. quod quia nul-lo innititur fundamento , haud integrum mihi est affirmare. hactenus de numero coronatorum Albæ Regum.

t. Lib. II.

Calculum hìc eorum jam inire deberem , qui Albæ Reges tumulati sunt. sed quoniam illos infra * nominaturus sim , ubi ortus , familias , gesta , mor-tem denique Ungariae Monarcharum persequar ; vi-sum est mihi hìc loci silere; non tam nè actum agam, quàm ut brevitati consulam , tempori parcam. illud compendio dico: non omnes, quos Alba Reges , in publicos Regni labores exmisit ; secundùm eorum fata rursum sinu recepit. Addo : si quando apud Scriptores Regis cujuspiam sepulturæ locus prema-tur, par est credere , illum Albæ reconditum , si in Ungaria quidem extinctus sit ; idem sentio de inau-guratione : quippe otiosum existimavêre Historici ea identidem repetere , quæ nec trivium latebant. quod vel indè intelligere licet: quoniam, si funus , si coronatio uspiam, præter Albam , contigerit ; id verò perdiligenter plerisque omnibus recitatur. nem-pe quod insolens , & à communi semotum consue-tudine videtur , vix est , qui negligendum putet.

^{93.}
Prepositi
Albensis
Privilegia.

Quò porrò augustissimi Albensis Templi amplius ornaret Majestatem Rex sanctissimus : adjecit di-gnum

gnum Stephano Sacerdotum Collegium; dedit ad hoc Antistitem tot cumulatum privilegijs, primus ut esset totâ ferè Ungariâ ab immunitatum splendore: tributa populi omnia, Ecclesiæ pendi solita & terræ Principi; ei, suóque Collegio voluit parere. Cautum denique esse, Regem Reginamve institui, nisi eodem præsente. quod postremum haud obscurè indicat: jam tum per Divum Fundatorem constitutum Regibus coronandis Alba Regalense Templum.

Magnificentissima ista Albanorum Ædes Annis admodum quingentis nonaginta novem stetit; fundatam namque MII. debellato Gyula ex spolijs Transsilvanicis tradunt; depopulatam autem novimus ab effuso incendio MDCL. dum Christiani Turcis Civitatem eriperent. Superstites mansère muri potiorem partem. hos, recuperatâ mox Albâ, barbarus ille funditus diruit, & in redintegranda mœnia cedere jussit. hæc longo post intervallo Annus MDCCII. magnam in ruinam egit. indoluere intempestivis consilijs ventura bellorum Civilium tempora; repetierunt saxa & lapides à stagnis, quibus hausti erant; repetierunt inquam labore immani, sumptu permagno, fructu exiguo. Quòd si futuris perinde intenderemus ac præsentibus; tempore pacis & prævidemus & provideremus, quæ belli sunt: labimur sæpe neglectu horum: subit animum facti pœnitentia, sed sera.

Eadem illa calamitosissima tempestate Sanctissimorum pariter Ungariæ Regum corpora interière. cùm enim incendium ex disposto, Templum proprius, per Turcam nitrato pulvere erupisset; quis credat, non illum criptas quoque subterraneas replevisse? ut tantò fieret strages altior, quantò majori vi profundioribus è locis ignis in superna eluctatur. Ceterum haud erat tantâ abstinentiâ prædator ille Asiaticus, non ut antè manus thesauris injecerit, sepulcrâque regia ornamenti expoliârit, quamvis in Cineres nihil auderet præterea.

Excidium
Templi 4.
bani,

Et Reliquia-
rum SS. Re-
gum.

*Causa vera
tanta jactu-
re.*

Sed sive flamarum rabie, sive vitio substructio-
num, seu demum hostili sacrilegio magnas illas Re-
liquias geminus ereptas; certè si, quod res est, di-
cimus: nos ipsi Ungari grande illud ac unum Patriæ
depositum evertimus, deprædati sumus; quando pe-
rigrinas hæreses hospitio accepimus, civitate dona-
vimus, in summam Regum illorum veræ religionis
studiosissimorum infamiam. Quem fugit: quoties
infausto arsit igne Albanum Templum; quoties di-
repta Alba; enecti Cives; convulsa omnia; semper
tamen parcitum est exuvijs sanctissimis. nec ira tan-
tum Hammarum, nec furor potuit inimicorum, ut
vel tantulum injuriâ afficerentur. Stabat videlicet
potens illa DEI manus pro ossibus quoque Majorum
nostrorum; dum fides, pietásque eorum staret in
mentibus filiorum. At ubi sacra Patria exteris pro-
fanavimus dogmatibus; ubi Catholicam veritatem à
Stephano, ceterisque continentis serie Regibus, quin-
gentos ipsos annos, quasi per manus traditam, transmis-
sámque hæreditatem ejuravimus; tum enimverò, at-
que eo tempore, tanti thesauri jacturam fecimus.
severâ equidem, sed justâ Numinis sententiâ: ne-
que enim digni corporibus illis eramus, quorum ani-
mas per inauditum scelus erroris postulare non ve-
rebamur: quando valere jussa eorum religione, tan-
quam minus æternam ad felicitatem faciente; novi-
tias potiore loco reposuimus opiniones. Sensimus
transfugij istius foedissimi pœnas gravissimas. & por-
rò graviores minatur Cœlum, nisi toties icti sapia-
mus. Exonera aliquando Ungaria hoc temet vene-
no, nōsque de integro in salutem repone!

*Loca alia ob-
scuri nomi-
nisi.*

Præter Urbem, in qua ita diu moras traxi-
mus, non locus ullus in regione Albana, qui nomi-
nari magnopere expetat. Adstabant olim Regiæ il-
li, velut pedissequæ, circum undique Arces, Ca-
stella, Oppida. absunta alia flammis, solo alia æqua-
ta, vel nomina cum opibus amisere. nam post An-
milles.

milles. quingent. quadrag. tertium, quo Turcicum coacta est accipere Imperium Alba, plagis istis pro theatro belli constitutis, modò à Christianis, à Barbaris modò, tanta ubique clades illata est, ut præter informia rerum cadavera, vix quid est, quod intueare. Est hæc infelicitas sempiterna felicis terræ: ut cùm ab omnibus diligatur, ab omnibus malè accipiatur; plurésque inter procos patiatur ipsa, simul amorum, odiorum simul scopus. Alba Regalensi Comitatui Supremus Comes præest nunc unus de genere Esterhaziorum.

De celeberrima illa Virginis DEI Parentis Basilica fusè diximus; de Præpositura similiter Templo adnexa, quæ Major audiebat; cùm Minor alia, extra Urbis muros S. Nicolao devota, diceretur. Adstruxerat Mariano illi Fano Ludovicus I. regium admodum facellum. apposuit continuò Elisabeth Uxor secundùm Regis fatum, nobile Canonicorum Collegium, cui à Divo Petro nomen indidit. Habuere suum & Cruciferi Rhodij ad S. Joannem frequentem Conventum, à S. Stephano de Alba nuncupatum. coluere præterea locum Augustiniani, Dominicani, & Virgines claustro addictæ. Hoc tempore in Urbe degunt PP. Seraphici, qui fundatum à Ladislao IV. An. MCCLXXX. cœnobium, iterum receperunt. accedunt Jesuitæ; tum Carmelitæ calceati An. MDCLXXXVIII. Albam ingressi. Extra Albam in Oppido Janosi Virginis DEI paræ cultui erexerat Abbatiam Laurentius Dux Uilakius, quam fidei Benedictinorum commendavit. fuit Abbatia alia in Jasz. Non est mihi dubium, multò plures hac in Provincia extitisse Religiosorū ædes, utpote opulenta in terra, & Nobilium incolarum referta. sed quis censem? quarū vel nomina, quod jam de Oppidis questus sum, nobis invidit temporum iniquitas. Ad extremum, non injuriâ sacrorum locorum, isthuc addo & ipsum Divi Regis sacerrimum Palatium, in quo

Angelus ille humana sub specie abditus, & Dux Un-
 gariæ integerimus, in lucem editus est Emericus
S. Emericus
Alba nascit.
v.
 An. MVII. quæ nativitas Filij haud in minorem
 cedit gloriam Albensibus, quam Progenitoris exor-
 tus Strigoniensibus. Terræ fœcunditas, de fructi-
 bus, quos parit, cognoscitur; Loci præstantia, de
 Viris, quos progenerat. ibi coeli temperies, hic Pro-
 videntia Numinis rerum fatagit. terra illa aëri, locus
 ille DEO curæ est.

Quis Alba
Conditor?
 38.
 Placet isthinc paucis de Conditore Albanæ Urbis
 adjicere. Parentem ejus multi eum ipsum faciunt,
 quem Monarchiæ Ungaricæ, uti suprà dixeram. alij
 in dubium revocant. alij, etiam Patrij Scriptores, fa-
 tentur se ignorare. Ego, si divinare ausim, fortasse
 non incommodè statuerim: Jam ante aditum à Ste-
 phano regnum, ædificari cæptam Albam; ornatam
 deinceps per illum, & amplissimè habitatam. indè
 Authoris ei nomen, & fama conciliata. usu quippe
 ac experientia accepimus: totam ferè operis utcun-
 que magni & præclari gloriam penes illum residere,
 qui supremam imponit manum, non qui fundamen-
 ta jicit. neque istud fraudi cuiquam esse poterit:
 quoniam vel vulgo, non inchoâsse, sed finivisse ma-
 gna, pro magno habetur. Duplici autem potissi-
 mum ratione ad sentiendum istud moveor. primùm,
 quòd jam temporibus Geysæ Ducis plures è Germa-
 nia, aliisque Orbis Christiani partibus advenæ Un-
 gariam coluère; qui Principem Romana mysteria
 amplexum adhortari minimè neglexerunt: ut prio-
 ribus tot bellis despoliatæ, exhaustæque regioni pro-
 potestate succurreret; ruinas tolleret; damna farci-
 ret; & siquidem prospectum vellet patriæ, eam in-
 colis, adeoque Urbibus augeret. Geysa, ut erat
 animo ad audendum regio, & in commune Reipub.
 bonum voluntate incredibili; fecit quantum per vi-
 res licuit, & tempus; quóve locorum invitabat com-
 moditas, novas colonias deduxit. Atque omnino
 cre-

creditu haud facile est, vicinas Strigonio plagas non fuisse Principi in primis curæ: cùm istud & è re Geyſæ regnum molientis foret; nec deceret media quasi in solitudine regiam consistere. Deinde, quoniam Albam initio statim imperij in delicijs Stephanus censuerit, eámque frequentior habitârit, satis indicat: Civitatem Parentis ad summum tempore, non illam quidem absolutam, tamen stetisse inchoatam, potiorique parte incolas habuisse. nam quemadmodum hominum, ita Urbium vita, suarum patitur ætatum vicissitudinem: est utrisque infantia, est pueritia, adolescentia, juventus, ætas virilis, senectus tandem, ac senium. certis singulæ definiuntur terminis; nec ab una transitus in alteram, nisi per gradus. non, ut nasceris, continuò virum sapis; dandi ante sui nucibus anni, & crepundijs. haud dissimili fato stringuntur Urbes: nullæ incipiunt simul, simul perfectionem assequuntur. multo certè opus est sole, indè ut demum isthuc pervenias. Itaque indulgamus Geyſæ, aut etiam alijs, cunabula primosque annos Albanæ Urbis, & multarum rerum præterea; quando id & magnæ rationes exigunt, & vix ullæ dissuadent; juventutem deinde, virilisque ætatis exordia Stephani industriæ cedamus. qua quidem loquendi, sentiendique normâ obtinebimus: ut nec his fidem adimamus, qui negant; & illos vera locutos tueamur, qui affirmant sanctum Regem esse Albæ Fundatorem: quandoquidem asserimus, Stephanum à jactis Urbis fundamentis authorem nominari minimè posse; & nihilominus ab imposito operi fastigio jure optimo debere.

Commune Incolis idioma patrium est. advenis Theutonicum. sed & isti in illud transeunt. Est nempe hæc admirabilis aëris Ungarici vis ac potentia: ut exteris quascunque gentes; siquidem hac semel in terra sedem fixerint; velint, nolint, efficiat domesticas linguâ, genio, moribus, animo. at con-

trà servat Ungarus media etiam in Asia avitum sanguinem; nec tantum in illum exotici possunt cœli, naturam ut vertant. Sed missa hæc faciamus; & Raſcianicam cum Croatica adjungamus lingua, quæ pariter in nonnullis pagis audiuntur. Religione sunt Catholici; pauci hæretici: nam plerumque ubi triticum, ibi & lolia.

E regia Albanorum Urbe in alteram multò magnificentiorem progredimur Budam, Regum Ungarorum palatum, Orbis terrarum miraculum; adeoque Pilisiensem Comitatum invisemus. Nomen illi à monte Pilis verticem raso adhæsit. Principem inter regiones Ungariæ tenuit locū, dum Reges Buda teneret.

Prima illi Urbs, quæ regni caput est, quam modò nominavi, Buda. Nota gentibus omnibus, omnibus Historijs celebrata. Extenditur per montem, solido è saxo natura artifice conflatum; ad quem etiam dextrorsum arx, seu verius Urbs altera Urbi necritur, sed declinante paullum in humilitatem loco. circuit incolas murus sua per mœnia hinc, illinc interceptus; veteri opere, & illo solidissimo. qui arcem ambiebat, Anno seculi hujus quinto decimo quinos in angulos efformatus est; quæ propugnacula, nova cum Arce, Augustissimi Cæs. Regis nostri, ac Ungariæ reparatoris CAROLI VI. providentia Budæ dedit. Ædes in Urbe aliæ jam stant ad decorem; splendorem aliæ modò reparant, & triste excutiunt bustum. Mons ipse totus prope modum subfossus, alteram olim quasi subterraneam efficiebat Budam; hodie pro cellis vinarijs cavernæ illæ sunt, à saxi firmitate, nativo frigore, rara siccitate jure mirabiles. Est in Urbe, regia Basilica, Virgini Matri exstructa verius à Matthia Corvino, potentissimo illo maximoque Rege; avitum enim gentis Corvinæ insigne turris præfert cum Anno MC-CCCLXXV. quod sanè nunquam Heros gloriosissimus præfixisset, nisi opus universum unius illius bene-

^{42.}
Pilisiens-
sis
Comitatus.

^{43.}
Budæ mo-
derna.

beneficio staret: quippe haud regium esse puto, de alieno laudem emendicare, præsertim cùm abundè habeas, unde emas de tuo. Templum hoc unum residuum barbarus furor Budæ indulxit. Stipant illud modò, hinc quidem Academicum Societatis JESU * Collegium, non humile Szécsénianæ pietatis monumentum; illinc Seminarium Cleri, & patriæ juventutis, ejusdem Principis & Pontificis Georgij munificentia cultissimum. Habet suum & Senatus Urbis ad Curiam sacellum pulcrum, ac elegans; suum item Carmelus locum, & Ordo Seraphicus; denique suum Divæ Claræ Sorores, ante tres & decem annos eò ingressæ. Jam verò Buda hæc ad Orientem aspicit Danubium; hunc inter ac montem suum, Aquaticam, uti dicunt, Civitatem, & ipsam muro firmam; sunt & huic ædificia urbe nobili non indigna. gemina item cum Templis cœnobia: Alterum Franciscanorum Provinciæ Bosniæ; Capucinorum alterum. Meridiem versùs Rasciana Civitas est; ubi quales incolæ, talia & palatia; indè monte S. Gerardi, hinc Budensi clauduntur. Septemtrionem inter & Occasum Civitas nova in longum protenditur, & tantum non novam veteri conjungit Budam. in hac Augustiniani de larga Templum habent, & Cœnobium exstruunt per amplum. hæc facies est modernæ Budensis Urbis.

Qualis autem, & quām omni omnino ex parte magnifica fuerit Buda, colentibus eam Ungaroru Regibus, cogitare forsitan poterimus, edicere pro dignitate nunquam. Scriplerunt illam, summisque extulerunt laudibus domestici juxtà, ac externi. ut adeo supervacaneum duxerim ea hunc in locum transferre, quæ ad omnium manus sunt. illud brevi dixisse sufficerit: quidquid artis Græcia, elegantiæ Italia, pretiosi Hispania, magnifici Germania, prodigijs Gallia unquam vidit, id suam in Budam conferre Monarchæ illi fatagebant. nec mirum: ornatus enim Urbis il-

* Fundat^{ur}
An. MDC
LXXXVII.

42.
Buda prior.

lius trium admodum seculorum labor fuit & sudor. Initio montem hunc Præpositus Budæ veteris, de qua infrà, possedit. arrisit homini per amœnum loci situs: ergo castellum locat, & munitionem. hoc ille animi causâ itare; & si res ita exigeret, etiam opes suas recondere. pauci interea labuntur anni, & ecce totam Tartarus inundat Ungariam An. MCCXLI. cuius ut furori sese subducerent Budensium nonnulli, castellum illud petierunt, & amplius firmarunt. Stetit inconcussum cadente fermè Ungaria, & omnem hostis elusit vim, ac rabiem. hinc loco habitus honor, & æstimatio. Quare pacatis subinde rebus, Bela IV. animum adjecit: Urbem monti impone-re, eamque diligentia, quanta posset maxima, in futura regni pericula comparare. Itaque, quod bene superi Ungariæ vertant, bene Ungaris, ad An. MCCL-XVII. novæ Budæ fundamenta ponuntur. valla cum muris exsurgunt. ædes, ac domicilia montem complent. sed modicus erat rebus splendor, uti initia omnium secumferunt. Triennium propè, operas Belæ Regis habuit Buda. conditore porrò vitâ defuncto, diu luxit primam fortem. nec enim per bella quæ civilia, quæ externa, benignum Regis alicujus experta est vultum. donec tandem Ludovicus I. post centum ferè ab exortu Urbis annos, eam restaurare, atque adeo amplissimè augere & ornare decrevisset. Accipit hunc primum Regem incolam Buda; cum Rege innumeros Principes; formam denique & magnificentiam summam. Quæ cùm se jam Orbis Ungarici caput miraretur, tantum abfuit, ut diurnæ illi moræ indoleret; ut etiam damna quæcunque tulisset, reponeret in lucro; siquidem decus illud accipisset, in cuius comparatione jactura omnis præmium videbatur, quando per eam fastigium istud obtinuerit. Atque omnino jam inde à Ludovici temporibus sedes Regum Buda fuit ad usque Joannem Zapolum; post cujus fata, Ungariæ primum erepta est,

& Tur-

& Turcis servire jussa. sed de hoc subinde, nunc incrementa Urbis persequamur. Secundum Ludovici mortem Sigismundus Rex, idemque Imperator omnem ornandæ Budæ laborem impendit: Arcem in primis excoluit; Sacra auxit; oblectamenta externa adjecit. Sed Matthias ille Corvinus de omnium conatibus palmam tulit, quando Urbem unam orbis compendium reddidit. Uladislaus deinceps vivarijs ferarum, Palatia addidit, & regales illas rusticationes protendit. Joannes ad extremum vallis, propugnaculisque amplius firmavit. hæc illa prior Buda.

Obsidia Urbium, earumque expugnationes hac in mea Ungariæ descriptione negligo, & consultò quidem; nec, nisi carptim, sic ubi res exigat, & quasi aliud agam, edico: quoniam de bellis perpetua serie loqui institui tempore alio, & loco. Verum habenda est Urbis tantæ ratio, eique uni deferrendum, quod ceteris omnibus negatur: quò continent narratione intelligatur tandem, unde Budæ illius ruina, & excidium. ac etiam, quis, qualisve locus fuerit, cuius obtinendi causâ, Asia illinc & Africa conjuratis armis; Europa hinc universa plusquam seculo uno ac dimidio constantissimis animis decertârit. Idem ille Annus MDXXVI. qui fatalis fuit toti Ungariæ, vulnus pariter ejusdem Capiti, Budæ inflxit. cæditur Ludovicus II. ac potior cum Rege Ungarus Mohaczensibus in campis iv. Kal. Sep. fama infelicis prælij celerrimè in Urbem advolat. Regina male sibi metuens continuò Posonium discedit. Sequuntur, qui aderant; Principes, populus, miles. vacua facta est Buda, nè gregario uno ad portas remanente. tantum potest in animos timor. Solymanus victoriâ tumidus triumphantia circumfert signa, & Urbem ingreditur vii. Idus Sep. sinè pugna, sinè sanguine. quattuor & decem dies hospitem habuit barbarum; quibus elapsis, quemadmodum Deseritur à Turca.

repererat, ita solitariam reliquit, ablatis duntaxat nonnullis simulacris ab arte æstimatis. ceterum temperâsse Turcam ab exspoliationibus, & incendijs, quis credat? certè singularem illius scilicet mansuetudinem satis declarant cæsa hoc tempore, inque servitatem abacta ducenta & amplius Ungarorum millia.

Intrat Zapolius Budam eod. An. 10. Oslo. Ubi porrò hostis excessit Regno; adest sinè mora Joannes Zapolius, & Budâ potitur vi. Idus Octob. sed

Ferdin. eam occupat An. 1527. 20. Aug. non exigit in illa annum ipsum. nam Ferdinandus I. An. MDXXVII. rumore adventûs sui, Joannem in terrorem primùm, tum fugam agit; Urbémque defensore spoliatam ingreditur XIII. Kal. Sep. non biennum integrum abit, cum suppetias Joanni fert Solymanus, & undenos post assultus Urbem Ferdinandō eripit, Zapolio tradit, exeunte Anni MDXXIX. æstate, mense Augusto. Nadasdius Urbi &

Solymanus rursum eam capit Anno 1529. Et Zapolio tradit. Arci præerat. Servâset omnia; si suam miles exterus fidem. hic seu tædio laborum victus, seu promissis captus, primùm deditonem Præfecto suadere; tum vehementius urgere; demum imperata detrectare. egit, ut perduellioni intercederet Nadasdius. frustra omnia. capitur à militibus Dux; in carcerem compingitur; Buda patet; Turca intromittitur. tulit utraq[ue] pars justum facti præmium: qui deditonem fecere, vitâ multantur; qui hostibus obstabat, laude excolitur, libertate donatur. adeo nullum tam ferum pectus est, quod virtutem undique oderit, via probârit. Acerbior erat, quam ferre posset, Ferdinandi dolor; cum videret rivalem suum regiam in Urbem dominari. igitur Rogendorffium belli Imp. creat; útque Budam vindicet, in mandatis dat. Morem ille continuò gerit; tardior nihilominus propter mœnia consedit. hinc salus Joanni ab hoste. nam dum Rogendorffius ad Vissegradum ac Vaciam moras trahit, spatium concedit inimico, & locum munendi, & Turcam Belgrado evocandi. Adeſt igitur Mehemetes; sibi consulit Rogendorffius; Urbs op-

Oppugnatur secundò Budam An. 1530. sed non capit.

Ifvanf. lib. II,

pugna-

pugnatore, Zapolius metu liberatur. at enim carō hæc libertas Ungariam constitit : dena quippe mortaliū millia in numerum mancipiorum censa, & in barbariam translata sunt, vergente in finem An. MD-XXX. & ipso mense Decembri. Hic decennium quievit Buda; quo in ea rerum potiebatur Joannes. ubi autem vivere is desijt; repetit Urbem Ferdinandus initio per Legatum, tum armato milite. Qui exercitum ductabat, erat homo crudo animo, & vel socijs Ungaris infesto. quare dum seditionem in castris, quam pro prudentia Ducis sedare debebat, ipse amplius accenderet; re infecta discedere coactus est An. MDXL. hoc majore nominis sui infamia, quod locus ab Isabella, & illa quidem nec bellicis artibus erudita muliercula, & recenti Regis mariti morte afflcta defenderetur. meruit hanc famæ notam; quippe novisset militi moderari, si sibi. belli fortuna apud illum fermè divertere amat; qui uti armorum, ita affectuum obtinuit imperium. facile illud cesserit, si hoc fuerit infirmum. Eodem ex morbo laborabat alter forte à priori contracto; hinc pariter res illi male cecidit, & Buda propè manibus dilapsa est. An. MDXLI. numerosissimum, selectissimumque militem muris admovet. placidis initio, mox armatis precibus deditonem postulat; non auditur. ergo ruinis murorum intendit; noctis beneficio reparantur. irrumpit denique, relicto ad sarcinas Ungaro; repellitur, cæditur. necquidquam admoti cuniculi, artesque Martis profecere. Interea Franciscus Revajus, unus Ungarorum Procerum, animos Civium periclitari, onerare promissis, utque Ferdinando se se dederent, pro virili parte elaborare. nec labor vanus. promittunt deditonem Budenses. nox signatur; & porta præterea, quâ pateat in Urbem accessus. Revajus, nè quid inconsulto Duce ageret, rem totam ad eum refert. hic, quia jam mente ægrotabat, ut Revajus castris se contineret, imperat. nec omnino de-

Tertiò oppu-
gnatur An.
1540. sed ir-
rito conatu.

Istv. l. 14.

Quartò op-
pugnatur
An. 1541.
sed incassum.

fuit jussis Ungarus. Jam autem opportunam hanc
naclus occasionem Dux memorabili quopiam faci-
nore nomen suum in posteros transmittendi, statuit
rem universam per se se exequi; alienóque de ære,
gloriæ suæ incrementa comparare. arcessit itaque mi-
litem suum, eumque jubet delectum habere; ad con-
dictum tempus, locumque adesse; Urbem denique
ingredi. habet, adest, ingreditur. hactenus prospe-
rè: quippe conjurati stetere fidei, & parati ad por-
tam. verum ubi adesse exterum vident, haud ex va-
no suspiciati, proditionem nequaquam ex animi sen-
tentia cessuram, insalutatis suis, eadem ipsa portâ
Urbe profugiunt. Miles jam forum subierat; qui
dum ex lingua, veste, armis à prætereuntibus alias
ab Ungaro esse cognoscitur; conclamatur primum;
tum in arma ruunt civis juxta ac miles; dimicatur
undique fortiter; denique funduntur, ac fugantur.
pauci, qui rei male gestæ nuncium ferrent, in castra
reversi sunt. triumphales bellum Imp., si infra com-
moda Ferdinandi Regis, invidiam, tuamque cupi-
ditatem habuisses. Dum autem dies ex die in obsi-
dione Budensi trahitur, adsunt auxiliares Turcarum
copiae; deinde venit & ipse Solymanus. hic in arcto
se conspicatus Dux noster, serò consilia sua damna-
re, fugamque meditari. carpit tamen noctu iter. sed
instat hostis, & propemodum ad interencionem cæ-
dit fugientem. desiderata è Christianis sunt viginti
admodum millia; quibus nonnulli quinque adji-
ciunt; castra omnia, ingensque bellum apparatus Tur-
cæ in prædam cessere. Post, ubi nostri statione de-
pulsi sunt, relegata in Transsilvaniam Regina, suo
Budam implet præsidio Imperator barbarus. verbo,
quò illam pupillo Isabellæ servaret; re autem vera,
quò sibi tyrannidem in Ungaria firmaret. ingressus
Urbem est An. MDXLI. iv. non. Sep. juxta alios
III. Kal. Sep. habiturus in eam imperium per centum
ipsos & quadraginta quinque annos. atque hæc illa
infe-

Vide Istvan-
ium lib. 14.

Turca Bu-
dan occupat
2. Sept.

Fuit sub illo
An. 145.

infelix est non Budæ modò , sed Ungariæ universæ servitus , in quam Regnum tam nobile popularium factio præcipitavit , ingemiscente ad ruinam toto terrarum orbe. Sed suum ut reponatur in locum , pristinaque gaudeat libertate propugnaculum nominis Christiani , agent Ecclesiæ Pontifices , Romæ Imperatores , populorum Reges ; haud tamen voto potentur. Leopoldo I. vindicatæ Budæ gloria reservatur ; qui Mariâ Ungarorum Dominâ auxiliatrice , Stephano eorundem Rege primo belli Imperatore , pugnabit , vincet . verū de his postea . nunc ad anteactos labores revertamur . captâ Budâ , sensit intitulatum Ungariæ capiti vulnus universa Europa . accensa sunt bonorum studia , & ad exturbandum Turcam instincta . Paulus III. summus sacrorum Antistes præclararam armatorum expedit manum . Imperium Romanum triginta & octo millia submittit . Ungaria , quamvis magnam partem attrita , quinque supra decem millia ex suo censet . alij præterea cum alijs adiunt . universim ad septuaginta millia . Dux exercitûs nominatur Joachimus Brandenburgus Princeps , splendidum nomen , non item marte felix . * hic tam illustri comitatus milite , non dico , cepit ; * An. 1542. sed nè quidem bene Budam vidit . Pestinense Oppidum levi opera impetij duntaxat , tum revertit . nimirum interest plurimum ad felicem belli aleam , quam audaci manu jaciatur . cautum Ducem esse , semper expedit ; timidum , nunquam . Et verò quantum magnanima virtus possit , Annus MDLX- XXXVIII. illustri experientia ad ipsam Budam , palam fecit . nam cùm Matthias Archidux , Princeps fortis & impavidus Urbem hosti ereptum iret ; tantum uno ac altero die gloriæ comparavit , quantum alij nè mensibus multis : eripuit enim , simul ac Budensem agrum attigit , suburbia omnia , Civitatem Aquaticam , munitionem S. Gerardi , ac plagam ferme omnem circumiacentem . sanè & Urbem cum

Quantum op.
pugnatur,
nullo iterum
successu,
An. 1598.

arce sub jugum misisset, nisi jam & Cœli scelera Christianorum indignati pro Turcis depugnassent, magnaque tempestatum vi ad deserendam obsidionem coëgissent. Idem illud durum, ac implacabile cœlum obstitit, quò minus faustissimis cæpta auspicis Anni MDCII. oppugnatio, desideratum sortiri potuerit exitum. Jam Pestana Civitas succubuerat; jam turrim aquariam tormenta prostraverant; loca circum omnia Christianos habebant; Turcas fames exedebat; una restabat urbs brevi subdenda. verum intolerabilis aër ventis, pluvijs, nive, glacie militem nostrum urgere non destitit, dum ille oppugnatione desisteret. His ipsis præsidijs rursum conatus omnes elusit Buda Anno MDCLXXXIV. nam posteaquam Christianus miles Turcam suppetias obseßis ferentem semel ac iterum profligasset, nihilque proprius jam esset factum, quam ut continuò urbe hostis decederet; sævities frigoris spebus intercessit, finemque victiarum Heroum è manibus extorsit. dices conjurasse cœlos adversum fideles pro infidelibus: adeò quoties hi vici ab illis, toties de victoribus relati triumphi; non virtute hostium, sed aëris intemperie, fidam nimium barbaro operam locante. At tandem desinamus queri; summo Cœlorum Regi curæ sumus. temperavit hactenus victorias nostras clade aliqua singulari, quò domesticis diffisi viribus, tanto ardentiū supremam illam manum imploremus, & ab una pendeamus. Jam autem adest Annus MDCLXXXVI. & Budam milite ac armis cingit Leopoldus Imp. XIII. Kal. Julij. acta obsidio totis annis. æquati solo muri. Arx potiori parte diruta. intrà, extráque Urbem vastata plurima. auxiliares Turcarum copiæ tertium cæsæ. quid multis? in oculis totius exercitū Asiatici, armata manu, & assaultu, capta aliquando tandem Buda est iv. Non. Sep. Orbe Christiano in lætitiam, & tripudia; Ecclesiâ universâ in Laudes Omnipotentis dexteræ, actionesque gra-

Sexto rur-
sum frustra
obſidetur
Anno 1602.

Septimiè Bu-
da nequid-
quam impe-
titur Anno
1684.

Obſidetur ul-
timò Anno
1686. 19.
Junij.

¶ capiatur
¶ Sep.

gratiarum effusâ. Tot Urbis istius oppugnationibus, quarum hactenus meminimus, cæla dicuntur, pro mœnibus Budæ, ducenta septuaginta duo Christianorum millia. ego numerum levi admodum manu initum puto: quoniam & ephemerides illæ publicæ, ex quibus summa ista eruta est, minus plerumque recitant eorum, quæ contra nos faciunt. & militi nostro non cum Turca modò; sed tempestatis, fame ad hæc & pestilentia sæpe numero decertandum erat præterea. Jam si barbaros quoque censuerimus, certè non pauciores ex illis desiderati: hauriuntur Danubio, excursiones profligantur, suppetiæ delentur, lue atque fame non minus enecantur, capta urbe ad unum cæduntur. Quòd si eos pariter addiderimus, qui per occasionem aut obsiden-dæ, aut liberandæ istius Civitatis interfecti sunt, vel in servitutem abducti; DEUS bone! quantum sanguinis unius loci gratia profusum intuebimur. sanè ducto ritè calculo, si decies centena mortalium millia dixerimus, numero haud magno occisos comprehendemus. videlicet tanti est orbi terrarum Budæ.

Cùm autem non ignoraret Leopoldus Magnus Cæsar & Rex gloriam captæ Budæ, quam septeni jam antea Imperatores sperare, consequi nemo poterat, secundum DEI Matrem, Divi Regis Stephani esse beneficium; quem religiosissimus Imperator sua in vota flexerat, ducémque expeditionis totius, ac Patronum obsidionis constituerat; quò tam eximum favorem, publicum, æternūmque redderet; ac obsequijs gratiam veneraretur: egit apud Innocentium XI. summis precibus, ut magnum illum Budæ vindicem, quem hactenus Ungaria duntaxat, & subdita Ungariæ regna pro Aris & Templis colebant; deinceps gentibus universis populisque honore omni prosequendum imperaret. non potuit non subscribere æquissimis Filij postulatis Pater maximus, præ-

*Quot millia
propter Bu-
dam interie-
re.*

*Religio Leo-
poldi Cæs.*

sertim cùm illum hostem de capite Ungariæ proturbatum acciperet, adversum quem magnis & ipse olim animis regnum illud tutabatur. Itaque jubet Stephanum Ungarorum Regem sanctissimum in communes toti Ecclesiæ codices referri; tam illos quorum usus in conficienda re Divina; quàm qui Horarias complectuntur preces. Dies honoris perpetui ille idem est, qui captæ Budæ. Ecce autem dum Pontifex Innocentius, dum Imperator Leopoldus toti in eo sunt, ut quàm celeberrimum possint, nomen Stephani Regis efficiant apud genus humanum; nihil tale cogitantes (compertum id habeo de Principum illorum modestia) suam pariter famam glorio-sæ æternitati consecrârunt: neque enim Stephanum legere poterimus, quin simul oculum subeant Innocentius & Leopoldus. usque adeò certissima honoris consequendi ratio est, honor Divis delatus.

Vide Brevia-
rium Rom.
2. Septem.

46.
Buda vetus.

Hactenus de Buda monti insidente locuti sumus; quæ alias Castrum Budense, subinde novus mons Pesthiensis, aut Arx Pesthiensis nuncupata est. Nomen obtinuit à Buda Urbe regia, Meridiem versus in vicino sita; unde hæc *vetus* deinceps audijt, quò à *nova* illa differret. Buda, de qua in præsenti sermo, unde porrò appellationem habet, nondum extra controversiam est. mitto variorum opiniones; quippe plerisque omnibus notas, & obvijs libellis decantatas. Ceterum prima fuit Ungaricarum Urbium jam inde à temporibus Divi Stephani, & multorum Regum sedes ad usque ferè tempora CAROLI I. hinc non est ambigere: quæsitissimis illam floruisse ædificijs, abundasse opibus, ultráque omnem Ungariam incolis claruisse. Rex Ung. Primus insigne in illa Divis Petro & Paulo, Templum statuit An. MXXII. addidit Sacerdotium pingve suo cum Præposito. Geysa I. erexit magnificentam Divinæ Virgini Basilicam An. MLXXVI. ornavit, auxitque duorum Regum beneficia sanctissimus Ladislaus. Geysa II. fanum aliud sum-

sumtuosissimum Virgini Matri construxit An. MC-LI. Ludovicus I. Collegio illi sacerdotum aliud illustrius exædificavit sacrarium ; aliud item Sororibus Sanctæ Claræ cum grandi Monasterio MCCC-LV. admissa quoque Elisabetha Matre in collati munieris Societatem. Sigismundus Imp. Celeberrimam intulit Urbi Academiam An. MCCCLXXXIX. quam Bonifacius Pontifex ratam habuit ; Matthias Corvinus gratijs immensum quantum ditavit ; Viris sapientissimis complevit ; omnique animi significatione , pro suo in litteras affectu , prosecutus est. multa alia ab alijs collata Urbi nobilissimæ sunt decora ; quorum hodie nè vestigia quidem vivunt. præcipitavit illam barbara rabies ; nec , præter nomen unum , quidquam reliqui fecit. verbo : pagus visitur , ubi Ungaræ splendebant Athenæ.

Juverit illic paucis adnectere : gravissimos in errores , plures scriptorum prolapsos esse occasione duplicitis Budæ. dum enim illam , quæ hodie Urbs regia stat , errore nominis decepti , eandem esse putant , de qua modò narravimus , & veterem nominamus ; quidquid huic à Bonfinio , aut ab antiquiore quopiam attribuitur , universum id Budæ novæ conferre non dubitant. haud satìs animadvententes : uno duntaxat Budæ vocabulo appellatam illam , dum nova hæc surrexisset. Indè passim legere est , quando moderna Buda exscribitur : Fundatam in ea Basiliacam à Geysa ac Ladislao Sancto ; Duos de quadraginta Reges incolas habuisse ; & plura id genus. cùm tamen ætate duorum illorum Regum vix casa pastorum montem Budensem presserit ; & ante Ludovici I. tempora Regi habitata sit nemini. sed brevibus monuisse sufficerit , nè idem & alios occupet error , regnumque tandem constituat plurium firmata sententijs ignorantia. nunc Urbes reliquas Pilisiensis Provinciæ dicamus.

47.
Erros de
Buda.

Vissegadum secundas à Buda obtinet. Nomen ei à sclavis inditum. si bene reddas, altam arcem latini facit, Fuit Sedes Regia Caroli I. ubi ternos simul Reges hospitio accepit. Urbs summis & privilegijs, & ornamentis splendebat: quippe non minus ad hanc, quam Budam, multorum Regum industria, ornandam concurrit. Palatum sanè regium trecentas ultra & quinquaginta numerabat ædes, ab arte admirabiles, incomparabiles à precio. Regiam hanc, Arx Aquatica, quippe Danubio proxima, Urbi jungebat. murus ex Arce ista inferiore per abrupta montium Cœlum versus productus superiori se necebat Arci, adeò eminenti in saxo constructæ; ut nisi aquas natura loco invidisset, nullâ operâ, hostium conatibus, victrix semper, imposuisset. sed nempe nihil ita perfectione absolutum est, quod ope non egeat alterius: sive quia magnopere id ad conservandam humanæ societatis necessitudinem confert; sive quia mortalium rerum tumori cavet; sive demum quia parte omni beatum esse, felicitati duntaxat sempiternæ reservavit DEUS. Arx, de qua loquimur, celebris est à captivitate Salomonis Regis; ab obitu Caroli I. cui locus primis in delicijs placebat à tenui, puroque Cœlo; ad ultimum à Sacro illo, ac prodigijs clarissimo Regni Ungariæ Diadematæ, quod diu multumque Vissegradiensi in Arce diversabatur; quam à Pannonibus initio conditam haud obscurè ipsa denominatio ostendit: námque Hunnus sclavum nunquam vocabulum arci suæ imposuisset. sed utcunque res se habeat; modò, nisi lapides super sunt. pari fato concidere arces, & oppida plurima, bellorum diuturnitate attrita. Arx una Sambekiensis dicitur habitari. Ordo hic exigeret, Insulas pariter Danubij censere ad istum terræ tractum spectantes; sed quia illas infrà * cum reliquis datus sim, nunc ad alia diverto. Supremum Pilisiensium Comitem

^{48.}
Loca cetera.

^{Vide P.}
Szent-Ivá-
nyi. Dec. 3.
^{p. i. in diff.}
Par.

* §. vi.

ille

ille idem agit, qui Proregem; dignitas illa muneri huic hæreditaria est.

Jam plura divino sacrata cultui loca regionis istius enumeravi, quando veterem, novamque Budam dedi. hic reliqua censeo: Illustre Cœnobium * ^{* ad s. Nicolaum.} Loca Sacra. veteris Budæ habuit Magni Dominici magna Familia; atque tam amplum, ut An. MCCLIV totius Ordinis Comitia caperet; in quibus supremus Prædicatorum Moderator renunciatus est Umbertus Burgundus. Altero in Claustro Seraphica fervebat Religio. alij in alijs, quorum nomina cum domicilijs pariter interiere. Amplius quid de Buda Nova in comperto habemus: Urbs hæc ipso ferè ortus sui initio FF. Minores accepit, quibus regiam prorsus habitationem Bela IV. construxit An. MCCLXIX. addito Divi Joan. Bap. magnifico Templo, à quo vicina Urbis porta nomen traxit. terna præterea coluit isthic loca idem Ordo. Paulinos Ludovicus I. induxit An. MCCCLXXXII. hoc est, vitæ suæ, ac imperij ultimo; Basilicam Monasterij Parenti Eremitarum Rex dicavit; quam subinde celeberrimam reddidit tumulus B. Joannis Dominici, Cardinalis prodigijs clarissimi. Sigismundus Imp. Divo Nomini sui Tutelari Præposituram erexit ad fanum Sancti, præ foribus Regiæ situm. Porrò in ipsa Arce facellum stabat S. Joannis, dives opum, & artis; administratio sacrorum penes Collegium Sacerdotum erat, à Matthia Rege excitatum. An. milles. quadringent. sexagesimo. aditum Templi istius, geminæ ædes, hinc, illincque rite dispositæ efformabant; in his Corviniana illa Bibliotheca continebatur, cuius incomparabili ruinæ diu, multumque indolebunt litteræ. Addamus nunc & Concilium Budense * An. MCCLXXIX. celebratum. aderat Clerus ex universa Hungaria; & Religiosorum pars nobilior. Præfedit comitijs Philippus Firmanus Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus à Nicolao III. Româ missus.

Conditi sunt novem ultra sexaginta Canones, prudentiâ juxta ac sanctimoniam plenissimi. Jam quæ extra Urbem erant, dicamus: bini feruntur Conventus Equites Rhodios aluisse; alij in suburbanis ad Spiritum Sanctum degebant, alij proprius thermas superiores ad odæum SS. Trinitatis. ubi fortasse Felheviensis quoque Præpositus suis cum Sacerdotibus rem divinam faciebat; nam altera Præpositura Ecclesiæ novæ ante Castrum Budense stabat. Duo adhoc Cænobia suburbium habuit; & altero quidem Carmelitas, quos pes tectus ab alijs distinguit; alterius incolæ sunt in obscurio. Atque illi An. MCCCLXXIII. primùm in Ungariam venerunt, Budensiæ que sub castro, ubi hodie Aquatica Civitas est, stationem fixerunt. Uno supra Budam lapide, per quam amœno in loco, amplissimam, frequentissimamque domum Paulini implebant. fundamenta ædibus

* An. M. CCCI. Laurentius * dedit, qui quartus à B. Eusebio Provinciæ moderabatur; incrementa Carolus I. multique proceres contulere; fastigium Ludovici I. pietas imposuit. atque hoc illud S. Laurentij nobile claustrum est; quod principe semper loco Eremiticus Ordo habuit, in quo Ordinis universi Caput morabatur, ubi denique primus Eremi cultor, Pater, & Fundator, Paulus Sanctissimus, quiescebat. etenim magnas illas Reliquias, cùm pace composita à Rep.

* An. MC. CCCXXXI. Veneta Ludovicus accepisset, * Laurentiano intulit

Templo; æternum regij animi adversus candidissimam, sibiique charissimam Familiam, tanto in munere, statuens monumentum. Altera eorundem Religiosorum domus ad Albam Mariam visebatur. est locus haud longè vetere Buda, ea parte, qua Sciambræ rudera ostenduntur, proprius montes, planο tamen in campo; ubi Ædes DEI Genitrici, prima omnium in Ungaria, à Carolo M. * fertur ex

* Inchofer ad An. 803. citata An. octingentesimo tertio. hanc ad Matthiæ usque Corvini tempora Sacerdotes quidam procura- bant;

bant; verūm cùm desiderio populi minus responde-
rent, immo vitâ haud satis castigata (queruntur istud
litteræ regiæ ad Sixtum IV. * exaratæ) publicæ pie-
tati nocumentum gravissimum adferrent; volente
Rege, jubente Pontifice, administratione moti sunt
& beneficio; Sanctioribus in locum succedentibus
ministris. hactenus de vicinioribus Budæ monaste-
rijs. hic territorio Urbis Regiæ egredimur; ante ta-
men adjicimus montem S. Gerardi ad meridiem Bu-
densibus occurrentem: conspicuntur in illo humiles
quædam parietinæ, & congesti temerè lapidum acer-
vi. eccujusnam ædificij hæ reliquiæ? multi, quòd
in obscura re fieri amat, multa. puto ego: initio isthinc
exædificatam fuisse Divo Antistiti modò nominato
Basilicam; ex eo quippe saxo actum in præceps causâ
religionis ferunt An. millesimo quadragesimo septi-
mo. atque ob id habitum jam indè summo in honore
apud omnes verticem illum, procul dubio est. & for-
taffe Andreas ipse Rex, quòd admissum indulgentiâ
scelus expiaret, ædem id loci Sancto posuerit; quæ
subinde, constitutâ in Regum Sedem Budâ, in sub-
urbijs floruit: * nec enim arduum dictu est, in mon-
tem usque illum protensa fuisse externa ædificia, ex-
crescente nimium Urbis fortuna, & Principis in ha-
bitationem populo undique confluente. Immo hoc
ipsum ego Templum fuisse arbitror, in quo memo-
rabile sanè divinæ ultionis exemplum in gentem Co-
rogianam ad ultimum ex ipsis perseverabat. nam
cùm sub memorato Andrea religionem ejusāissent,
cædémque ij Gerardo intulissent; nemo posteriorum
sacram hanc Ædem sponte, aut secus subivit, quin
soluta repente alvo, fedùm contaminaretur. cuius
quidem rei experimentum sæpe à Ludovico II. Re-
ge Juvene, non sinè risu, factum in Petro Corogio
ephœbosuo, scribit Istvanffius. cum quo etiam Pe-
tro nobilis vetúsque Familia ad Mohaczium vixit.
sed de his satis. Vislegradum Abbatia Benedicti-

* An. 1479.
Fer. 2. ante
festum Nat.
S. Joann.
Bap.

* Bulla Pij
II. An. 1464
facit mentio-
nem Templi
S. Ger. in
Suburb.

norum ad S. Andream exornabat ; ubi An. milles. trecent. quadrages. secundo suum Ordo Concilium (Capitulum vocant) celebravit. Hic pariter dicuntur habitasse Paulini ad eundem Divum Apostolum; opinor, in locum priorum adductos. Franciscanos Sigismundus Imp. Urbi intulit. Pilisiensis pariter regionis censebatur Telkiensis Abbatia Benedictina. Duæ aliæ Cistercienses : Erchiensis * altera S. Nicolai, à Palatino Regni Thoma An. MCCLX. fundata; quæ deinde An. milles. quadringentes. nonages. nono juris Augustiniani facta est. altera de Pilisio B. V. erecta An. MCCCLXXXIV. existimo autem celebriora olim fuisse oppida, quæ modò loca nominavi.

Lingua.^{so.}

Potissima terris istis Germana auditur lingua, & Rasciana; Ungara rarer. Romanæ obaudiunt Ecclesiæ plerique; alij Græcum sequuntur ritum. Si qui Catholicis adversarij, ferè penes servitia resident.

Strigo-
nien-
sis
Comitatus.

Arx Strigo-
nienfis.

Natale so-
lum S. Ste-
phanii.

Strigonensis ordine consequitur plaga. dicta est à Strigoni Urbe regia. hæc, ut communis jam opinio fert, ab Istro & Grano; qui fluvij ibidem commiscentur. Arx Strigoniensis in rupem ad ipsum Danubium altius enatam assurgit, naturæ non magis ingenio munita, quam artis. Regiam fuisse Geysæ Ducis Christiani inde colligere est: quod hac in Arce S. Stephanus ejusdem Filius & lucem primam aspicerit, & fonte salutis æternæ fuerit iniciatus. cui ille beneficio ut gratiam referret, Archi-Episcopo locum dedit, atque adeo DEI Ter Opt. Max. honoribus consecravit. Porro Arx, occidentem versus, Danubium despicit; ad meridiem felioribus Hungariæ temporibus, occurrebant magnificæ Canonorum ædes, ac Civitas ponè amplissima; partes aliæ vinetis, campisque oculum explebant. ut adeò ad cetera loci ornamenta, is quoque accesserit situs, quo salubriorem pauci, amoeniorem optare poterat nemo.

Quo-

Quoniam autem Strigoniensium Præsulum sedes,
totâ Ungariâ, Princeps omnium sit; supremâque
polleat authoritate in ijs, quæ rem Divinam spe-
ctant; jure quodam à nobis exigit debita tantæ Ma-
jestati reverentia: ut si uspiam, isthic certè haud in-
diligerter persequamur ea, quæ memoriam poste-
rorum merentur, & venerationem. Atque initio,
quis Archi-Episcopij Fundator fuerit; qui deinde
insigniores Patroni. Tum, quæ dignitatis illius de-
cora, & tituli; ac à quibus. Mox, quot hactenus
prima in Insula floruerunt. Unde etiam illi domo.
Qui Romanâ fulgentes purpurâ. Quâ doctrinâ; vitæ
insuper sanctimoniâ. ad extremum, quid ab illis in
publicam Patriæ utilitatem, communéque Orbis
Christiani commódum profluxerit; brevì, & quan-
tum compendij ratio sinit, enarremus.

Et quidem quod Fundatorem attinet, ex-
tra controversiam est: erectum à primo, illóque
Ungarorum Divo Rege Archi-Episcopatum Strigo-
niensem cultui magnæ Ungarorum Dominæ An.
M. cui etiam Cathedram consecravit Basilicam, in
ipsa arce, ingenti sumptu adornatam. Bela subinde
Quartus afflictas per Tartaros Antistitis fortunas, Ur-
bemque ipsam pristino restituit honori, ac opibus;
murusque ut circumdaretur, adjumento venit An.
circ. MCCLV. Andreas III. Rosnaviam, nobile op-
pidum, aliisque beneficia contulit An. MCCXCI.
mitto Reges alios, Regumque in Sedem hanc favo-
rem. novissimum addo: Abbatia S. Crucis Strigo-
niensium Præsuli, ab Austriacis Regibus est donata.
Subiecto Principibus Sacerdotes; & eorum suam in
Metropolim beneficia do: Arcem, opesque quas ab
Authore acceperant cumulatissimas, singuli quidem,
sed in primis excoluerunt: Martirius (a) qui Tem-
plum eleganti Virginis DEI paræ Arâ locupletavit.
Joannes I. (b) qui de suo villas, multaque prædia in
ufsum Canonicorum comparavit. Matthias, (c) qui

52.
Archi-Ep.
scopatus
Strigoniensis

53.
Fundator &
Patroni Re-
gum

Arch-Ep.
scopi ipsi.

(a) Rexit ab
An. 1151 ad
1161.

(b) Ab An.
1208. ad
1223.

(c) Ab An.
1239. ad
1241.

Civitatem alteram ad radices montis , cui Aula in-
 (d) Ab An.
 1243. ad
 1252. cubat , adjecit. Stephanus (d) de Vancsa , cuius
 industria cladem Tartarorum abolevit , bona fortu-
 næ restituit , veterem sacris formam adduxit. Jam
 (e) Ab An.
 1279. ad
 1299. autem Lodomerius (e) auxit Palatia , omnique ap-
 (f) Ab An.
 1330. ad
 1350. paratu instruxit. Clanadinus (f) collapsam prope-
 modum S. Georgij ædem , novam , eamque cultissi-
 mam effecit : Collegium adhæc Canonicorum nu-
 mero præstantissimorum virorum illustravit , bonis-
 (g) Ab An.
 1388. ad
 1418. que ditavit. Joannes Kanisaj (g) conferente operas
 Sigismundo Imp. Præposituram nomini Divi Stepha-
 ni , senosque Canonicos fundavit. Adjecit insuper
 facellum lateri Basilicæ Mariano Cultui dedicatum.
 (h) Ab An.
 1439. ad
 1465. Dionysius Szechi (h) grandem illam , Stephani opus ,
 Basilicam magnis impensis reparavit ; ablataque plu-
 riū seculorum vetustate , magnificentiorem reddidit.
 (i) Ab An.
 1466. ad
 1472. Successor Joannes Vitezi (i) Arcem picturis , variisque
 artificijs ad usque prodigiū decoravit. Thomas Bakacz
 (k) Ab An.
 1497. ad
 1526. (k) Sacellum aliud à Kanisiano illo Virgini Matri po-
 suit & pulcherrimum , & ditissimum ; hic paries omnis
 marmor est ; concameratio tota aurum solidum cupro
 illitum . atque unum istud magnam partem , cetera
 inter rudera , etiamnum integrum exstat. Longo
 (l) Ab An.
 1613. ad
 1665. post intervallo Georgius Lippai (l) Ujvarinum , Ar-
 cem Archiepiscopalem à Paulo Vardai fundatam ,
 (m) Ab An.
 1695. ad
 1707. munivit ; quam amplius Leopoldus (m) Kollonicz
 tutam reddidit. Georgius (n) Széchéni Ordinem
 Seraphicum Urbe regia ; Societatem JESU * Archi-
 Episcopali Civitate donavit. Ubi etiam Christianus
 Augustus (o) Templum S. Stephani Proto-Mar-
 tyris laxavit , florique reposuit.

Bibliothecam autem usque ad ætatem Pauli Var-
 dai , qui ultimus Strigonij resedit , omnes omni stu-
 dio curârunt ; eamque nobilissimam , longeque no-
 minatissimam conservare , promovereque elaborârunt .
 bene gnari : Veram Christi Ecclesiam Virtute niti ,
 & Doctrina ; quarum si alterutram in Præsule desi-
 deres ,

deres, non erit: unde illi aut vires sufficias ad perferendos labores maximos; aut authoritatem arcessas ad obeundum cum dignitate munus pernecessariam. juvant autem ad utrumque libri. & sapientia quidem istis profluit e fontibus. sed & probitatis pars major: edicunt illi, quid recte a Præsule fiat, quid secus. admonent officij sine ambage. non erubescunt vitia ob oculos ponere, virtutem palam efferre; in illa acerbius invehi, hanc intentius commendare. ij, quorum interest liberius, ubi res postulat, loqui; ferè ex spe, metuque laborant. ipsa sanè muneris reverentia, nescio, quod cæcum oculis velum, quos mutos ori frænos immittit. superiores istiuscmodi morbis libri sunt: tanto fidentius veritatem enarrant, quanto securiores sunt sui, odiorum negligentiores. adeò cui sincerum, decorumque cordi, sunt pariter libri. osor horum, illa similiter insuper habet.

Principem totâ Ungariâ Sacerdotem Strigonensem ab ipso Conditore Rege, ceterisque deinceps Monarchis, ac summis Pontificibus semper habitum, in comperto est. Quæ dignitas ut subinde clarior evaderet, Belâ III. regnum moderante, Gregorius Papa VIII. Jobo (p) Archi-Episcopo Strig. ejusq; Successoribus, Reges inungendi, ac diademate ornandi, jus indulxit An. MCLXXXVII. quod singulare, ac excellens munus, integrum in hanc diem penes Archi-Episcopos Strig. mansit. Sigismundus autem Rex, idémque Imp. Joannem Kanisaium jam suprà laudatum Metropoliten, primum omnium Summi Cancellarij Regni Ungariae titulo honestavit; quod pariter in posteros transivit ab Ann. MCCCLXXX-XIII. Jam pridem ante, Primates sese, & pro Legatis natis ferebant, * Antistites isti. sed plures adversabantur, eorum præcipue Pontifices Regnorum, quæ Imperio Ungarorum auscultabant. terminavit litem, petente Dionysio Szecsi, agente Ladislao Posthumo, Nicolaus V. summus sacrorum Rector Ann.

⁵⁴
Privilegia
S. Tigrisi.

(p) Rexit
ab An. 1184.
ad 1203.
Coronat
Reges.

Summus
Cancel-
larius.

* Inchoffer
ad An. 1005
ait: dignita-
tem collatam
primo Ste-
phano de
Vanesa Car.
Ungaro.

* Emanavit Bulla An. 1452. deci-
mo Kal. Maij. Pon-
tif. An. sexto Primas,
& Lega-
tus na-
tus Im-
perij
Ungari-
ci.

Sacri
Rom.
Imperi
Princeps

ss.
Archī-Epi-
scoporum
numerus.

(q) Rexit
1000. ad
1002.

Longius quo-
rundam re-
gimen.

(r) Ab An.
1002. ad
1036.
(s) Ab An.
1048. ad
1077.

(t) Ab An.
1526. ad
1549.
(u) Ab An.
1616. ad
1637.

milles. quadringent. quinquagesimo secundo. * & Strigoniensem Archi-Episcopum, alterum à Rege, atque adeo Primate Regni iterum dixit; ratam denique habuit Legati Nati denominationem; & jure quidem tam amplo: ut non modò Ungaros Præfules omnes, verùm subditorum quoque Provinciarum, immo & aliquando subdendarum; illi uni parere jussit. ei itidem ex Præfulibus uni SS. Crucis in toto Ungarorum Imperio præferendæ potestatem ultrò concessit. ad illum demum ipsum, tanquam communem omnium Patrem, controversias quasque, deferri posse indulxit. Carolus ad ultimum III. Rex noster potentissimus, Sextus hoc Nomine Imp. Augustissimus, quò primam Apostolici sui Regni Sedem Religionis, cultu affectuque majore prosequeretur, Archi-Episcopos Strigonienses Sac. Rom. Imp. Principes esse voluit, ac jussit An. MDCCXII.

Novem ac viginti ultra septingentos numerantur Anni à condito, fundatōque Strigoniensium Archi-Episcopatu. tanto, támque diffuso ætatum spatio, non, nisi sexaginta reperiuntur Metropolitæ; quorum censum Dominicus I. (q) inchoat, Emericus Esterhazius terminat. neque istud cuiquam mirum videatur: nam præterquam quòd nonnulli eorum diutius vitam protraxerint; id etiam accedit, quòd quadraginta ipsos & tres Annos, vacua Præfule, Insula illa luxerit. Atque primum quod attinet, Sebastianus (r) alter à Dominico memorato, quinis supra tricenos; Neæmias (s) qui quartum in serie occupat locum, tricenis annis, gubernârunt. Job vicenos explevit; uno superavit Lodomerius; uno item Csanadinus. Kanisaius uno & triginta præfuit; quaternis minus Dionysius. Bakaczius quattuor & vigineti æquavit; Vardajus (t) totidem. Pazmannus (u) duos & viginti regiminis Annos censuit; tres & viginti Lippaius. Alij supra denos, septimum, octavum, nonumque viderunt.

Vacatio porrò, quâ binis carebant annis Præside ^{Vacat sedes.} Strigonienses, incidit prima in An. milles. quadrages. sextum & sequentem; altera, unius duntaxat anni, in milles. ducentes. quartum; mox tertia, par huic, in milles. ducentes. quadrag. secundum. Longior fuit, senos utpote complexa annos, quæ cepit milles. ducent. septuag. tertio. quinta vix anni spatiū emensa, duravit milles. trecent. octuag. septimo. similiter septima Anni milles. quadring. octuag. sexti. at sexta, quæ totidem præcessit annos, tribus admodum finita est; uno octava milles. quingent. quinquag. secundo. nona omnium luctuosissima ipsos viginti duos continet, ducto initio ab An. milles. quingent. septuag. quarto. Decima, eaque suprema quinquennium comprehendit, quod MDCII. inchoavit.

Atque ex isto Archi-Episcoporum numero haud omnino copioso, plures erant majorum ceris clarissimi, genere undique nobilissimi. Lucas (x) Banffī, Stephanus de Vancsa, Csanadinus de Telegd, Nicolaus (y) de Monoslo, Joannes de Kanisa, Georgius de (a) Palocz, Dionysius de Széch, Paulus de Varda, Franciscus (e) Forgách, Petrus Pazmány, Georgius Lippai, Leopoldus Kollonich, Emericus Esterházi è vetustissimis, primisque in Ungaria Familijs ortum ducunt. Joannes I. Meraniæ; Boleslaus (i) Tostensium; Hippolytus (o) Ferrariæ, fuere Duces. Joannes VI. (u) Progenitorem, Neapolitanorum; Avum, Abavumque Reges habuit Aragonum. Augustus Dux Saxonie, Regum sanguis est, & Imperatorum. At enim magni fit à magnis nasci, nisi fortunam virtute illustres, tantisque dignum natalibus te vitâ exhibeas. ubi istud præstiteris, tum enim verò seculorum memoriam, orbis terrarum emisti commendationem. quippe nihil admirabilius, quam virtus magna in magno sanguine.

^{56.}
Genus nona-
nullorum.

(x) Rexit ab
An. 1162.
ad 1179.

(y) Ab An.
1351. ad
1365.

(a) Ab An.
1430. ad
1438.

(e) Ab An.
1607. ad
1615.

(i) Ab An.
1320. ad
1329.

(o) Ab An.
1487. ad
1496.

(u) Ab An.

1480. ad

1485.

^{57.}
Cardinales
Arch-Epi-
scopi.

Id, qua ratione Archi-Episcopi Strigonienses summis exorti cunis palam omnibus exhibuerunt, mox videbimus, ubi tamen antè eorum meminerimus, quos primo Ecclesia loco habuit; quos Urbs Purpurâ induit; quos Pontifices Romani honoribus excoluêre. ut vel indè advertere detur: quanti sedem illam Viri impleverunt, quos Roma æqua virtutum arbitra tanti fecit.

Stephanus Vancsaius ordinem dicit; ivit in Italiā Belæ IV. Regis causâ. prodigo fuit Romæ, Patribusque Vaticanis Ungari Præsulis sapientia; magis virtus. ergo Senatus Cardinalium agit apud Innocentium IV. Virūmque sibi adlegi exposcit. annuit Sacrorum Præses; & Stephanum, nihil tale cogitantem, Purpuratum dicit; Strigoniensique avulsum Infula, Prænestinâ coronat An. MCCLII. felicissimo sanè Ungaris omine: quibus ut Rex Primus Stephanus, ita Cardinalis ejusdem nominis obtigit Primus; suo uterque in nomine magnus, securæ uterque felicitatis quæ Civilis, quæ Ecclesiasticæ nuncius.

^{Rexit}
^{(a) Ab An.}
1379. ^{ad}
1386.

Demetriùs (z) alter est, quem honor Purpuræ exceptit. nec ab isto aut Ludovici I. gratia stetit, aut peroravit ambitio. Viri merita, vitaque placuit; eoque Urbanum V. impulit, ostrum ut eidem conferret, & titulo SS. Quattuor Coronatorum insigniret.

Dionysius Szécsius, clarum in Ungaria nomen, Nicolai Ducis de Limpach, Dalmatiæ Bani, tum Judicis Curiæ Regiæ, ac demum Pro-Regis filius, ab Eugenio IV. An. Milles. quadringent. quadragesimo. vi. Idus Jan. in Purpuratis census est. Sunt, qui Reginæ Elisabethæ Alberti Regis Viduæ beneficium tribuant, sed incertum istud; illud non item: tanta virum fuille eruditione ac integritate, ut non tam accepisse à Pontificio illo Galero decus, quam novum

novum ei tribuisse , sit æstimator. dictus autem Cardinalis est S. Cyriaci in Thermis.

Joannes post hos Vitezius à Paulo II. nominatus est Senator Ecclesiæ. disceptant de Anno: alij quintum Pontificis , extremum alij ponunt. quidquid sit , dedit illud Roma precibus Matthiæ Corvini Regis, cuius pueritiam Joannes virtute excoluit , & litteris. ferunt hominem humili genere , tenuique fortuna natum. at nullum inde dedecus : quandoquidem præstat magnum fieri , quam oriri.

Joannes alter de Aragonia à Sixto IV. Purpuratorum Collegio adscriptus milles. quadring. septuages. septimo. ac subinde titulo S. Adriani ornatus Archi-Episcopatū iniit milles. quadring. octuagesimo. quem sex admodū annos summa fide, ac vigilancia gubernavit.

Hippolytus mox Estensis Joannem secutus est. hic propemodum ætate puer Infulam illam grandem accepit favente Mattheo Corvino. Creatus deinde Cardinalis est ab Alexandro VI. milles. quadring. nonagesimo tertio. & Diaconus S. Luciæ in Silice , renuntiatus. Vir deinceps tota Italia clarissimus ; manuque non minus, ac consilio potens. cessit ultiro Archi-Episcopatum Thomæ Bakacio, quoniam id ea tempora exigebant, & inclinatus rerum status.

Porrò Thomas & ipse ab eodem summo Pontifice MD. Purpuratorum Senatui adnumeratur ; titulique S. Martini in montibus condecoratur. egere pro dignitate hac Uladislaus II. & Senatus Venetus; sed impetrârunt merita Viri. quæ etiam, ut post decennium Patriarcha Constantinopolis diceretur, effecerunt. atque hic ille Thomas Cardinalis est, qui vitâ functo Julio II. duodecim Patrum suffragia pro summo Orbis terrarum Sacerdotio meruit ; quem Leo X. Legatum à latere creavit ; quem Viennæ agentem Maximilianus Imp. ipse per se invisit.

Georgio Martinusio Ferdinandus I. ob navatam in Dacia operam, Archi-Episcopatum Strigonensem

MDL. donaverat; quem etiam vertente anno Julius III. Romano Ostro insignivit; quod tamen Strigonium nunquam adoravit: quippe brevi in Transilvania, suo purpuratus sanguine, per indignissimam cædem sublatus est. author parricidij, Joannes Castaldus; Sicarij, Hispanus miles & Italus; causa etiamnum in obscuro: præbuisse illam volunt non-nulli, propensum in Turcam Georgij animum; malunt alij, ingentem Antistitis thesaurum, cui inhiâsse ferebantur: utcunque res ista se habet; experientiâ certè seculorum docemur: nunquam bene cecidisse consecratis D E O hominibus, nimiam profanorum diligentiam ac tractationem. quis enim facile eorum nomina recitaverit, qui artium Aulicarum plus æquo studiosi Præfules, aut gratiâ Principum deciderunt; aut exilio multati sunt; aut etiam privati vita; futuri semper felices, si suo se novissent continere officio. quòd si quispiam illorum, seu affectu, seu demum fraude, tantum potuit: honorum ut tumulo inferret senium, constanti usus magnorum benevolentiâ; tamen dedit à fatis poenas, cui parcitum vivo: ivit per ora procacis vulgi acerbior cachinnus; & communis foro vapulavit fabula toties repetita. quid? illatus quoque in Historiam est; grande magnorum Virorum tormentum, aut præmium. innotuit posteris infamiâ, eorum etiam calumnijs proscissus, quibus fraudi nunquam fuit. Scilicet tanti est, in negotia à munere, vitâque abhorrentia, semet immittere. hæc occasione Cardinalis Martinusij.

Franciscus Forgach Strigonensem Tyaram à Rudolpho Imp. Vaticanum Pileum à Paulo V. accepit An. MDCVII. vir eminentissimi omnino animi; & adversùs gratiam, ac odia perinde obarmati. quem apud nec minæ profecere, nec pollicitationes, ut initis contra Rudolphum consilijs subscriberet. meruit tam nobilis Francisci constantia haud degenerem successorem.

Fuit

Fuit is Petrus Pazmannus è Societate JESU, homo litterarum omnium, omnium virtutum. universa illum Ungaria concordi Ordinum voto flagitavit; Matthias Imp. & Rex expetijt; Paulus V. Sacramenti religione absolvit; Archi-Episcopum nominavit; Urbanus VIII. etiam Cardinalem An. MDCXXIX. Providentia DEI in hæc tempora Petrum servavit; qui nisi Ungariæ obtigisset, Reges se hodie errores peregrini ferrent. exegit Regno Tyrannidem, dum potiorem Nobilitatis partem hæresi eripuit; dum purioris doctrinæ scholas in Ungaria stabilivit; dum Ecclesiam Christi quâ verbo, quâ editis libris, quâ consilio, quâ ope, haud unquam interrupta diligentia, ad mortem usque, verè magnus Ecclesiæ Præful, propugnavit. Accessit Romam; titulum S. Hieronymi Illyricorum reportavit; perenni sui desiderio in urbe relicto, & famâ, à magnificentia, ac sapientiæ prodigijs, linguis gentium, & Historijs commendata.

Petro, quintum in Archi-Episcopatu successorem, Leopoldum Koloniesium, subiecto; quem dum nominavi, Antistitem dixi, in quo sincerissimus animi candor, intaminata vitæ integritas, ardentissimus propagandæ Fidei Catholicæ ardor, indefessum communis boni studium, profusa in egenos liberalitas, inconclusa in adversis fortitudo, eodem prorsus jure dominabantur. tam nobile virtutum domicilium admiratione Vienna, præmio prosecuta est Roma. Decretus Leopoldo Purpuræ honor, & titulus qui olim Pazmanno. fuit id temporis Episcopus Jaurinensis, cum Vaticanis Patribus adderetur Ann. MDCLXXXVI. novennio evoluto Metropolitanam evectus in sedem, pulcherrima accessione Strigoniensium Cardinalium numerum illustravit.

Purpuratorum claudit agmen Christianus Augustus, à Clemente XI. sponte ac ultiro, una dunitaxat virtute partes Ducis apud Pontificem promovente, inter Patres relatus.

58.
 Doctrinæ
 Vite Sancti-
 moniæ insi-
 gnes.

Geminis veluti columnis, omnis Cleri dignitas innititur : Doctrinæ scilicet , & vitæ sanctimoniacæ. illa viam populum erudit, hæc monstrat ; suadet illa hæc persuadet; verbo: trahit illa, hæc attrahit. junctæ simul, timori Orbi sunt & amori; in primis autem venerationi, & admirationi. Atque hæc est Strigoniensis Cathedræ peregregia Laus: quod ha-
 cenus, suæ providente Ungariæ DEO , nemo Præ-
 fulum eam tenuerit, qui non artibus, pariter ac inte-
 gritate fuisset quam cultissimus. sed alij alio in gene-
 re disciplinæ ; alij alia in virtute clari, quemadmo-
 dum rerum, temporumque vices exigebant: quoniam quantum sit, ætatibus singulis idoneum ad gerendas res Virum dare; ille unus noverit, cui mortalium vicissitudines sunt in comperto. Jucundum foret,
 sed quia longum, per omnes Strigonensis Ecclesiæ Infulas ire, & Divum munera censere ; quapropter,
 missis pluribus, non nullos adferam communis Scriptorū,
 & famæ commendatione probatos; sed eos duntaxat,
 quos altera vita, multoque felicior commoratio ha-
 bet; quippe: tanto liberior, atque adeò verior de ijs erit sermo , quanto & illi remotiores à rubore , & ego ab adulationis suspicione. Itaque sit initium à Seba-
 stiano, Luca Banffio, ac Boleslao Viris notissimæ San-
 citatis; omnes prodigijs insignes, omnes vitæ inno-
 centiâ magni; ac primorum in nascente Ecclesia An-
 tistitum Dionysij, Ignatij, Cypriani vivæ, spirantés-
 que imagines. Stephanus Vancsajus, Lodomerius,
 Forgachius docti æquè ac Sancti; Ambrosium, Chry-
 softomum, Basilium planè exscribebant; & infra vir-
 tutem habita regnantium majestate DEI causâ & ve-
 ritatis, sua in discrimen vocari capita non reformida-
 bant. eadem magnanimæ mentis fortitudine erant Kanisaius, Palochius, Zalkanus, Vardajus , & hujus successores omnes; quot nomina, tot Ungariæ Atha-
 nasij, tot Hilarij, tot Cyrilli ; perpetua cum hæresi
 odia exercentes, ardore nunquam interrupto decer-
 tan-

tantes. Sed major his Pazmannus, alterum Strigoniensi
 Sedi intulit secum Augustinum ; Præfus solidissimâ
 sapientiâ, & virili pietate maximus; jure malleus hæ-
 reticorum : cuius egregios fuisse ictus, inclinatæ ni-
 miùm adversariorum fortunæ in luce ponunt. Mar-
 tini in alijs vixere, Joannésque Eleemosynarij ; ve-
 rùm supra modum in Kollonicsio : cui, una ditissi-
 mo paupertate, in lucro per dies reponebatur, se mo-
 dò tantis ex opibus superstitem; quò rursum desplo-
 liari notis à manibus posset. At cum quo tandem ve-
 terum Episcoporum in comparationem veniet Geor-
 gius Széchénius? nulla unquam secula tales alterum,
 terra dedit nulla. collegit virtutes omnes, plurésque
 in uno colebantur Divi: palmam , laurumque tulit
 humanis , divinisque de litteris; purus à labo ani-
 mi candor cessit nemini ; suæ tenacissima Sancti-
 tudinis mens ultra mortalem sibi constitit. infinita
 alia id genus in Georgio. sed Profusio in communem
Orbis Christiani utilitatem, remque præsertim divi-
 nam, nullo hactenus rumore accepta , nullis Historijs
 nunciata ; cetera propemodum præfusis decora ex-
 stinxit , quando ora omnium & admirationem una
 illa eripuit. dixerim : injuriâ summarum virtutum
 stetisse liberalitatem tantam Széchénio ; qui earum
 ferè prodegit memoriam, dum ab incredibili beni-
 gnitate munificus duntaxat audit. verùm à vulgo
 modò istud periculi; cuius animum ea solùm adver-
 tunt , quæ in oculos incurront. Securus magnoru-
 rum erit Princeps Sanctissimus ; qui in prolixissimis
 illis largitionibus venerantur: alienissimum à cupiditi-
 tate opum pectus , adeoque solius DEI locuples.
 flagrantissimum deinde boni publici desiderium ;
 nullam contrà privati commodi rationem. voluntati
 ad hæc tam cœlestium providam , quam fluxo-
 rum pertæsam. denique viride simul , emeritum si-
 mul senium; quod mirabili quodam modo , aliter , ac
 ætati illi usuvenit , tantò ad liberalitatem propensiōri

fuit manu, quantò amplius in annis progrediebatur. hæc de virtutibus Metropolitarum, & litteratura; quæ majorem etiam ibi accipient lucem, ubi grandia eorum in Rempub. merita mox commemorabimus.

Necesse tamen antè habeo, trium Archi-Episcoporum famam vindicare, in quos ferè licentiūs grāfantur quā lingua, quā calamo, minus æqui rerum æstimatorēs. Ergo Joannes IV. de impio Astrologiæ studio defertur; Majestatis postulatur præterea. Joannes V. thesaurorum furto subductorum arcessit. Martinusius demum de ambitu, & proditione appellatur. Primus Vitezius gente Sclavus; Silesius alter Vratislaviensis, scriptoribus Alemannus; Croata postremus, Dalmata pluribus. tenemus crimen, & reos. defensionem ordiamur, & quidem à primo. Astrologiæ igitur operam navavit Vitezius. scelus incurrit haud negaverim, & illud Infulâ indignissimū; si tamen omnis illa doctrina intra flagitium consistit. At verò si qua de Astris scientia casta fuerit, & immunis nævi; non est, cur illius alumnis dies dicatur. Quis ignorat? stellas, & sydera alia, ab artifice Omnipotentis manu, in signa esse constituta; habere insuper occultam in terras agendi vim; demum vario esse situ, ac collocatione; amore item alia ad invicem quopiam, alia quasi odio. Jam * autem è diverso horum motu, nunc amico, inimico modò: mutationes temporum futuras; immo & animorum, non necessitate, innata tamen levitate impulsorum, prædicere; quòd tandem facinus erit? præsertim cùm his, ille ipse vates, non aliam, quām quæ hominibus solet, fidem habeat. Atque hanc ego Astrologiam in amoribus Joanni fuisse, vel indè mihi in animum induxerim: quòd adversa illa, quæ ferreo veluti atque inexorabili fato mortalia urgeri putat momenta; & saniorem in mentem pugnat, nec deinceps vacat sacrilegio. quas ego quidem maculas, ut

^{59.}
Vindictio
trium Archi-
Episcop.

* Vide fusè
hoc de re di-
sputantem
Nic. Causi-
num lib. 3.
de Domō
DEI.

& ho-

& homini eruditissimo, & gravissimo Antistiti inuram, nisi egregie impudens sim, haud unquam adducatur. Altera accusationis pars in eo versatur: quod adversum Mathiam, partes Casimiri Poloni foverit. Ita enim verò se res habet. atqui jam regnum ferè omne à Corvino abierat; gemebat quoque populus exhaustus, atque exinanitus tributo tot annorum; nec medela malo succurrebat. igitur è re communis facturum se arbitrabatur, quod egit; certè ille non ensem extulit, non insidias struxit; lapsus tamen errore est, & illo gravissimo, atque in primis Præfubibus pudendo: sed veniam, quam à Mathia retulit, merebatur non tam nocendi, quam alijs prospiciendi voluntate, admissum crimen. hactenus Vitezij causa.

Joannes Silesius, quod immensam auri vim, multam quoque supellecilem asportaverit, id equidem haud omisero; plures per annos pecunias convalescerat; ingentia adhoc munera, Regis, Principumque gratiâ potens, compilârat; accessit amplissimus quot annis ex Archi-Episcopatu census; & multa insuper alia. his ille omnibus collectis; insalutatâ Ungariâ, in Austriam profugit; plus secum infamiæ, quam opum vehens. cur porrò hanc Joannes iste fugam arripuerit, haud scio, an ulli satis exploratum: an quia male sibi metueret à Corvino? an quia sua ipsemet præsentia speraret effectum iri, Cæsar ut Mathiæ magis adversus esset? an quia Salisburgensem Sedem ambiret? an quia Rangonij Card. Agriensis Episcopi purpuram, multamque in Aula gratiam, æquis oculis tueri non posset? illud sanè apud ævi illius Scriptores, domesticos juxta ac exterios vulgatissimum erat: hominē amore dignitatis amplioris corruptū, & alienæ invidum fortunæ; nihil pensi habuisse: à fide, Rege, ac regno discedere. Verum utcunque cetera se habeant; depeculator certè Archi-Episcopalis ærarij falsò audit. at enim divitias secum tulit?

& amplissimas quidem ; & arcanô. furto tamen vexatum Strigonium nego: neque enim Divorum fanis, aut Sacerdotum collegijs viscatas immisit manus ; ea , quæ juris sui , potestatisque erant , asportavit. Est nihilominus sua facto huic turpitudo : in re , nulla ; multa in modo ; nempe : quòd Præsul tantus procul arbitris, nesciente Rege , se , suūmque thesaurum subduxerit ; quòd eundem , non in populi , curæ fideique suæ commissi , utilitatem expenderit ; denique quòd alienas in terras transvexerit. Sed hæc , uti & quæ suprà memoravimus , non tam animi improbitate , quàm gentilium suorum affectibus implicatus egit Joannes. & verò si cujus pectus Furiæ illæ semel occupârunt ; suo mentem imperio dejiciunt , saniora proturbant consilia , in præceps impellunt & devia. usque adeò , si qua , hæc profectò contagio velis , remis , ijs vel maximè fugienda , qui authoritate quapiam fulgentes , populari in sole versantur ; si gloriæ quidem prospectum velint suæ: nam quemadmodum accensa fax , si pacatum , tranquillumque nanciscatur Cœlum , pleno lumine vicinas dominatur in tenebras ; tamdiu lucis secura , quoad ventorum libera. at ubi bacchari illi , cunctaque miscere ceperunt ; tum demum splendor omnis in discrimen adducitur , tantumque diei nox igni surripit , quantum flammrum has , illásve in partes noti propellunt. haud aliter illustrium Virorum fama se habet : effulget illa mirum in modum , dum æquabilitas moderatorum affectuum vitam commendat ; quòd si autem , præter jus & fas , gentis , nationisque suæ fuerit studiosior ; si tota illi æQUITATIS ratio , sanguinis , patriæque necessitudine definiatur ; cadit insignibus gloriæ , multoque amplius suum in nomen invehit fuliginis , quàm in suos profuderit intempestivæ charitatis. nimirum etiam sidera terris remotiora , clariora sunt ; obscuriora , quæ magis accedunt.

Restat hīc Martinusij quoque causam excutere; & utrum gemino illo scelere semet fedārit , an verò per invidiam labes nomini inusta fuerit ? paucis disserere. Cardinalis Martinusius Vir acutissimo ingenio ; & ad summa quæque , nec infelici exitu , peragenda, apto nato ; Aulam Joannis Zapolij Regis colebat. Rex quantum fidei hominis tribueret , tum ostendit , cùm moriens Tutorem Filij ac Reginæ dixit. sed non respondit (sic fertur) undique Reginæ expectationi: nam ut primū summam rerum natus est ; Reginam, contrà ac decebat, minus prodignitate habere , suam anteferre sententiam , optimates præ se negligere , suo cuncta arbitratu tractare , & definire. hinc motus , dissensiones , tumultus. atque hæc illa est Regni libido , quæ Martinusio objectur. quòd si rem altius scrutemur , virtutem sæpe reperimus , ubi vitia latere arbitratur vulgus. Certè Tutor sagacissimus probè cognitum tenebat feminineum ingenium , quod rarò sese colum ultra & fusum extendit. nec fugiebant illum machinæ Aulicorum , Petrovicsij præcipue ; qui collegæ impatiens , omnem movebat lapidem , quòd Præfulem aula depelleret & potestate; ipse deinde se ut Dominum Reginæ ferret , puerique Regij. hæc inquam , & plura adverterunt Martinusij mentem in omnia intentam ; quare ut labantibus Pupilli rebus pro fide data succurreret , sua interesse duxit: posthabitatis quibuscunque periculis , ea agere , quæ ex usu forent proli regiæ , commodoque Reipub. ceterum negare vix ausim leviores quasdam maculas inspersisse gubernio Martinusium : veluti severitatem interdum justò duriorē ; interdum remissionem culpa non omnino vacantem ; aliàs pertinacem in consilijs audaciam ; aliàs , quod mirere , timidam flexibilitatem. difficile quippe est : extrema inter præcipitia partem in nullam declinare ; tuique simul animi regnum obtinere , dum obtines aliorum. Altera , quâ nomen ho-

minis istius obscuratur, labes, proditio est. at quibus indicibus istud habetur? aut quo testimonio? Castaldus inquit: collusisse Præfulem cum Turca; Transsilvaniam proposuisse venalem; militem Cæsa-reum morti destinasse. grandia flagitia! antè tamen, quām assentiar; peto exhiberi tabulas pactionis illius sacrilegæ; nullæ proferuntur. nominentur saltem internuncij; nemo in manus venit. Unde igitur proditor Martinusius? Castaldus proditorem affirmat. quis ille Castaldus tantæ authoritatis Vir, continuò ut ejus verbo deferatur, reūsque absque ullis sceleris indicij Episcopus quispiam, & ille religiosus, proclametur? At enim Castaldus regij exercitus duxtor est: atqui ille idem exteræ nationis osor, idem cædis nefandæ author, opūmque Antistitis compilator. huic igitur homini fidem habebimus? habeamus sa-nè: sed quam sicario, & parricidæ. Itaque, quod res est, dicamus: patrato immani scelere, Castaldus quò honesti speciem facto indueret, perduellionis notam Cardinali inurit; quasi verò superis pariter, atque hominibus specioso mendacio imponi possit. vindicavit profectò famam clarissimi Viri Cœlum, quando de singulis necis auctoribus memorabile supplicium sumpsit. hactenus defensio Archi-Episcoporum. quam ego si minùs pro dignitate adornavi, conatus certè pro ratione veri sum: quò fidem eorum elevarem, quibus antiquius nihil, quām in vitam Præfulum, morésque grassari. quod quidem licentiū agunt nulli, quām rerum ignari. est nimirum seculi nostri labes: eruditionis famam, alienam per calumniam aucupari; ac tum demum sese in litterarum imperio pro rege ferre; cùm imprudenter, an impudenter, magnorum Virorum, aut ore depre-muntur vitia, aut scriptis mandantur. Sed sua agi hos vertigine finamus. nos virtutes narremus, & quæ ab Archi-Episcopis Strigoniensibus Christianam in Rempublicam beneficia, commemoremus.

Magna

Magna illa , atque adeò admiratione orbis dignissima sunt: quoniam id conjuratis quasi laboribus curavere singuli; ut non proventus modò , sed studia, sed industriam , sed vitam , sed animas ipsas eò con-ferrent ; quò Reipub. Ungaricæ, résque Catholicæ Ecclesiæ, aut labefactatæ, restituerentur ; aut integræ, conservarentur. Vellem , pro dignitate quis beneficia , in communem mortalium salutem per Archi-Episcopos Strigonienses impensa , & fusiori perse-queretur laude; mihi longiori esse non licet. Idcirco quod procul dissitis, itérque urgentibus solenne est, veluti indice quopiam, ac cursim monstravero nonnulla , non item enumeravero omnia. Dominicus I. qui familiam Pontificum horum , idem & beneficiorum dicit. Adeò ad latus Stephani Regum di-vinissimi frequentissimus; describit oppidatim Tem-plorum loca; jicit Cænobiorum fundamenta ; Epi-scopia designat. Quæ deinceps notus ille bono pu-blico Sebastiani Successoris conatus , regiam apud pie-tatem , majorem in modum auget , promovet , ad fa-stigium deducit. Grandi sanè secuturis Præfulibus documento , quibus omnino incumbit apud Dyna-stas diversari sæpiùs, cùmque Regibus agere ; non , quò privatis commodis, titulísq; augendis occasiones captent ; sed quò Divinæ gloriæ , & virtutum incre-mentis prospiciant. Neæmias , Quartus ordine Ar-chi-Episcopus, felicissimo Superûm consilio, in cala-mitosissima Ungariæ tempora reservatus ; Andream I. * bacchanti populorum furori cedentem , impiá-que Hunnorum sacra revocantem , Pontifica liberta-te officij commonefecit ; Divina authoritate terruit ; ad pœnitudinem actorum , damnáque religionis far-cienda , potestate Metropolitana coëgit. Dignus enimverò, quem Ecclesia in Divis censeat; alterúmque veræ Fidei Fundatorem celebret Ungaria. Sed vix alter à decimo labitur annus , cùm iterum malum pul-lulare , plebs tumultuari , avitáque idola à Bela I. im-

60.
Bonii publici
studiosissimi
Archii Epi-
scopi Strigo-niensis.

Publica
Benefi-
cia Do-
minici I.

Seba-
stiani.

Neæ-
mia.

* An. 1043.

pudentius reposcere. Occurrit extemplo Neæmias, periclitanti manum porrigit religioni, petitioni intercedit. Author ergo Regi est: thronum ut antè, caputque suum in discrimen venire ferat, quām sacrificiis subscriptis desiderijs. Non potentiū oravit Archi-Episcopus, quām Rex egit. Dicto ocyūs ferrum expedit, perduelles cædit, tantaque in malum desævit vi, nullo ut unquam deinceps tempore vires resumere, minùs tale aliquid audere posset. Si cuius, Antistitis certè interest: labantia virtutum fata sustentare; contraque plebeam, juxta ac Potentium vim, sincerum DEI cultum, vel objectu ipsorum laterum, propugnare. Neæmiam excipit Desiderius; & ipse vir summus, longeque supra vulgum Præfulum. ^{*An. 1064.} Magnum * atque atrox bellum exarserat Salamonem inter, & Belæ modò nominati Filios. Causa belli, Ungaria. Duces armorum, Regum Liberi. Socij Salamonis Germani, & potior Ungarorum numerus; nonnulli Geysæ partes, & Ladislai sequebantur cum Polonis, & Pomeranis. Itaque itur in campum; acies instruuntur; signum expectatur. Cumque jam nihil proprius abest, quām ut consanguineis omnia parricidijs contaminentur: ecce tibi medijs se ensibus immittit Desiderius, Principes alloquitur, & militem. Horam tenuit Oratio; gratia illi ab eloquio, fides à perorantis integritate. dixit; & manibus gladios, animis odia, regno bella exegit. Junctæ continuò dextris dextræ; Principes in fœdera, populus in gratiam redière. Depulsa agris vanitas, urbibus furor, Provincijs excidia. Paucis: tota sibi, orbique terrarum reddita est Ungaria. Tantum potest vel brevis unius Episcopi exhortatio, si vitæ sanctimonia eam commendet! atque hæc quamvis à Desiderio nondum Strigoniensis Ecclesiæ Præside gesta fuerint; tamen hic loci commemoranda duxi: quoniam haud minora egerit pro publica Regni tranquillitate supremam adeptus dignitatem,

quām

Deside-
rij.

quàm cùm īferiorem teneret. Deinde ut nōfset posteritas; qui, quantique Viri ea tempestate; ac quos demum per gradus, tam sublime Sacerdotium conseqebantur. Seraphinus Antistitum Strigoniensium Septimus, acerbius Colomani Regis ingenium, mitiora semper in consilia hæctebat. Sæpe aliás, tum præsertim Regnum interitu exemit, quando reluctanti diu Principi demum persuasit: transitum ut indulgeret Christiano militi, belli molem in Asiam transferenti: (*) nisi enim Colomanus assensisset, existimabant plerique, futurum fuisse; ut, quæ in Saracenos vehebatur, tempestas Ungariam hauriret. Nimirum quisque meliorum Prælulum etiam bonis fortunæ populi consulit, quorum jactura ferè secum trahit stragem animarum. Jam verò Martirius honoribus Divi Stephani Regis celebre Collegium excitavit Cruciferis Alba Regalensium in Urbe; quo, veluti præsidio, partes illas munivit, hostiūmque securas fecit. Æmulata est pietatem Antistitis Regina Margarita Philippi Galliarum II. Soror, Belæ III. Uxor, Emerici Mater; & plures post annos peramplam Collegio (*) adjecit Basilicam. * An. 1193. Roberti potissimum industria eluxit in revocandis ad Catholicam Ecclesiam Cumanis; (*) quibus ille Sacerdotes dedit, Templa statuit, omnémque operam impendit, quò natio illa ab erroribus vindicaretur. hunc imitati deinde Successores, par ad convertendam eam gentem fovebant studium ad usque Ludovici I. tempora. Sub quo plura; sub Bela autem IV. jam antè quadraginta mortalium millia, imperio Christi accessere. Hoc est Regni Apostolici esse Archi-Episcopos! sudorem Robertus; Mathias etiam sanguinem bono publico litavit. Triennium Ecclesiæ Strigoniensi præfuit; à disciplinæ integritate, exemplis vitæ, suorum charitate mirum quantum commendatus. Adebat interea Tartarus; (*) * An. 1241. & totam, quà latè patet Ungariam, opinione cele-

riùs inundat. Arripuere fugam timidiores nonnulli Episcopi; sua in statione, impavidus mori, persistit Mathias. Et bene: alteri námque, periculis se subducere, prudentiæ vertitur; probro & impie-tati Episcopis: quorum idem, communéque discrimen esse debet cum populo. Quod belli Imperator in exercitu, hoc sua in Ecclesia Præsul est. sedeciat ille ignavo correptus pavore; quantæ Superi, in milite strages! subducat se iste, quis animarum censuerit damna? tantò amplius digniora lacrimis, quòd arte nulla valeant reparari. Nihil horum, pro eo, ac oportebat, latuerat Mathiam. Quapropter, certus occumbere, comparata ritè ad mortem plebe, hostem operitur. Nec mora, impedit urbem omni ex parte barbarus, capit, trucidat. Non ætati parcitum, non sexui; ubi tandem ad promiscuam cædem

* Alij ma-lunt casum in prælio ad fluvium Sajó ab iisdem. (*) cumulus adiicitur Mathias Archi-Episcopus. Ne-mo unquam gloriosior pro suis stetit, quàm quicum suis cecidit.

61. Stephanus Vancsajus Mathiæ Successor creatus, Beneficia Ste-phani Vancsaj Card. mestissimi illius immissi ex Tartaria naufragij reliquias collegit; quantúmque Rex ad reparandam rem Civilem, tantum ad restauranda Divina operarum ille contulit. Bella ad hæc intestina pace compo-suit, Filiúmque Stephanum paternam Belæ in gratiam reduxit. Adivit Urbem semel, ac iterum; quò Respubl. bene haberet, egit cum summis Pon-tificibus. Advertit Romam communis boni studio-sissimus Vir; honorem illa dedit, (*) quem unum, optimè de orbe Christiano meritis Præsulibus, dare potest. Protectioni insuper illius commisit recèns natum Divæ Claræ ordinem; magna Stephani com-mendatione, & quod caput est, Virtutis Ungaræ ap-Philippi. probatio-ne. Sub laudato suprà Bela Rege Philip-pus pariter Archi-Episcopus, Regnóque, Religioní-que intendit; multa pro conservanda populi tran-quillitate tulit; plura pro Religione. Irrepserat, nec scio

* Vide suprà
N. 57.

scio quo pacto , in Ungariam hæresis *Flagellantum*
 Anno MCCLXIII. * quemadmodum Chronolo-
 go domestico placet , & quia rigorem vitæ præsefe-
 rebat , multorum animos sive externa sanctitate dece-
 ptos , sive novarum rerum cupidos , occupaverat.
 Ut primùm subodoratus venenum est Philippus : suc-
 currit periclitanti plebi ; nec antè laborare destitit ,
 quām pestem illam finibus omnibus propulsaret. An-
 num tenuit labor ; nec longior sceleri illi in Regno
 commoratio. Atque hæc prima hæresis est ; quan-
 tum quidem ego assequi possum ; quæ Catholicæ
 Ungariæ ausa fuit vim intentare. sed haud felix illi ,
 diuturnūmque imperium. excisa brevè est vigilan-
 tiā , ut̄ diximus , potissimum Philippi , indefessaque
 pro germano DEI cultu sollicitudine. Et verò
 hoc primum opus , hic labor summus Episcoporum
 fuerit : populum fidei suæ concreditum ab iitiusce-
 modi sordibus purum servare.

Ad Lodomerium delabitur hīc narratio ; DEUS ^{Lodō-}
 bone ! quām magnanimæ mentis Virum. Ladislaus _{merij.}
 IV. Pontificem Strigoniensem illum nominat , ditat
 opibus , gratijs cumulat . oneratum tot favoribus ho-
 minem , regias declinaturum ad partes , ambigebat
 nemo. Lusit sua quemque opinio : tantum enim
 abest , ut flagitijs ea ætate imperantibus Patronus ac-
 cedat Lodomerius ; ut etiam palam in ea invehi , to-
 tisque artubus decertare non dubitet. Itaque adit
 Regem intrepidus ; exponit initiō , quid ab illo ra-
 tio exigat Majestatis. Deinde , quantum regnani-
 tium exempla partem in utramque possint. tum dam-
 na publica censet , quæ invehit vita Principum mi-
 nus castigata. ad extremum orat , atque obtestatur
 verbis gravissimis : Cumanorum amicitiæ sibi Rex
 interdicat ; redigat in ordinem affectus animi ; cu-
 piditatibus moderetur ; Sacro-sancta Connubij fœ-
 dera castè , illibatéque tueatur ; suæ consulat saluti ;
 Regni prospiciat utilitati. Denique edicit : si con-

* Jacob
 Gualterius
 in Tabulis
 suis refert
 eam ad An.
 1273. sed
 hoc Anno
 magis inno-
 tuit ; prius
 autem potuit
 incipere.

Prima hære-
 sis , qua Uns-
 gariam infe-
 stat.

trà , ac decet, Rex pergeret vivere ; nōsset , se Archi-Episcopum ad latus habere , non assentatorem ; nec tanquam cum Regni Apostolici Domino , sed veluti cum infensissimo Patriæ , Ecclesiæque hoste actum iri. Nec stetere intra verba minæ : dum enim Ladislaum iterum , ac sæpius , necquidquam adhortatur ; tum demum quod Ecclesiæ Reique publicæ rationes exigebant , egit. (*) dignum Episcopo facinus ! qui nisi infra virtutem , populique salutem , gratias , odiaque Principum duxerit : Pontifex audire potest , esse non potest. Timor arguit mancipium , Præfulem Libertas. Et verò tantum ista agendi ratione Lodomerius potuit ; ut non modò Rex nihil in eum licentiūs auderet , gemino quamvis incendio furoris , & libidinis baccharetur ; sed etiam magnopere illum cultu prosequeretur , spem de se faceret meliorem , Divinam denique rem opibus adjutum iret. Scilicet : nunquam deerunt orbi Theodosij , si non defuerint Ecclesiæ Ambrosij !

In turbulentissima Caroli I. exordia Thomæ Pontificatus incidit : hic , ne adversas in partes , quemadmodum Regnum , Religio pariter scinderetur ; pro viribus , dum vixit , laboravit. Quin & profanæ semet Reipub. dedit : névæ Dynastæ alienos se à Rege ferrent ; neu Ungariam popularentur suam , author in primis fuit , atque suasor. gessere morem dicenti plures , pacémque coluère. Sed est hæc bellorum , præsertim civilium , infelicitas : perinde ut cetera omnia , ita sacra quoque detrimentum accipiunt ; nec enim minus id temporis sua in lucra intendit teterimus ille animarum prædo , ac homines arma tractantes. Quare probabilitate non vacat : hac tempestate , sub finem vitæ Thomæ Archi-Episcopi , fedissimam (*) Fraticellorum sectam , Regnum invasisse. Quippe etiam herbarum nocentissimæ turbido subnascuntur cœlo , sereno extinguuntur. Alteræ istæ insidiæ sunt , quas orcus Ungarorum pietati stru-

* An. cir.
1277. ortum
habuit.

Secunda be-
reis in Un-
garia.

struxit; ratus: haud planiorem usurpandæ Tyranni-dis occasionem fore, ac popularem seditionem.

Illusit cœlum improbis conatibus: juxta mor-tem Thomæ lectus in Antistitem Boleslaus est; Vir & sanguine, & integrite, & curâ, & industriâ, su-prà quām credi possit, longè maximus: qui ut labo-ranti Religioni opem in tempore adferat; Pontifi-cem periculi, Regémque admonet. Venere in are-nam Prædicatores Magni Dominici; venit Archi-Episcopus, & vicit: fusi, fugatiique sacrilegi. Pax reddita sacris, & vetus gloria. (*) plura Boleslai sunt prodigia; hoc maximum. quid vetat & secuturos, si-gnis istis, orbi inclarescere Præfules Strigonienses? certè tam illustre, tam magnificentum haud unquam fuerit miraculum: corpora semel tumulo commissa, in vivis rursum sistere; quām animas felicem repo-nere in immortalitatem. Hoc opus; hic unus Epi-scopo labor dignissimus.

Cir. Ann.
1327.

Clanadinus natas de funere Boleslai abstersit lacri-mas, ardénsque populi desiderium planè extinxit; quando secum, præter inclytam Telegdianæ gentis familiam, intulit pariter Pontificiæ illi coronæ, vir-tutem, litteras, eloquentiam. Tanta in homine om-nia; dubium ut, controversumque fecerit: an alte-rum similem habuerit Ungaria? nihil inconsultō eō actum in regia; nihil in Regni Comitijs; illud de-mum sententias tulit omnium, & suffragia, quod Archi-Episcopo probabatur. Eximiâ istâ Regum, Optimatûmque benevolentiâ, ad Reipub. commo-da, & Catholicæ pietatis ornamenta Pontifex uteba-tur: hortatore námque illo & auctore, suscepτæ in Bul-gariam sacræ Religiosorum expeditiones, plurāque mortalium millia Fidei Christianæ asserta; publicis dejecti muneribus in Ungaria Judæi, Cives ornati; Templa, Claustrâque alia restituta de integro, recens alia excitata; ampliata alia atque ditata. Hæc illa fortunata sunt Imperij nostri tempora; quibus sub

*Hoc tempore
plus, quam
tertia Regni
pars Divino
cultu fuit
applicata.*

Ludovico I. Rege, sub primate Csanadino, plus quam tertia sui parte, sacris duntaxat usibus Ungariæ Regnum famulabatur, Cœlo unicè devotum. Tamen liberalitate ista tam memorabili adeò non sunt compilata æraria, non exhaustæ Provinciæ; ut etiam amplius exundârint. Nemo bonis affluentior, ac tum Ungarus; Rege illo, latius imperavit nullus. I, licet, calumnia; occine modò, tuum illud: per fundata Religiosorum domicilia, Regna imminui; hæreditates exspoliari; nata in commune popularium commodum latifundia mortuis manibus, veluti quapiam voragine, absorberi. Cedò ista, & plura id genus. ajo ego, æterna lege sanctum esse: haud sapientius unum aliquem fœnerari, quam qui mutuas Cœlo divitias dat. Reverti illinc beneficia in authorem, & in dies alterum tantum secum advehere. Contrà, si quid Divino consecratum honori juris tui effeceris, ignem patrimonio injecisti, brevi omnia de- pascentem. Discite Cives, discite Regna: unam aquirendarum opum artem esse, opes in Superos prodigere! sed quorsum hæc? redeamus ad Archi-Epis- copos.

Nicolai
de Mo-
noslo.

Secundùm Csanadini fata datus Strigoniensibus Metropolites est Nicolaus de Monoslo. Florentissimum Religionis statum, quem à decessore acceperat, integrum transmisit ad posteros, illibatumque. Vindex tranquillitatis publicæ, hostem, quem in Patria non reperit, debellat in Bosnis; Provinciam res novas molientem ad officium revocat, animi perinde potens, ac manūs. Inde in Bulgariam, ac Sclavoniā curas vertit; & quæ per doctrinam sanctorum Virorum extirpare haud potest, ense militis Hæresum lolia exscindit. Nec male: nam & in curandis corporum vulneribus, ubi leviores parùm proficiunt medicinæ, igne agis, & ferrô. Deinde etiam: cùm spes nulla superfuerit, partem resecuisse, quò to- tum

tum discrimini eripias, non Tyrannidis est, sed cle-
mentiae.

Ad purpurata Card. Demetrij merita venit narra-
tio. Plurima illa ; quæ dicam , singularia sunt.
Eduxit is , suaque in Aula formavit adolescentiam
Joannis illius Corvini , Mathiæ Regis , Magni Paren-
tis. rectam Magistri institutionem , maturior disci-
puli ætas probat. Novit orbis terrarum Hunniadis
magnanimitatem , fortitudinem , religionem , con-
tinentiam , laborem , constantiam. Hæc tanta de-
cora ex Aula illa ! Atque ego quidem ita necum
statuo : vix ut quidpiam ad Rempub. magnificen-
tius , aut etiam utilius facere possint Episcopi , quam
si Optimatum Regni Filios , litteris antè excultos ,
suam recipient in disciplinam : nam si Aulæ Præ-
fulum , pro eo ac decet , palæstræ sint virtutum ;
haud erit , ut egregium non eluctetur in Virum ,
qui eas frequentarit. Certè ubi Tirones illi Aulici
sermone identidem acceperint : quibus Resp. innita-
tur fundamentis ; qua ratione , si steterint Provin-
ciæ , firmandæ ; si ruinam minentur , occurrentum
malo , pericula amovenda ; si labem passæ , quibus ar-
tibus de integro reparandæ. Deinde : qua religione
colendi Superi ; fidelitate Reges , charitate Patria-
tum : quanta legum sanctitas ; qui virtutibus honor ;
quæ flagitijs infamia. Jam etiam recitantur nomina ,
& eorum acta , qui bello & pace fortiter ac sapienter
rem gesserunt ; infelices memorantur exitus armorum
adversus Reges & Regnum susceptorum ; laudes de-
nique & præmia bene de civibus meritorum recen-
sentur. Accedunt colloquijs exempla : nihil ibi mol-
le , aut effeminatum ; quod aures , oculosque offendat
castiores , nihil ; omnia gravitatem præferunt ;
sanctitatem item & authoritatem. Prima occupant
subsellia eruditij , & à vita commendati ; parasitorum
autem histrionum , & id genus lutulentorum homi-
num , ne tenue vestigium. Quid ? ipsos inter ephœ-

6.
Benefi-
cia De-
metrij
Card.

Aula Pre-
fulum , pa-
laestra Vir-
tutum.

bos, illi in oculis Præfulis feruntur; illi præter ceteros diliguntur; quos labor probique mores faciunt gratiosos. Alij contrà, qui aut otio solvuntur, aut illiberalibus vacant ludis, aut vitio quopiam notantur, severioribus accipiuntur verbis, gravique supercilie. Hæc, atque plura similia, dum sub aspectum, intelligentiamque nobilis adolescentiæ cadunt; nullæ admodum operâ fit: eam ut in tenera illa ætate efforment virtutum imaginem, duratura ultimum infenium integritate; quæ olim emolumento sit Reipub. seculis ornamenro. Capit enim verò ingenuas mentes ipsa honesti, decorique species. Laus alios, & famæ amor excitat; hos clientelæ, & futurorum allicit spes. Denique timor ipse fasor accedit boni, ubi deest, qui partes sustentet vitiorum. Hæc occasione Cardinalis Demetrij. cuius non minor laus, nisi fortè etiam superiorem mavis, in Hedvige Regina consilijs adjuta, eluxit. Fuit Hedvigis Ludovici I. minor natu Filia: hanc Poloniarum hæredem gens illa postulavit; indulxit Ungaria; & curam insolium deducendæ Virginis Demetrio commendavit. Accepit Provinciam Archi-Episcopus; & quam aliás domi sæpiùs, per iter majorem in modum pro Imperio efformavit; in recessu præsertim, duo ut cordi Regina haberet, flagitavit: Religionem, & litteras; validissima illa Rerum pub. fulcra. Quantum gratiâ apud Hedvigem Præful, tantum potuit & oratio. Certè nec Fidei defuit, nec Musis. Nupsit Jagelloni * An. 1386. Litvaniæ Duci; (*) quem etiam cum terra illa Christo peperit; Conjux simul, & Mater Viri. Plenum admiratione est: quām accensis illa studijs veritatis Catholicæ propagationem arserit; quantos labores causâ illius exantlārit. Regina ipsa Litvanos adit; pagatim discurrit; hic idolorum fana demoliri, Tempa alibi Divorum exsurgere jubet. Ipsa populum hortatur, invitat, orat, erudit: Apostoli juxta ferventissimi, ac Imperatricis optimæ munere defungitur.

Hedwigis
Regina ar-
dor.

tur. Par illi voluntas in Polonos: quos quia Catholicos reperit, sanctissimis duntaxat vitæ exemplis stabilivit; neu in errores declinarent, Regni caput Cracoviam, artium bonarum emporio, (*) velut armaturâ quâdam vinci nesciâ, munivit. Magna profectò mulier, & Ungarici undique animi! debet illi Ecclesia Romana, alterius nationis inclytæ accessionem nobilissimam; conservationem alterius fidelissimam. Debet orbis Sarmaticus stirpem Jagelloniam, plura per secula, augusto illo in throno, semper cum Reipub. gloria resurgentem. Debent liberales disciplinæ omnes, suam in amplissimo Regno habitationem; magnificamque tot præclarissimis in Lechicæ gentis Ingenijs commorationem. Ut adeò, jure quam optimo, inter primas Orbis Christiani Heroides censeri Hedvigis mereatur; quæ raro prodigio, femineum animum, virili prorsùs illustravit magnificantia. Atque hinc non modica laudum pars in Demetrium venit: siquidem rectè consuluisse, sit recta fecisse. Ad Sigismundi Regis ætatem devolvimur; turbis, bellis, seditionibus refertam.

Triginta ipsos annos scenæ istius spectator vixit, qui Demetrium continuò secutus est, Archi-Episcopus Joannes Kanisajus; Spectator, inquam, tristium, sed Actor fortium rerum: ubi illum publica Regni salus, ac Fides Catholica auxilium deposcebant. Tuitus illam est diligentia omni; hanc etiam ornavit sacris ædibus fundatis, conditisque Cœnobijs. Sed multò elegantiùs, veteri Majorum conservata religione, pulsis procul, debellatisque Ecclesiæ hostibus; quos immanis illa *Husitarum* tempestas, ex Bohemia in Ungariam, torrentium ad instar, immiserat. Sanè siqua uspiam, hæc his in terris hæresis, viribus abundabat: authoratus illi stabat in campis Bohemus plurimus, gens manu potens, & armis; sufficiebat animos fusus toties Sigismundus; denique spem imperij faciebat adversa Ungarorum in Regem voluntas.

<sup>* Fundat
Academiam
Cracov.
An. 1399.</sup>

<sup>64.
Beneficia Jo-
annis
Kanisaj.</sup>

<sup>Tertia heres-
sis in Unga-
ria.</sup>

tas. Profectum tamen nihil: reperit hydra suum in Joanne Herculem. parte omni Regni virus depulsum, prisca sedibus Fides reposita. Ceterum, quæ humanarum vicissitudo est rerum, erepto ex vivis Kanisajo; Sigismundo deinceps, ac mox etiam Alberto Regibus; rursum concuti Ungaria, résque Catholica laborare. Causa mali Elisabethæ Reginæ Vi-
Quartum
heresis Un-
garia infec-
tio.
 duæ inconstantia: quæ dum incolis eligendi novi Regis potestatem modò indulget, modò antiquat; Regnum in partes scindit, & tantum non in præceps agit. Adhæsere pars major Uladislao Polono, Reginâ ipsâ in elegantium sententiam principiò concedente; stetéréque à Rege Fideles, quēis minimè probabatur levitas feminea. Pauci Elisabethæ stu-
 • An. 1440. duêre; quorum factiones ut ipsa promoveret, Bohemum in Ungariam arcessit, (*) & cum illo hæresim; quâ etiam tum populus is pessumibat.

Dionysij Szécsij Card.
 Extulissent, procul dubio, signa errores sacrilegi, turbatâ præsertim undique Repub. nisi Dionysij Szécsij Card. eminentis virtus, freno licentiam, terminisque compescuisset. Peregrina sacra hospitio accepit Ungarorum nullus, minus animo. Contagio tota præsidijs concludebatur, quæ advena ille miles infe-
 derat. Adeò contra flagitia omnia, obvallaverat men-
 tem Civium, Archi-Episcopi industria. Doluit sce-
 leri jacta sæpe in vanum alea: ergo domesticam armat-
 rabiem; continentes plagas, factis identidem excus-
 sionibus divexat; Templa subvertit; Cœnobia eva-
 stat; ferro in Aras furit, & igne. Quasi verò per-
 egregium exhibeat militem: inermes sacerdotes, in-
 animaque saxa solo allisisse. Sed præludia sunt hæc
 futurorum malorum. DEUS bone! quantis olim,
 tuam Ungaria avitam Religionem, involvent incen-
 dijs, infames illi titiones, Lutherus, & Calvinus. ma-
 cete tamen animo! erunt, qui & hos restinguant, Ar-
 chi-Episcopi; erunt, qui suppetias veniant, Reges.
 jam autem Bohemicæ illæ Hammæ, etsi viginti ad-
 modum

modum annis regnum exercent, nihil tamen funest in animas potuere, excubias agente Szécsio. **Cujus** etiam authoritati datum: ut publicis in Comitijs ^{Hæresis est nota infide litatis in Ungaria.}
 (*) **Corvinus Rex**, ac Senatus universus, perduel- ^{* Ann. 1462.}
 lionis eos notâ afficerent, qui hæresi adhærerent. In- ^{Art. 2. Tri part.}
 dè laudatus modò Mathias, pacto nullo se induci pas-
 sus est, quò locum in Ungaria istiuscetodi homini-
 bus colendum daret. Redierant cum illo in gratiam ^{Quintus im petus hæresis in Ungariam}
 Bohemi; multus etiam ex ijs miles in castris, & ille Re-
 gi probatus in primis. Itaque spem concipiunt **Hussitæ**:
 (*) si unquam, hoc sub Principe, plana sibi fore omnia ^{* Ann. cir. 1480.}
 in Ungaria; dummodo Budam adirent, populares
 in Aula gratos appellarent. Optimatum captarent
 patrocinia, Regem demum pro habitatione orarent.
 Adeunt, appellant, captant, orant. Sed quoniam
 regium est: quemadmodum in suppliciis inferendis,
 ita in conferendis beneficijs præcipitem non es-
 se; scilicet de illis Mathias: ecquid tandem causæ
 adferrent, quòd deserto solo patrio, alienæ vitam cre-
 dere irent telluri? Religionis Sacro-sanctæ gratiâ, re-
 ponunt, se Ungariam petiisse. **Cujus**, inquit Rex,
 Religionis? illiusne, quam Divus gentis nostræ
 Imperator Stephanus Ungaris colendam dedit; quam
 ab Majoribus nostris traditam, in quintum admodum
 seculum, fartam, teatamque, veluti grandem hære-
 ditatem, filij tuemur? Hærere hic aqua oratoribus;
 circumspicere se se singuli; turbari vultu; ac, quid
 porrò dicent, anxij animo volvere. Tum, nescio
 quis, ceteris audacior sic Regem alloqui: illam Re-
 ligionem Catholicam tuum in Imperium, ô Rex, in-
 ductum venimus; quam à Magistro Orbis terrarum
Christo institutam, Pontificum socordia nongentis
 amplius abhinc annis penè evertit; Joannis Huss, Ma-
 gni Doctoris Sapientia, Bohemis nuperrimè resti-
 tuit. Plura volentem, interpellat Corvinus: Itáne
 verò mortalium impudentissime, palam Ungarorum
 Rege, atque in luce populi Ungarici, Ungaros ha-

ctenus universos mente excidisse arbitraris ; qui sōcordiā Pontificum corruptæ Religioni detulerint ? Reges nostros, Progenitores nostros , æternis addicis cruciatibus ; qui adultero Superos cultu habuerint ? unus ergo tuus iste Joannes sapuit ? unus tot clausum seculis Cœlum reseravit ? quæ isthæc est væsania ? qui furor ? tot clarissimis juxtâ , ac prudentissimis Viris, ganeonem aliquem, Sicarium , parricidam antedu- cere ! eripe ocyūs te oculis meis , regia , urbe , regno ; nî continuò supplicia omnia experiri velis. Dixit ; & iratior secretius in conclave pergit. occupat iter Hussita atque humi stratus , regios adorans pedes ; per sacra omnia , ac profana Mathiam obteltatur : mifereri velit peregrinorum ; néve imbellem turbam , Uxorem , ac liberos (hæc , nec alia sunt , hujusmodi Apostolorum , insignia) tam repentinum in exilium agere. Facturos se imperata omnia , terrâ modò Un- garâ potiantur. Jurant adhuc , nihil se eorum com- missuros , unde vel leve præjudicium Catholiceæ Re- ligioni. Bene habet , ait Rex , ne nihil vobis dedisse videar , tenebitis , quam ardetis , terram. Itaque è vestigio in mandatis dat : egeratur in fossas tellus ; conjiciantur eò peregrini , libri , supellex reliqua ; de- nique tumulentur continuò omnia. Egeritur , conji- ciuntur , tumulantur.

^{65.}
Benefi-
cia Tho-
mæ
Bakacs
Card.

Sub Uladislao II. Thomas Bakacsius magnum , ac splendidum in Ungaria , atque adeò Ecclesia univer- sa nomen , Archi-Episcopale solium conscendit mil- les. quadringentes. nonages. septimo. illustria Viri me- rita clariūs effulsere sublimiori de loco : quò Unga- riā Turcarum immunem redderet , operam omnem , & opem contulit ; egit Romæ , egit apud primos orbis Monarchs. Aluit de suo militem , fines patriæ defendit , excursiones barbarorum submovit. Non minor erat in ijs , quæ ornamenta Regni spectant ; huic ut præclarissimi homines nunquam deessent , ma- gnam pecuniarum vim effudit , quò bonis artibus

Juvén-

Juventus Ungara excoletur in Italia, Germania, Polonia, Patria ipsa. Geminis deinde erexit familias, in hanc diem, toto hoc imperio florentissimas: alteram Palfforum armis semper celebrem; Erdödiorum alteram consilijs eminentem. Dixeris: ex ampio illo Thomæ sinu, velut ex quodam quasi oceano, duos profluxisse in commoda Reipub. fluvios; alium, quo irrigetur; alium, quo valletur: aut, si mavis, progenitam sacra de Præfulis mente Minervam, paci juxta ac bello peropportunam. Sanè quantus ætate sua Thomas fuerit, luculentè declarant, & frequenter ad eum Leonis X. Summi Pontificis litteræ; & Imp. Maximiliani cùm aliàs, tum dum Viennæ Archi-Episcopus morabatur, singularis benevolentia. Et tamen Vir hic (raro Magni tuti ab calunnia) multum ex infamia, præsertim apud plebem, laborabat: quòd impetrato Romano diplomate in speciem Regno studuisse, re autem vera direptioni illud prædonum exposuisse. Quasi verò si de honesto, decoroque, mali quidpiam, ac detrimenti, præter naturam, ac intentum, enatum fuerit; author périnde horum, ac illorum habeare. Profectò nec DEO jam suarum licebit esse actionum securò; quid enim tam sanctum, quod non in vitium agat, si modò velit, mortalis perversitas? melior mens de Bakacsi ijs, qui altius rem sunt scrutati, neque ex ratione discesserunt.

Falsè infa-
matur ob
bellum Cru-
ciferorum.

Ladislaum Szalkanum, Ludovicus II. post obitum Georgij Szatthmarij, Archi-Episcopum nominavit MDXXII. hominem eruditione juxta, ac virtutibus ornatissimum. Primus ejus hoc in honore pro salute Regni desudavit labor adversus Lutherum; cuius errores ante quinquennium in Saxonia infausto omine editi, jam omnem ferè in Septemtrionem gravabantur. Ut enim pestilentia vix unquam iisdem, quibus orta est, continetur terris; serpit contagione in vicina Regna; ex his in alia rursum, ac alia; dum

Ladislaï
Szalkani

Sextum ha-
refis irrum-
pit in lingar.

vel pessumdet universos, vel extremis malum opprimatur remedij: haud absimili pertinacia gloriatur hæresis; nescit quietem ad perturbandum nata; insigni impudentia sese multorum animis insinuat; ut, quoniam æquitate partes tueri non valet, saltem fulciat multitudine; habitura enim verò successum, nisi in tempore, locoque occupies. Occupavit Szalkanus, cursumque interceptit, quando & An. MDXIII. Simonem Grinæum primum Lutheranorum in Ungaria anteambulonem in carcerem Budæ compedit; &, ut publicis Comitiorum tabulis, ejusmodi sectæ homines suis cum Patronis, capite damnarentur, bonaque ærario addicerentur, impetravit; (*) & denique biennio post effecit, ut communi ordinum omnium decreto (*) severa de ijs quæstio haberetur, deprehensi incendio darentur. Exhausisset virus istud Ladislai dextera tam potenti auxilio cumulata; nisi Regem, Præfulem, Ungariam demum sanctiorem, Anni insequentis IV. Kal. Sept. Mohacziensi in campo chalybs Turcicus hausisset. Indè dies illa orbi Christiano funesta, transfugis isti hoc in Regno vel hodie sacra colitur, & triumphalis. Non miror: eam ipsam Turca quoque, suo velut faventem imperio, inter religiosas numerat, veneratürque.

66.
A&a
Pauli
Vardai.

Secundum cædem Szalkani ornavit, an oneravit caput Pauli Vardaji Infula Strigoniensis. difficilimis námque Reipub. temporibus Ecclesiæ illi moderabatur quattuor admodum, & viginti annos. Ultimus Episcopium coluit, translata An. MDXLIII. Posonium Metropolitana Sede; quô etiam, capto per Solymatum Strigonio ingemuit. Inter memorabilia pro publica Regni salute Pauli acta; Arx est Ujvariensis, quam primus excitavit. Pro Religione Catholica, quantum per arma, ac perpetuas infamis illius ætatis seditiones licuit, laboravit. Ceterum quia id temporis magis regio, quam religio cordi fuerat; nec, quod liceret, sed quod liberet, bonum æquum-

* Vide An.
1523. Art.

* An. 1525.
Art. 40.

æquumque æstimabatur: nihili, quæ ad DEUM faciunt, ducebantur; summi, quæ in propria cujusque commoda. Unde, fœdum dictu! profani homines in sacra invaserunt, Septem Episcopatus occuparunt, vi atque rapinis omnia polluerunt. Hæc tanta, tam atrocia, tam singularia maleficia, haud difficilem fecere aditum in Ungariam Lutherò; cuius apparitores, quòd *Conscientiæ libertatem* annuncient, benignè audiri, in hospitia deduci, multum lautè diversari apud eos, qui de alieno vivere, solenne habebant, ac familiare. Junctæ tum ex consuetudine amicitiæ, probatum dogma novitium, itum denique in mores, vitamque liberaliorem: amant nempe inter se scelera; facileque obtinet, par ut pari necatur. Corrupti Lutherana tabe Optimatum nonnulli, in eos primùm, quos sub clientelis fovebant, malum transmisere; secuti vernæ, & servitia; tum subditus populus: neque enim his non æquum esse videtur, quod probari heris intelligunt. Hac ratione summis incrementa Calvinus pariter; quamvis An. MDXL-VIII. publico universi Regni sancito exesse jussus. sed quemadmodum Lutherani decretos illos ignes, ita Calvinistæ exilia indicta risere; nemine, qui in damnatos animadverteret, reperto. Instabant idem boni, ac conceptis verbis, in omnibus admodum Comitijs, tutandam, conservandamque *Veterem, Veram, Orthodoxam, ac Catholicam Religionem* urgebant; hortabatur ad retinendam eam ipsam Ferdinandus, quoniam ferro cogere, bella Turcica prohibebant; agebat pro virili sua & Archi-Episcopus; frustra omnia. torrentes hos væsanos agger nullus morabatur, obstacula nulla; maximè cùm jam & miles externus agminatim feces illas secum in Ungariam volveret, & vicina exundarent de Transsilvania errores. Superi boni! quantum imminet plebi, quantum Nobilitati naufragium! at timete Proceres: parcite famæ vestræ, fortunis vestris, posteris vestris!

*Cir. Ann.
1527.*

*Vide Art. II.
Calvinistæ
irreput in
Ungar. cir.
An. 1545.*

ij, quorum dexterâ nitebantur initio spes Lutheranæ apud nos, & Calvinianæ ; ubi , oro , hodie ? ubi eorum bona ? ubi nomen , honor , fama , gloria , virtutes , hæredes ? paucos intra annos ad unum interiêre : alij infamiâ ; merore animi alij ; gladijs alij sicciorum. Compilatæ omnium opes ; de nepotibus est super nemo ; æternæ nominibus inustæ maculæ. Quid multa ? ne cineribus licuit esse quietis ; ab ipsis hæreticis refossi illi , ventisque mandati. Tanti est de sincero DEI cultu decedere !

67.
Cur Calvi-
niste dicant
se Ungarica
Fidei.

Ceterum quoniam de Calvinistis injecta sit narratio , non abs re fortasse quæremus ? ecquid causæ fuerit , quòd sectam suam communi appellatione *Ungaricam Fidem* (Magyar Hit) nominaverint ? an , quia gens *Ungara* , prima sui ad DEUM accessione *Calvini Institutionibus* imbuta sit ? at quî istud ? quingenitos ipsos annos , ac amplius , posterior *Calvinus* est primo *Rege Ungarorum Sancto*. Ubi id temporis ejus *Institutiones* ? Existabant , inquis. scilicet : proles nativitate præcedit parentem. In libris , ajs , ac animis *Ungarorum* morabantur. sile libros ; cedò folium ; & fidem tibi habeo. Animorum porrò unde tibi notitia ? vîn' illos nôsse ? inspice gentilitium *Ungariæ* signum ; nónne *Crucem* intueris ? lege PP. decreta ; nónne cultum *Magnæ DEI Matris* , ijs habes commendatum ? evolve veteres litteras ; nónne Monasteria fundata à Regibus , à Principibus , à Nobilibus reperies ? Superi ! quâm sancti ea tempestate Calvinistæ ! istâne omnia ad *Calvinas* illas *Institutiones* ? si ita ; eccur hodie Majorum vestigia displicant ? si eâdem cum illis religione es , cur non eâdem vitâ ? non eôdem DEUM colendi modô ? non eadem integritate ? Itaque alia , oportet , nomenclaturæ ratio sit : fortasse quia donati sunt *Ungariâ* ? quæ contra eos faciunt , legere est in Decretis ; quæ pro ijs , nusquam : peregrinantur apud nos , diversantur , hospitantur. Quare ut finem quæstioni ponamus , rem ita

ita evenisse arbitramur: cùm Lutheri præcones Ungariam ingrederentur, in ea loca concedebant, quæ colerent ductæ olim è Saxonia coloniæ; pro imperio videlicet Martini sui. Unde etiam primi de populo Saxones erant, quos vertigo illa præcipitavit. Calvini porrò buccinatores, quoniam serius in Regnum irreperserunt, præreptas urbes, ac oppida reperere. Ergo capto in arena consilio, ad pagos divertunt, & villas; rudiq; plebeculæ, suis orbatæ institutoribus, imponunt: quæ progredientibus deinceps annis, dum nullum sacris suis videret accedere Saxonem; militem adhoc Germanum eorundem Templa Saxonum frequentare; ut discrimen quodpiam inter sectas constitueret, suam nuncupavit: *Fidem Ungaricam*. Quæ omnia vel ex eo licet intelligere, quod Lutheranam pariter doctrinam, plebs *Ungara Germanicam* passim nominet *Fidem*. Verùm insolens hic, ac immodicus est verborum abusus, mihi que semper adeò improbatus; ut idcirco hanc digressionem hunc in locum conjecterim, quò vilis, imprudentisque popelli temeritatem, an væsaniam? castigarem. Quid enim audaciùs? quam herì nata commenta, pervetusto, ac nobili adornare apposito. Quid insulsius? quam amplum, ac magnificum nomen, privatæ adjungere factioni.

Vultis, boni Viri, cognitam, compertámque habere *Fidem Ungaricam?* est illa, cui primùm Geyfa Dux assurrexit; quam Divus Stephanus Geysæ illius Filius universo cum imperio accepit, mirifice ampliavit, summo studio exornavit; quam Progenitores nostri contra Dacos, Tartaros, Cumanos, Turcas continenter gladijs, vita, sanguine propugnârunt; quam omnes perpetua serie Reges, per septingentos, & ultrà annos, castam, illibatámque conservârunt; quam melior, sapientiorque *Ungaria*; luctuosissimis etiam, atque profligatisimis Regni temporibus, cordi habuit. Nunquam huic cum Ecclesia

*Que est gen
nuina Fides
Ungarica?*

sia Christi malè convenit ; è nutu , authoritatéque Petri stat ; paucis : Apostolorum , Servatorisque hominum divinis institutis obaudit . Hæc est Fides Ungarica ! cui si quis bellum indicit , si quis adversus facit ; non illum ego Ungarum , non Fidei Ungari- cæ hominem ; sed advenam pronuncio , & erronem . Satis morarum . pergendum est .

Nicolaus Olahus triennio pòst succedit Vardajo ;
Beneficia Nicolai Olahi.
 Vir eruditione omni clarissimus , nec inferior pietate . Semel ac iterum Concilium Tyrnaviæ coègit , quò suæ Clerum disciplinæ redderet . bona fortunæ Superis devota , ut à profanis per Regem vindicaren- tur , impetravit . Induxit Societatem Jesu in Un- gariam primus , futuram deinceps metam hæretico- rum odiorum . primus item adolescenti Clero Semi- narium excitavit , transmisso in futuros Præsules grandi exemplo ; qui paria , aut majora etiam olim audebunt , ubi lætior Ungariæ sol affulserit . addamus laudibus Nicolai Olahi non indignam appendicem Nicolaum Istvanium , alterum Patriæ Livium ; hunc ille aulâ fovit , hunc ab epistolis habuit , & in delicijs ; Præful sapientissimus , Juvenem doctissimum . nem- pe qualesunque sunt Principes , tales ferè sunt & ministri . nôsse cupis : hunc , aut illum apud Dyna- stam ; vitia , an virtutes ? nugæ , an litteræ domina- tionem obtineant ? eos intuere diligentior , qui in ob- sequijs versantur . horum mores , Dominum loquen- tur . Si qua aularum , proscenij ad instar Roscios dun- taxat , nec sapientes alios , alat ; in eo , quem penes imperium est , non mentem , non sensum quæsiēris . Si contrà , senatoriam quandam gravitatem præ se omnia ferant ; prudentiam id loci tenere sceptræ , re- peristi . par ratio ceterorum . nam quemadmodum à fano , aut vecordi capite , reliquorum membrorum moderatio pendet , vel petulantia ; haud aliter ab he- rili vita , servitorum mores .

Dynastæ suis
ex Aulicis
noscentur.

Antonius Verantius non ipsum quinquennium Antonij
in Archi-Episcopatu exegit. celebratur à magnis pro Veran-
Repub. præclarisque laboribus exantlatis : tuitus tij.
Istrum est adversùs Turcam; multas, eásque graves
obivit Legationes, etiam ad ipsa Asiæ confinia. me-
moratur denique Arianos Regno depulisse, & Zvin-
gianos.

Ad septimum decimum seculum aliquando deve- 69.
nit narratio ; seculum felix, & præstantissimorum Benefi-
Archи-Episcoporum feracissimum. Septem conti-
nenti ordine ij sibi successerunt; sub quibus, superio-
rum annorum clade multum afflicta res Catholica, sen-
sim restitui, vires colligere, ac omni propemodum
obtrito hoste, veteri fortunæ reponi cepit. Fami-
liam eorum Card. Franciscus Forgachius ducit, bo-
no Patriæ, & Ecclesiæ natus. Stephanus Boeskajus
bellum pace componit MDCVI. qui ut hæresim in
Ungaria firmet, pervicacissimè postulat religionum
libertatem, & impetrat. (*) multa præterea extorquet *Vide Pa-
ambitio hominis pro libidine omnia versantis, quæ cificationem
dignitatem Cleri, Fideique Orthodoxæ majestatem
solvant. atque ut uno propugnaculum Ecclesiæ sub-
ruat cuniculo : Jesuitarum omne jus antiquari petit,
bonisque fortunæ exui. Subscribitur isthic pariter
petentis voluntati ; (*) alia quandoquidem via non *Ibidem ad
suppeteret adipiscendæ tranquillitatis. quibus ut sta- Art. 8.
bilitatem adderent adversarij, mox binos post annos,
quò rata fixaque omnia illa Regnum universum ha-
beret, frequentissimis in Comitijs egere. facilem re-
pererunt preces Palatinum hæreticum. (*) qui cùm *Vide de-
omnia unus apud Regem posset, etiam illius suffra- creta Anna
gium tulit, grande in partem utramque momentum.
Atque hæ illæ Pacis Viennensis conditiones sunt;
hæc illa Posoniensis Concilij sancta; quibus libertas
peregrinarum religionum tota innititur : quasi verò
alumni earum publico ordinum omnium confessui
probarentur, inque domesticis censerentur. verùm
A a quan-

Protestatio
fuit Ann.
1628. Fer.
6. post Febr.
S. Elizabeth.

Type vul-
gata sunt
hec omnia
Vienna 1646

quantacunque hæc machina fuerit, ingenti eam ausu prostravit virtus Francisci, quando universo cum Cle-ro decretis illis intercessit; néve olim vim Legis aqui-rerent, publica authoritate cavit. mox unanimi con-sensu Optimates & Nobiles Catholici pro Societate JESU, & quod consentaneum est, pro sinceræ Reli-gionis integritate deprecati sunt Regem tanto verbo-rum ac rationum pondere; nihil ut gravius possit di-ci, æquius nihil. ex his manifestum fit: potiorem Ungariam sanctionibus illis contraivisse, adeoque ita infirmasse omnia; ut, si situm inter Decreta demse-ris, potestatem roburque nullum habeant præterea: neque enim Lex ulla in Ungaria obtinet, in quam cum Rege status pariter omnis omnino, Ordóque non jurant. Onus communi omnium humero fe-rendum, communem exposcit universorum volun-tatem. Unde subiit haud raro mirari: qua tandem ratione religiones heteroclitæ gloriari possint suis à partibus Leges stare Ungariæ; quoniam illæ, eo ex tempore, quô intercessum est, sint nullæ. Atque istud curæ ac vigilantiæ Forgachij refert Fides Ca-tholica; quam ut amplius tueretur, exulem jam indè à Bocskaijani tumultu initij Societatem JESU reducit in Patriam, ejusque loci possessionem Tirnaviæ dat MDCXV. in quo deinde magnificum exsurget Col-legium, celeberrimaque Artium optimarum Acade-mia. ejusdem pietati Urbs illa debet receptos PP. Se-raphicos, quos tempestas ante memorata exegerat. Clerus demum Synodus ibidem congregatam, & ex ea natam morum sanctimoniam.

70.
Benefi-
cia Petri
Pazman-
ni Card.

Erepto lugenti Ecclesiæ Francisco, Petrus Paz-mannus Jesuita successor datur. hunc calentissimis precibus Ungaria omnis sibi Præfulem postulavit; Romam pro eo Mathias Imp. sollicitavit; Paulus V. Pontif. indulxit MDCXVI. Si quis Archi-Episcopo-rum, hic sanè publico Fidei Catholicæ, & Patriæ suæ bono elaboravit; immo in exteris protendit benefi-cia,

cia, orbémque Christianum. Regem, quem creaverat, nunquam destitit consilio fovere, & auxilio: gliscentem populi seditionem oppressit; Magnatum animos suo restituit Principi; quin & Romæ pro eodem rem è sententia geslit. ubi pariter haud leves controversias, quæ Pontificem inter ac Hispanum Regem intercesserant, tantâ sapientiâ composuit: nihil ut à majestate alteri decederet, plurimum etiam gloriæ accederet alteri. sed hoc extra Patriam. In Ungaria quæ egerit, quis pro dignitate censebit? ne sui populo unquam deessent animarum Magistri, Collégium grande excitavit in Austria * Viennæ, à Fundatore *Pazmannianum* nuncupatum, Virtutis ac Literarum nobile Seminarium; in quo instituitur, adoleſcítque Clerus in hæresum ruinam, Fidei Orthodoxæ dilatationem, Regni Apostolici salutem. Alterum ejusdem Cleri Seminarium Tirnaviæ S. Stephani Regis, quod de Olaho natum, suis adhuc dum luctabatur cum cunis, ad virilem eduxit perfectamque ætatem. Addidit ibidem, * quò Poli-^{An. 1624.} tico quoque statui consultum iret, Convictum Nobilium egregia dote ditatum. Vetus Ungarorum Regum pietas, è Cremnicensibus auri scissuris, Archi-Episcopis Strigoniensibus certas ejusdem metalli addixerat reliquias quot annis de ærario illo pendendas; quæ, quòd pisorum forte imitarentur molem, (alij à Peſetto voce Itala deducunt) *piseti* nomen censui indidere. pium istud ac liberale vectigal temporum iniquitate interturbatum est, jámque pro antiquato habebatur: quoniam centum admodum annis solveretur nihil. Pazmannus, qua erat animi magnitudine, primus rem aggreditur; obstacula quæque perrumpit; veterique loco pensionem reponit. ex hac, quina Ille millia victui Juvenum singulos in annos numeranda constituit; útque perpetuam faceret solutionem, diras in eum addidit, per quem staret, ne solveretur. rata omnia habuit Ferdinandus II.

*Exstant in
M. S. P.
Gab. Heve-
nyesi.*

** MDCLX.
xiii.*

Urbanus pariter VIII. firmavit omnia , multisque laudavit. at enim quo jure Pazmannus bona Archi-Episcopis obligata , exteris scripsit ? sanè quām optimo , quām æquissimo : tum quia in restitutionem pensionis illius multa de suo contulit ; tum quia novus tanti beneficij exstitit author , altérque Fundator : existimabant enim plerique omnes futurum fuisse , ut favor ille regius prorsus extingueretur , nisi Pazmanni virtus in reparationem incubuisset. Jam verò quò Adolescentibus ad manum forent Magistri , Posonij Collegium Societati JESU erexit ad S. Martini ædem , Scholásque aperuit. * Induxit eosdem Patres in Capitulum Scepusiense , Szattmarinum , Leuthoviam , & bonis ditavit de Beneficio Corporis Christi. Homonnensibus deinde suppetias venit. denique Tirnaviæ magnificam studiorum Universitatē fundavit , * eorundem JESU Sociorum curæ , industriæque concreditam. quâ quidem Academiâ excitatâ , quantum gloriæ Regno , utilitatis Nobilitati , emolumenti Ecclesiæ , damni hæreticis intulerit ; cogitando fortasse aliquis erit , scribendo certè nullus. adde hic : excultum magnis sumptibus Di vi Nicolai Templum ejusdem loci ; bina item restituta Asceteria , aliud Fratrum Seraphicorum ; Sororum aliud Clarissarum. demum exstructum de fundamentis suo cum Sacrario ijsdem PP. Franciscanis Ujvariense Monasterium. Nequedum stitit tot curis fatigata religiosissimi Principis publica in salutem Patriæ providentia. ubi sua exhausit æraria , de alieno gloriam DEI promovere elaboravit. verbis multos hortatus est , & litteris ; exemplo plurimos. ausim scribere : vix ulla seculo proximè superiori majoris nominis facta sit fundatio , quæ suasorem , aut authorem non agnoscat Pazmannum. nam quamvis multa , eaque præclara secundùm obitum Petri acta sint ; ea tamen ab exemplari tanto profluebant : cui proximè accedere quisque magnorum honori sibi verte bat;

* An. 1626.

• MDCX.
xxv.

bat; recedere, dedecori ac ignominiæ. Adjectis omnibus, preciosissimas amplissimæ suæ mentis opes, libros plurimos in communem Ungarorum salutem luci datos. in quibus vel hodie vivit, nec minus operæ in reductionem errantium confert, ac olim, dum per quadraginta ipsos annos ad concionem diceret sive Jesuita, sive Archi-Episcopus. Atque omnino huic incomparabili Viro suam ad Fidem Catholicam accessionem debent triginta & amplius Illustrissimæ Familiae, multa adhæc nobilitas, populus longè plurimus. ut adeò, moriens dicere poterat cum Gregorio Neocæsariensi Sancto Antistite: tot se relinquere à religione transfugas, quot amicos reperit, dum Ungariam colere cepit, haec tenus de magno illo Pazzmanno,

Emericum Losium Petri Successorem haud diu licuit Ungariæ adorare. non quinque annos dignitate potitus est. unum educando Clero posuit Seminarium Posonij nominis sui Tutelari consecratum. ostendit modò quid egisset, si Cœlum terris hominem indulsisset.

Terni isthic continentि ordine sequuntur Georgij; familiam dicit Lippajus Princeps modestissimus, dignus vel ideo primâ Infulâ, quod ne verbulo unquam eam ambivisset, licet apud Ferdinandum III. valeret gratia, & affectu plurimum. Auctus porro dignitate tanta, nihil potius habuit, quam publicos veræ religionis hostes lacestere; suscepsum feliciter à Decessoribus pro Ecclesia Christi bellum, magnis, indefessisque conatibus urgere; pristina denique Ungaræ Sanctimoniacæ decora revocare. Indè loca bene multa, in primis nobilem Danubij Insulam Csalókőz dictam, hæresi repurgavit, & duodecim Jesuitis collendam tradidit ad An. 1644. mox, biennio nondum elapso, eosdem JESU Socios Trencsinum Urbem infert; hoc est, in ipso errorum corde spiculum defigit, certissimam illis mortem allaturum. Vix credi

poterit, quanta contentione virium omnium egerit
 id temporis Trencsinum adversus Societatem; sed
 illa opprobrijs, odijs, saxis, quibus identidem im-
 petebatur, superior, meruit constantiam An. MDC-
 LI. celebrem illam Tironum Domum, ac Templum;
 quæ Lippajus, voti damnatus, Indiarum Apostolo
 Francisco Xaverio, insigni liberalitate persolvit.
 Ejusdem Principis beneficio inducti Jesuitæ Szakol-
 czam, Neosolum, Schemnicum, Kesmarkinum,
 Rosnaviam; atque hoc postremo Archi-Episcopali
 in Oppido illius sumptibus vivit etiamnum Socie-
 tas, quemadmodum & Gyöngyöfini Scholæ florent.
 ita nempe causâ Sociorum JESU semper, & omnia
 vehementer volebat Præsul maximus. neque tamen
 neglexit alios; certè Ordo Seraphicus plura ab eo be-
 neficia; & in primis Cœnobium S. Antonij in In-
 sula, quam prædiximus, Danubiali, accepit. Jam
 quæ Clerum spectant, totus in eo erat, is ut vitæ
 integritate, & doctrina anteiret: huc ad exemplum
 Pazmanni Synodum convocavit; Ecclesiæ Posonien-
 si, Lectorem (ut vocant) dedit, & pensione Sacelli
 S. Ladislai Regis, à se suo in palatio erecti, ditavit;
 denique ut mittamus plurima, Collegium Cleri Re-
 gni Ungariæ Anno MDCXLIX. instituit ijs legi-
 bus, veste, ceteraque vivendi normâ; quibus in Ur-
 be Germanorum, Ungarorūmque Domus guberna-
 tur. hæc pro ornanda sincera religione; pro qua tuen-
 da scriptis, & voce in Comitijs Posonij egit; * húc-
 que rem deduxit, nemo ut Catholicorum probârit
 regiam illam nonaginta Templorum cessionem, duos
 ante annos, per Rakoczium pro heterodoxis extor-
 tam. quanto autem odio prosequeretur omnem in Fi-
 de peregrinitatem, indè licet intelligere: quòd per-
 turbatissimis quoque Daciæ temporibus, in Provin-
 ciā illam egregios Viros semel, ac iterum miserit,
 qui errore lapsos erigerent; stantes firmarent; Sacra
 Romana vel morte propugnarent. In Ungaria su-
 pe-

teriori schisma Græcum aggressus evicit, ut in dogmata Ecclesiæ Catholicæ obedientia jurarent Sacerdotes Rutheni; quive Romam mitteretur, libellum conficerent, testem observantiæ in summum Pontificem.

Szelepcsenius, Vir consiliorum, Lippajo proximus Georg.
sedit. tanta illi sapientia & authoritas; ut quidquid Szelep-
extra, intrâque Ungariam à Regibus ageretur, age-
retur id de sententia Szelepcsenij. multus fuit in ac-
curranda Repub. plurimus in Ecclesiastica: quartum
Orator Imperatorum, conciliavit sibi animos exte-
rorum Monarcharum, & ad usus suorum Principum
conjunxit. Sacra omnia, rerum diligentissimus,
non modò conservavit integrè, illibatéque, verùm
etiam magnificè ampliavit: Tirnaviæ, quo Sclavi
uterentur, Divi Michaëlis honoribus Templum
construxit. Seminarium ibidem pro Clero, nobilí-
que Juventute posuit, cui alterum vix vidi Ungaria.
bina adhuc Jesuitis fundavit Collegia: Leuthoviæ, &
Szakolczæ; quos & Zolnam induxit; unum dedit
Carmelitis Monasterium. Protendit etiam in Sty-
riam favores, Cellásque Marianas donisque, Arísque
cumulavit prorsus eximijs. ubi & terræ creditus
est.

Szecsénius Szelepcsenium sequitur, in salutem
Patriæ, ornamentaque Fidei Catholicæ natus, at-
que factus Præful. Sed apertè, atque ingenuè confi-
tendum isthic nobis: haud eos nos esse, ut digna nar-
ratione, tanti talisque Principis, præclara pro DEO
ac Patria gesta persequamur. admiratione obstupefa-
ctus hæsit orbis terrarum ad famam Ungari Archi-
Episcopi; prodigiöque Romæ fuit: hominem unum,
tanta potuisse! itaque pressis silentio infinitis alijs vir-
tutibus, quibus Ecclesiam, Regnumque suum ma-
gnopere illustravit; ea duntaxat verbis adstringemus,
quæ, inauditâ prorsus beneficentiâ, nomini suo, his
in terris statuit monumenta. immane quantum hia-
bant

bant Strigonij, Budæque mœnia, Orientis pariter & Occidentis ferro afflcta ; quò restitui in integrum possint, plura Rhenensium millia, præsentem numerat pecuniam. Errabat per Urbes, pérque Oppida, desertus à membris, ab fortunis, castrisque exulare jussus miles ; nec, ad quod diverteret, hospitium patetebat. misertus vicem illam fortissimorum Virorum Antistes Georgius, prægrandia Pestini, & Posonij constituit domicilia, trigintáque septem, supra trecenta omnino Rhenensium millia dat ; de quorum fructu alantur, vestianturque bellatores : quos aut devexa ætas ad quietem damnavit, aut vim ademit pugnandi inimicus mucro. Turcica exhauriebant bella Leopoldi ærarium ; levat illud semper, recreatque manus Szecséniana : simul morbum Imperator patefacit, simul opem sentit. Porrò in ijs, quæ cultum Divinum proprius accedunt, humanas propemodum ultra vires Liberalitas Georgij se se extulit : Seminarium S. Stephani Reg. instauravit Clero Tirnaviæ ;

(a) 1689.
(b) 1687.

(a) novum, illudque numerosum condidit Budæ. (b) Quaternos Adolescentibus Ungaris fundavit Convictus : Jaurinensem, (c) Budensem (d) Leuthoviensem, (e) & Trenesiniensem (f). Gymnasia ijsdem erudiendis senis in Urbibus aperuit, totidémque Collegia Societati JESU exædificavit ; Jaurini (g) Gynsij, (h) Budæ, qua in Ungariæ Metropoli, disciplinarum omnium Academiam instituit (i) Strigonij in Urbe Archi-Episcopali, (k) Agriæ deinde (l) ac demum Quinque Ecclesijs (m) Septena eodem Fundatore Religiosis alijs exsurrexere ædificia : Sümegini, & Strigonij Franciscanis; Vasvarini Dominicani; Budæ Capucinis; Agriæ Servitis; Ovarini Paulanis; Illaviæ Ordini SS. Trinitatis. Octo præterea Monasteria partim vetustate attrita, partim injuria temporum miserijs perdita, renovavit, auxit, opulentiora fecit: Seraphicorum reformatorum Szécsénij; Conventualium Windpassingij; Paulinorum Nostre;

Nostre ; Fratrum Misericordiæ Posonij ; Ursulinarum ibidem, & Clarissarum ; harum & Tirnaviæ ; denique Kismartonij Augustinianarum. Novem itaque ac viginti censemur Domus in Ungaria , quorum educator audit atque auctor Georgius Szecsénius ; cuius immortali gloriæ tot quoddicem vota, precésque nuncupantur , quot de opibus ejus religiosè convivantur.

Unde autem tanta argenti , aurique vis penes Antistitem unum? non ille subjectorum bona compilavit ; quin tributa sœpe remisit ; adjecit etiam de suo, quò calamitate oppressos reficeret. Aula illi atque mensa , etsi homini per se frugalissimo , tamen quæ Principem deceat , nec Pontificem tantum abhorreat. Clientelæ insuper nobiles ; ornatæ , splendidæ . par ratio palatiorum , atque vestium. nullæ uspiam fordes ; infra dignitatem , majestatemque sacram nihil. honestissimis igitur artibus partæ illæ fortunæ. at quibus illis ? non attinet quidem viam parandi pecunias præmonstrare ; juverit nihilominus ad perennem clarissimi Viri memoriam paucis commemorare quædam , quò posteritas intelligat : cum summa auctoritate , morumque integritate posse conjungi summas divitias , modumque reperiri sanctissimum effusè opibus affluendi. ergo primùm dati , acceptique rationes per se ipse rimabatur ; annos conferebat cum annis ; unde detrimenta ? emolumenta item ? perattentus disquirebat. nec indignum cuipiam istud videatur: patrimonio Christi Præpositos oportet esse longè vigilansissimos. nos nostra servis credimus ; sua nobis Christus. vel solertissimis damnum fortunæ bona faciunt interdum ; negligentibus semper. miserum est commodatis uti manibus ; alienis intueri omnia oculis & verò periculose. erunt fortasse , quibus tutò tua confidas ; quibus tutissimè , præter te , nemo. Alterum solenne habuit : minima haud minimi facere. magna hinc incrementa , decrementaque in re

omni, in familiari maxima. quantus, Superi! Oceanus est; & quid ille? minūcularum congeries est guttarum. tolle has; maria omnia siccâsti. Deinde, quidquid inferebatur æris, id in custodiam Domini dabatur. res fluxa, volubilisque, nummus; multas jactatus per manus facile elabitur; in angulum abditur; quem excutias, nec invenias. Secundum hæc, diligenti providentia optimos quoque in clientes legebat; censebâtque ab obsequijs, qui sufficerent; non, qui abundarent. adulatores insulsi, fabularum architecti, & id genus fex ultima mortaliū; fuci sunt aularum, labes nominis, gravitatisque Pontificiæ. Cavit ad extremum multo supra, ac dici possit, inanem illum splendorem, ac apparatus: qui varietate equorum; multitudine canum; vana circuītione; alearum, pictarūmque chartarum ludo; & affinibus horum haud sat̄ compositi animi significatiōibus definiuntur. quæ servantur, atque amantur nullo prorsus operæ precio; magna etiam famæ, honoris, fortunarūmque imminutione. Gloria & magnificētia Ecclesiæ Catholicæ in virtute potissimum sita est, atque constituta: illa per se se splendet, lucetque semper; illa oculos, oraque hominum in se convertit; nec amplum quidquam, aut admirabile est, quod extra virtutem est. Georgius Szeclénius suas Pontificis Strigoniensis partes affatim expleuisse rebatur, si moderatum inter Aulæ cultum, summa virtus regnaret. Hic sermonem terminemus, quodve caput rei est, dicimus: ad maximas pecunias, effusione maxima in res Divinas Præsul ille pervenit. fœneratur immenso commodo beneficium, qui causâ Cœli facit; tumque accumulantur opes, dum in sinum pietatis profunduntur.

Leopoldus Kolonicius communi popolorum acclamatiōne Pater Pauperum dictus, ingens & ipse à liberali manu consecutus est nomen. exstant munificētiae illius argumenta in Bohemia, Moravia, Austria,

Card.
Leopol.
Kolo-
nics.

stria, Sclavonia; sed præsertim in Patria sua Hungaria: Tirnaviensem Typographiam diu, multumque opis indigam, incredibili Reipub. litterariæ bono, provexit adeò, paucas ut sibi pares, exteris etiam in Provincejs, conspiciat; earundem litterarum alumnos vehementer tovit tum hoc ipso in loco; tum in regionibus, quarum paullo antè meminimus: alibi illis domicilia restituit, alibi auxit, de integro alibi excitavit. ratus: nusquam se fidelius operam bono publico navaturum, quām si ad rectam Juvenum incumberet institutionem; à qua fermè una, salus pendet Regnorum, vel interitus. Quanto Fidei Orthodoxæ propagandæ ardebat desiderio, luculenta Posonij dedit exempla: quæ æterna fore sperabant adversarij, submovit Urbe Lutheri sacra, inque suburbanum compegit horreum; consecravit Mundi Salvatori templum illud; addidit, quod excubias ageret pro Domo DEI, Collegium Societatis JESU An. Milles. sexcent. nonages. octavo. locupletavit ejusdem Ordinis Filios Eperiesini; & natali in solo Comaromij; tamque in oculis, animoque circumferebat Jesuitas, quām oderat Catholicæ veritatis inimicos. quos tamen, pro eximia sua vel in perditissimos charitate, vijs quibus poterat omnibus ab pestiferis aberrationibus revocare enitebatur; suntque plura mortalium millia, quibus saluti fuit Kolonicij industria. In Transsilvaniam quoque Apostolicum istum ardorem transmisit; utque Valachi, gens Photio ex animo addicta, paratam ad omne obsequium voluntatem ac studium deferrent Pontifici Rom. elaboravit; nec cassâ operâ: jurârunt in Catholica dogmata * Episcopus nationis, & Sacerdotes; ultrâque censum millia hominum cum vera religione sunt reconciliati. Nihilo pro vindicanda ab Turcico jugo Hungaria desudavit minus: fovit militem cura singulari, animos accendit voce & exemplo, magnam pecuniae vim ab Innocentio XI. ad prosequenda bella impe-
C c 2 tra-

^{* Ad Ann.}
1698.

travit. Vixit, optimè de Orbe Christiano meritus Princeps, anno seculi decimi octavi septimo Viennæ; Posonij, quod supremis tabulis scripterat, ad S. Salvatoris, tumulo illatus est. quam ille ædem, vel à fatis, suis se ossibus prædixerat defensurum.

Christia-
ni Augu-
sti. Card. Christiani Augusti è Ducibus Saxoniæ magna in Rempub. promerita deprædicat Urbs Ratisbonensium, apud quos medios inter labores vitam finijt milles. septing. viges. quinto. extollit Paulinus Ordo, cui Mariana in Valle ad Posonium Cœnobium reparavit, auxit, ornavit; commendat etiam Archi-Episcopale Tirnaviæ Palatum, ab eodem ampliatum, & incinctum. loquitur denique splendidus ille titulus S. R. I. Principis, qui Archi-Episcopis Strigoniensibus, ejusdem precibus datus est & meritis. qui cùm ingens de suo decus Tiaræ illi addidisset, noluit honorem esse temporarium; ut secuturi quoque amplius fulgerent, providit. nimirum ita magno illo naturæ genio comparatum est, ut Principes maximi haud dignos sese honoribus censeant, nisi cumulationibus eosdem incrementis ad nepotes transmittant.

73. S.
qui Episco-
patus fun-
dati à S. R.
Stephano? Jam egredi ex arce, inque vicina Strigonio loca cogitabat animus; cùm ecce in tantas salebras incidit, vix ut supersit, quô se expediatur, modus. Archi-Episcopatum Strigoniensem à Stephano Rege sanctissimo diximus esse fundatum. atque hoc extra litem est: quoniam id clarissimis Silvestri II. Pontificis Rom. litteris consignatum habeamus. at verò cùm eadem litteræ generatim duntaxat atque universè reliquos Episcopatus contineant; haud facile dictu est: quot illi sint? deinde, qui? præsertim cùm & Autores ipsi, qui hac de re scripserunt, minimè interfere convenire videantur; immo nonnulli (bona cum gratia summorum Virorum dictum velim) à veritate deflectant; si qua rerum & temporum, quemadmodum oportet, ratio habeatur; utì exploratum erit adver-

advententi mentem ad ea , quæ modò subjicimus. Chartuitius Episcopus , qui res gestas S. Stephani primus, multorum sententiâ , juris publici fecit; ait à Rege Provinciam in decem Episcopatus distributam ; quorum Metropolim & Magistrum esse voluit Ecclesiam Strigoniensem. (n) ex quibus haud intelligere est: utrum de-^{(n) Char-}
nos illos inter Episcopatus , & Strigoniensis censem-^{tuitius in vita S. Steph.}
dus sit Archi-Episcopatus ? an potius undecimum ef-
ficiat numerum ? Colocensem deinceps memorat
Chartuitius ; speciatim nullum præterea. Bonfinius ^{Bonfinius.}
vix plus lucis habet ; & , qui his de fontibus sua hau-
sère, Laur. Surius, ac Joannes Tomeus in sua Regiae ^{Surius.}
sanditatis Illyricanæ Fæcunditate. Melchior Inchoferus ^{Joan. Tom.}
(o) hoc ordine nominat sedes illas sacras : Strigonien-^{(o) Incho-}
sem primùm Metropolim; tum Colocensem Episco-^{fer in An.}
patum; mox Agriensem , Vesprimensem , Vacien-^{Ecc. Reg.}
sem, Csanadiensem; demum Sirmensem, Varadiensem ,^{Ungar.}
Jaurinensem , ac Quinque-Ecclesiensem. qui de-^{ad An.}
narium , inquit ille, numerum impleverè. Subdit deinde:
post Transsilvanos in ordinem redactos, ditionémque
omnem Regi Ungaro subjectam , Colocensem Episco-
patum alteram in Metropolim evectum. Nitrien-
sem pariter S. Regis opus esse dicit vel novum; aut si
ea sibi constant, quorum supra (p) meminit ; reno-
vatum. Transsilvaniensem , sive Albæ Juliæ Epi-^{(p) Ad An.}
scopatum ejusdem piissimi Monarchæ munificentia re-^{C. 880.}
fert fundatum An. MIII. quæ omnia in unum colle-
cta , duodenarium componunt numerum; & Divum
Stephanum duorum Archi-Episcopatum, decem au-
tem Episcopatum faciunt Parentem. eadem cum
Inchofero sententiâ est Author Mansolei Regum Apostoli-^{(q) Mans-}
ci Regni , (q) quamvis illorum duntaxat nomina po-^{soleum Reg.}
nat , horum taceat. Martinus Szent-Iványius , qui
his de rebus inter postremos , isque diligentissimus
scripsit, (r) Præter Archi-Episcopatum Strigoniensem , decem ^{(r) Dec. 2.}
alios à S. illo Rege , designatos in Ungaria refert Episcopatus ^{par. 1.}
hac serie: Colocensem , Agriensem , Vesprimensem ,
Vacien-

Vaciensem, & Csanadiensem; tum subjungit: Sirmiensem, Bacsiensem, Jaurinensem, Transsilvanensem, ac Quinque-Ecclesiensem. alio tamen in loco

(s) Diff. 2. (s) in Annotat. duodecim affirmat à Stephano fundatos Episcopatus; nulos autem exprimit sigillatim. hæc apud illos §. 3. de Episcopatibus. de quibus Chronologi nostri pauca, & illa jejunè.

74. *Dificultates quædam de diis Epis.* Atenim fas mihi fuerit percontari quædam ex Scriptoribus paullo antè memoratis. & primùm quidem: qua tandem ratione Vaciensem Episcopatum Stephanus fundavit? exstititne Vacia Urbs ætate Regis Stephani? si ita; quomodo igitur post octo & triginta annos ab obitu Stephani Vacia conditur per Geysam I. in perenne de hostibus relatæ victoriæ monumentum? quod omnes ad unum testantur Historici, & ipse Szent-Iványius affirmat, (t) ubi origines dat Urbium Ungariæ; quaternisque insuper annis, quam nos, posteriorem facit. Jam si ne tenue Civitatis illius id temporis exstiterit vestigium; qui silvas inter & inhospita saxa collocari potuit sedes Episcopalis? Itaque concedamus, nullâ Stephani injuriâ, magnâ etiam veri, sincerique gloriâ, Geysæ & Ladislao sanctissimis Fratribus & Regibus Episcopatum Vaciensem: Geysa, quò honorem loco haberet triumphis, prodigiisque illustrato; Urbis, ac ne quid ad majestatem deesset, etiam Episcopij fundamenta jecit. Ladislaus, sublato præpropera morte germano, fratris memor & religionis, cæpta feliciter, ad fastigium felicissimè perduxit, & coronavit. Idem est de Varadinensi Episcopatu; nam & locus ille longo post primum Regem tempore coli cepit, ac habitari. quocirca jure hic Inchoferum Szent-Iványius correxit, inque locum Varadinensis Bacsiensem substituit. Quid porrò de Sirmensi dicam? nodus mihi isthic spissus & implicatus. Sirmium, continentisque terræ, pars Sclavoniæ sunt. Sclavonia non ante Divum Ladislaum; aut, quod alijs vero proprius vide-

(t) Ceta-
wgo 8.

videtur, Colomanum, Ungariæ paruit. quid ergo? unum, necesse est, concludamus: aut alieno in solo Episcopatum à Stephano positum, intempestiva omnino charitate suos exteris posthabente. aut in plagam Sirmensem, hoc est, nobilissimam Sclavoniæ portionem, Ungaros dominatos: æquo ferente animo peregrinam potestatem Sclavo Rege; nec, per inertiam, quidquam contra audente. aut demum Regis primi beneficium non fuisse Episcopatum illum. Emericus, inquies, Stephani Sancti, Sanctus Filius, Dux Sclavorum fuit. lego istud in Joanne Tomco (u) inter Divos Illyriæ populares; verum quô id jure? belli, an pacis? sanguinis, an affinitatis? donationis, an emptionis? non lego. autoritatem, quæ à dignitate scribentis est, venerari possum, & mutua inter homines necessitudo postulat; quæ à scriptis est, nisi illa suis nitantur momentis, nec possum, nec rationes admittunt Historiarum. atque hoc dictum velim semel, ne semper.

Ceterùm missis nunc amplioribus controversijs, existimo ego: denos tantummodo Episcopatus per Sanctum Regem Stephanum fuisse constitutos, atque erectos. Tria potissimum sunt, quæ magnopere isthinc fidem faciunt. Primum: quoniam præter decem, censi poterunt nulli; nisi perturbes, ac convellas Reges, ætates, loca, tempora. Alterum est: perpetua ac constans, & quasi per manus tradita, de decem Episcopatibus primi Regis pietate fundatis, populi Ungarici opinio; aut potius sensus firmissimus, ac veluti quædam religiosa obstinatio. ita namque nos nostris ex Parentibus audivimus; hi porrò suis à progenitoribus acceperunt; isti rursum à suis; atque sic ab alijs alij habent; donec perpetuam hanc seriem terminent ij, qui oculis gesta usurparunt; quæ non libris, sed fideli memoriæ manda, diligens Majorum narratio ad posteros transmisit. quo quidem in genere argumenti tantum ponderis inest,

75.
Decem Epis.
fundavit S.
Steph.

(u) ^{in vita}
S. Emer.

nullius ut illud queat authoritas elevare : aliter divina perinde atque humana plurima, in fabulas tandem desinent, & vulgi risum. nec est, ut quis adversus eat : quod istiusmodi narratiunculæ tantò fermè plus vitij contrahant, quantò diutius pérque ora plurium divagantur. quemadmodum & aquæ, ubi longius procurrerint, non omnino puræ & illimes sunt, uti in fonte. Ita quidem levioribus in rebus cadere interdum, facile concesserim ; in gravissimis, præser-tim sacris, nunquam certè : tenacior quippe horum recordatio, & reverentia solet esse longè maxima. maleficium, quod homines atrocius detestentur, est nullum ; quām Divinis addere quidpiam per impudens mendacium, aut surripere. Tertium, quod ad habendam fidem adducor, est Chartuitij supra memorati (x) scriptio. Scripsit is sexaginta, ad sum-mum septuaginta annis post mortem Divi Regis, jussu Colomani ea tempestate rerum in Ungaria potientis : quo sanè tempore recens florebat memoria Stephani beneficiorum. aderant adhæc luculenta acto-rum testimonia partim ab Colomano ipso Rege, par-tim ab Episcopis ; nec dubium mihi est, etiamnum vixisse quosdam, qui Stephanum, & gesta ab eo, oculis excepere. his indicibus usus Chartuitius, ma-teriam scribendi nactus est nævi omnis expertem. uti-nam omisso illo vitae breviario, fusior scripsisset ; nec, singularia multa, eaque memoratu dignissima, poste-ritatem celasset ! Jam autem Chartuitij locutio, licet in speciem subobscura fuerit ; tamen quod in dena-rio illo Episcopatum numero, etiam Strigonensem incluserit, clarum fit : tum ex rationibus, quas ge-minas prædiximus ; tum ex modo loquendi ; quem-admodum enim cùm dicimus : septem in Græcia vi-xisse Sapientes, quorum facile princeps Solon habe-batur ; Solonem utique octavum non creamus Sa-pientem, sed veluti septem illorum præcipuum no-minamus. ita Chartuitius Strigonensem Sedem ex-tra

(x) N. 73.

tra decem alias non collocavit ; sed tanquam caput aliarum , atque adeo Metropolim scripsit.

Expedita utcunque quæstione molestissima ; re-^{76.}
stat , nomina censeamus Episcopatum , qui Stephano gloriantur Fundatore. adderemus isthinc certos quoque erectionis singulorum annos , si ad manus es-
sent . unum ac alterum habemus , plures desideramus . ne nihil agamus tamen , quod in tanta rerum caligi-
ne fas sit , cæcorum ad instar contrectatione periclitata-
bimus potius quidpiam , non rem ipsam commoni-
strabimus . Itaque decretos initio existimamus Epi-
scopatus quosdam ad An. nonum supra nongentesi-
mum nonagesimum : hac enim ratione , ac vix alia ,
idoneum tribuemus tempus & consultationibus re-
gijs de re gravissimi momenti ; & itineri Legatorum
ad Rom. Pontificem ; & in Urbe commorationi.
Silvestri ad Regem litteræ signatæ sunt vigesima se-
ptima Martij Anno Christi Millesimo. oportuit igit-
tur Legatos Ungariæ inchoante Martio , aut Februa-
rio exeunte Romam pervenisse : adeoque in viam se-
se dedisse ipso anni exordio ; aut quod vero similius
est , anno proximè superiori in finem vergente ; nisi
præcipitari malis omnia , rerumque intervalla ac tem-
porum insuper habere . Ergo dum Episcopia desi-
gnantur , rudis simul Dioeceseon imagines scribun-
tur ; efformandæ deinceps , ubi Romanum preces
Stephani probaverit oraculum . jam verò Anno eodem
Nongentesimo nonagesimo nono . par est credere , ere-
ctos pariter : Archi-Episcopatum Strigoniensem , Epi-
scopatum Colocensem , Agriensem , Besprimensem
denique . de primis , non reliquit dubio locum re-
sponsio Apostolica : quæ Strigonensem Sedem , Me-
tropolim pronuntiat ; Colocensem autem Præfulem
Astricum nominat . verum & pro Agria facit , quod
hoc ipso tempore eam coluisse Stephanus magnopere ,
& ædificijs ornâsse feratur ; & pro Besprimio ea , quæ
supra memoravimus , (x) dum Provinciam ejus no-
Ann. 999.
Strigonienſ.
Colocenſ.
Agriens.
Besprim.

minis scriberemus. Eodem illo erectionis anno, nominatos arbitramur: pro Archi-Episcopo Strigonensi Dominicum; Astricum pro Colocensi; pro alijs alios. nominatos inquam, consecratos non item: quis enim istud fecerit in Ungaria ea tempestate? quare haud incongruum erit dicere: perrexisse cum Astrico Romam, Besprimensem pariter dictum Præfulem, aut etiam alium aliquem; simûlque in Urbe omnes sacris Pontificalibus initiatos; qui reduces deinde, ijsdem insignibus alios ornarent. nec quidquam contrà facit; quòd unius Astrici duntaxat Silvester meminerit: unum nominari conveniens dignitati erat, qui unus Legationis caput, & Princeps erat.

*An. 1003.
Transfil-
van.*

*An. 1005.
Bachien.*

Post constitutas quattuor illas Sedes Pontificias, erectam credimus Transsilvaniensem in Urbe Provinciæ primaria Albæ Juliæ MIII. debellato antè Gyula, rebúsque seditionis pace compositis. Mox ubi Bulgarorum quoque vires infregisset Stephanus, potitus ingenti præda, Bachiensem condit Episcopatum Annum circiter MV. quæ omnia proprius fidem sunt vel ideo, quòd Rex Sanctissimus post relatas victorias nihil antiquius duxerit: quàm DEO triumphorum Authori gratiam habere; quóve beneficij accepti memoria nunquam intercideret, mansuris in ævum monumentis elaborare. triumphos & spolia procurabat in Cœlis pro honore Stephani Deus; Basilicas & Sacerdotia excitabat in terris pro gloria DEI Stephanus. uterque certus affectu pugnare, neuter cedere.

*An. 1009.
Quinque-
Eccl.*

*An. circ.
1030.
Jaurinens.*

Anno MIX. Quinque-Ecclesiæ suum accepere Episcopum Benipertum, sive Boniportum; quem admodum regiæ Stephani litteræ planum faciunt. in quibus, suis Dioecesis universa definitur limitibus. De initijs Episcopatus Jaurinensis haud mihi integrum est, certi ut quidpiam dicam; existimo autem Annum circiter MXXX. aut continuò in sequenti,

nata-

natalem habuisse : his in plagis , atque anno illo celebrem de Conrado Imperatore retulerat victoriam Stephanus , Cœlo ipso ab Ungarorum partibus depugnante. quamobrem adduci non possum , ut credam : tumulatam voluisse Regem Sanctissimum tanti , tamque eximij favoris recordationem ; immo verò nisu omni contendebat , sempiternum ut quodpiam opus apud posteros loqueretur : quam cordi aliquando fuerit Superis Ungaria !

Canadianis Tyara ortum suum Anno MXXX-
VI. debet ; quam primus S. Gerardus , magnus ille
Antistes & Martyr iussu Stephani implevit. Deni-
que & Nitriensem Episcopatum ejusdem S. Regis
beneficium esse , ajo: tum quia florebat id temporis
locus ille in primis , quem utope regius Stephani san-
guis , Ladislai Calvi filij , habitarent ; tum quia Bez-
tritus , seu ut alij , Beztbertus Nitriensium Antistes
mortem , causâ Christi , oppetuisse legatur ad Ann.
MXLVII. sub initium regni Andreæ I. turbatissi-
mis autem Petri & Abæ Regum temporibus , sive
erectum illum , sive restitutum , non est , unde affir-
mem. Nec quidquam facit scriptorum authoritas
initia Episcopatus istius in Annum à nato orbis Ser-
vatore Tercentesimum nonagesimum sextum ; aut
quemlibet alterum reicientium : quandoquidem fu-
rori barbaro cessere illa omnia , inque ultimam præci-
pitata sunt ruinam. ut adeò nova beneficia , novum
oportet agnoscant Patronum ; ejusque se fateatur Pa-
rentis prolem Episcopatus Nitriensis , cui in acceptis
refert , quod revixerit. Esto igitur Fundatrix Fri-
gedilda Moravorum Regina , aut quisunque de-
mum alter ; at Fundator erit Stephanus quoque: illi
debet , quod fuerit ; huic , quod de integro sit. illud
ad famam aliquam vetustatis facit ; hoc ad fortunas
hodiernæ vitæ. Idem dicendum venit de Episcopa-
tu Agriensi; & si quæ alia sunt ejusdem generis. Ma-
jor difficultas occurrit de Anno erectionis prædicti

*An. 1036.
Canadianis.**An. circ.
1037.
Nitriens.*

Episcopatūs Nitriensis. arbitror ego: postremis Stephani temporibus, atque adeo M^XXXXVII. vel insequentis initio fundatum. argumento mihi potissimum est: quòd haud satis bellè ad dignitatem Episcopalem sustinendam necessarijs opibus instructus fuisse videatur; quoniam secundūm Bezterti fata, Antistitem habuerit nullum; donec tandem An. MCL-VII. Geyfa II. ac subinde Ludovicus I. religionem primi Regis absolvissent, & quæ morte præventus haud poterat, bona fortunæ loco illi attribuissent, atque auxissent.

^{77.}
*An. 1007.
Ep. Colocensis fit
Arch. Epi-
scopatus.*

Restat hīc Archi-Episcopatus quoque Colocensis exordia commemoremus; quæ quidem ad Annūm MVII. referri possunt. regimen Ecclesiæ illius, quemadmodum suprà diximus, Astricus sive Anastasius, primus omnium Episcopus init, & prope quinquennium summa vigilantia gubernat; cùm ecce Sebastianus Strigoniensium Archi-Episcopus oculis capit, impárque exequendo muneri redditur. Rex Principi Ecclesiæ consulturus, vices Sebastiani Astrico mandat. Probat factum Pontifex; & pallium Archi-Episcopale, petente Stephano, indulget Vicario. exacto mox triennio revertunt ad Sebastianum oculi; & ille ad pristinum munus; Astricus quoque in Colocensem Sedem. Jam verò homini tam bene de Regno, bene de Ecclesia merito, eripi pallium nuper oblatum haud poterat: ergo in Archi-Episcopatum Colocensis Episcopatus migrat, Ungaria universa summis precibus contendente, Roma justis desiderijs subscribente; præsertim cùm adjectâ nuper Transsilvaniâ, ea esset Imperij amplitudo, quæ duos minimum exposceret Archi-Episcopos. Ita, qui hac de re quidpiam scripsere, Inchoferus, Lud. Thomassinus, Szentiványius; quamvis omnes annum tacceant. Quanquam & illud, nec omnino malè, posse dici: quòd Astricus An. MV. nominatus fuerit Archi-Episcopus Colocensis. quò scilicet majori cum autho-

authoritate fungeretur Legatione, quam apud Henricum, Sanctum illum Imp. obibat, gratiâ matrimonij Stephanum inter & Gyselam contrahendi. facit huc & Inchoferus, qui hoc primùm Anno, eo illum insignit nomine; & Synodus Francofordiæ anno subsequenti celebrata, quæ Astricum ab eodem Henrico invitatum, & præsentem, Archi-Episcopum pariter appellat. uti videre est apud Jacob. Græcerum ex Dietmaro lib. 6. Antiq. Cod. Vitæ Henr. Quo porrò tempore, quâve occasione, Colocensi huic junctus sit Bacsiensis, ne divinando quidem assequimur; extra tamen litem est: acta fuisse omnia è mente Pontificum, adque Leges Apostolicas. Et hæ illæ Antistitum denæ Sedes sunt ab primo Rege fundatæ; quarum geminæ Archi-Episcopis, Episcopis octonæ gloriantur. afflictæ identidem quâ intestinorum, quâ externorum bellorum tempestatibus; barbarum adhæc jugum passæ; emori sæpius videbantur: verūm quæ DEI, Deique Matris, Magnæ Ungarorum Dominæ, perpetua suum in patrimonium est providentia, tot inter vicissitudines, vixere haec tenus, viventque deinceps. immo, dum hæc scribimus, restituta omni ex parte Repub. per Augustissimum CAROLUM Imp. & Regem nostrum, pollentes potentésque florent Ecclesiæ illæ omnes, sua defendantे munera Divo Stephano; quem uti olim Fides Catholica egregium propagatorem habuit in terris, ita hodie gloriosum propugnatorem habet in Cœlis.

Sed erit fortasse, qui isthic me sacrilegij condemnet: quasi verò unum, atque alterum Episcopatum Stephano Fundatori surripuerim; aliisque, contrà ac Scriptores passim tradant, addixerim. at quæ ista est accusatio, satis puto planum ijs erit, qui non occupati animo, quæ paullo antè memoravi, * secum reputârint. Authores illos quod attinet, errore lapsos ajo, & illo innocentii; fit enim: dum alij ex alijs exscribimus, excussa jam omnia per primos ex-

F f

Itiman-

^{78.}
Nulla S.
Regis injuriā
ridē decem
tantum Ep.
illi attri-
buuntur.

* Vide N.
74. 85 75.

stimantes, in nævos pariter incidimus, Regnūmque erroribus firmamus, & longam hæreditatem. originem porrò res tota dicit ab veteri ac pervulgata fama, decem Episcopatum Parentem S. Regem, loquente; jam autem cùm duos censeamus Archi-Episcopatus; consentaneum fore arbitrabantur Scriptores, si dicerent: duodecim excitatas fuisse à Stephano Sedes sacras; haud interea animadvertisentes: binas istas Principes, non secus in denis illis contineri, ac caput in membris. Ceterūm quòd sententiâ meâ minus reliquis Sanctissimi Regis liberalitati tribuam, usque adeò in illam injurius non sum, ut etiam confidam, per accuratiorem hanc veritatis investigationem, gloriam ejusdem haud modicè auctum iri: certè falsa veris permixta, vel ipsis veris fidem adimunt; sincera absque pigmentis, auctariisque data, honorem consequuntur, omnēmque proborum acclamationem. Sed neque Divum illum apud Principem facta narratio gratiam inibit: odit, dum viveret, inficetas fabulas; coelis illatus, etiam execratur. magnis animis multum demitur, si quid præter justum adjicitur. Denique sterilibus alienos supponimus partus; sua fecundis per se sufficit felicitas.

Et quis tandem tam hospes in orbe terrarum est; quis in rebus Ecclesiæ Catholicæ tam peregrinus; quem Stephani fugiat effusa divinum in cultum libe-
s. Stephani
Reg. Libe-
ralitas. ralitas: fileo hic denos illos, de quibus hactenus, Episcopatus tanta fundatos munificentia; ut binis, ternisque nonnulli pares sint Episcopatibus. sanè de Strigoniensi quidem magnus ille Pazmannus non dubitavit aliquando pronunciare: quaternos ex uno illo, nec incommodè, constitui posse Episcopatus. mitto adhuc decem & duo prægrandia Clero excitata Collegia. Sexaginta illas Basilicas nomino, quas incredibili magnificantia condidit, innumeris thesauris locupletavit. illa adfero trecenta Cœnobia suis cum Templis, immani sumptu posita, atque exornata; quorum

rum aliqua Episcopatibus certant, veluti Pécs Vara-
diense B. Virginis, & in Monte Pannoniæ S. Mar-
tini. adde his ædes alias sacras; domicilia deinde alia
Cleri ac Monachorum; hospitia etiam, religionis
causâ proficiscentium, regia prorsus liberalitate con-
structa, perennique censu stabilita, Romæ ac Raven-
næ in Italia; Constantinopoli in Thracia; Hierosolymis in Palæstina. quæ omnia, atque multo plura,
citra dubitationem ullam, largissimè benignissimèque
per Stephanum acta, faciunt: ut omnino sit nihil, cur
adulterina opus esset munificentiæ laude illi; qui tan-
ta beneficentiæ suæ effusione plura exhausisset regna,
nisì accumulatissimis largitionibus, quotidiana per
prodigia, DEUS consuluisset.

Nunc si prolixissimæ huic manui, alienissimam ab
nævis animi integritatem; traductos admirabili con-
tinentia juveniles annos; regnum triginta & octo an-
nos summa æquitate ac providentia administratum;
bella juxtâ atque pacem eadem religione cultam; ma-
ximam in Rom. Pontificem observantiam; in Supe-
ros fidem ac fidelitatem incredibilem; accessionem
denique ad sacra Catholica potentissimarum, nobilis-
simarumque Ungariæ & Transsilvaniæ regionum præ-
terea copulaveris; DEUS bone! quale, quantumque
in Rege uno exemplar virtutum exhibuisti. Proce-
dant in medium, licet, Constantini, Theodosij, Ju-
stiniani, Pipini, Caroli, Otthones, seu quicunque alij
Imperatores ac Monarchæ; à propagata, propugnatâ
que Christi Ecclesia; à vita, moribúsque ad divinas
Leges, institutâque moderatis, magnum apud vete-
res nomen consecuti; parvi omnes ad Stephanum
erunt, si primordia ætatis cum exitu, media cum utrís-
que compares. Lege Annales, excute Historias; cer-
tè reperies scelera, quæ tantorum Virorum præclaris-
simas pro Fide, cultûque DEL res gestas aut interru-
perunt, aut propemodum extinxerunt: alios siqui-
dem furor, libido alios in transversum egit; inertia

Incompara-
bilis ejus-
dem Sancti-
monia.

quosdam, iniquior quosdam gloriæ cupido obscuravit; denique ipsam nonnullorū salutē, propensior in hæreticos voluntas, motaque interdum adversus Ecclesiam arma, dubiam admodum apud posteros effecere. In Stephano contrā non modò flagitium ullum, sed ne levem flagitij umbram invenisti. perpetua illi, constansque pietas nulla unquam labe intercisa; quantumque illi DEUS ad vivendum adjecit spatij, tantum ille ad ornandam DEI majestatem studij contulit, & incrementi. jure ut Ungaria una præter ceteras gentes omnes, suo in primo Rege gloriari possit; inque laudes Omnipotentis illius dexteræ effusa, cum ob fortunæ bona, tum præcipue ob Stephanum suum, illud regium occinere: *Non fecit taliter omni nationi!*

Psal. 147.

79.
Silvestri P.
Littera ad
R. Steph.

Quod apertum atque perspicuum fit vel de litteris Silvestri II. Summi P. quarum quia mentionem semel, iterum, ac tertio ante fecimus; nec ad manus omnibus sunt; visum est eas hic loci ad verbum recitare.

SILVESTER EPISCOPUS Servus Servorum DEI, STEPHANO DUCI UNGARORUM Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Gegati Nobilitatis Tuæ, in primis verò carissimus Confrater noster Astricus, Venerabilis Colocensis Episcopus, tanto majori cor nostrum lætitia affecerunt, ac minori officium suum labore confecerunt; quanto divinitus præmoniti, cupidissimo animo illorum adventum, de ignota nobis gente præstolabamur. Felix Legatio, quæ cœlesti præventa nuncio, atque Angelico pertractata ministerio, prius DEI conclusa est decreto, quam à Nobis audita fuisset. Verè non volentis, neque currentis, sed secundùm Apostolum, miserentis est DEI: qui, teste Daniele, mutat tempora, & ætates; transfert regna, atque constituit; revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris consti-

constituta; quia lux cum eo est: quæ, sicut docet Joannes, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Primum ergo gratias agimus DEO Patri, & Domino Nostro JESU Christo, qui temporibus nostris invenit sibi David Filium Geyse, hominem secundum cor suum, & luce irradiatum cœlesti suscitavit illum pascere Israel populum suum, electam gentem Ungarorum. Deinde laudamus pietatem sublimitatis Tuæ in DEUM, & reverentiam erga Sedem Apostolicam; cui, divina paciente misericordia, nullo meritorum nostrorum suffragio, præsidemus. Tum verò largitatem Liberalitatis, quâ B. Petro, Apostolorum Principi, Regnum ac Gentem, cuius Dux es, cunctaque Tua, ac Te ipsum per eosdem Legatos, & litteras perpetuum obtulisti, digno præcomio commendamus. Hoc enim factò egregio aperte testatus es, & vera talem Te meritò esse demonstrasti, qualem, ut Nos Te declarare dignaremur, studiosè expetivisti. Sed parcimus. Neque enim neceſſe est, ut quem tot, ac talia præclare pro Christo gesta facinora, voce publica clamant, quémque DEUS ipſe commendat, amplius commendemus. Quare Gloriose Fili, cuncta à Nobis, & Sede Apostolica expositulata; Diadema, noménque Regium, Strigonensem Metropolim, & reliquos Episcopatus, de Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate, præmonente atque ita jubente eodem Omnipotente DEO, cum Apostolica & nostra benedictione libenter concessimus, concedimus, & impertimur. Regnum quoque à Munificentia Tua S. Petro oblatum, Téque unà, ac Gentem & Nationem Ungaricam præsentem, & futuram, sub protectionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ acceptantes, Prudentiæ Tuæ, Hæredibus ac Legitimis Successoribus Tuis habendum, tenendum, regendum, gubernandum, ac possidendum reddimus ac conferimus. Qui quidem Hæredes, ac Successores Tui quicunque, posteaquam per Optimates legitimè electi fuerint, teneantur similiter Nobis, & Successoribus nostris per se, vel per Legatos debitam obedientiam, ac reverentiam exhibere, seque sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ subjectos non habet ut seruos, sed ut Filios suscipit universos, subditos esse ostendere, atque in Catholica Fide, Christique Domini ac Salvatoris nostri religione firmiter perseverare, eandemque promovere. Et quia Nobilitas Tua Apostolorum gloriam æmulando, Apostolicum munus,

Christum prædicando, ejusque Fidem propagando, gerere non est
dedita, Nostrasque & Sacerdotij vices supplere studuit, atque
Apostolorum Principem præ ceteris singulariter honorare: idcirco
& Nos singulari insuper privilegio Excellentiam Tuam, Tu-
rumque meritorum intuitu, Hæredes ac Successores Tuos legit-
mos, qui sicut dictum est electi, atque à Sede Apostolica approbati
fuerint, nunc, & perpetuis futuris temporibus condecorare cupien-
tes; ut postquam Tu, & Illi Coronâ, quam mittimus, rite juxta
formulam Legatis Tuis traditam, coronatus, vel coronati extite-
ritis, Crucem ante Te, Apostolatus insigne, gestare facere possis
& valeas, atque Illi possint valeantque: & secundum quod Divi-
na gratia Te, & Illos docuerit Ecclesias Regni Tui præsentes, &
futuras, Nostra, ac Successorum nostrorum vice disponere atque
ordinare, Apostolica autoritate similiter concessimus, volumus,
& rogamus; sicut in aliis litteris, quas in communi ad Te, Opti-
matésque Regni, & cunctum fidelem populum, per nuncium no-
strum, quem ad Te dirigimus, deferendis, plenius hæc omnia ex-
plicata continentur. Oramus Omnipotentem DEUM, qui Te
de utero Matris Tuæ vocavit nomine Tuo ad Regnum & Coro-
nam, quique Diadema, quod Duci Polonorum confectum per Nos
fuerat, Tibi dandum mandavit, augeat incrementa frugum Justi-
tiæ suæ, novellas plantas Regni Tui rore suæ benedictionis perfun-
dat largiter; Regnum Tuum Tibi, Teque Regno servet incolu-
mem; ab hostibus visibilibus, & invisibilibus protegat; ac post ter-
reni Regni molestias, in Cœlesti Regno Corona adornet æterna.
Datum Romæ vi. Kal. April. Indictione XIII.

Hactenus Pontificis litteræ; quas Anno M. scri-
ptas ipsa Indictio exhibet, die nimirum xxvii. Martij,
qui eo tempore incidit in Feriam quartam. ex quibus
licet manifestò intelligere: quanta virtute primus Un-
garorum Rex fuerit; quām etiam cordi electam Un-
garorum gentem DEUS habuerit; denique quanti
precij Angelicum illud atque adeò Divinum Diade-
ma sit; ad extremum, unde populo Ungarico suam
in Coronam tanta, tamque constans religio maneat,
atque observantia. protectò tale aliquid de nullo un-
quam

quam Rege, de nulla unquam gente aut Historijs accepimus, aut narratione. Sed post tot diverticula aliquando tandem ad propositum iter revertamur.

Arci Strigoniensi, quæ superioribus proximè annis, novum splendorem, novasque munitiones accepit, quaternæ adstant Urbes, veluti pedisequæ Reginæ suæ. Occidentem versus monti adjacet Urbs Archi-Episcopalis An. mill. ducentes. trigesimo nono posita. remotior altera, Libera Regiæque, ad Danubium extenditur. sunt illis ædificia non inelegantia, populus copiosus. tertia monti S. Thomæ insidet, quam olim Capitulum Strigoniense implebat; probè & illa munita, & defendendæ Arci fuit peropportuna. postrema in plano est Civitas S. Georgij. Tabulæ Geographicæ hac in regione etiam Vislegradum ponunt. ego illud Budæ adjeci, ne regiam à regia separarem. huc pariter spectant: Batorkeszimum, Balna olim nobile oppidum, & suis tumulata ruderibus Parkanyensis munitio. Supremorum Comitum dignitas semper penes illum residet, quem princeps Ungariæ ornat Insula..

Ternæ Strigoniensibus sunt Præposituræ: S. Stephani Proto-Martyris in Arce, beneficio Sigismundi Regis & Joann. Kanisai Archi-Epis. gaudet, ab Ann. milles. tercentes. nonagesimo primo. S. Thomæ cognominem sibi urbem habet. pariter & tertia S. Georgij de Viridi Campo. Porro Demesiensis Præpositura mille passus discedit à Strigonio, inque silvas se recondit. opus undique fuit regium, annum circiter milles. centesim. undecimum ab Almo Duce Geysæ II. Filio, Belæ II. genitore constructum. Bela IV. alter ille Ungariæ conditor redux ab exilio ædem posuit B. V. Auxiliatrici suæ in Urbe Regia, de qua supra, An. MCCL. cui addidit FF. Minores. ijdem ad Divum Ladislauum habitabant in Archi-Episcopali Civitate; Dominicani ad S. Martinum; ad S. Annam Augustiniani; Templarij ad radicem Arcis.

Hodie in Regia Seraphici sunt; ijdem in Archi-Episcopali, & Jesuitæ.

Lingua.

Idioma Provinciæ gentile est plerisque; loquuntur & Germanicum nonnulli, & Sclavonicum alij: nam mixtio populorum, & linguas miscuit.

Jauri-
nen-sis
Comitatus.

Jaurinensium regio non tam spatijs ampla, quâm secundiore fama, diffusa ubique gentium est, & magna. quis enim superiorum ætatum Historiam scripsit, qui Jaurinum non commendavit? ab Urbe hac plagæ toti nomen venit.

Urbs.

Urbs porrò Jaurinum unde denominationem trahat, non sum, qui divinem. perquam vetustum esse satîs declarat, quòd & Romanis habitatum sit; & Carolo Mag. visum. Ut forte, invictumque facerent, ars & natura ingenio laboravere: ternos hæc adduxit fluvios Rabam, Rabczam, denique Danubium, quibus circumdaretur; illa muros latissimos, propugnacula vastissima, omnémque arcendo hosti struxit munitionem, quâ protegeretur. ut adeò apud plures, jure quâ optimo, Clavis audiat Romani Imperij. Præsidium istud nobilissimum ad Episcopium exædificari cæptum, ipsum deinde etiam inclusit, Urbemque transtulit: vetus enim Jaurinum id loci protendebatur, ubi hodie vita excedentes conduntur. ut adeò quæ olim vivorum, nunc Civitas appellari possit mortuorum. Initia autem tanti operis, ego quidem ad Belæ IV. tempora refiero, qui secundùm Tartaricas depopulationes, in id unicè intendebat, quò secura hostium loca aut erigeret, aut amplius firmaret. accessit cura perdiligens Elisabethæ Alberti Vidae, quæ isthic spes reponebat suas; tum operaे Ferdinandi I. ac Maximiliani II. Jam autem Urbs una ex cultioribus Ungariæ habetur: nam præter copiosas, eásque haud inelegantes domos, complectitur D. Seraphici ædem amplissimam cum Templo, beneficio Civium excitatam. incolunt eam & Jesuitæ ad S. Ignatij, quibus Fundator est Ferdinandus II. Sanctus ille Imp.

Imp. tum Georgius Szécsénius dum esset Urbis Præsul. hunc eundem Parentem veneratur **Juventus Nobilis in Convictu.** adjecit Collegio Societatis JESU alter Szécsénius Paulus subinde Archi-Episcopus Colocensis ludum litterarium; quem modò excolit ac ornat munificentia Ladislai Nadasdij Antistitis Csanadiensis. Ingressi Jaurinum sunt & Carmelitæ An. seculi proximè superioris nonagesimo octavo; & Sociæ Divæ Ursulæ Annis abhinc * tribus.^{An. 1716.} has pia Neupauerianæ Viduæ liberalitas intulit; illos laudatus supra Szécsénius, & Michaël Dvornikovich Episcopus Vaciensis induxere.

Adjacet Jaurino grande suburbium, quod uti nomen, ita speciem præse fert novæ Civitatis. alterum aquis ferè incingitur. tertium supra ripam Istri excubat. Ad Provinciam hanc refertur & Arx Clesznekiensis culta & munita; & Hedervariensis magnorum quondam altrix Virorum.

Occidentaliorem Urbis Jaurinensis partem Episcopium facit. Fundatorem colit D. Stephanum * Regem. Cathedrale Templum perquam vetustum Virginis in Cœlos assumptæ sacrum est. ab hoc Danubialem versus portam platea Canonorum decurrit; qui etiam Seminarium Juvenis Cleri gubernant. Numerus Episcoporum levibus operis haud definiri potest: qui Desiderio Antistiti primas dant, quattuor ultra & triginta annos eundē Ecclesiæ huic præfuisse, oportet, fateantur; siquidem tempora cum temporibus conferre velint; vitamque, si non supra, certe ad septem & octuaginta annos produxisse: ereptus quippe est vitæ & Archi-Episcopatui Strigonensi Ann. milles. octuagesimo quarto exeunte. jam autem septuagesimo quinto Colocensi * præfuit Ecclesiæ. itaque si trigesimo Jaurinensem adeptus est Insulam, idonea ad hanc dignitatem ætate prædictus; ea, quæ prædiximus, confecimus omnia. atque hæc intra verum possunt consistere; nec eripiendum Desiderio primatum

H h

esse

^{83,}
Episcopatus
Jaurinensis.
^{* Vide supra}
N. 76.

^{* Ex In-}
strum. Fun-
dationis
Abb. S. Be-
ned. ad
Granum.

esse ajo , dum certiora quis non attulerit testimonia. Hic ad alia : Episcopatus Jaurinensis quattornos, si modernum addideris, censem in suis Romanâ effulgentes purpurâ. qui Archi-Episcopali ornati fuere mytra , octonos. multi multis sponsam suam affecere munebibus; dignus memoriâ Demetrius Napragius , qui præter multam argenti , aurive vim , etiam sacrum D. Ladislai Regis Caput, Basilicæ illi Marianæ, donum dedit. Nicolaus deinde Dallos , qui vallum adversus sectarios opposuit, dum Jaurinum Societatem JESU

^{* An. 1626.} * induxit. Philippus demum Card. Sinzendorffius Præsul hodiernus, qui Typographiâ Urbem suam ilustravit. plura addere non vacat. Supremus Comitatûs hujus Comes , idem est , qui Episcopus.

^{84.}
*Loca Sacra.
S. Mons
Pannoniae.*
Sanctoriora inter Ungariæ totius loca , uti vetustissimum , ita sanctissimum est Magni Benedicti domicilium in Sacro Pannoniæ Monte , à Geysa Duce , honoribus Divi Martini ante Millesimum Annum inchoatum , à Sancto Stephano Rege ac Filio An. MII. perfectum , plurimis fortunæ bonis cumulatū , munebus exultū , privilegijs ditatum. Atque hæc illa illustrissima Domus est: in qua primùm in Ungaria , aperata litterarum palæstrâ , auditæ sunt Musæ patriæ Latinum loqui ; ex qua , velut è Seminario quodam divinore , ad gubernandum Ecclesiarum clavum , transferebantur Præsules ; in qua formabantur Apostoli , crescebant Martyres , exercebantur Doctores , vivebant Sancti . quæ decora exstant etiamnum in monte illo ; nec tot seculorum vicissitudines calamitosissimæ potuere in locum tantum , veteri ut illum religioni eriperent. immo augetur in dies numero , doctrina , virtute. Fuit initio Abbatia , tum dicta est Archi-Abbatia , pluresque ejus Pater habet sub se Abbates.

<sup>* Ad An.
1221.</sup> Fuit olim Jaurini celebre quoque PP. Dominicanorum Monasterium , & illud in Regno nostro Ordinis primum ; cuius fundamenta * B. Paulus Ungarus , qui primus itidem hac ex gente institutum hoc am-

amplexus est, jecit. quod deinceps Viri Sanctimonia insignes coluere; quos inter Mauritus & Carolus Csakij uti sanguine, ita vita magni excelluerunt, nomen uterque Beati, adepti.

Jaurinensis Comitatus Ungaricè loquitur. in Urbe Lingua. Ungara cum Germana Lingua pari jure dominantur.

Terris Comaromiensibus nobile ac amplum Oppidum nomen dedit; ipsum autem, si Bonfinio fides, à Comaris Scythæ populis, appellatur. Situm est ad angulum Insulæ Danubialis, ubi Vago permiscetur Ister. A temporibus Mathiæ Regis gloriosissimi magnis excrevit incrementis, multisque mortalium millibus habitatur; quod vel inde coniucere est: quod cum superiorum * Annorum pestilentia ad duodena incolarum millia eripuisset; tamen perinde frequens, multisque apparuit populus, ac si à malo illo detrimenti Civitas accepisset nihil. Est loco huic Arx fortissima; & si martialem spectes virtutem, Ungaricarum facile prima: quæ utpote nullius unquam hostis tulit jugum. vallant illam aquæ, muri, propugnacula. hæc Ferdinandus I. illos apposuit Mathias Corvinus. novam denique adjecit Arcem Leopoldus M. Adde laudum cumulo & Regem Ladislaum Posthumum, & Cardinalem Leopol. Kolonicum Comaromij natos; & arborem ex fructibus metire. adde longiorem isthic Innocentij XI. P. M. commorationem, dum adolescentior castrensis stipendijs imbueretur; & sancta vestigia osculo venerere. Oppidum alterum plagæ istius cum arce est Tata, tertium Guta. Castella habent Marczalhazienses, & cultissimum Gyallenses. Munere Supremi Comitis hodie Josephus Esterhazius fungitur, cui Dominium Tatense paret.

Qui olim in hocce Comitatu, quibuscve in locis, Religiosi habitavere, mihi nondum compertum. illud novi: celebrem fuisse Abbatiam Benedictinæ Familiae

miliæ à Theodato Comite Bohemo Tatæ eductam, ac honoribus Apostolorum Petri & Pauli consecratam. hic idem creditur & Oppidi esse Fundator, illudque nomen loco imposuisse: quod à S. Stephano, quem ex lavacro susceperebat, *Tata* nominaretur. eadem tenebat locum, cui nomen Monostor. Hac tempestate Comaromium habet Franciscanos, Jesuitas Comitum ab Althann beneficio inductos, tum Trinitarios; illi Templo, posteriores bini suis gaudent sacellis. Sunt Civitati duo præterea fana, S. Chrysostomi Germanorum, S. Andreæ Ungarorum. habent & Rasciani odeum suum, & militare præsidium suum.

^{87.}
Lingua.

Lingua Comitatui Ungarica est. Oppidum Princeps plures loquitur: quia plures finu colligit diversarum nationum populos, loci & bonitate & commoditate allectos. hic Ungariæ Occidentali finem ponimus; in qua, quia plura fecimus diverticula, fortasse æquo tardiores traximus moras, oleumque pessum ac operam dedimus. at enim si qui juxta nobiscum cogitaverint: multa nos debere primæ Religionum sedi, multa Regibus nostris, multa veritati; non erit, unde metuamus digressiones hujusmodi à quoquam, ceu jaeturam temporis, damnatum iri: neque enim malè perditur, quod cultui divino, honori alieno, verique indagandi studio ritè impenditur.

^{§. III.}
*Ungarie
Meridionalis Comitatus.
Baranyensis.*

^{88.}
*Oppida, Ar-
ces, Caftella.*

Meridionaliorem Ungariæ partem Baranyensis inchoat Provincia, ab Arce Baranya, veteribus celebri, sic dicta. Caput Regionis totius est Urbs Episcopalis Quinque-Ecclesiæ, quæ montis Merzek partem preimum, cetera in planum diffunduntur. Locus à situs amœnitate, ædium cultura, populi frequentia, singulari vicorum mundicie, litterarum studijs, antequam Turcam Ungaria nôsset, aut par primis Urbibus, aut certè proximus fuit. Tempore hoc reparatis magnam partem barbaricis ruinis nitida satis Civitas est, & ædificijs impleta. Disputant de nomine: alij à quinque Ecclesijs circum in vicinia sitis dedu-

ducunt ; alij , quòd quinto loco sit erectus ibidem Episcopatus. Utrumque liti obnoxium longiori , quàm expedire non est isthac nobis integrum. Fortasse non incommode dici potest : quòd à quinque Ecclesijs in Arce Episcopali simul erectis & conjunctis nomenclatura Urbi quoque adhæserit. Facit ad hoc , tum hodiernum ipsum Divi Petri Templum , quòd quattorna majora Sacella , velut quædam templaque ambiunt ; & ipsiusmet Civitatis insigne , quod Ecclesiam majorem cum quatuor illis minoribus præfert. Ætate Divi Stephani nomen loco Pente fuit , quemadmodum à doctissimo æquè ac probatissimo Viro Capituli ejusdem (ut vocant) Lectore accepimus , dum Urbem illam coleremus. Ajebat ille : in diplomate Sancti Regis hæc verba exstare : *in Civitate nostra Pente , &c. quod quia Græcis * idem sit ac quinque , fieri potuit , ut Ecclesia Episcopali posita , latinè redderetur Quinque-Ecclesiæ.* Habuit Civitas hæc nobilem Academiam à Ludovico I. Anno MCCCLXIV. fundatam , atque ab Urbano V. confirmatam. Insunt jam illi Franciscani Provinciæ S. Ladislai ad portam Szigethanam , Paulini ad Budensem , Capucini ad Siklosiensem ; proprius forum Dominicani , & Jesuitæ. Suburbium haud magnum Budam versus extenditur , in quo degunt Augustiniani ; atque hic est vetustissimum etiam omnium Sanctorum Templum , quod Turca rerum potiente , Societati Jesu ab eodem datum semper patuit Catholicis. Haud longè inde novum excitavit Sacellum communis Ci-vium pietas B. Virginis ad Nives dedicatum tempore , quo lues pestifera superiorum proximè annorum Urbem deseruit. Oppidum alterum Regionis hujus & Arx est Siklosiensis , à Sigismundi Regis captivitate memorabile ; alterum Mohacsium , à miserabili Ludovici II. cæde infame ; tertium Darda , ad initium pontium Eszkinensium collocatum. Nadasdini Arcula , Dombovarini Castellum visitur. Supremum

Comitem, jure perpetuo, idem agit, qui Episcopum.

^{89.}
^{Episcopatus}
^{Quinque-Ec-}
^{cclij.}
^{* Vide N.}
^{70.}

Episcopium Quinque-Ecclesiense Divum Stephanum Patrem habet ac Conditorem. * Occupat Urbis angulum Occidentem inter & Septemtrionem quasi medium, Arcemque efformat. Est hic celeberrimum illud, & totâ modò Ungariâ Templum maximum Divi Petri, à Petro Rege Anno Milles. quadragesimo magnificentissimè positum. Quod Divina providentia tot inter Turcas evastationes incolume in hæc tempora transmisit, veluti perenne priscæ Religionis monumentum. Ad latus hujus dextrum stat ejusdem Petri sepulchrum, in quo, introeuntibus, vita, Regiæque vicissitudines lapidi impressæ spectantur. Ad Basilicam Episcopales exurgunt ædes Francisci Nesselrothij hodierni Antistitis operis in integrum repositæ. Extra Arcem Canonicorum protenduntur ædes spectabiliorem Urbis partem ornantes. Primus, qui Insulam Quinque-Ecclesiensem implevit, fuit Benipertus, alijs Boniportus Divi Regis Sacellanus. Habuit Successores, alios vitæ sanctitate, alios litterarum eruditione, alios purpuræ honore, alios sanguine illustres. Nec quidquam officit Sedi sanctissimæ execrandum Andreæ Duitij ad hostes Religionis transfugium: nam & Christi Collegium unum habuit Judam Iscariotem. Illud eximium Episcopis Quinque-Ecclesiensibus est, quòd Calano Præsuli ornamentum Archi-Episcopale, nempe pallium Roma transmiserit; quod perpetuum Episcopio huic volunt esse iij omnes, qui subinde in dignitatem succedunt.

^{90.}
^{Loca Sacra.}

Primas sacra inter loca tenet Abbatia Pech-Vardensis à D. Stephano Anno M.VII. amplissimè condita, & Benedictinis Regi charissimis donata. Altera fuit Babochensis, demum Siklosiensis Sanctissimæ Trinitatis, Ordinis ejusdem. Quem locum hodie Seraphici incolunt, & qui malè materias reparet ædes,

ædes, Patronum expectant. Erant olim & Carmelitæ Quinque-Ecclesijs, qui Anno Milles. quadrin-
gentel. triges. sexto in Civitatem intrârunt. Erant
& Paulini medias inter silvas, ad Pagum Patacs exur-
gentes ; ubi etiamnum templi rudera , & Cœnobij
lugent. Atque hoc illud est primum omnium Or-
dinis candidissimi Monasterium , quod Bartholomæus
Quinque-Ecclesiarum Antistes Anno MCCXXV.
sua in Diœcesi excitavit. Ex quo corrige eos, qui
illud in Comitatu Zempliniensi in Oppido Patak po-
nunt, errore ex similitudine quadā vocum orto dece-
pti. Adde Præposituram S. Joannis Baptistæ in Castro
Quinque-Ecclesiensi. in Civitate Abbatia S. Benedicti.

Idioma Baranyensibus majori ex parte Ungaricum Lingua.
est. Pauci Quinque-Ecclesijs Germani. Illyri ac
Rasciani hinc, illincque copiosiores sparguntur.

Comitatus Tolnensis à Tolna nomen sortitur. Fuit olim Civitas non ignobilis Danubio adsita , & Tolnenc-
multis impleta incolis; quod vel ipsa Basilica satis ampla, & suis quoque in ruderibus magnificum quid spirans, palam facit. Ad hunc terræ tractum spectat Si-
mon-Thornya Oppidum vallo incinctum ; Arx illi,
sed deserta est. Földvarinum deinde, tum Széárdi-
num, & Batha ; vix quidquam memorabile præte-
rea. Regioni idem ille Supremus Comes præst, qui Comitatu Baranyensi. Suprem.
Com.

Inter loca honoribus Numinis dedicata , præci-
puum obtinet tum ab opibus, tum à Fundato-
re suo Bela primo Rege, Abbatia Széárdiensis SS.
Salvatoris; tum B. M. V. de Ivan. Földvariensis dein-
de S. Helenæ ; tandem S. Michaëlis Archangeli de
Batha, sive Bathaszek.

Linguæ Nationis ferè pares sunt Baranyensibus, Lingua.
nisì quòd pauciores fortasse Germanicam loquuntur.

Simegiensis Comitatus latinis, Somogyiensis Un-
garis, non à Simegino Oppido, quod ad Szaladien-
sem spectat Regionem, sed ab Arce Somogy nomen Sime-
giensis Comitatus.

*Oppida, Ar-
ees.* deducit. Quæ etiam nomenclatura Romana occasio-
nem errori dedit, ut à plerisque Sūmeginum sive Si-
meginum velut caput terræ hujatis ponatur. Habent
partes istæ arduo impositam monti Arcem Csobancz,
naturæ beneficio vix expugnabilem. Nobile etiam
Oppidum Keszthelinum & undique Catholicum.
Accedit Tapolcza, & alia minoris famæ. Sed caput
omnium Szigethum est, celeberrimum olim, & ad-
versus Turcas facile princeps Christianorum propu-
gnaculum, Zriniana etiam virtute Europâ totâ nomi-
natissimum. Profundissima undique cingitur palude
& Civitas, & Arx; quam fossæ & mœnium vis mu-
nit præterea. Supremus Somogyiensibus Comes
est Thomas Nadasdius Coronæ custos.

Loca Sacra. 94.
In hac ipsa Insula, eoque in loco, in quo Sziget-
hana exurgit Arx, fuit quondam Præpositura Præ-
monstratenium, Insula Lazari appellata; quæ, ab-
euntibus in tutiora Religiosis, ita exigente tempo-
re, militari locum cessit præsidio. altera fuit de Sam-
son. Civitatem incolebant Jesuitæ; discedentibus et-
iam his, Seraphici successere, qui hodieum Sigethi
merent. Idem factum Andacsini. Abbatia tandem
gaudebant Benedictini de Babolcha; & altera S. Jaco-
bi; & tertia S. Petri.

Lingua. Lingua pro ratione harum partium Ungarica est,
& Illyrica; Szigethana in Civitate etiam Germanica.

*Bodro-
giensis
Comitatus.* 95. Regio Bodrogiensium, quemadmodum & vi-
cinæ circum, propter diuturnam Turcicæ Tyranni-
dis dominationem, multum vastitatis & solitudinis,
plurimum confusionis habent. Sublata námque sub
barbaro illo Comitatum divisione, lites subinde emer-
serunt & jurgia de veteri terrarum partitione. Nos
quoniam malo haud mederi possumus, pergamus. Igi-
tur Bodrogiensis plaga sive ab Arce ejus nominis, sive
à Castello, denominatur. Urbem aut Oppidum, quod
ego quidem sciam, singulare habet nullum. Zenha
memorabilis locus est ab insigni Turcarum clade, qui
ad

ad triginta suorum millia amiserunt dimicante adversum illos Eugenio Sabaudiæ Principe, Christiano seculi nostri Hercule. Partem terræ istius Jazygum occupat ditio. Supremum Comitem, quem hodie ^{Supr. Com.} venerantur, nobis incertum.

Sacratioribus è locis fuit Præpositura Tituliensis, aut si mavis Titeliensis dives opum & elegantiæ, habuitque inter alios Præpositum Thomam Bakacz magnum illum deinde Archi-Episcopum & Cardinalem. Altera vigebat in Kapus-fō. Abbatia pariter Cisterciensium de Abraham huc pertinebat. Alijs etiam S. Irenæi similiter Benedictina. Quamvis hanc alij ad Diœcesim Sirmensem referant.

Lingua populo Ungarica, multis tamen in pagis ^{Lingua.} ab Illyrica corrupta; quæ etiam passim auditur.

Bács Civitas Episcopalis nomen Bacsensibus dat. ^{97.}
Acceperat à primo Ungarorum Rege * Antistitem, ^{Bacsens-}
cujus deinceps Episcopium, Colocensi ut adderetur ^{fis}
& contexeretur Archi-Episcopatui, Roma indulxit. ^{Comitatus.}
Atque in hac ipsa Provincia sita est Urbs Metropolitana Colocza vetus Romanorum municipium; quod ^{* Vide N.}
barbaricus furor pene funditus evertit. His temporebus & frequens, & amplum, & pulchrum Oppidum est Baja, & mercimonij abundantans. Erant absque dubio plurima ad hæc Oppida & Castella, in terra utpote amoenissima, & fertilissima; sed, quod saepe querimur, bellis omnia ita absumpta, vix ut ruderam, nominaque reperias. Titulo Comitis Supremi decoratur is, quem Infula exornat ^{Supr. Com.} Colocensis.

Colocensium Urbi, non minus ac Bacsensium, ^{98.}
Divus Stephanus Episcopum intulit; sed illi ipso anno millesimo, * quô vero similius Romæ consecratus est Astricus sive Anastasius, primus ille & magnus Colocensis Episcopus, jure Pater Patriæ appellandus. Qui, evecta haud multò post * in Metropolim hac Sede, agmen similiter dicit Archi-Episcoporum doctrina, & vitæ integritate Orbe Chri-

stiano celeberrimorum, déque Republica optimè meritorum. Ex quibus Ugolinus II, & Paulus Tomoræus pro Religione & Patria vitam & animam immolarunt. Duo Frangepani, Patricius Romanorum Sanguis, legationibus summis ad Imperatores functi sunt; Draskovicsius ad Concilium Tridentinum. Telegdinus ac alij ad præsentem usque Cardinalem Principem mira in res Divinas profusione inclaruerunt. Vaticano insignes ostro tres censemur. Porrò Episcopium ipsum, & Ecclesiam Metropolitanam liberalitas Cardinalis Emerici Csaky hodierni Archi-Episcopi Urbi restituit, inque dies feliciorum reponit in fortem. Cujus etiam beneficentiæ dandum, quod & Canonici augeantur, & jam locus ipse tristiorum excutiat faciem, assumat lætiorem.

^{99.}
Loca Sacra.

Dubium mihi nullum est, multa in hac sanctimoniae Sede fuisse quoque Sanctorum Virorum domicilia; ego, si Præposituram Bacsiensem S. Pauli unam exceperis, reperi nihil.

Lingua.

Par ratio Bacsiensium Linguas habet, quæ Baranyensium: principes sunt Ungarica & Illyrica.

^{100.}
Szolno-
kien-
sis
_{Comitatus.}

Szolnokiensis consequitur Comitatus, mutuato ab Arce harum partium munitissima nomine; quæ etiam caput est terræ hujus; habet Oppidum haud contemnendum. Alteras tenet Kecskemetinum inter amplissima Ungariæ loca non immerito referendum; à vetustate quoque & Metanastrarum Jazygum incolatu celebratum. Huc refertur & Jánoshidgya, quod Latinis pontem Joannis sonat, & ripam Zagylvæ Huvij occupat.

^{101.}
Cumanie
&
Jazyges.

Pars Comitatûs hujus Regio Cumanorum seu Cunorū est; hi cum Jazygibus sive Philistæis non modicam Ungariæ occupant portionem. Qui à Bela IV. Annum circiter Milles. ducentes. quadragesimum, aut paullo ante Ungariâ donati; isthic sedes posuerunt. Gens idolis devota, solerti deinde Pontificum ac Regum nostrorum labore & industria, ejurata superstitione-

tione, Fidem amplexa Catholicam, grandi accessione Ungariam exhilaravit & Ecclesiam. Loca porrò Cumanorum præcipui nominis sunt : Kolbászszék, sive Emporium Farciminum, Oppidum olim primum; deinde Kúnhelység, Mádaráz, & Ujszálás. & quod suprà nominavi, Kecskemetinum. Jazyges incolunt Jászberinyum, Dosam, Jakohalmam, Mihálytelekinum, Apati, S. Georgium, Fénszaru, & Arokfzálláslíum. Supremus Szolnokiensibus Comes^{Sup. Com.} præst Agriensium Præsul.

Ad Oppidum Jánoshidgya Præmonstratensium^{102.}
Loca Sacra.
Ordo Præposituram incolit suam; Kecskemetini PP.
Piarum Scholarum, & Franciscani domicilia sua; hi
& ad Jászberinyum Monasterium possidebant; cuius
nunc, non, nisi templum extat Salvatoris Mundi no-
mine insigne; à quo, uti fertur, Salvatorianæ Sera-
phicorum Provinciæ adhæsit nomenclatura; Clau-
strum autem in Oppidum immigravit. Apud Cu-
manos fuit Abb. Beël B. V. Assumptæ.

Avita Cunis & Jazygibus Lingua Ungarica est;
Lingua.
eadem locis alijs. Szolnokini Germanicè etiam lo-
quuntur & Sclavonicè.

Famâ amplior, ac spatijs terræ Comitatus Pestien-^{103.}
Pestien.
sis nomen indipiscitur ab Urbe Regia Pestino. Jacet
supra ripam Danubij, Regiāmque Budensem comi-
nus intuetur. Nobiliores olim inter Civitates repo-
nebatur, nobilissimis hodie jure poterit accenseri:
adeò fedam tot bellorum ferruginem, extructis brevi
tempore multis, iisque elegantissimis palatijs, & do-
mibus, abstersit; ut pristinis haud indoleat ruinis,
quando per eas ad tantum revixit florem. Est in ea
Regium Ungariæ Tribunal (Tabulam Regiam nomi-
namus) ad quod disceptatores data sibi die, de fortu-
nis majoribus causam dicunt. Alterum ibidem est
jus Septem Virum (Tabula Septemviralis) in quo ve-
luti supremo, quasi quidam Justitiæ Antistites, se-
cundūm verum æquūmque judicia exercent.

^{104.}
Campus
Rakos.

Adjacet Urbi huic famosissimus ille Rákos Campus, à fluviolo cancerorum ferace, pérque locum de currente, appellatus. In hoc Progenitores nostri ad Ludovici II. tempora, comitia ferè celebrabant, negotia publica decernebant, ferebant Leges, eligebant Reges; consulebant autem in medium Martiali sub papilione, & sententias, more Majorum, de Itapede dicebant. Quò quidem concurrere cui libebat Nobilium, licebat. Qui mos, graves ob causas sapienti deinde consilio intermissus est.

^{105.}
Vaczium.

Alteras hoc in tractu Urbs Episcopalis Váczium tenet. Nomen loco ab Eremicola Vácz, his in silvis, fidelem DEO, animæque suæ operam locante. Fuit is claris ortus natalibus de Familia * Hethi, superiori in Pannonia vitæ datus. Qui dum admodum Adolescens, de suis audivisset: fervere omnia in interiori Hungaria pietate & religione; fixumque Sanctorum ibidem esse domicilium. divinioribus actus stimulis clam Parentibus domo secedit, ac primum Visegradenses inter silvas latitat; tum transmissio Danubio has in partes semet recondit. Ubi Anno Milles. septuages. secundo Geyzæ I. & Ladislao Sancto forte repertus, certam de Salomone prædicti victoriam. cuius quidem non vulgare indicium mox & Geyza accipit, quem delatâ Cœlis coronâ Angelus incingit; & Ladislaus ipse, in cuius sinum mustella candidissima, omen non dubium triumphi, circumactam per lanceam evolat. Ubi pariter Duces piissimi, antequam manus conserant, vota ritè suscipiunt: & Geyza quidem positurum se DEI Parenti ædem jurat; Ladislaus Divo Martino. Bellatum subinde, & stante à partibus Ducum Marte, debellatum denique, Salamónque profligatus. Altero mox anno, memores jurisjurandi Duces, locum victoriæ repetunt, & Basilikam Divæ Virgini eo designant in loco, in quo redimitum ab Angelo viderat Ladislaus Geyzam. At ecce tibi cervus insolitæ magnitudinis flammantibus undi-

* Inchoferus
in m. s. ad
An. 1072.

undique cornibus è vicino accurrit, actóque in gyrum cursu, fugam repetit nuspiam deinceps visus. Hic timore primùm concuti Fratres, tum mirari, conidere tandem: eum sibi delegisse locum Cœli Reginam, cui cervus ille vestigia impressisset. quo etiam in spatio festinatis operis magnifica exsurrexit Basilica. Porrò ne locus, in quo de Cælo coronatus est Geyza, religione vacaret, Templum S. Petri Apostolorum Principis accepit. Accessere mox plures incolæ tum amœnitate loci capti, tum vel maximè pietate in Virginem attracti; Urbemque demum effecere, productis circum ædificijs, & additis munimentis. Hæc initia Urbis clarissimæ sunt, Divinis plena gratijs, prodigijsque illustrata. Ladislaus autem proprius eum locum, quem penes victoria steterat, Divo Martino splendidum dicavit Odeum, votique religionem exolvit. Nomen loci hujus Monyoród. Ceterum quæ magnoperè referri expeterent, vix alia isthinc, nisi fortasse Arx Sambokiensis. Supremo Comite Pe-^{Supr. com.} stienses eodem gloriantur Pro-Rege, quo Pilisienses, & Solthenses; qui distinctus olim Comitatus, totus ferè jam Pestiensī innectitur.

Magnus ille communi populorum acclamatione Rex Geyza, quō honorem adderet Templo à se exercitato, religionemque loci augeret, apposuit & Episcopium; novis ad vetera, quæ ante amplissima Ecclesiæ illi Marianæ donaverat, adjectis fortunæ bonis. Quo autem id factum anno, haec tenus reperi nihil. Existimo autem erectum esse Episcopatum Váczien-<sup>Episcopatus
Váczienfis.</sup> sem An. Christi MLXXIV. aut certè insequentiam quod posterioribus adscribi temporibus non possit, liquet ex instrumento fundationis Abbatiae S. Benedicti de Gran Anno Milles. septuages. quinto confecto, in quo mentionem facit Rex possessionis Alpar ad Episcopum Vacziensem spectantis. ubi nominatur Neæmias Strigoniensis, Desiderius Colocensis Archi-
Episcopi; Episcopi deinde quattuor duntaxat: Aron,

Franco, Georgius, & Lazarus ; desideratis tamen Episcopatum nominibus. Sed nec ad anteriora tempora referri poterit : quoniam incredibilis Geyzæ modestia affirmare vetat ; Duce sibi tantum sumpsisse, ut Episcopum nominaret nondum Rex. Itaque Anno, quem prædixi MLXXIV. ipsis solennibus Paschalibus in Regem inunctus, pro potestate Regis Apostolici Vacziensem Sedem Episcopalem dixit, Antistite etiam creato. quæ omnia rata habuit Gregorius VII. Pont. Max. apud quem summis semper in amoribus Geyza vixit, uti testatum faciunt Pontificiæ ad eundem Litteræ affectu plenissimæ. Quis verò Episcoporum primus Váczium gubernavit, Auctores non produnt ; mihi, si conjecturâ uti liceat, videtur fuisse Lazarus, unus illorum quattuor, de quibus suprà : tum quia postremo ponitur loco, tanquam novissimæ Præful Ecclesiæ ; tum quia credibile est, non abfuisse à latere Geyzæ Antistitem loci sibi in primis charissimi. Qui hunc secuti sunt, virtute & litteris ad unum erant conspicui ; quemadmodum declarant ea, quibus ornati sunt, munera. Episcopium porrò multa accepit ornamenta sub Nicolao Battorio, regnante Mathia Corvino. Post deprædationes deinde Turcas sub Michaële Dvornikovicsio sensim cepit restitui ; sub Sigismundo Kollonicsio, hodierno Viennensium Archi-Episcopo & Cardinale, cultius ornari ; sub moderno Michaële Friderico è Comitibus ab Althann Purpurato Patre, & nuper Pro-Rege Neapolitano, ad Regiam propemodum Majestatem de integro erigitur, numerisque omnibus amplitudinis, & decori, mirum quantum illustratur. Præter Episcopalem Sedem, & Canonicorum domos habent sua Asceteria & Dominican & Piaristæ ; hos Kollonicsius, Dvornikovicsius illos, paullo ante laudati Antistites Civitati intulerunt. Franciscanus Ordo ad ipsam Danubij ripam grande Monasterium & Tem-

& Templum adornat, piissimis Stephani Koharij Curiae Regiae Judicis sumptibus.

Præter ea, quæ modò nominavi sanctiora loca, fuit quoque Abbatia in Monyoród, & fortasse à Di-^{107.}
vo Ladislao, quo perennem Basilicæ à se excitatæ hono-
rem faceret, constructa. Pestini ad S. Nicolai
Cruciferorum Conventus degebatur; nunc Urbs hæc
numerat in suis quinas Religiosorum Familias: Fran-
ciscanam, Prædicatorum, Piarum Scholarum, Pauli-
nam, & Servorum B. Virginis.

Lingua genti est Ungarica. Urbes geminæ etiam ^{Lingua.}
Germanicâ pollent.

Hevesiensis terræ nomen ex Oppido Heves ducunt.
Habent Urbem Episcopalem Agriam, cui denominationem locum allambens fluviolus advexit. circuibat undiq; quadrato olim è lapide constructus Urbem murus; sed temporum injuriâ vitium pluribus in partibus fecit, víxque umbram primæ refert imaginis. Arx Civitati imminet, aut potius pars Arcis, cùm exterior multoque amplior munitio suis jaceat in ruderibus. Cultissima olim fuit Agria, in quam utpote & Regum, & Antistitum favores profundebantur; squalorem ei impressit Turca, diu loco potitus. Executit his annis barbarum vultu pulverem, & veterem induxit splendorem, memorabili industria, atque incredibili Gabriëlis Erdödij Antistitis labore. Fuit & fortissima, multum Ottomanno restitit, multum intulit damni; celebratúrq; Heroa Agriensium virtus, etiā mulierum, eruditis exterarum Nationum calamis. Fuit denique sanctissima à habitatione tum præclarissimorum Episcoporum, tum Religiosorum plurium. Sed & hanc magna ex parte jacturam sarsit, recepitque sinu plures Ordines integritate vitae & instituto conspicuos. Una námque Agria complectitur Divi Francisci filios, alios quos vulgus Minoritas dicit; alios, qui strictioris audiunt observantiæ. Servitas deinde; tum Societatem IESU; Fratres denique Mi-

^{108.}
Heve-
sien-
sis
Comitatus.

<sup>Oppida, Ar-
ces, Castella.</sup>

sericordiæ; extra Urbem Ordo Sanctissimæ Trinitatis vivit; quem, uti & postremos illos magna laudati Gabriëlis Episcopi fundavit religio & ditavit. Adde his elegantissimum Cleri, & Nobilis Juventutis Seminarium à Stephano Telekesio, Sancto illo Præsule, publico Ecclesiæ & Patriæ bono erectum. Hic Gyöngyösfinum, à præterlabente undula appellatum, sequitur Oppidum, & illud vetustissimum, & ab Orthodoxa Religione in primis celebratum. Populus illi uti frequens, ita pietati ex animo addictus. Sunt in eo quatterna Divorum fana, velut priscæ Arces religiosi: D. Bartholomæi uno & viginti Altaribus memorabile; tum S. Urbani, deinde S. Elisabethæ, tandem Assumptæ in Cœlos Virginis. Monasterium Seraphicæ Familiæ dedit Gens Bathoria, in quo suos Ordo ille instituit Tirones. Ædificium amplitudinis maximæ, cetera omnia per Ungariam excellit Cœnobia. Societas JESU, Turca has plagas obtinente, Oppidum ingressa est, quò saluti prospiceret Civium; & vitam multas magnasque inter ærumnas, stipe piorum pauperrimè ducebat. Accessit deinde Georgij Lippaij pro Scholis fundatio, ac demum Stephani Kohárij liberalis manus; quibus vetus egestas, quacum diu multumque luctabatur, recreata est. Huc accensentur Oppida Gyöngyös pata, & Hatvaninum præterea. Plures olim numerabat Comitatus hic Arces, quæ modò in cumulum desière lapidum; hoc tempore Órsiense, & Detkense Castella celebrantur, Arcula item Szarvaskő. Dignitas Supremi Comitis sub Insula effulget Agriensi.

Sunt, qui Agriæ fuisse Episcopium adhuc ante tempora D. Stephani, asserant; verum utcunque res ista se habeat, titulus Fundatoris negari Stephano haud poterit, siquidem cogitatè perpenderit quis ea, quæ fusior de Besprimiensi disputavi * Episcopatu. Ornat itaque D. Rex primus Agriam Urbem, & Episcopatu exornat, Sede sacra id loci constituta, ubi nunc

Suprem.
Com.

109.
Episcopatus
Agriensis.

* Vide N.
23.

nunc visitur Arx, in qua & ædes **Canonicorum**, & præclara S. Joanni Apostolo consecrata stabat Basilica; quam Turca in propugnacula deinceps ire jussit. Episcopium hoc tempore magnificentissimè è fundamentis à Gabriele Erdödio excitatum, quemadmodum & **Cathedrale templum S. Archangeli Michaëlis**, & denique **Canonicorum domus Civitati decori** sunt. Porrò Episcopatus hic tantis auctus est opibus à Fundatore, Rex ut Bela IV. parem judicaverit, qui quanto Regis Filio (siquidem tot haberet) per Antistitem loci pro dignitate educando, abunde sufficeret. Ortum ejus Anno Millesimo nono tribuunt alij, ego ad anterius * refero tempora. Præfulem vero primum sive ^{*Vide N.}
_{76.} **Catapranum**, sive S. Buldum, quis creatum dixerit, haud ægrè feram; illud moneo duntaxat; ut si principe Buldus loco donetur, septem minimum supra quadraginta annos Agriensem gubernasse Ecclesiam dicatur. Ceterum ex Sede hac, Romana in purpura bini effulsere Cardinales; duo & decem Strigoniense concendere solium; alterius fidei coronam Ungaria concredidit, alteri Rex locum Pro-Regis dedit. Unde intelligere est, qui, quantique Viri, sacro hocce in throno consedere. non attinet collata in bonum publicum studia pluribus prædicare, certè vel confessione hostium; Agriensium potissimum operâ Episcoporum, magna in parte Ungariæ inconcussa stat Fides Orthodoxa, studia adversariorum eliduntur, & Romana sacra mirificè in dies propagantur.

Est Agriæ Præpositura B. Virginis; altera S. Petri. Propius Urbem Abbatia fuit in Apat-falva; altera in Saári ad Gyöngyösnum. Inerant etiam Civitati PP. Dominicani, Augustiniani item, ac Paulini. Denique Agria est Urbs illa felicissima, quæ prima omnium Francisci Seraphici, ipso adhuc in vivis agente, hospitio accepit filios, à loci Antistite inductos. De anno non constat, factum tamen id ante

Milles. ducentes. vigesimum quintum, & post Miles. ducentes. decimum.

Lingua. Hevelienses callent Ungaricam, Agriæ Germanica etiam, etiam Rascianica auditur. Adde Sclavonicam Gyöngyösiensibus.

*III.
Teme-
siensis
Comitatus.* Temesiensis modò Comitatus, modò Banatus à fluvio Temesio nomen accipit, qui etiam caput Provinciæ Temesvarinum insignit. Est Urbs, verius propugnaculum unum pluribus undique aquis, ageribus, quercinisque adeò firmatum firmumque palis, vix ut subdi possit. Trifariam dividitur: medium Arx obtinet, hinc Temesia Civitas, inde Rasciana sita est. Natales habet ab Ungaris Regibus, qui vallum istud Bulgaricis objecerunt incursionibus. Et stetit omnino ad annum usque alterum & quinquagesimum supra quingentesimum millesimum semper invictum, donec tandem non tam virtute oppugnantis, quam propugnantis paucitate, rerumque inopiam, vietas cogeretur dare manus Turcæ. Gemuit sub Barbaro ad Annum MDCCXVI. quo ab Eugenio obsessa, aliquando tandem reddita Ungariæ est felicissimis auspicijs CAROLI VI. Imperatoris; cui uni servavit DEI providentia vindicatæ omnibus ab hostibus, veteremque repositæ in fortunam Ungariæ gloriam, & decus immortale. In hac plaga ponitur etiam Lippa nobilis quondam cum Arce Civitas, jam ferè indigesta moles. Accedunt stationes quædam militares, quæ cum Temesio defluunt, defendendæ Provinciæ peropportunæ. nec quidquam isthic, quod memoretur amplius, invenimus. Erit tempus, ubi sub Catholico Rege, restitutâ sibi felici terrâ, barbarica excutiat busta, pristinas recipiat Urbes & Oppida, fusiorēmque præbeat Scriptoribus laudis materia.

Loca sacra. Sunt Temesvarini PP. Societatis JESU, & Seraphici; Augusta CAROLI Imperatoris munificentia Ordo uterque alitur. Maximum Ottomannicæ super-

perstitionis delubrum, sacris Pontificalibus expiatum & Mariæ Serenæ honoribus initiatum in sempiternam Virgineæ beneficentiae memoriam; cui uni in acceptis referebant piissimi Exercitūs Ductores, quod dum circum undique copiosos Cœlum imbræ demitteret, ad Temesvarinum, dum obsidio ferveret, sudum mansit, & sereno ad audendum milites animavit vultu.

Idem ipse dies, qui Ungaros Temesvarino, etiam Lingua, de partibus his profligavit. Rascianica nunc plebeja est, multum tamen corrupta dialecto Turcica. Apud rerum Dominos Patria floret Germanica; apud militem ferè Bohemica.

Severiensis terra haud secus ac Temesiensis jam Comitatus audit, jam Banatus. Habet nomen à Severino Urbe quondam præcipui nominis; quam L. Septimius Severus Pannonicarum & Illyrici Pro-Consul dicitur posuisse, deque nomine nobilitasse suo. Jacet ad littora Istri, fuitque ad tutandos Ungariæ limites unum è primis munimentum. Huc spectat & Karány-sebesium elegans cum Arce Civitas; sed cuius hodie locus tantummodo & inane nomen. Paratum involvit Oppida reliqua & Urbes, barbaro circum omnia evastante ferro & igne. Meliora dabunt Superi, quando per victricia Cæsar's Magni arma, & hostes arcebunt deinceps, & pacem tot ambitam votis terræ huic sartam tectam conservabunt.

Et in hac, & in Temesiensi Provincia, plura, citra dubium, stetere Divorum loca; quorum tamen ne nomina quidem apud nos: scilicet & hæc eripuit memoriæ furor ille Asiaticus. Illud notum: per quartuor admodum & decem annos laborasse Societatem JESU Karány-sebesini, donec & illam, nihilo Turcâ mitior proturbaret Calvinista Princeps Transsilvaniæ.

Communis nunc populo Valachicus sermo est, Lingua nisi fortasse penes quosdam & Ungaricus latitaret.

^{115.}
Csanadiensis
Comitatus.

Supr. Com.

Csanadinum Urbs Episcopalis Csanadiensem denominat Comitatum. Reddita sibi, Ungariæ, & Antistiti suo est capto Temesvarino. Arx supra Marusij ripam assurgebat magnifica, dignaque quæ Regem caperet, & Comitia Regni universa. Csanadini námque & Petrus, & Aba, & Ladislaus IV. animi causâ diversabantur. His modò in locis, præter sitûs amoenitatem, locorumque fertilitatem vix quidquam. Supremum Csanadiensis Comitis locum impletis, qui loci Infulam.

^{116.}
Episcopatus
Csanadiensis
^{* Vide N.}

* Fundator alter jure quam æquissimo coletur Carolus VI. qui eversas Episcopij fortunas armis vindicavit suis, exulémque per secula Episcopum Sedi restituit & gregi. Primus Præsulum est S. Gerardus Magnus Ungariæ Apostolus, & Martyr gloriosus; cuius præclara pressere vestigia Successores, & plures expressere. Ultimus, qui Episcopium coluit Ugodius fuit Franciscus; qui demum tanta post temporum intervalla recepit, primus est Ladislaus Nadasdius. Felix Præsul! cuius emerito senio, ceu Simeoni illi licet occinere: *Nunc dimittis, &c.*

^{117.}
Loca Sacra.

Ad eandem Marusij fluminis ripam S. Georgio Martyri & Basilica grandis, & Abbatia Benedictina stabat, sanctum S. Gerardi opus. Stabat & aliud Virginis Matri Odeum sacrum, in quo nox & dies perennes DEI Parenti hymnos dabat & laudes. Atque hæc illa ædicula fuit, ex qua universam in Ungariam potissimum manavit cultus Marianus. Hic ille Csanadiensium Præsul, qui & D. Stephano majorem in modum, & Ungaris omnibus affectum insculpsit ac religionem in Cœli Reginam; quam nullum vel edacissimum tempus deterget, nullæ seculorum adversitates obliterabunt. Nec illud oblivione tumulandum, immo celebrandum vel maximè: quod Csanadiensi in Episcopio primùm MARIA Magna Ungarorum audiit Domina. scilicet quò major ipsi nomini sanctissimo

simo reverentia haberetur, studiūmque ac cultus in Dominam mentibus omnium semper obversaretur. Hujus plagæ est & Abbatia Cisterciensium de Egres ab Andrea II. An. MCC. fundata.

Loquuntur adhuc his quoque in partibus Ungaricè. Potius tamen Valachicum, sive Rascianicum idioma est.

Comitatus Aradiensis nomen ab Oppido Aradi-^{118.}
no mutuatur ad Marusium amnem sito. Arx illi pro-
bè firma, multūmque munita, præsidium habuit ad-
versùs Temesvarienses Turcas collocatum. Locus
alter celebrior est Gyula haud longè à Crisio nigro
fluvio; nam alter nominatur Albus, alter velox. Hic
quoque statio militaris est & munitio valida. Ter-
tiam alij adjungunt Arcem Solmosliam, præaltæ in-
cumbentem rupi, ac contra Transsilvanos præcipue
pro finibus Patriæ depugnantem.

Habuit Aradinum & Præposituram de Arad, &^{119.}
Collegium Canonicorum. Pauci hodie locum co-
lunt Minoritæ.

Varietas popolorum, varias induxit Comitatui Lingua,
Linguas, uti sunt: præter Ungaricam, Germanica,
Sclavonica, Valachica, Ruthenica.

Vetus Csongradiensis Arx, Oppidūmque fre-^{120.}
quens ad confluentes Tibiscum & Crisium exædifi-
catum, toti circum telluri nomen imponit suum.
Cetera Szegedinum Libera Regiáque Civitas primas
habet. Perantiqua est, & jam temporibus Mathiæ
Corvini inter celebriores habita. Populo adhæc
abundat, quæ utpote sub Ludovico I. quadraginta
admodum millia vel de solis piscatoribus (sit fides pe-
nes authores) scribitur misisse, quô obsesso suppetias
venirent Belgrado. Eminet etiam religione, ultra vi-
cena namque Divorum fana sinu complectebatur suo.
Denique fortitudine potens pollénsque est, bellè ut-
pote munita tum Tibiscanis aquis, tum veteribus pro-
pugnaculis, tum recenti munitione, atque illa per-

ampla, & omni ex parte solidissima. Nec contemnendum Vásárhelyinum, & ipsum vastum Oppidum, & incolis bene multis plenum.

^{121.}
Loca Sacra. Tot Divorum apud Szegedienses Sacraria plenum faciunt, plures accoluisse Religiosos Ordines, quibus illa curæ essent. In tenebris sunt omnia; illud clarum ad B. Virginis habitâsse Filios Divi Francisci; qui hodiecum loco potiuntur. Divi item Dominici.

Lingua. Partes hæ Ungaricâ utuntur Linguâ. Præsidium Szegedinense populari sua.

Hic terminus Meridionali esto Ungariæ. in qua velocior nobis cursus, non quia medio cum æstu luctandum erat, requiésque tanto ardentius petenda; sed quia vel ad altissimum solem talpas sæpius agere coacti sumus; nec quid porrò diceremus, in promptu circa plurima haberemus. Felicem terram infelix malorum unda si minus absorpsit, fœdavit certè quidem, ac confudit loca propemodum omnia, vix ut antiquæ isthè vestigia cernas Ungariæ. vela proinde vertimus ocyter, & nosmet Orienti immittimus.

S. IV. Bihariensium Provincia Orientalem exorditur Ungariam. nomen ei ab Arce Bihar, per celebri quondam, & id temporis magnifica. Oppidum modò extat, nec quidquam aliud. Prima Regionis Civitas est Varadinum, paßim Magno-Varadinum, ad flumen Crysum exædificatum. Initia refert ad D. Ladislaum Regem, magnóque illo gloriatur conditore. Habet Arcem, quæ olim Episcopium, Ecclesiâ Cathedram, ac ædes complectebatur Canonicorum; vergentibus subinde in pejus Ungariæ rebus, sacrîsq; insuper habitis, in militare transiit præsidium jam indè à luctuosa illa Mohaciensi in campo Episcoporū clade. Hodie & Episcopium & Canonicorum Capitulum Urbem auget; cui & Franciscani insunt, & Jesuitæ à temporibus Stephani Bathorij Transsilvaniæ Principis & Re-

*Ungarie
Orientalis
Comitatus.
Bihariensis.*

^{122.}
Varadinum.

gis

gis Poloniarum religiosissimi, propagandæque Divinæ gloriæ, ac ampliandæ Societatis JESU Monarchæ studiosissimi. Et stetisset hactenus Bathorianum Varadini Collegium, nisi intempestiva bono publico mors conatus Stephani interruptisset. Lenivit ex parte dolorem pietas Leopoldi Magni, tum Augustini Benkovicisij loci Antistitis copiosa in Socios liberalitas; cui etiam Unguariensis Collegij Musæ debent, quod de re litteraria benemeritos sua quotannis maneant præmia. Cetera de veteri illo Varadino, exiguae modò supersunt reliquæ, abeuntibus trans Cryssum potioribus loci incolis, & in Oppidum Olafzi colonias ducentibus, novumque componentibus Varadinum; quod & Religiosi, quos nominavi, & plerique Canonicorum incolunt. Quamquam hodie supra infrâque arcem Civitates consurgunt geminæ; quarum alteri Püspöki, Katona-város alteri nomen: ut adeò si Tri-urbem Varadinum dixeris, haud à verò exerrabis. Ad perenne Varadinensium solatium, & longam gloriam facit: natus apud eos Petrus Pazmannus, magnum Ecclesiæ & Ungariæ decus.

Altera Civitas Libera Regiâque Debreczine est;^{123.}
Debreczineum si domos species, majori parte humile; si amplitudinem, ædiúmque frequentiam, totâ Ungariâ facile primum. Ornatur in dies cultioribus ædificijs, & augetur etiam sanctioribus. Posteaquam enim Anno seculi hujus quintodecimo adamantinæ illæ Calvini seræ, quibus omnis ad aditum rima Romanis sacris intercludebatur, autoritate Comitiorum Posoniensium tandem patuissent; ingressi sunt & Catholicus Curio, & Divi Francisci Filij, & PP. quibus à Scholis pijs nomen venit: his magnificam posuit Basiliacam Cardinalis Emerici Csáky munifica in Divinum cultum manus; apposuit Convictum Nobilium Juvenum studiosa boni publici Stephani Koharij liberalitas. Egere multum, & multi, ut suam quoque figere liceret Societati JESU isthic stationem; sed

profecere nihil. Quod autem ob crimen, aut quale maleficium arcetur Societas, ne ipsi quidem Cives boni noverint; nisi crimini verterint indefessum Ordinis suorum pro Gentilium æterna salute labore. At enim spes mihi haud dubia est: receptum iri & his oris Ignatium, ubi abstensa opinionum caligine, suum Civitati prudentissimæ redierit mentis sudum; tantoque amabitur ardentius, quantò seriùs admittetur. Est præterea in Urbe hac Helveticæ, ut vocant, confessionis celebre litterarum omnium emporium, & Juventus copiosa. Ad hunc Comitatū spectat Székelyhida, locus antiquus, probéq; munitus; Margitha cultū Oppidū; & plura alia obscurioris nominis. Authoritas Supremi Comitis perpetua est Varadinensium Præfuli.

*Sup. Com.
Episcopatus
Varadinensis*

^{124.} Natalem Varadinensis Episcopatūs, uti & Civitatis, faciunt nonnulli Annū MLXXX. quæ opinio, mihi quidē, qui temporum ratione in veritate historica antiquius habeo nihil, haud unquam probabitur: nam & Annus ille, & plures, qui sequebantur, continentis serie bella bellis necabant; nec civilibus duntaxat, sed externis quoque ardebat Ungaria incendijs; ut adeo primum sit cogitare: Regem sanctissimum non tam de condendis novis Urbibus fuisse sollicitum, quam de conservandis veteribus. Togata tempora, otiumque exposcunt pacificæ id genus cogitationes; sagum & Mars non tam substructiones, palatiaque moluntur, quam cuniculos ac hostium ruinam meditantur. Et quamvis etiam belli noverim Ladislaum fuisse semper quam piiissimum; tamen cum ingens copiarum multitudo insanos exigeret sumptus; vix erit, unde arbitrer, sufficisse quemquam tantum alterum ad constituant Urbem, ponendumque Episcopium. Demus itaque sua militiae negotia, suas paci actiones: & ad MLXXXIX. Episcopatūs initia, Varadinique fundamenta referamus; eum scilicet Annum, quo post depulsum Regno Salomonem, Chunos semel ac iterum profligatos, Ruthenos etiam exturbatos, quiete

*Erigitur
An. 1089.*

te Ungariæ redditæ Rex & Civis respiravit. Ergo dum curarum liber Bihariensem venando scrutatur agrum Ladislaus, incidit forte volventi DEUM menti: è majori Numinis gloria fore, Virginisque Matris honore, si quod ad Crysum amnem statuere-tur templum, in quod liber pateret transeuntibus aditus. Hæc secum versanti, sive vehementior quispiam affectus impressus est; sive, quod malunt alij, notus ille Vácziensis Cervus rursus apparuit, & dedicando vestigia impressit solo. Certus igitur Divinæ voluntatis Rex magnificentissimam de fundamentis DEO & Matri DEI educit Ecclesiam; lectissimos addit Cives, qui locum tutentur; pingue adiicit Sacerdotium, quod sacra faciat; apponit tandem Pontificem, qui Divinis cum autoritate moderetur rebus. Rata omnia habuit Urbanus II. & probata. Episcopatum hunc à Tartaris fœdum in modum deformatum restituit deinceps Bela IV; auxit magnopere Mathias Corvinus collata eidem Provincia Bihariensium universâ Anno MCCCCLXIV. dum ei-dem præcesset Joannes Vitezius Corvini in litteris institutor. De primo Antistite major difficultas: Colomanus Geyzæ Primogenitus passim creditur, & scribitur. ego in fabulis istud censeo: quoniam ini-tiatum sacris nusquam legam; immo cùm alienum à se intelligeret Ladislai animum, & in Almum Fra-trem propendere acciperet, etiam in Poloniā profu-gum reperiam, & quidem ad Annum MLXXXI. Nec ante Ungariæ redditum, quām suum Rex diem obiret. Quando igitur, & ubi creatus Episcopus Vаradinensis? post fugam, & apud Polonos? atqui ideò fugam capessivit, ideo gentem Parenti amicam petijt, ut quem oderat, sacrum effugeret ordinem. Jam si priusquam Aula discederet, Sacerdotio gravabatur, imprudenter sanè exilio remedium quæsivisset, cùm nōset onus illud nullis se excutere valere itineribus. Adde, quòd abhorreat à Ladislai pietate vel cogitare:

O o

invi-

Colomanus
non fuit Epi-
scopus.

invitum ac reluctantem coëgisse Colomanum ad sacra; quandoquidem id absque grandi piaculo haud esse potuisse. Deinde non asequor, qui tandem prudenterissimus Rex, Ecclesiæ recens, pérque prodigium à se constitutæ, hominem novitum, & illum moribus sibi nunquam probatis instructum, Antistitem daret. Demum quandoquidem alij Agriensem declaratum fuisse volunt Episcopum, alij Varadinensem & quidem Sacerdotem; non est quibus tuto fidem habeas, præsertim cum multa contra faciant, quorum jam meminimus. At enim Regio voluit sanguine suum illustrasse Episcopium Ladislaus. Si magnis Progenitorum Ceris virtutem copulaveris, attulisti quidpiam; ubi separasti, dixisti nihil. Magnus sanguis nisi magna ornetur virtute, opprobrio est non splendori. Sed Colomanus Juvenis erat hispidis & pilosis membris, nec bene inter se consentientibus; linguâ blesus, pede claudus, gibbóque è pectore prominente turgidus; indè velut monstrum, pro Throno omnino indignus. Egregium hercle pro Episcopatu Colomani argumentum! conficeret enimverò hæcce ratiocinatio rem, si seculi nostri labem, simplicia ac innocentia illa tempora novissent. At certè Ladislaus ea fuit religione, qui maculatum & debile, immo informe portentum, Aris nunquam admoveri passus sit; Divinis quandoquidem legibus id esse vetitum probè cognitum habebat. Ad extremum nequidquam juvat dicere: quòd traditione populi ideo dictus sit Kônyves-Kálmán, quòd codicem horarium, Ordinis insigne, secum detulerit. hujus enim, uti & fabellæ totius originem, paucis accipe: Ladislaus Rex cum Colomanum minus solio idoneum judicaret, non tam ob vitia corporis (hypotiposis quippe Bonfiniana, si fides alijs, non undique sibi constat) quam animum æquō callidiorem, & in tyrannidem multum propensum; è re futurum existimabat, si religione ferocem emolliret nepotem, Regnique felicitati

Vide Bon-
fin. Dec. 2.
L. 4. & L. 5.

tati caveret. **Habito** itaque cum Proceribus consilio, Almum natu alterum pro Coronis destinat, Colomanum inducturus, si quâ posset, sanctiora ut sequeretur consilia. Re in vulgus sparsa, cùm alij alijs narrant, déque suo (ut fit) singuli addunt, exsurgit fabella: Colomanum creatum esse Episcopum, Sacerdotio initiatum, ad Canonicas preces damnatum. indè nomen, indè hallucinationes omnes. **Quisquis** igitur Varadinensium Præsulum primus fuit, Colomanus quidem certè non fuit. Ceterà sanctissimam hanc Sedem implebant hactenus, & ornabant Viri omni ex parte celeberrimi; natalibus, litteris, vitâ, ac famâ denique in primis nominatissimi.

Quis modò sacrorum status sit, Varadini & Debreczinij, narravimus. Antiquis temporibus Biharii Abbatia fuit Benedictinorum; alia item S. Gabrielis, ac demum B. MARIÆ Virginis in Szent-Jób. Debreczimum fovit Franciscanos. Ad Varadinum floruit insignis Præpositura Præmonstratensium S. Stephani Proto-Martyris de promontorio Varadinensi; ubi primum in Ungaria Ordo religiosissimus natus est domicilium. Ad S. Joannis Baptistæ degebant Cruciferi & Moniales; aliæ in ipsa Civitate ad S. Annæ; Paulini demum in Kapolna, & ad S. Hieronymi.

Apud Nobilitatem, & Cives idioma viget Uga-
ricum. Valachi montana colentes utuntur sua. Lingua.

Szattmarinum universam denominat Regionem, cùmque vicino Némethi, unam conflat Liberam Regiamque Civitatem. Locus ad Samusium fluvium est, non omnino à munitione malè provisus; cultus deinde, & frequens. Adjacebat quondam & Arx, verius propugnacula terrea; quæ deinde seditio subvertit, relictis ibidem paucis incolis, & Jesuitis. Civitas Calvinianam habet Academiam. Altera Nagy-Bánya est, Regia perinde, ac scissuris auri Urbs memorabilis, clarètque ædificijs; sed in primis cultissimo

Societatis JESU Collegio, quod Ladislai Matyafovszki Nitriensium Episcopi & Regni Cancellarij libera-le æs eduxit. Adde Felső Bányam, Aranyos-Med-gyesinum fortissima quondam cum Arce, Csengeri-num item sua cum Arce, Erdődium deinde, & Karolinum, de quo Gens Karolia se scribit, Arcém-que colit; tum Gyarmatinum, Matocslum, & Tar-pam. Suprema Comitum hujus Provinciæ dignitas, hæreditaria est Familiæ Karolianæ.

*Suprem.
Com.*

*127.
Loca Sacra.*

Olim, cùm has partes sua pessum daret contagione hæresis, una pro Domo DEI depugnavit Domus Karolorum, semper ex animo Catholicorum. qui etiam PP. Societatis, plures per annos, apud se liberaliter habebant, & multis prosequabantur beneficijs. Transtulit deinde illos Szattmarinum Cardinalis Petrus Pazmannus, fundato Anno MDCXXXIV. pro ijs domicilio. Nunc Karolini PP. Piarum Scholarum adsitum templo Collegium servant, inducti à Comite Alexandro Karoli; qui etiam apud Kapolnenses suæ ditionis populos Ordinem Seraphicum voluit excubare. Szattmarinum incolebant pri-dem Franciscani, ab Elisabetha Regina Ludovici I. matre An. MCCCLXX. illati, Nemethinum Ordinis Prædicatorum Sanctimoniales; jam omnia Sanctis vacant.

Lingua.

His in partibus omnes Ungaricam loquuntur; ad-venæ, uti sunt nonnulli Suevorum, suam; & Vala-chi Valachicam.

*128.
Ugo-
censis
Comitatus.*

Coronatum Ugociensium terrarum nomen ab Arce Ugocsa descendit. Provinciola est modicis cir-cumsepta limitibus. Oppidum in ea princeps Nagy-Szoloslinum, veterem, eámque splendidam Prinyi-rum complectitur Familiam. Quorum pariter est Arx Királyháza quondam ornatissima. Adde his Oppidum alterum Holmi. Reliquæ Comitatûs par-tes quæ Civilibus, quæ externis afflictæ bellis, orna-menta amissere sua. Sunt tamen isthic quidam pa-gi,

gi, qui negant se ullum habere fundum ignobilem; ut : Begeny , Farkas-falva , Tivadar , Forgolány ; adeoque se ad unum esse nobiles volunt. Supremum Comitem de Prinyiis unum Regio veneratur.

Szölösslini ad Arcem Kanko celeberrimum construxerat monasterium laudata modò Gens Prinyiana D. Francisci Filijs; quod longo post tempore demolita est hæresis, interemptis omnibus, qui illud colebant, Monachis. Ferunt: cùm Turca Sirmio immineret, allatum isthuc Semplinio argentea in cista Di vi illius Capistrani Joannis Corpus; &, dum armis Calvinianis Cœnobium impeteretur, fonti cuipiam cum ceteris Templi gazis injectum. Quòd si res ita se habeat, næ Ugocia tellus maximam Ordinis Seraphici gloriam sinu complectatur. Illud certum : facta per Magn. Leopoldum cum Turcis pace; diu, magnóque labore cælestem illud thesaurum quæsitum à PP. Ordinis Provinciæ Austriæ; sed casta opera, ob diffusas, immanesque ruinarum strues. Ceterum iterata Calvinistarum confessione tenemus: visas sæpe etiam illis ipsis ad vetus Asceterij Templum splendidissimas fulgentium Monachorum supplicationes, nec sine metu & admiratione. Hodie Szölösslini pauci habitant Franciscani.

Ugocia Lingua est Patria. Tamen fortasse & Valachica apud quosdam auditur.

Maramarosienses plagæ ad Podoliæ Transsilvaniæ- que alpes diffusæ, à loco Marmaros denominantur; & ut frigore, ita solido incola abundant. Principem Comitatûs hujus sedem dicunt esse Hustum, præaltæ impositam rupi Arcem fortissimam, cui Oppidum subjacet, geminis S. Catharinæ & S. Elisabethæ Videlæ Templis insigne. Szigetum etiam inter nobiliora censemur Oppida, deinde Hoszszú-Mező, & Ur-mező, latinis longus, & Dominorum campus. Alij & Kővariensem adiiciunt Provinciam cum munitione id nominis. Præsidet Comitatui Maramaro-

^{129.}
Loca Sacra.

Lingua.

^{130.}
Maramarosiensis
Comitatus.

^{Supr. Com.} siensi cum jure Supremi Comitis Josephus Bethlehem Comes Transsilvanus. Kovariensium Præfectum (Capitaneum dicunt) agit Joan. Teleki.

^{131.}
^{Loca Sacra.} Suos regebat Abbas Religiosos in Poroszló; Paulini famulabantur DEO in Marmaros. Hoc tempore ferè ubique Græci ritus Sacerdotes sunt; in Hust pauci filiorum S. Francisci.

^{Lingua.} Communis Genti Lingua est Ruthenica, & Valachica, quæ adeo omnibus dominatur, ut & in Nobilibus, quorum censum facilis inibis, corrumpat Ungaricam. Præsidio Hustensi est Germanica.

^{132.}
^{Toranta-}
^{licensis}
^{Comitatus.} Torantaliensis Comitatus mutatis quibusdam elementis ab Oppido Thur appellatur. Quod quidem unum nominâsse sufficerit: quoniam nos nec pedibus terras has lustravimus; nec quidquam narratione, aut litteris de ijs accepimus. Qui plura volet, agrum hunc, per nos licet, adeat: candidas illi advovemus rotas, avésque bonas.

^{133.}
^{Szabol-}
^{censis}
^{Comitatus.} Szabolcs, unus è septem Ungariæ Ducibus, has semet in partes transtulit, Arcémque de suo dictam nomine posuit; quod communicata deinde appellazione toti adhæsit Comitatui. Excrevit mox Arcem proprius, & Oppidum tam illustre, ut Divum Ladislauum Regem, Comitiáque Regni universa non incommode caperet. Aliud est Varadinum minus (Kis-Várda) Szabolcensem Nobilitate admodum referatum. Kallovia tertium occupat locum caput Oppidorum Hajdonikalium, ea sunt: Szoboszló, Beszermény, Nánás, Dorog, Hatház, & Vámospérz, quæ à Mathia Corvino libertatem consecuta hostes à Patriæ finibus propulsabant. Hic pariter ornatum faciebant Ecsedinum medijs in paludibus mirabili prorsus arte extructum; Báthorinum deinde duplex; cultissima loca omnia, Báthoreæ Magnæ Domûs deliciæ quondam, & munimenta. Sed Arces omnes, uti & antiquissima illa Cságe, sive Cság-Vár, unde nomen Inclytæ Csakiorum Familiæ, pari fato concidere; exstan-

te adhuc Kis-Vardiensium munitione medias inter aquas natante. Comes loci Supremus est Nicolaus ^{Supr. Com.} è Comitibus Zichijs , cuius modò vices obit Georgius L.B. Ghylányi.

Inter sanctiora Szabolcsensium loca, sanctissima est ædicula illa Pöcsensis , quam pretiosissimis decoravit lacrimis imagini impressa Cœlorum Imperatrix Anno Milles. sexcentes. nonagesimo quarto , quæ hodie in maxima Viennensium Basilica, principe in Ara colitur; colitur tamen & in Ungaria, plurib[us]que mortaliū millibus vetus ejusdem habitatio , solennibus quotannis frequentatur supplicationibus. Báthorini deinde habitant Minoritæ Catholicorum Nobilium munificentia inducti ; quos Báthorij olim fovebant. Paulinorum Asceterium in Efzen ad Tibiscum stabat. Erant etiam in utroque Báthor operis præclarissimi Templa, Regiam suorum Fundatorum liberalitatem loquentia; & in antiquiore quidem condebantur initio Báthorij ad usque Andreæ tempora , qui subinde in Nyir-Báthor novum condidit Mausolæum. Atque in priori illo Anno Milles. Quadringentes. nonagesimo tertio Magnus ille Stephanus Turcarum bellator, loci sancti Fundator depositus est, cujus Viri sanctimoniam perpetua inter bella nunquam læsam, testatur incorruptum in hanc diem corpus. Accepi à Viro religiosissimo, qui non vidit modò, sed scrutatus quoque diligenter omnia est, manib[us]que contrectavit suis : esse omnino Stephani hujus corpus integrum parte omni , barbâ ipsâ, & capillitio extantibus; duos præterea ex eadem gente nævi omnis expertes ibidem se vidisse , Virum alterum , Virginem alteram , testatus est.

Szabolcsensis Comitatū tum Nobilitati, tum plebi sola & una Ungarica est lingua. Lingua.

De Maramarosiensibus dictum supra , ubi Kővariensium quoque meminimus. Restat brevè, censeamus reliquas Dacis conterminas Ungariæ plagas. Sunt

Krafz-
nen sis
Comitatus.

autem: Provincia Krafznensis, cui nomen à fluvio Krafzna, qui etiam suam Oppido tribuit nomenclaturam. Quod sequitur: Somlyó cum Arce, in qua editus est & Stephanus Báthori Magnus ille Poloniarum Monarcha; & Sophia Principum Matronarum Phœnix. Præest parti huic cum authoritate Comitis C. Sigismundus Bánffy.

136.
Szolno-
kien sis
Comitatus.

Supr. Com.

Szolnokiensis medius, alijs mediocris, Comitatus pariter Transsilvaniam attingit, continetque Oppidum cum Arce Hadad, de qua genus Veseleyianum; ex quo etiam Regioni moderatur Comes Stephanus Præses Statuum in Transsilvania. Porrò Ditio hæc Mediæ nomen eò habet, ut distinguas à Szolnokiensi exteriori, & interiori; quarum illa Tibisco adhæret, hæc in Dacia est.

137.
Zaran-
diens sis
Comitatus.

Supr. Com.

Ab Oppido, aut Arce quapiam Zarand Zarendiensibus obvenit denominatio. Veteres, eásque celebres Körösbányæ possidebat auri scissuras, multum tempore Zapoliorum à Barbaris incommodi passas. Numerat adhæc in suis munitionem Borosjenő, item Halmágy cum Arcula muro & fluvio circumdata. Supremum Comitem habent L. B. Michaëlem Száva.

138.
Béke-
sien sis
Comitatus.

Supr. Com.

Adde Zarandiensi Provinciolam Békesiensem, ut pote adnexam. Nomen accipit ab Oppido Békes. Supremo Comite gaudet Jacobo Lövemburghio Cameræ Aulicæ Consiliario primario.

139.
Loca Sacra.

Quæ hic Numinis devota censeam loca, ad manum habeo nulla. Extra dubium est, integris adhuc Ungarorum rebus, his quoque in partibus suum habuisse florem religionem. Verum & Turcæ & Tartari, & Transilvani ipsi Principes heterodoxi, uti terras has, ita Religiosorum domos, Templaque Divorum, verterunt, & everterunt.

Lingua.

Unde etiam tantum in linguis chaos à diversitate gentium, occasione bellorum, & tumultuum, sive transiuntium, sive hic sedes figentium, multas ut quan-

quantur, probè nullam. Sed satis querelarum. Septemtrionem ingrediamur, terras nobis magis notas, magis amicas; ubi apertiora plurima & multò jucundiora, quàm in Oriente & Meridie.

Beregienſis, quandoque Beregszásziensis Provincia Septemtrionem aperit nobis, temperatissimásque in plagas iter pandit. Nomen ei nobili ab Oppido Bereg, cui adiicitur Szász eò, quòd colonia fuerit Saxonum: Saxo enim Ungaris Szász dicitur. Habet Comitatus ditionem Munkaciensem ad trecentos pagos numerantem, præter Arcem cum Oppido; quorum Dominus, Dux quondam Munkaciensis audiit. Arx ipsa & famâ, & cultu, & structurâ, longè, ac dici possit, celeberrima; jacet in monte ad Latorczam flumen, patentibus circum undique campis conspicuo, eoque altissimo. Atque hinc ardua semper & perquam difficilis accidit Oppugnatio Arcis Munkaciensis; cùm nullus, ex quo quarti posset, exurgat in vicino mons. Arx porrò in Septemtrionem sublimis est, habetque profundissimas viva ex petra, incredibili labore & sumptu excissas fossas. Author operis tanti est Theodorus Keriatovichius ad Annum MCCLX. sub Ludovico I. Dux Munkaciensis. In hac descendit fons ille nominatissimus, domito pariter invictâ constantiâ saxo, & supra quinquaginta origias excavato. Arci huic meridiem versus, alteram addidit Annus Milles. sexcentes. vigesimus octavus, * & palatia multiplicavit. Tandem Annus Milles. sexcentes. trigesimus adjecit tertiam. Utraque septem numerat propugnacula & altitudine & soliditate eximia. Geminas has Arces æs Rakocziorum condidit. Ex quibus Franciscus radicem montis terreis aggeribus, ad ductâ etiam de Latorczæ fluminibus aquâ, circumdet Anno MDCCVI. quæ tamen munitio ex parte in ruinâ propulsa, sensim interit. Oppidum divellitur ab Arce hac ferè spatiō unius horæ, à Theodoro Que-

Q q

ren-

§. V.
Ungarie Ses-
ptemtrionalis
Comitatus.
Bere-
giensis.

Oppida, At-
cas.

* Patel ex
inscriptione
bus Arcis.

rentiano Principe Rutheno Annum circiter Milles. tercentes. quinquagesimum muro vallatum, cuius hodie ne vestigia quidem. Amplum est, pluribusque habitatur Nobilibus; à splendore tamen veteri nimium quantum deflexit, afflictum per bella, & tantum non deletum. Castellum habet operis magnifici; ad quod viridaria, Regio olim cultu nitentia, modò propemodum deserta. Reliqua Oppida plus nominata sunt: Musai, Vári, Királyháza, Helmezz. Supremus loco Comes præsidet Joannes Szentiványi, Tabulæ Regiæ L.B.

Supr. Com.

140.
Loca Sacra.

Trans Latorczam amœno in colle Abbatia S. Nicolai Græci ritûs Munkaciense despectat Oppidum. Habet adjunctum Cœnobium Basilianorum. Utriusque Fundator idem Theodorus, qui Arcis primæ. In adverso monte ex parte Oppidi posuerat Basilianas Uxor Theodori Dominica; modò hic lapis & ruina. Beregszászini florebant Dominicani, & ejusdem Ordinis Sanctimoniales; eripuit ijs domicilia & vitam hæresis Anno Milles. quingentes. quinquagesimo sexto. Idem pressit fatum & Franciscanos, & Paulinos. Degebant & Jesuitæ tum in Arce Munkaciensi, tum in Oppido, pluribus sub Principe Sophia Báthoria annis, & strenuam in reducendis heterodoxis nabant operam. Hodie præter Basilianos, eodem in colle habitat pariter ejusdem ritûs Episcopus, qui Romano obaudit Pontifici, vicémque supplet apud gentem Ruthenam Antistitis Agriensis.

Lingua.

Nobilis, & Civis Ungaricam nôrunt; qui rus colunt, montésque occupant, Ruthenicâ sermocinantur.

141.
Ungens-
sisOppida,
Arces, Sc.

Charitum Patriam ingredimur, dum agrum Ungensen. Nomen ei à fluvio Ung, qui in montem impingens, bifariam sectus, mox eundem cingit, plenámque Insulam facit. In hac Insula, hujúsque in montis editiori loco constructa est Arx Unguariensis Druethorum de Homonna Comitum delicium, & Sedes

fedes gratiarum. Alia est interior, in qua quadripartito ordine palatia, alia alijs pulchriora circumibant. Exterior altera quinis firmata propugnaculis, quæ præaltæ fossæ, atque aquæ muniunt præterea. Reliquum montis Oppidum occupat omni ex parte olim cultissimum; jam humile, & magnam partem vacuum. Ornatur tamen Collegio Societatis JESU Homonnajano, & Nobili Litterarum Gymnasio. Templi Fundatricem, quod nunc Patres moliuntur, venerantur Sophiam haud ita pridem laudatam Principem Báthoriam. Addiderat Georgius Milich Baronum Ungariæ piissimus Seminarium quoque pro Clero & Adolescente Nobilitate, Cassoviam deinceps translatum. Oppidum pariter est cum non ignobili Arce Szeregnya; Vinna item, in qua complura Nobilium Castella, & Arx in prærupto monte; Palóczinum deinde suo cum Castello; geminum item Kaposinum populo exundans; aliisque minoris famæ Castella, Arcesque dirutæ. Supremi Comitis munus Josephus è Comitibus Szentivány habet.

Binis in Claustris serviebant Cœlo hac in parte ^{142.} Loca Sacra Paulini: alij Unguarini ad ædem Corporis Christi; alij proprijs Szeregnyam in loco Ville dicto; hoc tempore neutrum habent. Nec omittendus fons ille D. Stephani, qui vicino Unguariensibus in monte scaturit, quo ad ejusdem Divi honoribus erectum Tempellum, copiosa hominum multitudo religionis causâ accurrit.

Plana Unguariensium Linguâ utuntur Patriâ; montana Ruthenam loquuntur. ^{Lingua.}

Ornatissimos totius Ungariæ populos Saárosiensí in plaga convenimus. Arx quandam Urbis desertæ speciem præferens suo eam nomine honorat. Vetusissimam esse oportet, quam utpote Bela II. dicitur inhabitasse. Adjacet Arci Oppidum ejusdem nominis non omnino inelegans. Ternis Saárosienses gaudent Urbibus Regijs Liberisque: Eperiesino, cui lo-

cus fragorum fertilissimus denominationem impertit. Initio Dominos colebat suos, qui Comites Eperiesienses appellabantur; extinctâ Familiâ in libertatem semet asseruit, & Annum circiter MCCCC. Regia renunciata, cùm jam sex ante annos muro incincta fuisset. Crevit deinde & ædificijs, & incolis nobilissimis, & denique munitionibus. Quatterna Civibus templâ: medium occupant D. Nicolai, quod Germanicum dicunt; & Ungaricum aliud minus Deiparæ sinè labe conceptæ consecratum. Ad hoc dominus hæret Sociorum JESU, quos Anno Milles. sexcentes. tertio supra septuagesimum miles Cæsareus induxit, commendatâ ijsdem animarum curâ. qui etiam utroque in Templo rem faciunt Divinam. Ad latera discedunt hinc quidem Minoritarum S. Joannis Baptistæ; indè Patrum strictioris observantiæ. Ecclesiam hanc adjunctumque Monasterium funditus per Lutheranos subversum, multò meliorem in formam restituit Franciscus L. B. Klobuschki, & Hæredes tanto Parente non indigni. Illud auxit, & ornavit Magnus Conventualium Patronus Alexander Keczer. Jesuitas porrò diversorum Catholicorum, sed in primis Ladislai Matyashovszkij Nitriensium Episcopi stabilivit beneficentia. Altera Urbium Bártfa est. Putatur à Carolo I. ædificata ad Annum Milles. trecentes. vigesimum quartum; ego auctam ajo & ornatam: quoniam templum D. Ægidij cum turri exhibet se jam stetisse Anno Milles. ducentes. vigesimo primo. Cincta muris, pro more veterum, est Año Milles. tercentes. quinquagesimo secundo; Regia tandem nominata à Ludovico I. Anno septuagesimo sexto supra tercentesimum millesimum. Civitas haud magna, excrescit tamen amplis suburbij. Includit PP. Seraphicos, quibus Templum Præcursoris Christi. Cibinium tertia est, Urbecula angustis limitibus & muris descripta; verùm culta, & amoenissimo in loco. Narrant Cives vetustatis diligentiores: vilam

lam hic fuisse Sabinæ Belæ IV. Filiæ, ad quam animi causâ divertere amabat. Et hinc Civitatis primordia. Atque omnino facit huc ipsum nomen Sclavonicum *Sabinov*, quod à Sabina derivatur. Jam autem qua anagrammatum lege in Cibinium transfierit, non habeo dicere. Oppida adhæc numerat: Sebesinum uno cum Castello; Kapivarinum cum duobus; cum tribus Zborovium in longum diffusissimum; & Sovarignum. Arces deinde præter Saárosiensem, spectavit Makoviczam, Capivarium, Hanuss, Pech-Ujvár, Tarkó, omnes nobiles, veteri hodie ingementes fortunæ. Est tandem Castellum in Tarcza, & gemina in Tólcik, & plura Nobilium sparsa per pagos majaora ædificia. Officio Supremi Comitis fungitur Co-^{Supr. Com.}mes Thomas Szirmai.

Retuli quædam in descriptione Urbium Divino
mancipata cultui loca; restant nonnulla: Sebesiense
videlicet S. Francisci Cœnobium, opus Catharinæ
Forgách. Mirum dictu! quoties quis hac de domo,
in alteram æternitatis migratus sit; toties in Templo,
vel siccissimo tempore, aliquot ante obitum die-
bus, marmor conditorio vitâ functorum impositum;
præter morem exsudat; quod longa plurium annorum
experimenta confirmant. Possident adhæc Saárosien-
ses suis in finibus Scepusium versus fontem ad D. An-
næ, multis magnisque prodigijs illustrem, & frequen-
tissimis tum incolarum, tum advenarum religioni-
bus celebrem. Fuit quoque & Saárosini & proprius
Bartffam Monasterium, sed quorum Ordinum, in-
certum.

Sicubi in Ungaria, hic certè linguarum confusio
familiaris, & domestica. Nobilitas Ungaricam cal-
let; mixtio ex Sclavonica, Polonica, Ruthenica, &
Ungarica in populo regnat.

Magnificam, ampliampque Ungariæ partem Scepu-
siensi in terra mirabimur. Arx laxeæ imposta moli,

R r

nec,

^{144.}
Loca Sacra.

Lingua.

^{145.}
*Scepu-
siensis
Comitatus.*

Urbes, Ar-
ees, Sc.

nec, nisi fortasse, quâ Meridiem respicit, accessu facilior, partem hanc Regni denominat. Unde autem ipsa Scepusium dicatur, inter Authores non convenit. Duplex est: Septemtrionalior assurgit, Meridionalior paullum humilior; valida utraque, sed magnis passibus in senium properat. Despicit noble Oppidum Várallyam; & Capitulum Scepusiense in colle paullum dissito intuetur; quod ædes Præpositi & Canonicorum, cum habitatione Jesuitarum, ac D. Martini elegantis structuræ Templum, muro obvallat. Altera Regiarum Civitatum est Leuthovia, altera Kesmarkinum; utraque suos Genti Saxonicae probabilius debet natales. Et Leuthovia quidem jam Anno Milles. ducentes. septimo, nisi fictus sit interiori Templi Civici parieti insculptus annus, ædem hic loci sacram frequentavit. ut adeo post Annū Milles. ducentes. quadragessimum quintum non nasci, sed renasci, augeri item, & ornari ceperit. quæ etiam procedente tempore muros accepit, & titulum Urbis Regiæ. Jacet in monte, sed quia depresso, alias in coronam positos, velut superiores circumspicit; hinc situ amœna, aëre salubris habetur. Quod ædificia spectat, digestæ ferè in quadrum domus ordine non inconcino, amplissimum efficiunt forum, commodissimumque vel Jove madido circumeuntibus præbent iter substructi ædibus fornices. Est in numero ædium & Collegium Societatis à Georgio Szelepchenio Archi-Episcopo fundatum; & Ordo Conventualium; & Convictūs Nobilium, munus Georgij Szécsénij similiter Strigoniensis Archi-Episcopi. Fori medium, præalta cum turri Urbanum obtinet Tem- plum, veteris formæ altaribus effulgens, organo item musico, & suggestu divite superbū. Colitur isthic DEI parentis statua à præsepio dicta, quam velut Palladium Divinius, metu hostium, in Curiam abdiderant Cives Catholici; quam deinde, omnia alia quærentibus Senatoribus, nihilque tale cogitantibus, abstru-

strusissimo è loco , in lucem protraxit Annus Milles. sexcentes. nonages. octavus. nullo , quod jure mirere , aut vitio labefactatam , aut pulvere etiam levissimo inspersam. Fanum etiam Societatis JESU eo ornatu est , ut cum Basilicis bellè comparatis in certamen possit venire. In Benefactoribus principe sedet loco Melchior Paurnfeindt Urbis Parochus.

Kesmarkinum ; nonnullis Cæsareopolis , sed à quo tandem Cæsare , nondum assecutus sum ; ternis adsumtum undis , non fertili modò , sed longè jucundissimo loco est. Orsi sunt verosimilius & istud Saxones , inque urbis fortunam denique protulerunt. Incingitur muro turribus interstincto , & fossa haud multum profunda. Inter ædificia eminet medio in foro Senatorum Curia spectabili cum turri. Inest illi Basilica S. Crucis , in qua veterem omnia pietatem spirant & magnificentiam ; minora item bina alia templa. Administratio Divinarum rerum est penes candidissimum Paulinorum Ordinem. Haud procul ab Urbe , Regijs prorsus instructa palatijs , Tököliorū præser-tim ære , Arx exurgit. Felix quoad Dominis ancillaretur suis ; ubi autem juris Civici facta est , inque potestatem Kesmarkiensium concessisset , miserum detinoruit. Civitas quippe , velut malorum suorum Iliadem , Arcem hanc oderat , ornamentaque ejus sua reputabat detrimenta.

Sed quoniam de Tököllo incidit mentio , fortasse non absque re narrabimus , quod nullis hactenus litteris legimus consignatum : ex quo etiam pateat , quibus artibus partæ illæ pecuniæ , quas immensas Sebastianus in emptionem , exornationemque Arcis Kesmarkiensis impendit. id autem sic habet : Sebastianus , quem modò dixi , Tökölius , humili natus loco , sed vafro ingenio præditus , & ad audendum quidlibet prompto , parato ; mercaturam initiò equorum faciebat , quorum etiam causâ Transsilvaniam petijt , & saepius repetijt. Hic , quia Provincia libera , & Turcis

patebat, incidit forte in Præfectum ejus gentis (Basfam nominant) hominem prædivitem, & multæ apud suos potestatis; quicum dum frequens, ac pro more istorum, politius, quàm sincerius agit, in affectum demum animúmque Præfecti semet infert. Stabat jam id loci apud Turcam Tökölius, ut secretiora quoque ei pandere consilia non dubitaret. Ergo, quâ, incertum mihi, occasione, aperit mentem Turca: sua se fluctuare in religione, nocturnis ac diurnis animi procellis quati, nec quietem sperare ullam, nisi in portu doctrinæ Christianæ; ad quam, sibi de fama duntaxat notam, vehementius semet propelli sentiret. Sed enim obstare multa: habere uxorem, liberos, opes amplissimas; quæ, qua ratione in tuto ponantur, id enim verò sibi molestiam creare; nec consilij aliud superesse: quàm ut fidissimo cuipiam fortunas credat omnes, alto sub silentio, pérque intervalla in Ungariam asportandas, quas sequeretur demum ipse, quô desiderijs potiretur. Et siquidem id è voto caderet, nunquam beneficij victurum immorem; quin in loco Fratris habiturum, qui auxilio adesset, & opibus aucturum suis. hæc Turca lacrimans, & barbam tangens: id genus jurisjurandi in usu illis. Audit Tökölius, & se continuò ab obsequijs offerre; jurare per Deos Superos, nihil eorum velle committere, quæ fraudi forent tanto Viro; quin paratum, si res deposcat, mortem pro Patrono oppetere. Juberet modò, & vellet, se ad amussum facturum omnia. Credit Turca simplex homini nullius fidei, & quid porrò agendum edocet; quódque ad manum æs habet, auferendum tradit; diémque signat, quàm rursum in Transsilvania adsit, opes alias elaturus. Et Tökölius quidem non impiger itabat, gazámque Turcicam in Ungariam importabat. Jam, cùm eò rem sentiret deductam, brevi ut suas Turca in sequeretur pecunias; Tökölius, stupeant Christiani, & facinus detestentur! crudelis homo, Præfectum innocentem, nec tale aliquid

aliquid metuentem, per certos indices apud Præfetum alterum meditati transfugij accusat; vitâque, elisa per Turcas cervice, Barbaris immanior, spoliat. Atque hinc illæ Tököliorum divitiæ, egregiis scilicet artibus conquisitæ, quibus Sebastianus à stabulo in palatia, ac demum per nepotem Emericum etiam in coronas ausus est grassari. Sed enim vindex DEUS non tulit diu infandum scelus; extinxit opinione celerius, quām æternam sibi promittebat Sebastianus, hæreditatem; ibique barbaras inter ærumnas ultimum emori voluit, ubi sacrilegus Familiæ Fundator in Christi, legesque naturæ deliquerat. Rem ego hanc, quemadmodum retuli, duodecim abhinc annis, dum in origines Familiarum inquirerem, ab emerito, nobilissimóque Scepusiensium Viro didici, cui amica intercesserat consuetudo cum quodam Nobili altero propemodum nonagenario, qui in aula Stephani Tökölj diu, multumque versabatur, ipsumque Sebastianum adolescentior noverat, probéque ejus gentis abdita omnia habebat in comperto. qui etiam addidit: ortum ex Polonia Sebastianum, nomen sive immutasse, sive vitiasse. Sed revertamur, & orsam prosequamur telam.

Urbes Regias partes reliquæ comitantur: Arx Luboviensis cum tredecim Oppidis; tum geminæ Dunaveczensis & Podolinensis Arces; tredecim item Oppida Arci Scepusiensi obnoxia, ampla; pulchrâque Csakiorum ditio. Castella deinde: Batisfalvense, Nehrense, Toporcsense, Fridmanyense, Csaunikense, Bethlehem-falvense, Marcus-falvense, Górgöiense ab Arnoldo de Garga Anno M.CCLXX. Comite Saxonum, ex quo Familia Górgöiana; quam unam ego de veteribus illis Saxonibus Szepusensi adhucdum extare in terra arbitror. Sunt & Oppida præterea, & Castella complura, quorum catalogum ratio comprehendij non sinit texere: pro solenni quippe suo Nobilitas Scepusiensis & habitat splendide, & vivit liberally.

raliter. Post hæc venit Sedes Decem Lanceatorum, quattuor & decem locis definita. Nomen incolis inde: quod Lanceatos oportebat sequi Regem in pugnam prodeuntem, eumque salvum ac incolumem bono publico conservare. Jus, dignitasque Supremi Comitis hereditaria est Domui Clakianæ, qui Comites Terræ Scepusiensis coluntur.

^{Supr. Com.} Ceterum plaga hæc quanta quanta est, ditionis fuit Polonicæ, addita Ungariæ à Boleslao Gentis Rege in dotem, cum ejusdem Filia conjungeretur Stephano Filio Regis Colomani Anno MCVIII. Imminuit eam Sigismundus Anno MCCCCXII, quando Lublovensem Arcem cum tredecim Oppidis Uladislao Jagelloni fiduciæ loco, pignorisque dedit.

^{143.}
Loca Sacra. Non magnifica modò, cultaque est Scepusiensium Terra; sed sancta in primis, atque religiosa, siquidem retroacta species tempora: tot namque hac in parte una Famulantum DEO assurgebant Ordines, quot in alia nulla. Ferunt: eo in concursu, qui Anno Milles. septuagesimo octavo, dum corpus D. Regis Stephani Albæ-Regalis levaretur, à quopiam Eremitarum prodigiosam illam dexteram pio furto subreptam, hæque in partes translatam, & ad radices Carpati constructo Monasterio honorifice habitam; quod etiam S. subinde Ladislaus & invisit, & instauravit. Abbatia Cisterciensium de Casa nova fundata est Milles. centes. quinquagesimo; altera eorundem in Schavnik, sive de Candelis, Milles. ducentes. decimo sexto. tertia S. MARIAE Anno Milles. ducent. viges. secundo. In Landek alijs Cistercienses, Præmonstratenses alijs ponunt. In Arce Scepusiensi ad D. Elisabethæ Augustini accubabat Ordo; Franciscanus item; qui & sub Arce, & Leuthoviæ excubabat. In Lapi de refugij ad S. Joannis Baptistæ, in Valle item S. Antonij ad Lechnicz, cui nomen Claustrum rubrum, meditabantur Carthusiani. In Sztraska suum dicuntur habuisse Conventum Crucigeri; qui fortasse &

Huns-

Hunsdorffij vigilabant. Sunt Monasteriorum rude-
ra in Rikno ad Krompach ; Dravecz ; Vilniczæ ;
Stolnæ prope Batisfalvam, quæ etiam nominatur Sto-
la S. Joannis Baptistæ ; sed quorum Religiosorum,
incertum. Legitur etiam Moniales habuisse Kes-
markinum ; immo & ipsa Scapusiensium Arx ma-
gnum Monasterium fuit appellata. Hoc tempore in
Lechnicz Claustrum rubrum incolunt Calmaldulen-
ses beneficio Ladislai Matyásovszky nuper laudati
Antistitis ; Quintoforum Conventuales ; Podolinum
PP. Piarum Scholarum.

In hunc reposuimus locum Sacellum illud à cul-
tu , & arte dignum omnino admiratione , quod in
Capitulo Scapusensi occidentali Divi Martini ædis
lateri adhæret. Eduxerat illud Stephanus Zapolya
Pro-Rex Ungariæ , & honoribus velati sub pane DEI
consecraverat. A morte mariti Hedwigis Dux The-
schinensis Matrona incomparabilis , mater & Joannis
Ungariæ Regis , & Barbaræ Poloniarum Reginæ , sin-
gulari locum auxit Beneficio Anno MDX. quô ejus-
dem Numinis cultum faceret perennem. Occasione
cujus , non extra orbitam divagabimur , si retuleri-
mus prodigium illud , totâ id temporis Ungariâ no-
tissimum , & ab Istvanffio * Annalibus illatum ; & est ^{Istvanff.}
hujusmodi : Joannes Hedwigis Filius , Transsilvaniæ
Vajvoda , suscepto adversus Cruce signatos perduelles
bello , dum feliciter quidem , sed crudeliter sanè ,
sontes juxtâ ac insontes armis persequitur , & trucidat ;
nullo ætatis aut sexûs habito delectu : confecto ex
animi sententia bello , sensit ultricem DEI manum ,
quæ biennio ipso , sævo homini Eucharistiam , dum
ea à Sacerdote rem Divinam faciente populo exhibe-
retur , subtraxit , illam ut videre nequiverit . quam
deinde pœnam multis lacrimis precibúsque , ac ma-
gnis largitionibus redemit Mater , DEI & Filij aman-
tissima. Ite nunc peregrini errores , & Catholica sub
Eucharistia nihil subesse Divinum buccinate ! hujs

149.
Beneficium
Corporis
Christi.

adversum vos Sacelli saxa clamabunt & parietes ; punitio haec tragica impudentiam condemnabit vestram.

Lingua. Scepusiensium Nobilitas callet Ungaricam ; Civis, & Oppidani plerique omnes veterem Germanicam, sive Saxonicam ; quae etiam pagatim auditur, uti & Polonica & Sclavonica.

Liptoviensis Comitatus. A Liptovia, uti fertur, quae modò Lipcsa, Liptoviensi Comitatui, quandoque Ducatui, nomen est. Conditam à Germanis Lipsam, non habeo, unde negem : præsertim cum Theuto-Lipcsa passim appellatur. Ipsa fuit Provinciæ caput; sed hodie spectabilior est Rosenberga, in monte rosarum ferace colloquata. Jungitur isthic Castellum Oppido, modicum illud, sed loco peramœnum. Reliqua Oppida sunt : Verbicza, S. Nicolai, S. Joannis, & alia famæ minoris. Lipto-Ovár celebris quondam Arx, sed multò celeberrima Likava fuit; veterem jam utraque nobilitatem nequidquam deplorat. Supereft Liptó-Ujvár florens, suásque etiamnum ostentans delicias. Nobilium Castella plura vagi fluxu delectantur, quae sifillatim censere tædio non vacat. Comes Josephus Illésházy, velut supremus, Jus Comitatui dicit; quod munus Illustri Familiæ est perpetuum.

Loca sacra. Habet Præposituram B. Virginis de Liptó, vetusta ac nobili Ecclesiâ famosam. Okolicsnam induxit Seraphicos Familia Mattyásovskiana fundato pro iisdem Cœnobio. Ingressi anno hoc Rosenbergam sunt Piaristæ ope ac beneficio Comitis Lövenburghi. Mox & Socios JESU suos inter numerabit incolas S. Nicolaus, quos egregia in Patriam charitate inducti Illustrissimi Præfules Georgius Ghilányi Episc. Tininiensis Anno abhinc altero tumulo illatus, & Johannes potissimum Okolicsányi Episc. Noviensis liberaliter fundarunt; & porrò pro Apostolico animi sui ardore, etiam favoribus Domum prosequetur suam Johannes; quod ut diu possit, pro Parente optimo suppleri.

plices Cœlo manus filij tollent. Olim ad fines Oppidi Lipcsensis ad B. M. V. Dolorosæ PP. Franciscani DEUM precabantur; Sorores D. Dominici ad S. Sophiæ, eo ipso in loco, in quo nunc Castellum Rosenbergense, Cœlo ancillabantur.

Sclava isthic principe loco Lingua gloriatur; ^{Lingua.} quamvis Nobilitas etiam Ungaricam, ubi res, tempusque exigit, adhibeat.

Arvensis Comitatus ab Arva fluvio, uti & Arx ipsa insignitur. Fuit hæc duplex: Superior altissimæ inædificata petræ; vetus, ut fertur, Templariorum habitatio; ubi nunc parietinæ duntaxat. Altera inferior firma satis, & culta. Juri hujus Provincia subditur universa, eique obaudit uni. Digna relatu tria Arvensibus Oppida: Velicsna, Kubinium, & Trsztena. Castella item nonnulla, sed situ tabescencia. Supremum agnoscunt Comitem Emericum Zichy. Quod de sacris dicamus locis, habemus nihil.

Lingua gentis Sclavonica est; pars, quæ Poloniam attingit, suam cum vicina corrumpit. ^{Lingua.}

Etiam Turoczensium derivatio à fluvio. Monti-Turo-^{153.} bus coronatur exigua, sed amœnissima plaga. Su-
pereminet Arx Znio, alijs quondam Turócz; nobile
vetustis temporibus, amplumque Ungariæ propugna-
culum. Author operis est Andreas Forgách Vir mi-
litiæ domique clarus, & Belæ IV. in prælio cum Tar-
taris inito, Servator memorabilis. In hanc Arcem
Anno Milles. ducentes. quadragesimo primo fugâ ex
arena elapsus, se suaque intulit dictus Bela; móxque
profugum similiter ex Polonia Boleslaum hospitio ac-
cepit Generum, & fovit. Multata majori sui parte
est Arx illa, nec quidquam de ea residui, nisi supre-
ma quædam, quasi turris, sed probè munita, & ac-
cessu perquam arduo. Subest Arci Oppidum Va-
rallya, pro partibus illis haud inelegans. Altera Ar-
ciūm Szklabina, tertia Blatnicza inhabitantur. Op-
pida

pida florent: Szucsaniū amplitudine; S. Martinus Nobiliū Conventu; Mollovia populi frequentiā. Supr. Com. Su-
premorū dignitas Comitum est Révaijs hæreditaria.

^{154.}
Loca Sacra. Est haud longè ab Arce Turocensi & Oppido Varallya, Præpositura Præmonstratensium, cum Archivo Regni, fundata à Bela IV. Anno Milles. ducentes. quinquagesimo secundo, & à Stephano deinceps Filio cumulata. quam suis viduatam habitatoribus Rudolphus tandem II. Imperator Collegio Societatis JESU Tyrnaviæ excitando donavit. qua de Familia vivunt hac in Præpositura terni, ad summum quatterni; æternæque alimoniam vitæ præbent ijs, à quibus accipiunt temporariam. Anno proximè superiori hi ipsi Patres ad radices montis Znio, pulcherrimo in colle Sacella, columnásque Divinioribus, acti in Crucem pro mortalium salute DEI-Hominis, Sacramentis insignes adornârunt; quo Regionis mentem, Lutheri ut plurimùm pedicis implicitam, altius attollerent.

Lingua. Quod Linguam spectat, ferè convenit Liptovien-
ses inter & Turocenses; hi tamen in Vriczko & Ger-
manicam loquuntur, sed quam vix Germanorum
quispiam intelliget.

^{155.}
*Trenchi-
nensis
Comitatus.* Terentius Civis Romanus, aut si mavis Teren-
tianus; turrim primùm, quæ in Arce visitur, suo de-
nomine dixit; quod lapsu temporis in Civitatem ipsam, ac Provinciam omnem transiit. Arx emi-
nenti in saxo vanos hostium despicit insultus; hinc
Vago, præcipitique lapidis durissimi altitudine tutæ;
indè muro triplici, fossis saxeis, multoque apparatu
præterea superba. Ornatus illi interior fuit is, qui
Regulos deceret: incolebant quippe hanc summo in
Ungaria loco natæ Familiæ, & quæ Regibus certa-
bant. Hoc ipso in monte Meridiem versus jacebat &
Civitas, quæ ad radicem postea descendit; fortasse,
ut facilius defendi posset. Sed haud scio an oportu-
no satis consilio: quoniam multa illi ab regi ignaro
Vagi

Vagi fluxu in dies damna , & plura pericula. Urbecula est modicè protensa , nitida tamen , & muro conclusa. Plurimum decoris nanciscitur à Collegio Lippaiano , quod magnus ille Archi-Episcopus instituendis Ignatij Tironibus extulit. Anno Milles. sexcent. sexagesimo, latus Collegij Divi India- rum Apostoli Xaverij Basilica facit. si quod aliud , opus Apellea ab arte perfectum , ac elegantiâ multis Regnis nulli secundum. Splendet Domus quoque à Georgio Szecsénio Nobili Juventuti alendæ instructa. Extra Urbem latè diffunditur , inque longum excurrit suburbium , domibus juxta ac viridarijs expletum. Regiam Trenchiniensium Civitatem humilior sequitur Beczkoviensium; protecta & illa muro , & Arce quondam ejus nominis. cuius origo est : Origo loci. Beczko , malunt alij Buczko , haud inficetus in aula Stiborij Principis Morio , dum omnes ingenij vires intendit , quò Dominum , convivásque , qui frequen- tiissimi ad annuas Filij Principis nuptias ventitabant , liberalibus distineret salibus , risúque solveret erudito ; tantam Stiborij iniit gratiam , plenam ut illi ficeret potestatem , petendi , quod votis arrisisset. Beczko famæ æternitati prospecturus , flagitavit sibi Arcem poni eo in monte , quem ipse deligeret. Flagitavit , delegit , Arcem Stiborius posuit , Beczkoni habitandam donavit. Et tunc quidem passim Bolond-Vár , Romanè Arx stulta , vel stulti dicebatur ; quæ post nomenclatura , velut infamis , à posteris repudiata est: perennis tamen , & vel in emortuis muris , subjectoque Oppido , quod sensim coaluit , memoria vigebit Morionis. Scilicet & hac sempiternum poterit parari arte nomen. Illavia pariter Religiosam habet Arcem , cu- jus nempe partem Cœnobium componit Ordinis SS. Trinitatis , ubi suos ille exercet Tirones. Pruszka non absimiliter Oppidum singulare venustissima cum Arce. Deinde Budathin cum Castro superioribus anni ad splendorem efficto. Similiter Letava , Led-

nicze, Óroszlánykő, Zaj-Ugrócz, Vág-Besztercze, Bicsa, Ovár, Bán Oppida cum Arcibus; Sztrecseniensis, Hricso, Kászfa lugent desertæ. Zolna Urbeculæ adinstar fabrefacta, & Seraphicos PP. & Jesuitas gremio tenet. Cives summam laudum à præstansimis caulis consecuti sunt. Merentur adhæc nominari: Kiszucza Ujhelinum, Puchovium, Rajeczium. Denique Castella: Dubniczense ad pom-pam instructum, Tepliczense, Zabladense, Krasznyanense, Motosiczense, & alia. Eandem perenni observantia in dignitate Supremi Comitis venerantur Familiam Illéshazianam Trenchinienses, quam Liptovienses.

^{156.}
Loca Sacra. De quibusdam sacratiōribus locis dictum supra, hīc cetera prosequamur: Pruszkæ Franciscani psallunt, & Beczkovij; ijdem olim & sub Castro Trenchiniensi audiebantur. Benedictini in Abbatia de rupibus concinebant, quos Jacobus Nitriensium Antistes Anno Milles. ducentes. viges. quarto plantavit; Bela autem IV. annis post quattuordecim liberalitate rigavit. Locus à situ delicijs plenus, ab incolatu SS. Andreæ & Benedicti, morteque pretiosa, sanctus est & venerabilis.

Lingua. Nobiles Trenchiniensium Ungaricè loquuntur; Cives & plebs Sclavonicè; Zolna effert se se, & delicatiore quapiam utitur dialecto.

^{157.}
Zempliniensis Comitatus. Si qua Ungariæ, Zempliniensium sanè Regio terrarum amplitudine, Cœli temperie, locorum culturâ, opum abundantiâ, Incolarum nobilitate, aut prima fuit, aut par primis. Deflexit nonnihil post tot rerum conversiones ab antiquo splendore; tamen majestatem quandam vel inter fortunæ vitia præferebat, & dignitatem ostentat suam. Zemplinium celebre Oppidum; ad quod prima Ungari, dum ex Dacia in Pannoniam prodirent, feruntur posuisse Castra; nomen toti impertit terræ. in qua multa & vel modò bene culta Oppida sparguntur; & ad Septemtrionem quidem, propriusque Poloniā hæret Sztropkavia magni-

magnifica cum Arce, in qua Sedes gentis Pethőianæ. Augent locum Ordinis Seraphici PP. ab eadem Familia inducti. Recedit indè Homonna, de qua Drugethij, Magnus Sanguis, & pluribus in Ungaria seculis eftiorescens. Est amplissimo Oppido Castellum pulcherrinum, verius Arx: nam & propugnacula, & muros, & valla habet. Ad latus hujus eum ijdem Franciscani occupant locum, in quo Collegium stebat Societatis JESU; quod Unguarinum deinceps translatum fuit. Ternæ in montibus ad Homonniam visuntur Arces, aut potius Arcium rudera, æterna Drugethianæ fidelitatis in DEUM & Regem monumenta: eo quippe tempore subversa à Georgio Rakoczio sunt, quo Homonnajus suis bellum sumptibus, hac in parte Regni gereret, proque Rege adversum perduelles depugnaret. Jam sequitur Varanovia, binis cum Castellis, & Domo Paulinorum. Nagy-Mihályinum deinde suis pariter majoribus cum ædificijs, ac splendidioribus; tum Terebesinum, ad quod Arcis rudera, seculo proximè superiori virentis. Insunt Oppido Paulini ab Emerico Prinio Anno Milles. quingentes. secundo domo & bonis ditati; qui biennio post Pro-Rex renunciatus etiam auctiores fecit. Quod sanctum Progenitoris opus evertit impie-
tas sacrilega Petri, qui, inter primos Ungarorum Procerum, aut primus fœdo ad Lutherum transfugio, vi-
rus plagis illis infudit. Tulit à morte pœnas totâ du-
dum Ungariâ notissimas, fulminante de Cœlo DEO,
& transfugam sacrario depellente: ne scilicet Divis Majorum misceretur cineribus, Sanguinis tanti, & antiquæ Ungarorum religionis dehonestamentum. His accedunt Gálszécs, Királyhelmecz, Leleszinum, Szerencsinum cum Arce & Castello; tum Csicsva, Zethenium, Szirmabesenyé, & Tárkany, suis pari-
ter cum Castellis. Pulcherrimam totius Comitatū partem Oppida componunt submontana, plena po-
pulo & vino optimo. Ea sunt: Sátor-Ujhelinum, in

quo ad S. Aegidij ab Anno Milles. tercentes. quinquagesimo quinto DEO ijdem Paulini famulantur. Deinde Patakinum, ubi parvæ magnæ Arcis reliquiæ visuntur; in qua Domicilium Societatis JESU à Principe Sophia Báthori, ejusdémque Filio Francisco Rakoczio egregiè fundatum. Religiosi item SS. Trinitatis. Sequuntur Kereszturinum; Tokainum, ubi Piaristæ & Capucini; Tarczallinum, Madinum Urbeculæ præferens speciem; denique Liszka, Tolcsva, Tallya, & Bénye. Supremi Comitis titulus splendet hodie apud Michaëlem è Genere Pethőorum Comitem.

^{Supr. Com.}
^{158.}
Loca Sacra.

Leleszini ad S. Crucis suam incolunt præposituram Præmonstratenses, & Tabularium custodiunt Regni. Feliori ætate in Abbatia S. Georgij Szrenesini vivebant Benedictini; in Valle auxiliij ad Tárkány Carthusiani; Patakini ad B. M. Virginis, item Zemplini, denique Varanoviæ beneficio Domini Rivoldt Franciscani; demum insigni in Monasterio ab Emerico Zapolya Anno Milles. quadringentes. septuagesimo adornato, Tokaini Magni Eremitæ Pauli Filij.

Lingue.

In submontanis domestica est Lingua Ungarica; Homonnensium & Sztropkoviensium montes non, nisi Ruthenicâ resonant; Sclavonica in plano diffunditur; Polonica hinc, illincque hospitatur.

^{159.}
Aba-
ujvárien-
sis
Comitatus.

Aba, primus Christiana in Ungaria Palatij Regij Comes, sive Pro-Rex renunciatus, has sibi colendas sumpsit partes; ut dum Stephanus ad Danubium, publicum in bonum excubat, vicaria ipse cum potestate terris istis prospiciat. Itaque Arcem condit & amplam, & dignam, quæ Palatinum habeat incolam: Dicta est Arx nova, Ungaris Ujvar; populo addere placuit nomen Conditoris, inde Abaujvár; quod in universam transit Regionem. Ceterum legitur & in litteris Sigismundi Regis, & Philippi Palatini, Comitatus de Ujvár; qui non est alias ab Abaujvár.

Ur.

Domus Helchioris Boacii per Ego
Petrum Waradi jui perennati Comptu.

167. Mij. Nemes ut felsélelendő Cassaj Biro Urunk Almasij Istvan
ad Inscriber. D. o legtm. hárult es eg. döntm. ból. En mohan Cassan Lakozó
Offentl. dñ. Boccatius Mery Bart ad in offroncom Anfam Baláins Eszibet
Pozsony, ki mohan László károly Job Rók Vok pl. eze, id. legtm.
akarattaból es bcs. bbl; Csonkoffn feljegyzeml, ugyanint,
Insanna Gnefniel, offronial ugy. hárul; Idgyunk mafara
mindenból az kiknek illik, hogy Mi adduk el az m. Cassan háró
hár. v. fönnköt. Botyainal, Finczirol es hossza tartalos minden
babadjanal ugyanit. Babad. is akarunk Barát, ugyan Cassan
lakozó Waradi Pál Vok, feljegyzeml. Hosszúj. János
nak, es az id. legtm. gyermekm. es felszíravonás után
ugy. friss címek aron, ugy. hogy birhak es birhavat es
mint sajattörök; Mely hatnakh körö. Romfordya Szegyj
Balint Vr'hatá, alja Kincs. Urunk es pl. eze hárta, kör.
Kubin Tébennéssz. Magyar forinton: Jethm, az Tallaj
hegyen es Erdélyben adott id. legtm. als. Sarabban ugy. da-
rabszövök hasonlós Magyar forintban, Ismer adott
id. legtm. magamnak ugy. előbbi ruhának Salam. S. Dr.
jel. Salam. Gyfot. es feljegyzeml. egy Wais Gallos
gyolisot. az mely Simha Krist. is. Is. Kör. Körösl.,
az. mely Salam. Gyf. es ugy. b. accidentia lat. es Marj. nádon En
Boccatius Mery Bart, mely művek feljegyzeml. kezimű
szövön. Adm. Ling. id. legtm. hárult es minden id. legtm.
Felszíravonak ugyanit. hárult finna gr. uocabit
firmit mint sajat Eszibet. It. f. conditio pal, hogy ha. id.
es Contradict. Salam. Nyírsének in toto v. l. m. Park.
Violalna, hár. id. Violalm. akarna, id. hat. es fel. id. id. summa
Kendrik es hár. id. Cassaj Biro V. es felszíravonás. Pa-
nural ugyanit, es fel. bontos es laborito gomoly. es abz.
ulla szépdom. es violacion. melyek. Cs. mai. m. for
Kings. es Sammanak es la. id. Tarje. legtm., melynek
es bontafabán fm. Nehem. fm. feljegyzeml. fm. es id. b.

Hymenak

Azazmának, amennyire Marad-kinknak primitivitásról
nem bőli rendkívumok mű használtságáról; Kélym-kagyló
bizonyságra, és mely kihatalmasított a teljes erőfeszítéssel, adta
En Bocca di S. Mino Bart, mely minden idő óta Ongarval és
fiai számára az mi k. török irányával és Erdélyekkel műs
szolgáltatott hűbérülést, illetve földműködési hűbérülést, ugy-
mint: Kyn Pál v. Riz Fazakas Pál v. Bonifacij 200-
as 16. János Vrancsik lelt, kérdei a legyelölési jogot ne-
gyes 720 nevezet okajára a Tykis k. török irányával és
Erdélyekkel kirok alkniől mely műs szolgáltatott a legyel-
őször a dñ 23. Decemb. fom. j6 28.

Contra me. István Almási
Justiz Reg. Librarij. füle
Passim. Salvo tam János
Calino. mpp. H.

L.S. L.S. L.S.
Bartomeus Espelette. Melchor Docaing

L.S. L.S. L.S.
♀ + Pantus Kunff. Paul Ladmerij Bonifacij János
Joan' Varadi. die Notary

H. j6 3j.

James Warga Nagy-Banaiuspi. Quam deputam et
menta Jacobi Magyar in Transitorio Iherudatal locato, et fidei
nam Sanctorum patrum Transitorum, regis et liberorum; In episcopatu
Dinice Vicinitate à Faro. Superiori Pauli Robini, à Faro Superiori
et Georgij Dicob. Namque deputant et liberaunt; Cuam deputa
Dinice, cum ~~Pomarijs~~ Pomarijs, ex auctoritate Faro. Dicob. adiuncte
Iacobus Magyar Zoldiberat Aburido Jambris Maklarj arto
Pr. po. Dicob. Faro. Tallaro Octo, pinguis G. l. et Q. 80. confutari;
Cuiusque traditio dicob. James Warga Nagybanius' ipse fan-
guinibus contradictioni, diebus 28. Tall. s. Dicob. Jambris Maklarj in-
tigni deponendo et deponit. Prudens etiam ad ipsius, omnini-
usq. Eiusdem abegit et contradictione fibi auctoritate, De peregr. ipse Dicob. Jaco-
bus Magyar. Et Eadem Dinice cosa Pomarijs. Prudens in via Transitorum, cuius
favisum. Fatus hoc inscripti facta et ex Confessio. Ad libitum. Capit. v.
Prudens filij judicatae. Prospici ac duximus. Tunc Michaelis Wags. asturice
die 28. Augusti. H. j6 3j.

Joan' Varadi. f. v. v.
Magyarff.

Urbem primam, Ungariæ Superioris Metropolim,
 habet Cassoviam ad Hernadum Huvium, qui à Se-
 ptemtrione in Meridiem decurrens, ubi angustijs
 montium se se explicat, amoeniorique camporum la-
 bitur planicie, ad Occidentem Cassoviam salutat. Sa-
 xones prima loco dedere fundamenta post Annum
 Milles. centes. quadrages. tertium; quo, aut certè pro-
 ximo * superiori evocantur à Rege Geyza II. in Un-
 gariam & Transsilvaniam. Fuit autem duplex: su-
 perior altera, cuius ad Boream excelsò in monte vi-
 suntur rudera. Moderna altera inferior. Simulne
 natæ? an vetustior una? & quæ illa? incertum. For-
 tas se metu Tartarorum posterius exædificari ceperit
 superior, murisque ac turribus armari. Res utcun-
 que se habeat, modicis ab initijs in maximam inferior
 excrevit Urbem: & jam sub Emerico Rege majora
 inter Oppida censebatur, primosque accepit muros.
 Aucta territorijs est sub Stephano V. Anno Milles.
 ducentes. septuagesimo, dum possessionem superioris
 Cassoviæ, quæ privatis hactenus parebat Heris, inijt.
 Mox vicenos post Annos vallis eam Andreas III. &
 altero firmavit muro. Addidit turres & propugna-
 cula favor Caroli I. Singulare autem robur Giscra
 tribuit, qui ab Anno Milles. quadringentes. quadra-
 gesimo primo, diu multumque Urbem hanc Bohe-
 mo cum milite pro Ladislao Posthumo tutatus est.
 Aliæ deinceps post alias bellorum occasiones, diversis
 locum circumdedere munitionibus. Postrema Un-
 gariæ seditio, terrea undique erexit moenia, novasque
 adjecit fossas, & aquas; eaque Cassoviam induit for-
 titudine, par ut repellendo sit hosti vel potentissimo.
 nempe nihil tam malum, ex quo commodi quidpiam
 non percipias. Leopoldus Magnus Anno Milles.
 sexcentesimo sexagesimo primo Arcem ad Austrum
 posuerat validam ac prægrandem (citadellam dicunt)
 futuram Civibus seu præsidio, seu fræno. Sed quæ
 saluti præparabatur, tulit exitium: quoniam Anno

160.
Cassovia.
 Mich. Sig-
 ler Cibin. in
 M. S. ait:
 se vidisse Di-
 plomata Sa-
 xoniibus da-
 ta An. 1142.
 quidquid sit
 de Inscript.
 Coronensi.

Municio
externa.

Milles. sexcentes. octuagesimo secundo capta per fraudem à Tökolianis, securum hosti iter in Urbem fecit. Inde odium mœnium illorum, ac tandem ruina. hæc extrinsecus. Internum Urbis conspectum immense quantum ornat, in longum, latumque protensa per mediū plateæ majestas, domibus undique novo ac veteri nitentibus splendore. Cermelius vicū hunc maximum ab Aquilone ingreditur, & Marianum ad colossum, arte & pretio sumptuosum, sectus, magnam efficit in ipsa Civitate Insulam; in qua, præter Curiam, forum omne, militum Collegium, & publicam eorundem stationem, eminet etiam Basilica D. Elisabethæ Reginæ Ungariæ Numini consecrata. Opus Crucem refert. Parietem lapis componit quadratus. portarum, fenestrarum, anteridum, columnarum, coronidumque ornamenta, multiplici torno, labore subtili tam fabrefactæ definiunt figuræ, fusæ ut magis, quam sculptæ esse videantur. Superiorem Templi partem idem decus lapideis in cancellis circumit; ex quibus in totam, quam latè patet, regionem, prospectus longè jucundissimus. Geminas turres par industria inchoaverat, sed alteram tantummodo ad fastigium perduxit. Externa ex imagine esto judicium de internis: omnia isthic ad dignitatem, multumque sanctimoniam. Mitto alia; gradus illos, qui dextrum occupant latus, & in superna faciunt ascensum, nefas sit silere. Turrim moles imitatur, saxo diversissimas in formas elegantissimè detorto. Duplex inferne porta, & limax sursum; per quem bini absque impedimento incedentes modò sibi occurront, modò divelluntur, donec aliquando tandem in apice convenient. Res visu mirabilis, haud perinde, ac est, dici poterit. Templum hoc, sunt, qui Viennensi D. Stephani comparent; ego brevibus & germanè: Viennense amplitudine, pulchritudine excellit Cassoviense. Opus sanè augustum circiter Annū Milles. tercentes. viges. quartum postrema Caroli I. Uxor,

I. Uxor, Elisabetha cepit, Mulier profusæ Divinum in cultum liberalitatis. Probavit, multumque promovit Elisabethæ religionem Rex Coniux; erepto illo, ipsa in primis Regina, Filius deinde Ludovicus I. nihil, quæ ad rem facerent, intermisere. Atque horum trium Principum sunt illæ statuæ, quæ Septemtrionalem Basilicæ portam coronant. Haud procul hinc assurgit turris Civica, & ipsa grandis; humilior tamen Regiâ illâ. posuit eam suo Cassovia ære Anno Milles. sexcentes. vigesimo octavo. Ad Meridionale Templi illius magni latus, stat Sacrarium minus non omnino inelegans, quod primum cum nascente Urbe, dicitur natum. Porrò fluvium, qui hæc complectitur, viceni & supra domant majores, minorésve lapidei pontes. Extra Insulam Csermeliam, & propriùs Occidentalia Urbis propugnacula Prædicatorum visitur Templum Anno Milles. septingentesimo ex parte restitutum. Si rudera species Monasterij, & mœstas reliquias, Regias in ijs stupebis opes, & operas. Ignotus natalium Annus, & nomina Progenitorum. Sunt, qui à S. Hyacintho, has in partes ex Polonia delato, jacta existimant fuisse fundamenta. Eum ipsum respicit solem D. Michaëli sacrata ædes altera; ad quam Sorores D. Ursulæ Anno Milles. sexcentes. nonages. septimo confedere; agente Georgio Fenesio Agriensium Episcopo, Eleonora Augusta, Magna illa, sanctaque Imperatrice, ac Regina opibus succurrente. Bina similiter Orientali ex parte conspicuntur Fana: Virgini Matri dicatum aliud, annis proximè superioribus scitissimè adornatum. & hoc, & adjectum Claustrum à Familia Priniana Conventualibus Anno milles. ducentes. octuages. tertio erectum fuit; quibus, longum post tempus, strictioris observantiæ PP. successere. Aliud est Academicum SS. Trinitatis Societatis JESU, quod Regia Principis Sophiæ Bathoreæ & Filij Francisci Rakoczy manus posuit. Collegij porrò nobilissima

PP. Domini-
nicani.

Ursuline.

PP. Fran-
ciscani.

Academia
S. J.

fundamenta carcer Stephani Pongraczii, & Melchioris Grodeczij duorum è Societate primùm aperuit; tum eorundem Inclytorum Martyrum profusus causâ Christi sanguis dedicavit Anno Milles. sexcentes. decimo nono. Juvit deinde Cleri Ungariæ insignis beneficentia, ac Ferdinandi III. pietas, à quibus Mislen-sis collata est Præpositura: de qua sui alerentur Juventuti Ungaræ Magistri. Æmulatus horum studia Benedictus Kisdius Agriensium Antistes, Universitatē bonarum Artium apposuit Anno milles. sexcentes. quinquages. septimo; triennio post à Leopoldo Magno aureâ illustratam Bullâ. Demum fundationem pro Collegio Alexander Keczer cum Conjuge Sophia Sándor Anno milles. septingentes. decimo tertio piè, liberaliterque contulere. Seminarium Cleri laudatus suprà Benedictus Kisdius Anno milles. sexcentes. quinquages. nono S. Ladislai Regis honoribus excitavit; auxit illud Thomas Pálffius in Episcopatu Agriensi Successor, tantumque promovit Anno milles. sexcentes. septuages. octavo, jure ut alter Fundator colli mereatur. transtulit deinde & beneficium Georgij Milith L. B. initio Unguariensibus datum, ac juris domus hujus fecit. Demū pro Clero Dioecesis Varadinensis ejusdem Præsul Augustinus Benkovich Anno milles. sexcentes. nonages. nono novam adjecit foundationem. Convictus Nobilium Matrem agnoscit Susannam Balassajam; sanguine, & publicum in bonum studio, spectatissimam Matronam. Acceslit insignis liberalitas Alexandri Keczer; qui uti Religiosi, ita politici Ordinis vixit semper studiosissimus.

Præter hæc magno Cæssoviæ ornamento est illistris Regij ærarij Domus, quam Cameram vocamus Scepusiensem. Nomen trahit à loco, ubi instituta est Anno milles. quingentes. sexages. septimo. tum, quô securius ageret, brevità sui exordio, relicta natali terra, isthuc immigravit. Alteras habet Palatium, quod Joannes Bornemisszius, dum vicaria cum potestate mili-

Seminarium
Cleri.

Convictus
Nobil.

Cameræ.

Palatium
Generalium.

militiam harum partium gubernaret, de suo condidit. Grande, & verè Regium est, sive externam faciem, seu internam species partitionem. Diu hanc supremi militiae Præfecti (Generales appellamus) ædem incoluere ; capto namque per Turcas Temesvarino , huic Præfectura illa loco obtigit , cui omnis Ungariæ superioris miles obaudijt : Armamentarium Armanen-
tarium, &
Collegia mi-
litum, deinde Regium par habet amplitudo , & dignitas. quatterna adhæc prægrandia militum Collegia , Regijs , Civilibúsque impensis ad magnificentiam excitata , non decorem modò Urbis augent , sed commoditatem in primis , & à militum incolatu Civibus libertatem. Memorant vetustissima scripta : fuisse in suburbanis quoque Moniales , Anno milles. ducentes. decimo septimo loco donatas. Et hinc colligere est , jam tum muro vallatam fuisse Casloviam. Pomœrium Urbis amplum ac diffusum , suburbanæ undique excipiunt ædes , & plurimus elegantissimorum horitorum nitor ; eorum præsertim , quos aut allambit , aut intersecat Hernadus. Prata deinde & agri , & sparsa partem per omnē pomaria ; tum vitiferi colles , valliculis interpolati: in quibus multus fons , sine nævo aqua , graminei thori , & arboreus fornix. denique innocuus ubique lepos , & omnes hospitantur Gratiae. Vellem Urbis Inclytæ & iniquiora fata , & ampliora decora pluribus censere ; nisi me susceptæ brevitatis ratio vel invitum avocaret. Atque hac in ipsa fusiori aliquanto Cassoviæ descriptione metuendum mihi fortasse fuerat , ne ægrè facerem ijs , quos velociori transivi pede ; sed securus causæ sum , si noverint , undecim ipsos annos , isthic me commoratum , contracta apud humanissimam Civitatem multorum beneficiorum nomina , hac qualicunque grati animi significatione expungere voluisse. & quanquam majora sint ejus in me promerita , quām ut reddi possint ; tamen vel hoc in partem veniet haud minimam solutionis : quoniam favores agnoscisse , est ferè reddidisse ;

grandisque semper erga magnos solutio censetur,
agnoscere te non esse solvendo. Nunc ad loca alia.

^{161.} *Oppida, Ar-*
...us, Castella. Gónczinum haud ignobile Oppidum pariter à Sa-
xonibus , ac eo propemodum tempore, quo Caslo-
via, coli cepit. Paruit initio Regibus; tum ad Ama-
deos , sive Omodeos , seu Ormodeos translatum , ha-
buit ea de gente Palatinum Ungariæ, Virum potentiam
nulli secundum. Qui utpote Uladislaum Poloniæ
Regem intestinis Civium motibus Regno pulsum;
& pro Majestate hospitem fovit, & exulem in Thro-
num reposuit. Extat locus Arcis Amadeæ ab Op-
pido ad montes recedentis, quæ quanta, qualisve fue-
rit , ruderum modò ostentat magnificentia , tum
Templi perquam celebris sepulta dignitas. Sequitur
Jaszovia amplum , nec inconcinnum Oppidum, ferè
undique montibus , ceu mœnibus quibusdam septum.
Haud longè hinc duo prægrandia diffunduntur alia:
superius , ac inferius Meczenzöfium, reliquiæ Saxonū ,
gens terram ac ferrum exercere docta. Sepsum inter
clariora quondam fuit , utpote lapide cinctum; est am-
plum & hodie Oppidum , suique juris. Szantovia
pariter muro fuit circumdata. Szikszoziæ Istvanfa-
nis in Annalibus faustum habetur nomen , ob partas
non semel de Barbaris ad Oppidum istud victorias.
Principem inter Arces tenebat locum Regéczina , à
palatiorum ornatu mirabilis. Tum Szálancensis , &
Fözeriensis , omnes montibus impositæ. Minor erat
Bodoköensis , & Ruszkensis. Quæ omnes nunc de-
sertæ. Nagyidana Arx , fatale Zingaris in Ungaria
nomen , planum habuit.

^{162.}
Nagyidana
clades Zin-
garorum.

Unde autem gentis illius Ægyptiæ odium locus
incurrerit , fortasse non ingratij Lectorum narrave-
ro: Franciscus Prinius loci Herus pro Zapolio mœ-
nia tutabatur Anno milles. quingentes. quinquages.
septimo; in quæ, quidquid hominum fortunæ illius
alebant, conjecterat. Erat major Zingarorum nume-
rus è diversis circum pagis coactus , ac valla custodire
jussus;

jussus; milite veterano ad interiora Arcis defendenda collocato. Egit rem Zingarus pro virili, & multum supra spem: semel, iterum, ac tertio, nec sine strage impressionem facientis, militem repulit Ferdinandum. dabat quippe illi animos & tractandi sclopi peritia, & amplius vita desperata. Quid multis? colligit obsessor vasa, ac iter inchoat. Commodum discessus hic Zingaro accidit, quem nitratus jam pulvis totum defecerat. & omnino triumphasset, si vocem tenuisset. At enim vix Adversarius processerat; prorumpere continuò è fossis ille, effundi agminatim in valla, minari dexterā, ac identidem in clamare: ite in malam crucem mortalium pestimi! gratiam vitæ Superis habete. unus vos tumulus hausisset, si quidpiam adhuc pulveris nobis ad manum. Audit inconditam vociferationem Ungarus Germano mixtus, & socium rei admonet. Revertunt extemplo, aggerem scandunt, & nihil jam ferreis fistulis potentem Zingarum ad unum cædunt. Desiderati sunt ultra mille, tantumque vulnus candidæ illi Republicæ hoc prælio inflictum, ut non minus hac ætate Zingaris infaustum sit nomen Nagyidæ, ac Cannarum olim Romanis, Thermopylarum Persis. Hæc occasione Arcis Nagyidanæ; ubi modò visitur Castellum, ut etiam Eniczkæ, ac Szalanczini. Supremi locum Comitis Sigismundus Csakius Thavernicorum Regalium Magister implet.

Jászóvia illustratur Præpositurâ D. Joannis Baptista Ordinis Præmonstratensium; ubi etiam Regni Archivum. Centum septem ac quadraginta annis veteres desiderabat incolas sancta illa Domus, quam propemodum eversam Georgius Fenesius Agriensis Antistes de integro instauravit, ædibus ornavit, ac probè murisque, aquisque munivit; addito eleganti Templo. Redijt ad suos Præpositura Anno milles. sexcentes. nonages. septimo. Jaszovienses inter montes ad D. Ladislai celebratur fonticulus, ma-

gnâque hominum religionis causâ undique accurren-
tium multitudine frequentatur. Ferunt ipsiusmet S.
Regis precibus erupisse, exercitûmque his in monti-
bus siti laborantem sublevasse. Idem Patres Mislæ
quoque ad S. Nicolai degebant; quò, evastatis per
Tartaros ædibus, nunquam reversi sunt. Sunt, qui
ingenuè fateantur, nescire omnino se, quisnam Mis-
lam Ordo habuerit. Paulini Gónczini Monasterium
SS. Philippi & Jacobi à Ludovico I. Anno milles.
tercentes. decimo nono acceperant. Aliud Regeczi-
nam ad Arcem stabat; utrumque compilatum. Szan-
tovia Seraphicos aluit. Szeplakensem Abbatiam An-
num circiter milles. ducentes. decimum septimum Be-
neditini incolebant.

Lingua. Pars major populi Ungariæ loquuntur. Militare
Cassoviæ Præsidium, & Civium nonnulli Germani-
cè; etiam Meczenzöfenses, sed duro ore & indoma-
bili. Multi quoque Sclavonicè.

164. *Tornen-* Inter minimas Ungariæ Regiones censetur Tor-
fis *Comitatus.* nensis. Dicitur ab Arce pervetus, infra quam
Oppidum jacet cum Castello ejusdem nominis. Al-
tera Arcium Szadvariensis est; magnam fuisse, rude-
ra exhibent. Ad Jablonczam Pagum supra montem
Solyomkò via ducit, Cseh-út appellata, latinè iter
Bohemicum; cacumen montis quingentorum admo-
dum hominum capax, multos lapidum ostentat cu-
mulos. Arbitror stationem fuisse Bohemorum tem-
pore Giscræ Ungariæ incumbentium. Haud negli-
genda videtur isthic villa Górgöiensis, non illepidarum
emporium nugarum. Incolas alit ejus generis,
qui leporem aliquando in depopulatione caulium de-
prehensum captûmque, solenni judicio furti condem-
nârunt; & inflictis in terga plagiis, liberum esse jus-
serunt, in mandatis eidem dantes: moneret ut so-
cios, caverent deinceps sibi ab istiusmodi audaci facto,
nisi malè multari vellent. scirent quippe Senatum
hunc, inulta ferre non posse crimina; nec indulgen-
ter,

ter, sed severè in reos animadvertere. Plura, nec falsò, de his circumferuntur; uti & de quibusdam Csalók öziensibus, & nonnullis alijs. quæ si quis unum in volumen cogeret, næ is Annales Curiositatis, præclarum sanè melancholiæ conficeret antidotum. Supremum venerantur Comitem Josephum è Comiti-^{Supr. Com.}bus Keglevich.

Linguâ passim utuntur Ungaricâ, nonnulli Sclavonicâ.^{Lingue.}

Gömöriensis Comitatus ab Oppido Gömör appellatus, in montes ut plurimum asperatur; quos inter illustre habet Oppidum Rosnyobányam, situ pulcherrimam, & ædificijs claram. Georgius Lippai Archi-Episcopus Strigoniensis Societatem JESU loco dedit, & Anno milles. sexcentes. quinquagesimo anno perpetuo censu stabilivit; quam postea auxit effusa in res Divinas Stephani Koharij Judicis Curiæ dextra. Non vacat curiositate lepidum Rosnaviensium commentum, & juvat referre, palam ut sit: quibus sæpe artibus suis imponant Dominis Heterodoxi. Rosnavia ab Andrea III. Archi-Episcopo Strigonensi dono data, turbulentissimis illis Zapolianis temporibus, deserta veteri religione, novam Lutheri suscepit doctrinam. Cui malo, si quâ posset, remedium cogitabat adferre Georgius, quem modò laudavi Princeps Lippaius. Ergo per lese decernit eos adire, & præsens periclitari. Jam iter inchoaverat, neque bidiui spatio aberat, cùm è suis præmittit, qui Civem adventûs commonefaciant, locumque Archi-Episcopo parent. Nuncio hoc velut fulmine isti consternari Cives, quidque sibi id loci Princeps vellet, anxijs sciscitari; male etiam sibi, suæque metuere religioni; consulere demum in medium, & quo arceri possit modo Archi-Episcopus, multis ac sollicitè disquirere. Venit tandem, nec scio, cui in mentem (audiat posteritas, & rideat) figmentum istiusmodi: toto ut spargatur exemplo pestem Oppido ac pesti-

lentiam per Cives grassari , nec domum à labe esse immunem ullam ; cui ut singulari mendacio fidem adstruant, jubet continuò Senatus arcanò, quām potest maximè , artifices omnes, tractandi peritos ligni, tota in opus incumbere nocte , emortualésque tumbas, quām possint plurimas componere. Incumbunt, componunt. Tum tenebrarum beneficio disperguntur per domos ferales Urnæ , útque die altero ad ortum solis singulæ cum fletibus exponantur , pro potestate Senatūs imperatur. Et commodū adventus nunciorum in vesperam inciderat , qui de istiusmodi fama non de quoquam audire, non quærere poterant. Accumbitur interea mensæ ; estur , babitur, inque longam protrahitur noctem comedatio. Erant, qui & famulos occuparent Baccho, & id genus lautijs; ne stropha adverteret curiosa rerum servitia. Sed enim oritur sol , suámque Oppido infert diem. Et ecce, horrendum dictu ! inconditus plateis omnibus clamor , tristis vociferatio , fæmineúsque ululatus. Excivit insolens tumultus nuncium de lecto , & depulso manu ex oculis Morpheo fenestræ applicuit; vidit, & expalluit funestum spectaculum : pro foribus singularum domorum stare sandapilas , & mœstas circum undique cursare matres. Acerbior res erat, quām ut diutius ferre posset; quapropter socios, totásque somno eximit ædes ; nec indiligens sciscitur : quid istud rei sit tam repentinæ , tam præter consuetudinem ? is , ad cuius diverterant domum, jam egregiè ante mentiri doctus: mirari se , ait , nullum ad Principem venisse de malo rumorem , qui cum Civitas in dies conflictatur. Domos universas ex contagio laborare , nec quemquam vitæ esse tutum. Tragœdiam , quam spectant, næniásque quas audiunt , esse Rosnaviensibus quotidianas. Plura volentem ; acerbius accipere nuncij , & eccurnam istud heri non aperuisset, verbis castigare. Repone-re ille: se in jura hospitalitatis peccare noluisse ; nec fef-

fessos, & alta nocte, domo proturbare. Credidere timidi; nec salutato Judice, equis vix bene stratis Oppido profugere. & ea pavidorum fuit fuga, quæ ad currum duntaxat respiravit Archi-Episcopi. Princeps ne temerè vitam Reipublicæ per quam necessariam præsenti objiceret discrimini, adhortantibus, qui aderant, omnibus, revertit. Risere in sinum Rosnavienses; sed detecta mox fraude, risum lacrimis mutavere: damnati ad plura florenorum millia pendenda; templóque depulsus Lutherus. Hæc ex Ephemeridibus Oppidi Rosnaviensis, quæ lecta nobis, & exscripta.

Oppidum alterum & ipsum vastum est Csetneki-
num; tertium Jolcsva cum Castello; deinde Pelsö-
czinum à Bebekiana Familia illustre; uti & Rima-
szécsinum à Szécsiana; denique Gombaszeginum ad
fluvium Sajonem. Arces supersunt ternæ: Mura-
nyensis Kohariana, arte & naturâ adeò firma, vix ut
jugum timere possit. Krafsna-Horkensis altera An-
drasiana, & ipsa situ fortis, & structurâ elegans. Hai-
nácskőiensis tertia Vécseiana, quæ similiter habitatur.
Putnokiensis demum olim munitio. Reliquarum ut
muros, ita nomina oppressit vetustas. Supremus ^{Supr. Com.} Comes Jus his terris dicit Wolfgangus Comes Seré-
nyi.

Paulini ad B. M. Virginis in Gombaszeg habita-
bant, fundati à Georgio & Ladislao Bebekijs Anno
milles. tercentes. septuages. primo. De alijs non con-
stat.

Nôrunt plerique omnes Ungaricam; Germanicam
nonnulli; multi Sclavonicam. ^{Lingua.}

Zoliensem Comitatum suâ Arx Zolyom nomen-
claturâ honestat. Indè & duabus Regijs Urbibus no-
men: quarum altera Veterosolum tanquam prior,
Neosolum altera velut posterior appellatur; quæ bi-
na loca nunquam distinctos Comitatus, ut somniâ-
runt nonnulli, sed Civitates fecêre. Utraque mon-
^{168.}
<sup>Zoliens-
sis</sup>
^{Comitatus.}
<sup>Urbes, Ar-
ces, Sc.</sup>

tana est, muris vallata, ædificijs culta; sed florentior Neosoliensis, magnificentior item, & populo copiosior. Basilica inest huic B. Virginis in Cœlos assumptæ, dives formæ & opum. Posuit eam Michaël Konigspergius Anno milles. quadringentes. nonages. nono, iisque ditavit thesauris, quos nequidquam alio in templo quæsieris. Est isthic & Societati JESU Collegium, & pariter Templum; quæ Augusta Josephi Regis liberalitas contulit. Duæ itidem hoc in tractu Civitates sunt, montanæ iterum ac liberæ; Brezno-Banya, & Carpona. Illustratur utraque Religiosa PP. Piarum Scholarum habitatione; & Carponam quidem nobilitavit his incolis munificentia Pauli Olasz Episc. Almisiensis; qui etiam dum Curionem loci ageret, pulchro sanè exemplo, Ecclesiam injuriâ temporum tantum non eversam, suum de integro reposuit in florem, multisque Divorum Aris adornavit. Ex Arcibus Veterosoliensis inhabitatur, Neo-
foliensis deserta jacet. Supremus præest illis Comes Antonius Eszterházi.

^{169.}
Loca Sacra. Plura supra numeravi, Vallis restat Dominorum, quam cura informat Jesuitarum. Ferunt ad S. Elisabethæ coluisse Moniales Neosolij.

Lingua. Sermo montanis Civitatibus ferè Germanicus est; Sclavonica residet penes operas. Nobiles Ungari suâ utuntur.

^{170.}
Borsodiensis Comitatus. *Oppida, Arce, Castella.* Prænobile, atque antiquum Oppidum Borsód, Borsodienses insignit terras. Hodie caput Regionis Miskolzinum est, longus, populique multi locus. Diós-Gyorgyinum deinde Regia olim cum Arce, adque omnes deliciarum leges facta, facta; quarum modò vix tenue vestigium. tum Szendrovia sua etiam cum Arce. Isthic pariter spectatur Onodinum, notum militibus nomen, & purpurata Barbaro sanguine munitio. Hodie Edelyinense Castellum, aut potius Arx sumptuosissimè de fundamentis educta, multis in Ungaria palmam eripit palatijs. Cum jure Supre-

Supremi Comitis moderatur Regionem Franciscus ^{Supr. Com.}
junior Eszterházi.

Ad Miskolczinum Tapolcensis est Præpositura. ^{171.} *Loca sacra.*
Szendroviæ manent Franciscani Annum circiter milles. sexcentes. sexagesimum à Francisco Veselényio Pro-Rege fundati. Ad Onodinum in Ladd resurgit nunc Paulinorum Monasterium à Petro quondam & Gregorio Czudarijs Anno milles. tercentes. octuagesimo septimo positum. Degebat idem Ordo in Diósgyörgy in Regio Elisabethæ & Ludovici I. Filij Claustro. ad incitas redacta est habitatio nobilissima Anno quinquagesimo supra milles. quingentesimum, funditúsque excisa.

Linguas, quod attinet, Nobili & populo Ungaria in usu est. Sclavonica apud servitia residet. ^{Lingua.}

Novigradiensem Provinciam ab Arce ejus nominis appellatam dicimus, uti satè liquet. Ipsam porrò ædificatam sub Colomano à Russis Istvanffius tradit. Adjacet illi Neogradinum, modicum, sed cultum Oppidum, & quod murus circumit. Alterum est Szecsenium sua quoque cum Arce; sed & hæc, & illa suis ingemunt fatis. Celeerrimum, magnique per has partes nominis Oppidum habetur Lasoncinum, in quo Calvinistarum non ignobile adiutur Gymnasium. Accedunt Dévin & Gyarmath, ac denique Filekinum immortali Stephani Koharij virtute bellica, & invicta in Regem Fide, æternitati consecratum. Ceterùm numerantur Arces: Szmóskő, Kék-Kő, Holló-Kő, Gács; cuius ultimæ hæres C. Joannes Forgács, ad clavum Regionis, velut Supremus, considet. ^{172.} *Novigradiensis Comitatus.* ^{Oppida, Arces, Castella.}

Oppidum Szecseniense Ordinem Seraphicum habet à Georgio Szecsénio Principe Strigoniensi; ijdem & Filekini manent. De antiquis omnia obscura. ^{173.} *Loca Sacra.*

Potior locis istis sermo est Ungaricus, in quibusdam etiam Sclavonicus. ^{Lingua.}

174.

^{Honten-}
^{fis}
^{Comitatus.} **Hont-Vár**, olim Hunt-Vár, vetustissima Ungari-
carum Arcium, & jam pridem solitudini permissa,
Comitatum denominat. Complectitur montanas Ci-
vitates : Schemniczium, Bakabanyam, & Belaba-
^{Urbes.}
^{Oppida,}
^{Arces, &c.} nyam. Sed prima nobilissima ; ubi quidquid calca-
veris, aurum & argentum est : nam omni vel platea-
rum pulveri mixta sunt metalla illa pretiosa. Domus
multæ hinc atque illinc colliculis impositæ, Bethlehe-
miticæ cujusdam Urbeculæ speciem præferunt. Sunt
autem & in unum collectæ plures, justamque Civita-
tem componentes. Rem Divinam de Societate JE-
SU PP. faciunt. Ornatur Ærario quoque Regio,
quemadmodum & Neosolum & Cremniczium. Op-
pida terræ hæ censem: Báth, Bozok, Szebelib, Né-
methi, Palojta. In partibus Kis-Hontensibus, quæ ist-
huc pariter spectant ; magnum, pulchrumque visi-
tur Oppidum Rima-Szombathinum ; minus est Ki-
solczinum. Arces celebrantur : Csabragiensis, Szit-
nyensis, & Bozokiensis; Castella Rahoviense, Osgya-
niense, Pecsenczense, sed in primis S. Antonij ad
^{Supr. Com.} Schemniczium. Supremi Comitis titulo & jure hæ-
reditario excellit Familia Kohariana.

Loca Sacra.

^{175.} Lampertus de Sorore D. Ladislai Regis natus
Princeps, Pro-Rex subinde Ungariæ, sub Stephano
II. cum Conjuge sua Sophia & Filio Nicolao, ad ho-
norem D. Regis Stephani, ditionem suam de Bo-
zouk, sive Bozok, erecto ibidem Asceterio dedicat.
Quod Anno Milles. centes. triges. quinto, & rursum
quadriennio post Bela II. ratum habet. Præpositura
fuit Præmonstratensium. Sed venit in mentem du-
bitare : an idem Ordo initio eam possederit ; quo-
niam instrumentum confirmationis Abbatum Bozo-
kiensium meminit : Ordo verò clarissimus ædium sua-
rum Præfectos, non Abbates, sed Præpositos nomi-
nat ; nisi fortasse id temporis utroque usi fuissent no-
mine. Sed quidquid de hoc sit, hanc ego primam
in Ungaria arbitror esse Familiæ sanctissimæ sedem:

quan-

quandoquidem à sui ortu, qui in Annum Milles. centes. vigesimum incidit, haud longo pòst tempore isthè consedit. Altera eorundem Religiosorum Horuit in Saág Anno Milles. ducentes. sexages. octavo à Familia Hunt-Pazmaniana condita. Suum & Dominicani Schemniczij elegans stetit Monasterium, uti ruderar declarant. Vetera hodie assurgunt fundamenta celeberrimi Monasterij in Nostre PP. Paulinorum.

In Montanis principatum obtinet Germanicum Lingua. idioma; propria vulgo Sclavonica est. Pauci, qui sciant Ungaricam.

Comitatus Barsiensis, à Civitate quondam vasta & nobili, alijs à Castro quodam derivationem sumit nominis. Extat locus ad Grani ripam; ad cuius latutus vestigia reperiuntur majoris cujuspiam ædificij, si- ve Arx illa fuerit, sive Cœnobium. Præcipuus plaga locus Cremniczium est, in coronam ferè bellissimè ædificatum: ut adeo hæc in Ungaria Urbs sit, in qua domus singulæ templum sibi objectum cernant; cum enim modica, inque gyrum ducta sit; templum, quod medium occupat, singulis, absque impedimento, ædibus aspectabile fit. Georgius Lippaius Archi-Episcopus Strigoniensis à sacrario ac Cœnobia Seraphicis constructo magna accessione Urbem ornavit. Quanquam satis famæ, nominisque, terris omnibus & gentibus, Cremniczium habeat ab auro argentóve; quæ tantâ elegantiâ signat, æs ut Ungaricum ceterarum nationum pecunijs non bonitate modò, sed cultu etiam superemineat. Huc refertur & Kis, seu inferius Tapolcsan; & Leva egregium ac militare Oppidum; cuius munitio plurimum negotij faceslavit Turcis, dum Ujvarini rerum potirentur. Diruta est numero Civili bello, quemadmodum & Arx Suranyensis jam antea deserta. Supereft Castellum S. Crucis nobilissimum suo cum Oppido. Hujus etiam terræ pars est Oppidum Verebely vastum, & probè compositum. caput est Archi-Episcopalium fortunarum his

176.
Barsien-
sis
Comitatus.Urbes, Op-
pida, Arces.

^{Supr. Com.} in regionibus diffusarum ; habéntque singulare tribunal, ac Palatinum suum. Barsienses autem Comitem agnoscunt Supremum Georgium Erdödi Cameræ Posoniensis Præsidem.

<sup>177.
Loca Sacra.</sup> Geyza I. & gestorum gloriâ, & vitæ sanctitate Rex verè Magnus Anno MLXXV. cultui S. Benedicti & Templum, & Abbatiam posuit per quam opulentam, ejusdémque S. Patris Filijs colendam tradidit. Altera SS. Salvatoris eorundem viguit in Lekér. Habitabant Paulini in Chalad ; Moniales Tornovæ ; hodie Levæ Franciscani.

^{Lingua.} Patriam loquuntur Barsienses Linguam ; quamquam & huc jam, nec modicis incrementis, penetrauit Sclavonica.

<sup>178.
Nitriens
Comitatus.
Oppida, Ar-
ces, Castræ.
Nitria.</sup> Magnam, formosam, & quod caput rei est, bene doctam subimus Nitriensium Provinciam. Nitria fluvius, terræ undique nobili, suum impertit nomen. tum indè & Arci Episcopali, & Oppido denominatio. Arx probè munita alto insidet monti; Episcopium, Basilicámque complectitur S. Emerami, vix quidquam præterea. Annis proximè superioribus & Templum istud, & Antistitis Sedes, operâ Adami Erdödij loci Præfulis, eum accepere splendorem, quem nec fortunatissima Nitriensium tempora conspexerunt. Ad radices montis, editiori in loco suum ædes Canonicorum habent Ordinem. ubi & Seminarium Junioris Cleri S. Ladislao, à Ladislao Matyasovszky Nitriensium Episcopo dicatum ; & Seraphici Ordinis Monasterium à Joanne Telegdio hujus pariter Ecclesiæ Præfule exædificatum, est videre ; quos omnes illinc Arx, hinc muri custodiunt. Oppidum deinde in plana descendit, suaque inter ædificia censet elegans Collegium PP. Piarum Scholarum, cum Convictu Nobilium; utrique beneficio laudati sæpius Ladislai Matyasovszky vivunt. Ad Orientem in latus montis Zobor recedit Claustrum Camaldulensium, quos eo loco, & amplissimè donavit Blasius Jaklin Antistes

tistes similiter Nitriensium, admisso etiam Nicolao Fratruele in societatem beneficij. Regiam Liberamque Urbem ad limites Regni, proprius Moraviam, habent hæ terræ Szakolczam ; cultam satis & politam. Antiquam oportet esse, in qua utpote jam Anno Milles. viges. primo Templum excitavit D. Michaëlis Archangeli, Joannes quidam vinearum cultor. Diuersæ eam Religiosorum inhabitant Familiæ: D. Francisci ad B. Virginis ab Anno Milles. quadrages. sexages. septimo. Societas JESU ad S. Xaverij ab Anno Milles. sexcentes. quinquages. nono, Fundatore Collegij Georgio Szelepcsenio Strigoniensium Archi-Episcopo. Carmelitæ ad SS. Trinitatis à Leopoldo Kolonicio Card. Strigoniensium pariter Antistite. Denique PP. Paulini. Est Civitati murus, sed malè materiatus, & in casum pronus. Sequitur Gal-goczium pervetus quoque Oppidum, & olim floridum. Est illi Arx salubri in loco; sunt & Francisci, à Familia Turzonum impositi. Tum Vág-Ujhelinum, cum Præpositura Canonicorum olim Regularium ad B. M. Virginis ; pulchrum Oppidum anno, quo hæc scribimus, fœdum in modum deformavit semel, ac iterum furor Vulcani. Bajmoczung deinde, & ipsum non ignobile, sua quoque cum Præpositura ab Onofrijs Comitibus Anno Milles. quadrages. septuages. nono erecta; & cum Arce ad omnem à Palffyjs splendorem scitissimè comparata. Mox Prividia cum Collegio Piaristarum ; & Ujvarium, nobilissima haud ita pridem munitio, cum Claustro Franciscanorum : Fundator horum Pazmannus est, Palffy Piarum Scholarum. Reliqua majorum gentium Oppida sunt: Saslinum, Holicium, Szeniczium, Nagy seu Superius Tapolcsán, Verbovium, Cheitha, Sétavia, Sellya, Mocsmonok, Sandorff, ad quæ ferè aut Arces adjacent, aut Castella. Quamvis & pagorum plurimi Arculas quasdam minores completantur, mirumque in modum plagas has, Vallem Szakolczam.

præsertim Nitriensem ad omnem amoenitatem compositam, exornent, regionisque oblectent Nobilitatem; quarum dedisse nomina sufficerit. Leopolis ad custodiam Vagi, à Magno Leopoldo Anno Milles. sexcentes. sexagesimo quinto de fundamentis educta, grande ac firmissimum est propugnaculum, militum etiam manu potens. Ghymes, Bodogh, Kör látkő, Késelőkő, Jókő Arces sunt. In Temetvény, Radosna, Szokolócz, Órmény, Jabloncza, Romanfalu, Novak, Sarfő, Kőpősd, Báb, Attrak, minori & majori Bossány, Ujfalu, Félfalu, Čsereny, Lászkar, Nitra Szeg, Szalakusz, Szerdahely, Tavarnok, Apóny, Ugrocz, Brogyán, Brunocz, Dovorány, Morvanka, Kis-Vicsap, Tarnocz, Luka Castella assurgunt illustria, & præclarissimis incolis opulenta.

^{179.}
Tragica His
toria.

Memini supra Chejthensis Oppidi, in quo gemina Castella. Peculiare id loco, quod eo in monte, quem Occidentaliorem habet, cellas vinarias, viva in argilla tam probè excissas possideat, ac si de saxo forent. Non illic columnæ, non trabes, quæ sustineant; firma terra est, & solidi adinstar muri. quodque mirere amplius, plures etiam quasi in contignationes limus cavatur; stántque cellæ, aliæ super alias, quin tamen vel tantillum vitij faciant. Ad Castellum, quod juris hodie Erdődiani est, plura ejuscemodi, eoque digesta ordine visuntur cellaria, ut speciem quandam labyrintheam exprimere voluisse existimet artificem, qui curiosius omnia oculis usurparit. Hi specus, infamia crudelis tragædiæ sunt theatra; quâ tristiorum, an sol ullus, post homines natos viderit; an natio ulla unquam audierit, jure dubites. Atque omnino diu, multusque pendebam animo, num dirissimum facinus in lucem tandem proferrem: tum quia Regium Bathoreæ Gentis, Christianaque de Republica optimè meritum sanguinem, verebar sempiterna aspergere ignominiâ; tum quia vix sperarem, tanta est facta atrocitas, fidem apud quemquam me inven-

inventurum. At tandem plures evicere causæ , utque auderem , pervasere ; & in primis quô palam fiat : quam horrendum sit à Catholica Religione in novos abscedere errores ; deinde quam mirabilibus in perniciem mortalium utatur vijs teterimus ille animalium nostrarum hostis ; demum , quæ in præcipitia agat , quamque sibi hominem eripiat , admissum semel animo scelus. Sed nec Inclytæ Bathoreorum Familiæ quidquam inde dedecoris : major illa est , quam ut privatorum fordescat maculis. & certè , ut pictorum in arte clariorem umbræ reddunt imaginem , ita unius atque alterius vitia magnas plurium ex eodem genere illustrant virtutes. Res porrò , etsi humanam exceedere fidem videatur , tamen certissima est , firmataque testimonij , quæ nullius elevet auctoritas. Sic autem habet : Elisabetha Bathoria Francisco Comiti Nadasdio connubio juncta , quô in amoribus Viro potior esset , Catholica ejurat sacra ; & Luther , quem sectabatur Maritus , adjungitur. Hæc ruinæ initia. Femina jam DEL ferè oblita , tota in eo fuit , ut Conjugi placeret. Ergo conciliandæ sibi formæ operam locat omnem , & quemadmodum in dies mundum muliebrem alium & alium induitur , ita caput varios torquet in cincinnos ; jam hoc , jam illo modo cæfariem discriminat , auro perlinit , gemmis adamantibúsque distinguit , ac gravat. Considerat fortè ad speculum pedissequarum manibus ornanda Venus ; fervent operæ , suo quæque nec diligens fungitur officiō : hæc crines , pectine quam potest lenissimo , dissuit ; illa odoro inspergit rore ; torquet altera in annulos capillum , calamistrum altera , quo cirros conciliet , sedula circumfert. In hac ancillarium mole curarum , quo , nescio , infortunio paulo plus , ac ferre posset tam delicata Hera , extendit earum una crinium quidpiam , & stomachum Elisabethæ movet . quæ etiam continuò os puellæ excussissimo pulsat colapho. Et en profilit exemplo sanguis ,

& macula vultum Dominæ tingit; quam ubi illa lin-
teo tersisset; mirabile dictu! formosior ea parte, &
propè ad prodigium candida sibi esse videbatur. sive
ea est humani virtus sanguinis; sive, & vero similius,
callidæ cacodæmonis artes femineis illusère oculis.
Quidquid id sit, sanguinea illa labes, & illa modica
heu me! quantum deinceps profundet sanguinis. Sed
pergamus. Elisabetha suæ ad insaniam propemodum
studiosa formæ, viso hoc spectaculo, ita secum cogitare:
quid? si tantillum sanguinis tam magnam addit ve-
nustatem, quantum faciet, ubi totam memet illo ab-
luero? primis mihi in votis Viro placere; ut in ocu-
lis ferar, pulcherrima oportet sim. modum mihi
fors & DEUS ostendit, amens fuerim, nisi utar. Hæc
sæpe secum revolventi, venit tandem in mentem:
unam ut è gynæceo vitæ eripiat puellam, ejusque se-
met crux efficiat candidiorem. Atenim immane
quantum fatigabat animum sceleris magnitudo; ti-
mor imminentis infamiæ, si factum in lucem prodi-
ret; si occultū maneret, tamen terrebat ultrix crimi-
num DEI justitia. Sed vicit dira mulierem formæ
cupido, inque meditatum impulit flagitium. Adhi-
bet itaque duas in consilium vetulas Helenam & Do-
rotheam; & quæ unquam occulta sclera sine vetulis?
narrat factum nuper dierum; pandit animum suum;
utque sibi consilio adesse velint & auxilio, rogat. præ-
mia deinde pollicetur, & favorem sempiternum. In-
fernalia illa silicernia nocere duntaxat docta, probare
voluntatem Dominæ, multisque dilaudare; offerre
adhæc laborem & industriam, quo res ex animi sen-
tentia & cadat, & perpetuis in tenebris maneat. At-
que in primis suadent idoneum maximè locum esse
perficiendo parricidio in cellis, de quibus initio lo-
cuti sumus; quarum claves sibi dare petunt, curám-
que demandari; eam deinde ipsam puellam, cuius
primùm sanguis Heram insperserat, decernunt tru-
cidandam. Erat Elisabethæ ab obsequijs Joannes
qui-

quidam , quem à puero eduxerat, Ficzkonémque (puerulum notat) appellabat , quod nomen etiam annis maturo adhæsit. hunc pariter , velut sibi fidissimum in secreti conscientiam admittit , útque vetulas illas , validior ipse , pro virili juvet , in mandatis dat. Joannes quō gratiam Heræ amplius promereatur , non minus ac veteratrices illæ striges , spondet omnia , ac jurejurando appromittit. Et stetit verbis , móxque missam jussu Dominæ in nefastas illas cellas pedissequam , nihilque tale metuentem , aggreditur , & in interiora abreptam crudelissimè ferro transadigit , vetulis sanguinem excipientibus. quo ferali balneo lota Elisabetha pulchrior rursum , ope , nullus dubito , ac illusione diabolica , sibi apparuit. E voto successit primum istud maleficium , útque jam patrarent plura , audentiores fecit. Ibat infandum nefas de anno in annum ; & quod stupeas , extincto etiam Marito , jámq; in senium declinante vidua , cædes sacrilegæ producebantur. Tanti est semel sceleri insuēsse ! Ferunt eò sævitiei venisse Elisabetham , ut jam & carnes occisorum manducaret , nec suavius his cupedijs quidquam duceret. Heu delicias , in ultimam barbariem relegandas ! Exhauriebatur interea gynæceum , plurésque Nobilium puellæ desiderabantur (mos ejus temporis fuit , ut Aulæ Procerum , quemadmodum Filios , ita Filias pariter alerent , informaréntque nobilitatis mediæ) quas cùm Parentes repe-terent ; fato perfunctæ , terræque creditæ , diceban-tur. & initio quidem fidem res habuit ; verùm cùm funera multiplicarentur , nec quidquam de morbis , aut sinistro casu aliquo nuncij acciperent ; advertit quosdam amantiores prolium suarum sollicitudo , di- ligentiorésque in indagando fecit. Unde dum elatam audirent in aula filiam , quæsierunt : quo ex morbi genere ? quamdiu deinde lecto fuerit affixa ? qui- bus usa medicis ? ad quæ cùm sus , déq; responderetur , petierunt demum exhiberi sibi locum , sepulchrúm-

que pandi Filiarum. Ubi, quoniam cùm indignatione repulsam passi sunt, non vana eos infedit suspiciodolum isthè latere, & quas nescio fraudes. Inquirere proinde aulica apud servitia de Filiabus, & multa sciscitari; muneribus quoque agere & pollicitationibus. Id extuderunt de quibusdam, sed parricidiorum ignaris; vidisse se: sanas & incolumes ivisse in cellam vinariam puellas, nec deinde usquā visas. Tunc enimverò suspecta esse cepere omnia, & perturbatio-nis maximæ. Et acerbior fuit multorum dolor, quàm ut dissipari levi opera posset; quare communicato cum amicis negotio, rem primùm ad Pro-Regem, tum ad ipsum quoque Regem deferunt: nominant hi disquisitores, ac imperant; ut modis quàm occultissimis odorentur omnia, rimentur, explicantur, excutiant. Paruerunt jussis, scelus deprehenderunt. Mis-sus tum Posonio Cheithā est Georgius Turzo, exeunte Anno Milles. sexcentes. decimo, cellásque illas scrutari ipse, oculisque perlustrare jussus. Ivit, perlustravit, & ecce puellam ex flagris & ustulatione re-cens emortuam reperit. Capti extemplo, inque vin-cula conjecti ij, quibus cura incumbebat cellarum; mox & Elisabetha ipsa separata ab aula, & in secretius cubile in Arce Chejthensi sub custodiā data. Ficzko, Helena, & Dorothea Bicsam abducti, ac parricidiij ordine juris convicti, flammis vitam finivere Anno Milles. sexcentes. undecimo, die septima Januarij. Elisabetha verò, quæ ad sexcentas puellas, quemadmodum confessione trium illorum compertum est, in-auditio seculis omnibus parricidio sustulit, reperta & ipsa suo in carcere exanimis est Milles. sexcentes. de-cimo quarto, vigesimā primā Augusti. Hæc ex Ephemeridibus Familiæ Turzonianæ (diarium vulgus appellat, quod res in dies gestæ in illud conjiciantur) quæ etiam socium Palatini Georgij Turzonis nomi-nant Emericum Megyeri, nec non Nicolai Zrinyi, & Georgij Homonnai Elisabethæ Generorum famu-los,

los, qui Palatinum seuti sunt. Atque hæc illa execrabilis innocuarum clades est Virginum, quæ antiqua Poëtarum figmenta vertit in historiam; & quod de nullo illi ausi sunt comminisci virorum, in una exhibuit femina, amore formæ suæ perditè projecta. Scilicet nihil mediocre in muliere, sive bona illa fuerit, sive mala.

Episcopatum Nitriensem jam ante tempora D. Stephani Regis floruisse, non est, cur magnopere repugnem; iniquioribus tamen fatis conversum, inque solitudinem redactum, est plurimum, unde affirmem. Jure itaq; optimo, Stephanum I. Sanctum illum Ungarorum Regem, & Sedis hujus veneror Conditorem.

Qua de re pluribus supra. * Ubi & annum erecti Episcopij, & Patronos Reges dedi. Accedit Gyfelæ Sancti Regis Conjugis sanctæ beneficium Ecclesia Cathedralis, quam illa construxit, ampléque ditavit. Magna hic, multaque preciosissimorum vis ornamen- torum à pluribus collata Antistitibus; sed major in corporibus Divorum Andreæ & Benedicti Basilicæ thesauros, qui à Millesimo nono ædes has, totamque circum tutantur Regionem. Antistites porrò loci & genere, & doctrinâ, & virtute eminuere, pluresque continent serie Cancellarij Regij munere perfuncti sunt. Dignitati Episcopali innexa pariter est Supremorum Comitum, idémque jus in profanis dicit, qui in Ecclesiasticis.

Plura Religiosorum loca sparsim dedimus; quæ supersunt, censemus: Ternas quondam Benedictina Familia incolebat Abbatias Nitriensi in terra: in Zobor ad S. Hypoliti Martyris, ubi modò diximus esse Camaldulenses; in Kolocs ad B. M. Virginis; & in Ludány ad SS. Cosmæ & Damiani. Hodie in Elephant Ordo floret Paulinus.

Nitriensium Nobilitas Ungaricam loquitur; immo & plebeorum pars magna. Sclavonica alijs do-

mestica est ; sed apud Szakolczenses floribus culta, tragematis sapida.

182.
Poso-
nienfis
Comitatus.

Posonium.

Augustam ab incolatu sacri Diadematis ingredimur Provinciam ; ultimum Septentrionalis Ungariæ limitem, principem tamen, quæ hodierna est illius felicitas, totius Ungariæ terram. Nomen ei ab Urbe Regia Posoniensi. de qua ad ravim contendunt: alij à Pisone volunt dictam; alij à lacu Peisone; quidam à Bregetio; nonnulli sub torcular eandem cogunt, ut quidpiam de Presburgo exprimant; quas inter tricas, ubi tutò figas pedem, vix inveneris. Sed nec vacat de apicibus litem intentare, ac pluribus jurgari. Urbem ipsam inspiciamus. Sita est ad Danubium, loco longè amoenissimo. Ambitur veteri, eoque solidissimo muro, hinc illincque in turres assurgente; & undis stagnantibus præterea. Palatijs Procerum Ungariæ illustratur splendidissimis juxta ac copiosissimis; quæ sigillatim censere nec instituti est nostri, & ratio non admittit compendij. Sacra perstringimus: princeps D. Martino sacrata est Ecclesia, ad quam spectat hodie Capitulum duodecim Canonicorum suo cum Præposito; cui initium fecerat quidam Petrus Gayzmir, qui Anno Milles. tercentes. quadragesimo primo in Ecclesia S. Salvatoris Canonicos quosdam fundaverat. In thesauris templi hujus preciosissimum est D. Joannis Eleemosynarij Alexandrini Episcopi corpus integrum, argenteo inclutum loculo à Card. Petro Pazmanno. Ad B. M. Virginis, quam ædem Ladislaus IV. jussu Romanii Pontificis Anno Milles. ducentes. octuagesimo posuit, magnum Ordinis Seraphici Monasterium stat. Societas JESU duobus purpuratis Strigonensis Ecclesiæ Principibus ad SS. Salvatoris suum in acceptis refert Collegium; residet adhæc ad S. Martini, veterumque à Pazmanno datam tuetur stationem. Sorores S. Claræ eum implent locum, quem Cistercienses tenebant Moniales, quæ Anno Milles. ducentes.

nona-

nonages. septimo interière. Asceterium aliud incolunt Sociæ D. Ursulæ. Seminarium Cleri S. Emerici Canonicorum gubernio paret. Ad sacra spectat Sacellum D. Ladislai Regis in Archi-Episcopali palatio egregiè constructum. Ad quas pariter ædes publicæ venerationi prostat statua D. Joannis Nepomuceni magni laborantis famæ Patroni, ad omnem exulta nitorem à moderno Strigoniensium Principe Emerico Esterhazio. Forum, quod Salvatorianum respicit Templum, Colossus ornat Marianus. Jam verò suburbia, quæ circum undique diffunduntur, habent suis cum Ecclesijs Monasteria terna : Ordinis nempe SS. Trinitatis, tum Capucinorum, tandem FF. Misericordiæ, ubi sempiternum Maholanyiana in egenos miseratio sibi fixit monumentum. Accesserunt deinde his, qui Pragâ colonias deduxerunt, Crucigeri. Arx ponè assurgit, & Danubio imminet. De amplitudine, ceteroque apparatu satè fuerit dixisse : Cæsarum esse & Regum habitationem. Hæc ipsa Angelicum illud & mirabile Patriæ depositum, Sacram Coronam, fortissima in turri servat, & custodit. Ad radices montis hujus stabat Academia Istropolitana à Joanne Vitezio Archi-Episcopo Strigoniensi Anno Milles. quadringentes. sexages. nono instituta. Sed breve illi ævum: elato quippe Authore, ipsa quoque extincta est. morte enim præventus Antistes, quām cogitabat, vitam proli dare haud potuit. Ut ritè quidpiam suscipias, tuum intra pectus diu multūmque consilijs age ; ubi deliberaveris, ocyùs exequere, & firma. Prævenisse, raro; distulisse, plerūmque nocuit.

Ad perennem Urbis nobilissimæ, quā famam, quā venerationem facit : quòd octo jam ex Augustissima Austriacorum Domo Diademate Reges incinxerit, primāque adoraverit. Quòd universis Regni Comitijs tertium in seculum una ferè hospitium præbeat. Quòd præter Coronam Sacram, ærarium

quoque Regium Ungariæ ab Anno Milles. quingen-
tes. triges. septimo possideat. Denique quòd Con-
silium Regium, magno Reipublicæ bono quinque ab-
hinc annis à sapientissimo Cælare ac Rege institutum
complectatur.

^{184.}
Tyrnavia.

Tyrnavia à Conditore, sive reparatore Bela II.
Regia; ab indultis Principum, Libera; à Nobili Se-
natu, Inclita; à locis religioni dicatis, sancta; à Me-
tropolitano Strigoniensium Capitulo, illustris ac ve-
neranda; ab Universitate Litterarum omnium florens,
atque in primis celeberrima est. Nomen Urbi ab in-
terlabente fluviolo Ternava. Amplitudo capacissima
ferè quadrangulo definitur. Ædicia & veteris stru-
cturæ; & nova complectitur, decoris magnifici, pa-
latia. Primum dignitate est Templum D. Nicolai,
auctum à Cardinale Pazmanno, & ornatum. Sed
inter præcipua refert ornamenta prodigiosam Magnæ
Matri effigiem Anno Milles. septingentes. octavo la-
crimis madentem & sudore. Exteriore hujus Tem-
pli muro ambitur etiam Fanum D. Michaëlis Sclavo-
nicum nuncupatum, à Georgio Szelepcsenio excita-
tum. Adjacent his Archi-Episcopales Ædes, insigni-
cum Bibliotheca. In D. Nicolai laudata modò Ec-
clesia rem Divinam facit Illusterrimum Strigonense
Capitulum; quod à prima sui per S. Stephanum Re-
gem institutione, in hæc usque tempora, Viris Ge-
nere, doctrinâ, & virtute præstantissimis excelluit sem-
per, & porrò excellet. è cuius fertilissimo gremio pro-
diit B. Eusebius, qui Eremiticam Ordinis S. Pauli
vivendi normam, Cœnobiticæ legibus tempera-
vit, primusque candidissimam Familiam moderatus
est. Prodiit Marcus Crisimus, acerrimus Fidei Or-
thodoxæ defensor, & purpuratus Christi Martyr.
Prodiere denique Ungaricarum Ecclesiarum Episco-
pi plurimi & Archi-Episcopi, Religiosarum Domo-
rum, Templorumque Fundatores, liberalissimique
dotatores; quorum meminisse volupe foret, sed an-
gu-

*Arch-Capi-
tulum Stri-
goniense.*

gustiæ libelli tanta nomina, tot singularia beneficia non capiunt, tomos exigunt. Domus Canonicorum infra, suprāque Basilicam hanc producuntur, eminentiorem Urbis partem occupantes. ubi etiam retrusæ in angulum Cœlestibus intendunt Sorores S. Clariſſæ. Cla-
 ræ, ad B. Virginis in Cœlos Assumptæ; apud quas preciosæ Crisini, Pongraczij, & Grodeczij Cassovien-
 sium Martyrum servantur reliquæ. In occidentaliori Civitatis regione Ordo Seraphicus Monasterium, PP. Fran-
 ciscani. ac Templum D. Jacobo Apostolo sacrum habet, no-
 ménque Jacobæ impertit plateæ. Alter SS. Trini-
 tatis Ordo majori in vico consedit, ædémque sacram hoc ipso tempore Clauſtro adſtruit suo. Tertius PP. PP. Paulini.
 Paulinorum, qui fluviali in platea ad elegans D. Jo-
 sephi Sacrarium habitant. Accessere quinque abhinc annis & Sociæ D. Ursulæ, quibus novum modò ex-
 surgit Asceterium. Septemtrionem versus Academi- Ursuline. PP. Societ.
 cum Societatis JESU Collegium stat, amplum, ac in primis cultum. Et verò meruit hanc tandem splen-
 doris coronam incredibilis Domûs istius, ac nescia vinci patientia: ab anno quippe primo & sexagesimo, supra quingentesimum millesimum, quô Tyrnaviam ingressa est Societas, plus quam integro seculo luctari non desijt; & malis omnibus, dato veluti signo, in eam irruentibus, circumagi. Primus à rerum egestate impetus; mox ab igne & incendijs; sed gravissimus, saepiusque repetitus à bellis Civilibus; hæretico- rum odijs; &, quod acerbius est, nonnullorum etiam Orthodoxorum, quibus nescio ex suspicionibus laborantium, sinistris studijs, & malè feriatis affectibus. Demigravit Tyrnaviâ, peregrinata est Turoczij, deinde Sellyæ; tulit exilia, implevit carceres; fortunarum ac vitæ jacturam fecit, & exitium. Sed his omnibus, quæ DEI in suos cura est, superior, ex adversis prosperitatem, è rerum penuria facultates, amorem ex odijs, de tot rerum conversionibus, stabilitatem aliquando demum retulit, & perennitatem. Fun-
 D d d
 dato-

datorem veneratur Collegij Rudolphum II. Cæfarem, & Regem Ungariæ ab Anno Milles. quingentes octuagesimo quinto. Universitatem Artium bonarum refert in acceptis purpurato Principi Pazmanno ab Anno Milles. sexcentes. trigesimo quinto. quam deinde Georgius Lippajus studio & Doctoribus Juris auxit; Ferdinandus Palffius magnifico Scholarum ædificio ornavit. Basilica D. Joannis Baptistæ Regijs prorsus sumptibus educta Parentem & Authorem colit Nicolaum Esterhaszium Ungariæ Pro-Regem; sempiternâque celebrat memoriâ incomparabilem Celsissimæ Familiæ pietatem ab Anno Milles. sexcentes. triges. septimo; quo consecrata est, & frequentari cæpta.

185.
Typographia Ungh.
ria.

Academicis adjacet Scholis Officina Libraria prima Ungaricarum omnium hac ætate, & princeps. Tenuibus ex initijs eluctata, in eam demum evasit, liberalitate potissimum Card. Leopoldi Kolloniczij, ut in comparationem venire possit cum florentissimis quibúsque. Hanc porrò velut matrem Filiæ sequuntur: Cassoviensis pariter Academica, Leuthoviensis, Budensis, Posoniensis, Jaurinensis, Debreczinensis. quas omnes huc adjicere placuit, ut unum sub conspectum pariter veniant.

186.
Seminaria
Clericis &
Nobilium.

Pro formando, instituendóque juniore Clero; ac Nobili Juventute litteris, moribúsque Christianis imbuenda; quina habet Urbs Tyrnaviensis Domicilia. Antiquissimum est S. Stephani Regis, quod Olahus pro Clero posuit; sed eversum Pazmannus de integro reposuit; deinde Szécsényius auxit, tres scilicet Archi Episcopi; tandem Stephanus Koharius Judex Curiæ amplius ditavit. Splendidum est, & intra extrâque bellè concinnatum. Eodem ferè tempore & Seminarium S. Adalberti, & Convictus Nobilium natales habuere suos: S. Adalberti Domus initio quidem pauperiorum habitatio studiosorum, multorum adjuta favoribus, præsertim laudati sæpius Pazmanni, Francisci deinde Jani Antistitis Sirmiensis,

ac

ac Stephani Koharij Clericos quoque incolas accepit, novisque in dies augetur ædificijs. Convictus porrò eodem iterum Fundatore Pazmanno, & Benefactore Joanne Telegdio copiosum nobilissimumque Patriæ Juventutis aluit florem; quo hodie orbus, solitudini ingemit suæ. In Collegium pariter generale Cleri Regni Ungariæ plurium confluxere Præsumum beneficia; verum primas obtinet Georgius Lippai Archi-Episcopus, qui Anno Milles. sexcentes. quadrages. octavo ad normam Romani Germanico-Ungarici Collegij illud instituit. augetur nunc & istud Orientem versùs non solidò modò, sed eleganti etiam tractu. Novissimum est Magnæ DEI Parenti dedicatum Seminarium, Clero juxta, ac Nobi-li Adolescentiâ repletum. opus Georgij Szelepcsenij Principis Strigoniensis. Juventutem ætas proiectior consequatur, & quinis sexta addatur eorum Domus, qui post exantatos causâ DEI labores, fractasque in salute animarum quiete solantur vires. Domus S. Emerici appellatur; vulgus nominat Seminarium Deficientium.

Ad sanctiora Urbis hujus ædificia, & Templum Divæ Helenæ Prothodochio implexum, & aliud extra Urbem ejusdem generis, spectat; quattorna item Seminariorum Sacella: Mariani alterum, alterum Stephanei, tertium S. Joannis Apost. Convict. Nobilium, ac Coll. Rubrorum. denique Colossi gemini: Sanctissimæ nempe Trinitatis Civico in foro; in Academico Virginis sine labe Conceptæ.

Facit ad commendationem Tyrnaviensium & illud, quod complectitur Tribunal Regni minus. Quattorna ejusmodi numerat Ungaria: & pro partibus quidem Trans-Danubianis Ginzij erectum est; Tyrnaviæ pro Cis-Danubianis; pro Trans-Tibiscanis Debreczini; Cis-Tibiscanæ habent Eperiesinum. Erecta sunt eodem anno, quo majora illa Pestini, & Consilium Regium Polonij, de quibus suis locis, vul-

gus nominat Tabulas districtuales ; nos minora Tribunalia : nam & numero Judicum definiuntur pauciore , & causæ plerumque minores in judicia ista deducuntur , & denique quia sententiæ horum crutinæ majorum illorum substant.

^{188.}
Cetera Loca. Regijs pariter accensentur Urbibus , Modra , Basinium , & Civitas S. Georgij. sui singulas ambiunt muri , & ædificia veteri ut plurimum structura ornant ; quamvis extremis hoc , & anno proximè superiore multum labis ignis intulerit. Habet Modra PP. Benedictinos , Basinium Capucinos , Piaristas S. Georgius. Oppida celebrantur : Szeredinum , Galantha , Levardinum , Szomolyan , Szenczinum , Malaczka , Stonfa , S. Joannes , Gajarinum , Divinium , Czafzta , Szuha , & quondam Czifferinum. Arces situ amœnæ , cultu splendidæ , incolis illustres sunt : Veresköiensis , Detreköiensis , Elesköiensis , Senta viensis , Szomolyanensis , Stonensis , Kiralyfalvensis , Basiniensis ; Diviniensis antiquitate eminet. Certant his Castella : Magyarbéliense , Cseklészienese , Malaczkense , Levardiense , Galanthense , Szenczenese , Védrödiense , Nadasiense , Szoloesniciense , bina in S. Joanne. minoris famæ sunt : Szuhense , & Czifferien se. Dignitas Supremorum Comitum hæreditaria est Genti Palfianæ.

^{189.}
Loca sacra. Principe ponimus loco Vallem Marianam , ab Icone Virginea à seculis jam prodigijs clarissima , celeberrimam ; cuius Basilicæ adhæret illustre Paulini Ordinis Monasterium. Secundas habet medias inter silvas , editiori in loco excitatum PP. Franciscanorum Asceterium ad D. Catharinæ ; in quo prima Ordinis jaciunt fundamenta Tirones Seraphici ; qui etiam Malaczkæ habitant.

Lingua. Ternas Posoniensis Comitatus loquitur linguas : Ungaricam , Germanicam , & Sclavonicam. Et hæc de singulis Ungariæ Provincijs. Restat , Insulas lustremus , & alia , quæ memoriam merentur , ádque pla-

planiorem faciunt Ungariæ notitiam. Erit autem hic quoque ferè mihi ordo, qui in Comitatibus.

Ad Occidentem in Regione Szaladiensi nobilis Insula est, quam Dravus ac Mura ample satis, pulchró- que describunt ambitu. Passim audit Insula Muræ, Ungaris Muraköz. Culta olim, & illustribus ornata ædificijs. Verùm & hodie fertilis, & à præstantia vi- ni celebris habetur. Loca Insulæ non adfero, quoniam ea in Szaladiensi Comitatu dedi. * Retrudi- * Vide N. 18. tur in ultimum Regni limitem versùs Styriam.

Altera Rabæ Insula in interiora progreditur, variaque complectitur loca: Kereszturinum medium oc- cupat, à quo ductis partem in omnem ad Geometriæ regulas lineis, singulæ æquidistant. Habet Præpo- situram Chornensem Præmonstratensium; Arcem item Kapuvariensem cum Castello; Oppida deinde: Mihályi, Szél, Szány; & plura id genus.

Jam verò Danubius plures efficit; magis nominatae sunt: Insula leporum, sive S. Margaritæ Belæ IV. Fi- liæ, quæ ex Vesprimensi Monasterio, hanc in pla- gam duxit colonias, magnaque vitæ sanctitate, & pro- digijs pluribus Regium à Parente constructum Par- thenonem illustravit. Plura hic loci Regum Princi- pumque visebantur palatia; plura Religiosorum do- micilia; inerant quippe præter Sanctimoniales Do- minicanas, etiam PP. Dominicani; Seraphici item; tum Præmonstratenses & Cistercienses. Insula hæc aliquando etiam dicta est B. Virginis à magnifica ejus- dem Basilica; alias Ur-Szigeth, sive Insula Domino- rum, ab incolis.

Infra hanc alia est Clepel nominata, hodie Eugeniana à Serenissimo reparatore suo, aut potius novo authore: ornat namque illam, & ad omnes excusat delicias.

Tertia est Insula Pilis, quæ montem ejus nomi- nis respicit; olim in ea suum Paulinis fuit Clau- strum.

S. Andreæ.

Insula S. Andreæ proprius Vaczium, ferè Raſcia-norum habitatio est.

Cſalókőz.

Addatur his, quamvis Septemtrionalior sit, **Insula Schüttia**, Ungaris Cſalókőz. Maxima omnium est, dividiturque in minorem, & majorem. Incolis Arany-kert, latinè hortus aureus appellatur. Nec falsò: fructus enim præstantissimos fert; & quà Posonium respicit, unum ferè pomarium est. Coluit eam magnopere Mathias Corvinus, in quam animi causâ divertere solenne habuit. Præter Comaromium, quod Meridionalem Insulæ angulum tenet, præcipui nominis loca habet: Arcem Eberhardensem; Castella: Szarvaense, & Kocsarense; Oppida S. MARIÆ, vulgo Somorjam, Szerdahelinum, Csótörtőkinum. Ad S. Antonij Franciscani degunt; olim Templarij Eberhardini, & ad S. Jacobi Cistercienses. In hac Insula est pariter Sedes Vajkensis ad Archi-Episcopum Strigoniensem spectans, gaudetque singulari tribunali, & Palatino.

Szamoskőz.

Ad Orientem **Insula** est Samusij, & Szattmarinum includit.

Bodrokkőz.

Ad Occidentem Bodrocus similiter Insulam facit, & quædam loca incingit.

Hernád-közep.

Suam & Hernadus habet intra Cassoviam & Gónczinum; in qua Paulini quoque vivebant. Sunt & aliæ plures, sed minoris famæ, & quas sparsim suis in Regionibus indicavimus.

Aqua Un-garie.

Si qua alia terrarum, Ungaria certè fluminibus majoribus, minorib[us]que abundat adeo; ut si naturæ beneficio ars accederet & industria, navigabilis qua-quaversum reddi posset, ingenti mercaturæ commodo, & proventu regionum incomparabili. Princeps omnium Danubius est, qui è Germania per Ungariam in Pontum decurrit Euxinum. Pisces & maximos, & sapidissimos, quos Regnis alijs, quæ interluit, negat; Ungariæ liberalissimè indulget. Ex hoc husones vastissimi, antacei pulcherrimi, lucij optimi,

*car.**Pisces.*

carpiones, aut si mavis ciprini delicatissimi, sturiones exquisitissimi, barbones pinguissimi. Sed major horum omnium copia in Tibisco, qui in Comitatu Maramarosiensi natus, pluribusque deinde fluvijs austus, paullo supra Szalankeményum in Danubium præcipitatur. Id compertum; pisces Danubiales sapore Tibiscanis præstare: fortasse quia lutulenter Tibiscus, Danubius purior. Vagus, quem à licentiori evagatione jure poteris nominare, ortus in Provincia Liptoviensi ad Vicum Vasecz, ad Oppidum Guttam Danubio mixtus, inter majora pariter censetur flumina; alitque Salmones, nobile genus piscium. quod & Poprado Scepusiensis terræ fluvio, & quibusdam alijs commune. Minores fluvij, præser-tim, qui intra montes decurrunt, truttarum sunt feracissimi. Eadem piscium abundantia & reliquas ditat aquas. Quid multis? ipsæ etiam thermæ, ut ut calidæ, pisces proferunt ad Budam; qui frigidæ immissti emoriuntur.

Accedit ad commendationem Ungaricarum aquarum, quòd aureas quoque, & majores opinione sæpius secum vehant arenas. Tales sunt terni Chrysij, quibus indè nomen. Immo & Danubio multum inest auri, colligiturque, aut certis in locis colligebatur olim Danubiali de arena purum putum.

Geminæ item sunt: altera ad Neosolum in Valle Dominorum; altera in Scepusiensi terra ad Szomolnokinum; quæ probatissimum fertur cuprum, & mirabili naturæ artificio, ferreis quibusve figuris ita illidunt, ut consumo ferro, formam ipsam, minimis composita ex particulis cuprea exprimit moles.

In eadem Dominorum Valle aqua de montibus profluens, in dispositas ordine cistas illabitur; quas vivacissimo sensim colore implet viridi, cum tamen ipsa, & in ortu suo, & in progressu sit candidissima.

Ad Eperiesinum in Oppido Sóvár falsæ prorum-punt aquæ, quæ deinde grandioribus in cacabis co-

ctæ , salem dant tanto fœnore , ut plura florenorum millia quotannis lucri inferant ærario Regio. In subterranei hujus specūs parte est Sacellum quoddam de petra salis totum quantum excissum : ubi & aræ , & ipsa subsellia , laqueare item & pavimentum , non , nisi sal est. Hinc & fossilem habere possent operæ salem , verùm quia plus emolumenti de aqua , id negligunt. Fons alter Beregiensi in Comitatu , ad eam partem , quæ Ruthenis colitur , ita falsus est ; ut eo & farinam pro coquendis panibus subigant , & fercula condiant , quin alium adhibeant salem.

Lapidifera.

Nec illud omittendum , quod in Scepusiensi plaga aquæ scaturiant , quæ ubi à natali solo paululum progrediuntur , in lapides abeant. Atque istiuscemo- di succrescentium de undis lapidum cumulos videre est ad ædem S. Martini proprius Arcem Scepusiensem. Idem fit & ad vicum D. Andreæ ; & alio in loco , ubi si lignum aquæ immerferis , lapide vestitur. Ad Arcem etiam Fülekensem caverna est ; in qua destillan- tes aquæ in candidum abeunt lapidem , idoneique sunt , quibus pictores utantur.

192.
Lacus.

Binos habet Ungaria Lacus , majores præ ceteris , & famâ vulgatores : alter nominatur Fertő , veteribus Pejso , aut Pelso , Germanis Neisidl. Extenditur in longum ad quattuor milliaria , in latum ad duo. Ferunt superioribus proximè annis concussam vehe- mentiori motu aquam , plurimos in littora ejecisse pi- sces ; atq; ab eo ipso tempore vasto in gurgite rari nantes. Alter Balaton dicitur , longior multum , sed angustior Fertőne. Alit pisces harum partium optimos. Fre-quentibus circum undique & Oppidis habitatur & pagis. Complectitur peninsulam , in cuius rupe Ab- batia stat Tihanyensis , despicítque Oppidum , vi- neas præterea , agros , prata , & silvas , quæ terra illa includit. Occurrunt passim & stagna majora , & la- cus alij Carpaticos per montes sparsi ; sed quoniam su-cepta

scepta brevitas vetat per singula discurrere, hæc modò dedit sufficerit.

Qui Fontes Ungariæ, præsertim acidos, datâ operâ scribere vellet; majorem is, ac hic sit, librum conficeret: paucæ enim hoc in Regno terræ sunt, quæ delicijs istiusmodi carerent; immo pluribus in locis, terni, quaternive, aut amplius reperiuntur fontes, qui acidæ eructant aquas. Nos paucis contenti celebriores nominamus; quales sunt: Tarcsenses in Comitatu Castriferrei ad Szalanokinum; deinde Tiha-nyenses, quibus magna inesse dicitur salubritas; tum in Comitatu Zoliensi, alteræ ad Arcem ejus nominis, alteræ ad montem Király-hegy, certa splenetico-rum medicamenta. Laudantur multum & Levenses, Saárosienses, Scepusienses, Liptovienses, Trenchi-nienses; in quibus omnibus plures reperiuntur, & virtutis diversæ. Sed & alij vim habent medicam, quamvis nec acidi sint, & puri præterea ac illimes. In Beregiensium plaga supra Munkacsinum, eo in monte, qui Orosvégiensi opponitur, habuitque Basilianas olim Moniales, est fons, qui somnum conciliat, articularibúsque medetur morbis. In Ungensi ad Oppidum Szobrancz stagnat alter eadem pollens virtute, sed podagricis in primis, & paralyticis proficuus. In Aba-Ujvariensi inter mœnia Urbis Cassoviensis, & Regiam nitrati pulveris molam erupit fonticulus Anno seculi hujus sexto, qui ante ortum solis haustus tertianam curat, mirámque evehendi bilem possidet virtutem; pedum item dolores omnes tollit, si de eo calidâ abluantur. Propius Mislam ad Ædiculam D. Magdalæ profilit alter magnarum non minus virium, & multorum hostis morborum; quem Georgius Wernherus laudatissimum sua ætate fuisse refert, & plurimum commendatum. In Posoniensi, non procul ab Arce Jókô, saluberrima pariter erumpit aqua; unde & nomen fortita est Aquæ bonæ.

193.
Fontes.
Acidi.

Salutiferi.

194.
Thermæ.

Suorum in Ungaria prodiga beneficiorum natura, cumulavit eam thermis quoque, & frequentibus, & in salutem incolarum bellè comparatis. Varia earum genera in Pilisiensium Provincia ad Budam sunt; deinde in Strigoniensi ad radicem montis illius, quem Arx premit. Habent suas & Pestientes, sed minoris nominis; & Hevesienses ad Agriam; & Biharienses, ad Varadinum D. Ladislai, Ungaricarum fortasse omnium amoenissimas; & Liptovienses ad pagum D. Joannis; & Turoczenses ad Stubnam, frigidâ undique circumfusas; & Trenchinienses uno ab Urbe millari intra montes sitas; & Barsienses ad vicum Sklenou; & Nitrienses ad Arcem Bajmoczensem; alias ad Beliczium, & Postyin. Multæ adhæc diversis in locis scaturiunt calidæ aquæ, lavandis peropportunæ corporibus, sed singulas non est hujus loci exhibere. Pollent diversa medendi vi, & multis, magnisque frequentantur hospitibus etiam gentium longè positarum, præsertim Trenchinienses, & Stubnenses. ferè omnes curant morbum, cui vel bilis nimia, vel copiosior stationem fixit pituita. Liptovienses scabiem tollunt, & maculas cuti inhærentes.

Est & frigida multis in locis, quæ non minus, ac thermæ, prodest, si fervefacta balneum componat: ad Capitulum Scepusiense hujusmodi est multum calcinosa; ad Cassoviam in Bankone ferrea; ad Posonium in S. Georgio sulphurea. Alia in alijs locis.

Aqua lethi-
fera.

Aquarum terminum definiant pestilentes: ad Arcem Saárosiensem duo fontes sunt, qui & aves encant, & majora pecora, siquidem illos delibaverint; mitior est, qui ad radices Carpati versus Scepusium emanat: solis quippe volucribus nocet. In Zoliensi Comitatu ad pagum Ribar fatalis quedam fossa patet, funebrisque stagnat aquis, quæ & prætervolantibus avibus, & accendentibus propriis animantibus, certissimum adferunt exitum. quæ loca probè omnia septa sunt, ne jacturam faciat res œconomica.

Plu.

Plurimum quamvis in campos planetur Ungaria, affurgit tamen etiam in montes, tum mediterraneis in partibus, tum vel maximè suos ad limites: iij námque, qui ad Posonium incipiunt, catenata quadam serie in Maramarosiensem usque plagam protrahuntur; ubi rursum inchoant alij, & in Severiensi finem accipiunt. Et quamvis hæc montium catena una sit, diversa tamen fortitur nomina: vertices namque, qui Moravia respiciunt, Montes albi; qui Poloniā Tatri, sive Carpatici; qui Russiam, appellantur Beszkedij. Altissimi sunt ad Kesmarkinum Carpatici, Italicásque supereminent alpes, & quascunque alias. in quibus vis immensa arborum, ferarum, avium, rerumque plurimarum, non necessitati modò, aut utilitati; verùm etiam luxui, innocuæque voluptati servientium, multum supra modum invenitur. Sed nos de singularibus montium agamus muneribus.

Aurum Ungaricum tota dilaudat Europa, & magnis Scriptores quique encomijs extollunt; suis illud è montibus ad Cremniczum, Schemniczum item & Nagy Bányam eruit Ungaria. Plures olim septenis in Civitatibus montanis, in Strigoniensi deinde ad Berseny, in Aba-Ujvariensi ad Telkibánya, in alijs alibi, hujusmodi scissuras auri numeravit.

Iidem qui aurum, etiam argentum præbent montes: néque enim unum absque altero eruitur in Ungaria. Modum separationis, machinásque ceteras, quæ in præcipuis montanarum Civitatum visuntur, longum foret scribere; satius fuerit oculis intueri.

Cuprum effodit in Valle Domi-^{Cuprifera.}
norum ad Neosolum; Szomolnokini item in terra Scepusiensi; denique Rosnaviæ; pluribúsque in locis, sed proventu minore.

Ferrum producunt, & probatissimum illud montes Gémörienses, Scepusientes, Tornenses; item ad Neosolum Jessenenses, & Rhonyicsenses. Effodiunt istud & Cassovienses, qui non ita pridem preciosio-

ris etiam fossas metalli aperuerunt. multisque alijs in locis , reddita pace , novæ in dies exercent terram operæ , intimioraque benignæ matris scrutantur visceræ , nec vacuo lucri labore.

Saliferi.

Præstantissimum tota Europa salem suis includit montibus Maramarosiensis Regio ; ubi saxorum ad instar cæditur , totaque Ungariæ , ac vicinis distrahitur Provincejs. & licet noctibus isthic diebusque fudent mallei , tanta tamen abundantia est , ut deesse omnino videatur nihil.

Rerum di-
vergarum
progenitores.

Infinitus sim , si montium Ungaricorum sigillatim commemorem opulentiam : ferunt enim hi & hydrar- girum , latinè argentum vivum , colligiturque in Comitatu Gomoriensi ; quanquam & in plano Cassoviensi , dum fundamenta Lauretani Sacelli ponerent PP. Franciscani , ingens copia metalli istius reperta est. Plumbum similiter & olim , & nunc passim extrahitur. Sed negligentius habetur. Varij deinde iisque preciosiores colores : ut auripigmentum , cinnabaris , minium , chrysocolla , lapis lazulus , lithargyrus , & plura id genus , tum ad montanas Civitates , tum in montibus Matræ , tum vel maximè in Carpathicis ; qui jure gazophilacium Ungariæ dici possent , si colerentur : hic enim & virgulta aurea , & flores aurei , & diversæ gemmarum species , quibus raritas pre- cium dat , repertas fuisse pro comperto habemus. Inchoferus scribit , dum Romæ ageret , ad Kesmarki- num erutos carbunculos. Magnetes reperire est ad Schemniczienenses ferrifodinas , item ad Muranyensem Arcem ; Asbestum uri nescium Dobsinenses supra Rosnaviam montes , copiosissimè dant ; in quibus etiam , quemadmodum & ad Solnam , carbones fossiles reperiuntur. Marmor porrò ad Oppidum Tatam tam candidum , quam rubeum scinditur. Invenitur illud & ad Neosolium . olim ad Albam-Regalem , & Strigonium operas fatigabat. Sulphur supra Vicum Pernek in Comitatu Poloniensi eggeritur. Alaba- strum

strum de varijs montibus accipitur. Adde his antimonium, crystallum montanam, aliósque laudatissimos lapillos, quos felix terra his, aliisque in partibus elaborat, & in populum vulgat.

Natalis vini Patria est Ungaria. Multam multorum montium partem, colles plurimos, quin & plana, vites isthie occupant. Pauci Comitatus sunt, qui sua non gaudeant vindemiâ. Celeberrimum Europâ universâ Zemplinienses Tokainis de montibus accipiunt vinum; cui an simile Orbis terrarum proferat, non immerito dubitant multi. Uno communione nomine, à præcipuo submontanorum Oppido mutuato, plures montes indigitantur; re autem ipsa & situ, & tractu, & nomenclatura, sed & bonitate, ac virtute differunt. Optima omnium Tarczallensia sunt, quæ colliguntur ex Mézes-mál; reliqua sequuntur. Tolcvensia maximè durant; nec quidquam, commissa mari, inque Angliam transvecta, capiunt vitij; quod alia non habent; uti experimento mercatorum didicimus. Zomboriensia ferè sunt fortissima; paullo mitiora alia, & amoeniora. Illud de vinis harum partium præstantioribus, præsertim, quæ de passis uvis exprimuntur, mirabile: quòd singulari medendi vi prædita sint: scio ejusmodi haustu depulsum lethargum; calidas, quartanas item curatas febres; sedatam denique plurium horarum phrænesim, hominémque sibi ita redditum, ut supremo rite comparari potuerit agoni, spectavi ipse, & stupui.

Laudant etiam suum Sopronienses vinum; & terræ, quæ lacui Fertő objiciuntur. Deinde commendant Szaladienses insulanum; Baranyienses Quinque-Ecclesiense; Pilisienses Budense; Beregienses suum & Muslaiense; suum item Unguarienses, & Szeregynense; Aba-Ujvarienses Szantoviense, & Heczense; Borodienses Miskolczense; Agriense Hevesienses; Polonienses S. Georgiense, Recsense, & vicinorum locorum.

^{196.}
*Colles viti-
feri.*

Est tamen & illud memorabile, quod multæ Regni hujus vineæ auro incubent; nam & vites aureæ visæ sunt, & tinctæ auro uvæ, & grana ipsa aurea reperta. Sed de montibus satìs.

^{197.}
Silva.
Terra.

Quemadmodum montes, ita & silvæ exornant Ungariam; junctæque commodo serviunt publico, & innocuæ voluptati. Sunt & aliæ, nec illæ incultæ, quæ in plano protenduntur; sed maximi & nominis, & vastitatis est silva Bakonyia; plures per Provincias extensa, plura etiam acquirit nomina: alibi enim Bakony, alibi Virtes, Farkas-Erdöje appellatur alibi. Tot inter virentia terræ istius domicilia; immane quantum exundant omnis generis & aves quæque preciosissimæ; & feræ innumeræ, tum communes illæ gentibus alijs, tum singulares; hic atagene, phasiani, urogalli, perdices, & quæ non aliæ mensarum deliciae? hic ursi, lupi, & lepores albi; silvestres capreæ, lynces, martes, alces, uri, & respublica animantium sine fine.

^{198.}
Terra fe-
cunditas.

Atque ex dictis palam omnibus fit, quam fœcunda rerum, omniūmque dives sit Ungaria; cui nihil omnino ad bene, beatique vivendum deesse voluit bonus ille Deus. non hæc suam invidet Italæ Campaniam; non regiones alias, terris juxta ac procul distantis felicissimas; ipsa altrix nationum est, ipsa mundi, propè dixerim, compendium.

^{199.}
Celi tempe-
ries.

Quod temperiem cœli attinet, ea sanè percommoda est; & si temperare quidem tibi ab amicitia Bacchi noveris, seculum etiam superasti. & licet vehementior succendat dies sol, noctem frigidior luna constringat; fræna tamen & huic ponunt Favonij, & illi Aquilones. Novi Wittembergensem illum declamatorem, qui nobile illud, si Superis placet, scoma jecit in Ungariam: pestilentibus eam exuberare lacibus; esqué exterarum sepulchrum gentium. ita sanè: sed lacus hi ad Tokainum hiant; & reconditoria mortuorum sunt dolia Ungarorum.

Dedi-

Dedimus Ungariam pro modulo nostro, non pro dignitate, non pro majestate tam eximij, tam singularis Regni. Sed enim fatendum ingenuè est: altiori eam consistere loco, quām ut nostra èò pertingat humitas. tamen in rebus magnis, ut inquit Bracharensis, et si successus non fuerit, honestus tamen erit ipse conatus. Atque hoc ipsum Regnum istud est, quod Divina illa providentia genti nihil tale merenti, jam inde ab Orbe condito, mirabili, atque adoranda nobis liberalitate disposuit, & ornavit; tandemque post plures rerum conversiones, incolendum tradidit, & donavit. Duces peregrinanti, & inhabitanti plagas has Ungaro initio fuēre; tum Stephanum Regem, nec sinè prodigijs obtinuit, cui utpote & nomen, & imperium, & corona de Cœlo venit. quæ in hanc usque diem octavum jam in seculum nulla temporum iniquitate labefactata, populum hunc, cui benedixit Dominus, tuetur semper; ejusque incingit Reges, in quibus jure possit gloriari.

Verū de Cœlesti hoc thesauro addenda compendio pauca: Corona Ungariæ à Silvestro P. M. Anno M. Stephano I. transmissa, passim sacra audit, Angelica item, & Apostolica; quippe munus DEI singulare est ac sanctum, præmonente Angelo, Apostolica à Sede Regno huic donatum. Quod tantam semper apud Reges, populūmque venerationem habuit, atque etiamnum habet; ut nec illi regnare, nisi antè incincti, nec isti Regi velint assurgere, nisi coronato. Lex porrò obtinet nulla, nisi à tali feratur, aut firmetur. Illud prodigio non vacat: cùm multa Regna, ac Provinciæ, secundùm Stephani Sancti mortem, Ungariæ accessissent, tamen omnia illa suum agnoscent Monarcham, ut primùm Ungarico ornatur diadema; quasi singula in uno illo suas etiam apponenter coronas. Hoc Regum duntaxat capita premit, Reginarum autem humeros solummodo tangit. Amplissimis in Ungaria gaudet latipundijs, quæ *Bona*

^{200.}
Ungaria in
Regnum ele-
vatur.

Coronæ appellantur. Olim Visegradi, hodie Posoniensi in Arce, summâ curâ, ac vigilantiâ custoditur. Duo è primis Proceribus Coronæ Custodes leguntur, quorum fidei & diligentiae depositum tantum committitur; éstque istud in primis Regni munijs. Sed nec silendum illud; quòd nullius hactenus, nisi Catholici Principis verticem coronaverit, quamvis & apud Barbaros, & apud Heterodoxos detineretur: noluit nempe bonitas Divina munus suum profanari; sed illibatum, ac sacrosanctum suæ conservare Ungariæ. Ad extremum, si qua in re, in hoc certè diademate mira DEI in Ungariam eluxit providentia: acceperat illud Wenceslaus Bohemiæ Rex, secumque abduxerat; mox Ottoni in Bavariam transmisit; à quo perditum, ac inventum, in Transsilvania detentum est à Ladislao Vajvoda. Hæsit isthic diutius, donec tandem Ungariam repeteret. At novæ rursum insidiæ ab Elisabetha Sigismundi Filia, Alberti Regis Conjuge, quæ coronam cum Ladislao Posthumo in Austriam transfert, diu ac multùm captivam futuram, nec nisi sexaginta millibus aureorum redimendam. Post Mohacsensem porrò cladem Petro Perényio capto, capta quoque hæc corona est, inque barbarem Solimani potestatem venit; qui eandem Joanni Zapolio reddidit. à cuius morte per Isabellam Viduam rursum in Transsilvaniam accepta est, & mox Ferdinando reddita, & Posonium illata. Inde migravit Viennam, cum Rudolpho autem resedit Pragæ. Rediit tandem sub Mathia II. ac Posonij reposita. Inde eam Bethlehemius sustulit, quam pace cum Cæsare constituta, etiam restituit. Tököliano sub tumultu, nuperno item Civili bello, quòd securiùs ageret, Viennam translata est, ac iterum in Ungariam relata. Tot inter peregrinationes, multaque pericula, ac veluti exilia, magnus ille præpotentis DEI oculus intentâ quadam vigilantiâ eam custodivit, & perenne suæ in Ungariam providentiæ tanquam symbolum ac monumentum conservavit.

LIBER II. UNGARIE REGES.

Eorum accurata , quantum potuit ,
Genealogia , acta item illustriora ,
& fata .

Argumentum & Synopsis Libri II.

I. R. EX S. Stephanus. Ejusdem Conjux.
Filius. Coronatio. Mors. Acta. Sanguine jun-
di. II. R. Petrus. Ortus ejusdem, & occasus.
III. R. Aba. Uxor. Acta. Interitus. IV. R.
Andreas I. Uxor. Proles. Acta. Mors. V. R.
Bela I. Uxor. Liberi. Acta. Mors. VI. R.
Salamon. Uxor. Acta. Mors. VII. R. Geysa I. Uxor. Liberi. Acta.
Mors. VIII. R. S. Ladislaus I. Acta. Obitus. IX. R.
Colomanus. Uxores. Liberi. Mors. X. R. Stephanus II. Uxor. &c.
Mors. XI. R. Bela II. Uxor, &c. XII. R. Geysa II. Uxor.
Filij, &c. XIII. R. Stephanus III. Conjux, &c. XIV. R.
Ladislaus II. &c. XV. R. Stephanus IV. &c. XVI. R. Be-
la III. &c. XVII. R. Emericus, sive Henricus, &c. XVIII.
H h h R.

R. Ladislaus III. &c. XIX. R. Andreas II. &c. XX. R. Be-
la IV. &c. XXI. R. Stephanus V. &c. XXII. R. Ladi-
slaus IV. &c. XXIII. R. Andreas III. &c. XXIV. R.
Wenceslaus, &c. XXV. R. Otto Bavarus, &c. XXVI. R.
Carolus I. &c. XXVII. R. Ludovicus I. &c. XXVIII. R.
Maria. &c. XXIX. R. Carolus II. Ungaris dictus parvus, &c.
XXX. R. Sigismundus Imp. &c. XXXI. R. Albertus Imp.
&c. XXXII. R. Wladislaus I. &c. XXXIII. R. Ladis-
laus V. Posthumus, &c. XXXIV. R. Mathias Corvinus. &c.
XXXV. R. Wladislaus II. &c. XXXVI. R. Ludovicus II.
&c. XXXVII. R. Joannes de Zopolya. &c. XXXVIII. R.
Ferdinandus I. Imp. &c. XXXIX. R. Maximilianus II. Imp.
&c. XL. R. Rudolphus Imp. &c. XLI. R. Mathias II. Imp. &c.
XLII. R. Ferdinandus II. &c. XLIII. R. Ferdinandus
III. Imp. &c. XLIV. R. Ferdinandus IV. &c. XLV. R.
Leopoldus Imp. &c. XLVI. R. Josephus Imp. &c. XLVII. R.
CAROLUS III. Imp. Augustissimus hoc nomine VI.

ANCTUS STEPHANUS primus Un-
garorum Rex, ex genere Magni Attilæ

S. Stephanus.

Patre Duce Geysa, qui primus, desertâ
Majorum superstitione, sacra amplexus
Christiana est Anno nongentes. octua-
gesimo tertio; Matre autem Saroltha,

Gyulæ Transsilvanorum Ducis Filia; Progenitoribus
sanctissimis, ante per Angelum, ac D. Proto-Marty-
rem Stephanum de nascituro Rege Filio admonitis,
editur in lucem Strigonij Anno nongentes. octuages.
quinto. Duodennis, defuncto vitâ Parenti, succedit.
Anno M. ipsa in Cœlos Assumptæ Virginis luce, mis-
so ab Urbe, sed destinato de Cœlis, incingitur dia-
demate; titulo Regis Apostolici ornatur; jusque Cru-
cis sanctissimæ sibi præferendæ accipit. Quinquen-
nio pòst Giselæ sive Gislæ Sorori S. Henrici Impe-
ratoris matrimonio jungitur; de qua septimo supra
millesimum nascitur S. Emericus, sive Henricus; qui
Conjux & Virgo diem obit quarto & viges. ætatis an-
no. quem secutus Parens; die, quo Coronam olim
acceperat, Augustissimæ Virgini sacra, Imperium & vi-
tam claudit Anno Milles. triges. octavo; Albæque tu-
mulatur. Gisela, sive altero à morte mariti Regisan-
no, sive tardius, cum Socru Ungariâ excedit; & in
Parthenone Pataviensi, hodie Passaviensi Anno Mil-
les. nonages. quinto, teste Bruschio in *Laureaco*, emeri-
tam Cœlis infert sanctimoniam. Stephanus & Eme-
ricus miraculis clarissimi, petente S. Ladislao Rege,
probante S. Gregorio VII. Summo Pontifice, tumu-
lo levantur Anno Milles. octuages. tertio, die Augosti
vigesima, móxque inter Sanctos referuntur.

*Vide plura
lib. i. N. 78.*

STEPHANUS quam à Parente acceperat Provinciam, Regnum facit; & debellato Avunculo suo Gyula Duce, adiectâ Ungariæ Transsilvaniâ, amplissimè dilatat. Populum utrumque sacris Catholicis imbuit, & Ecclesiæ subdit Romanæ. Hostes quâ domesticos, quâ exterios armis, prudentiâ, ac prodigijs in triumphum dicit.

Sanguine junctos habuit, & quidem ex Michaële germano Geylæ Parentis natum Vazulem; hæredem non dubium Regni, nisi auribus eum, oculisque spoliâisset perfidia malevolorum. Hujus item Vasulis Fratris Ladislai Calvi Filios: Andream, Belam, & Leventam. Ipse Divus Rex ternas numeravit Sorores: Saroltham Abæ Pro-Regi nuptam; alteram Duci Venetorum elocatam Anno Milles. nono, uti vult Dandulus Scriptor Venetus; tertiam juxta Petrum de Reva Giselam, Comitis Pictaviensis Guilielmi Uxorem. Quartam addit Fridericus Luca in M. S. Silesiæ Chronico, Juditham Boleslao I. Silesiæ Duci, qui deinde Poloniæ Rex, nuptui datam, de qua ait Miecislaum suscepsum.

*II.
Petrus.*

PETRUS Anno Milles. triges. octavo exeunte, aut initio sequentis Regnum accipit. Vix bene evoluto biennio, pellitur. Restituitur post tres ferè annos ab Henrico III. Anno Milles. quadrages. sexto excæcatur, & carceri mancipatur; sequenti in eodem vivere desinit. Sepelitur Quinque-Ecclesijs in Basilica à se constructa. A multis vapulat hominis crudelitas, superbia item, & avaritia. De prolibus Petri nihil constat. Uxor fuit Juditha Bohema, mortua Milles. quinquages. sexto. Ipsum verò alijs dicunt esse Filium Ottonis Ducis Venetiarum ex Sorore S. Stephani; ut Dandulus, & Hermnanus Contractus. Alij Comitis dicti Pictaviensis, cuius etiam Filia Gisela Petri Soror germana Henrico Romanorum Regi, Conradi Imperatoris Filio matrimonio fuit juncta; ut Inchofferus; qui existimat: ideo profugum ex Ungaria

ria Petrum non quæsijisse apud Veneros patrocinium; sed apud Henricum, quoniam sibi affinitate junctum sperabat fore adjutorem.

ABA ex Comite Palatij Regij, sive Pro-Rex habens in matrimonio Sororem D. Stephani Saroltham, Rex salutatur Anno Milles. quadrages. primo. Interimitur quarto. Vir animo magnus, & manu fortis, felixq; planè Imperator; si, quæ in Petro bene oderat, suam malè in vitam non traduxisset flagitia. Post aliquot ab obitu annos nobiliori inferendus loculo, inque Cœnobio Saáriensi, quod de suo condidit, tumulandus; dum levatur, obductis cicatrice vulneribus, corpore ac vestibus integer reperitur.

De hæredibus non constat. illud ex decreto Belæ IV, quo Privilegia Episcopatûs Agriensis innovat Anno Milles. ducentes. sexages. primo. clarum fit: existisse quosdam de genere Aba, amplèque dominatos in Regionibus Aba-Ujvariensi, Borsodiensi, ac Hevesiensi.

ANDREAS I. Filius Ladislai Calvi, D. Stephani Regis Patruelis, ex Michaële Geysæ Ducis Fratre, eligitur Anno millesimo quadragesimo sexto, sequenti coronatur. Uxor apud Bonfinium Admunda Ruthena; Filius Salamon; Filia apud Scriptores Polonos Adelhaida, Wratislao Duci Bohemiæ juncta, Anno milles. quinquages. sexto; mortua sexages. secundo. Interit Andreas in pugna Anno milles. sexages. primo. Sepelitur in Ecclesia S. Aniani Abbatiae Tihanyiensis à se fundatae. Quô favorem emeret plebis, sive favit, sive dissimulavit, dum nova moliretur illa, veterumque reduceret cultum deorum. Mox facti pœnitens Christianam restituit rem, & suum religioni florem. De Henrico III. eodem anno bis triumphat, triumphatus etiam de Fratre germano, si moderari sibi novisset.

BELA I. sive ADALBERTUS (ut est in frag-
mento fundationis Abbatiae Sexardiensis Anni milles.
V. Bela I.

les. sexages. primi, Regni ejus primi) cæso Andrea coronatur. Uxor, Filia Mesconis, sive Miecislae Poloniæ Ducis. Liberi: Geysa, Ladislaus, Lampertus, & Sophia (quæ cum Marito suo Comite Lamperto condit Præposituram Bozokiensem) & Filia altera, primùm Wilhelmo Thuringorum Duci despontata, deinde Udalrico Marchioni Carinthiæ elocata, ut est apud Lambertum Schafuaburgensem. Extinguitur Bela ruinâ domûs Anno milles. sexages. tertio, & in æde Sexardiensi SS. Salvatoris terræ creditur.

Jure, an injuriâ, Fratrem Andream armis impeccat, quis divinet? ceterà populum, impia Hunnorum sacra iterum reducere conantem, sapienti consilio opprimit; neu caput unquam hydra exerat, funditus excindit. Primus, quod sciam, argentum signat, mensuras & pondera definit, precia venalibus rebus ponit.

S. Salamon.

S. SALAMON, Filius Andreæ Regis, vivo Patre Anno milles. quinquages. tertio, quinquennis coronatur; sed regnare non, nisi mortuo Bela Anno milles. sexages. tertio incipit. quo etiam Henricus IV. tradit ei in matrimonium Sororem suam, vivente adhuc Henrico III. Parente, despontatam. Nomen ejus Judith potius, quam Sophia, ut patet ex epistola Gregorij VII. Pont. Anno milles. septuagesimo quarto ad eam ipsam data; nisi fortasse duo habuisset nomina. Liberi nulli. Excedit vitâ Salamon pœnitens in eremo, apud Polam Istriæ Urbem; ubi publica Sanctorum veneratione colitur.

Ludus fortunæ Salamon, cui regnare, aut bellare est, aut fugere. Ter regnum tenet, ter amittit. sed vel victus vincit: quando illudentibus toties coronis, victor gloriosus illudit; soliumque eremo mutat, & temporarium fugiendo, sempiternum obtinet diadema.

*VII.
Geysa I.*

GEYSA I. Filius Belæ I. invitus licet, communi tamen Procerum ac populi suffragio compulsus, Regium

gium admittit nomen, & coronam. Primus Regni annus, in instrumento erectionis Abbatiae S. Benedicti ad Granum, ponitur Annus milles. septuages. quartus. Uxorius genus & nomen nondum mihi repertum. Liberi: Colomanus, Almus, Sophia Coniux Magnonis, seu Magni Ducis Saxonie; altera nupta Græcorum Imperatori, fortasse Pyrisca, sive Piroska, quam nonnulli Filiam D. Ladislai putavere; tertia cuidam Comiti apud Ratisbonam, ut colligitur ex *tom. I. antiquæ lectionis*, ab Henrico Canisio Noviomago Anno 1601. publicato. Obit Anno milles. septuages. septimo, Kal. Maji. Vaczij in Cathedrali B. Virginis Basilica sepelitur.

Magnus à suis audit, quia inermis maximos vincit. Pater deinde Patriæ, quia singulari cura & providentia in populum dominatur. Denique bis Rex, quem & DEUS per Angelos, & Ungaria per Præfules incingit. Artibúsne politicis, an vitæ sanctimoniâ fuerit major? dubium facit.

S. LADISLAUS Filius Belæ I. Geysæ germanus, & ipse reluctans regnare jubetur Anno (ut verisimile est) milles. septuages. septimo, in sequenti coronaatur. De conjugio nihil constat. Abit in Cœlum Anno milles. nonages. quinto III. Kal. Augusti. In Mariana Varadinensis Episcopij æde reconditur.

Dum regnat, ferè semper bellat, & vincit Ladislaus. Adhuc Dux sub Salamone Belgradum jungit Ungariæ; jam Rex etiam Croatiam cum Dalmatia; juréne belli, an affinitate? discordant Authores. Chunos, Roxolanos, Tartaros, & quosvis hostes ad internacionem iterum, ac sæpius cædit, uno interdum futuro clavis nuncio relicto. Primus gladio jungit corollam Beatissimæ Virginis, & Martialem hactenus populum, Marianum efficit militem. Primus item ejusdem Magnæ Dominæ Effigiem infert auro Ungarico; & quam D. Stephanus *Dominam* nominaverat, *Patronam* dicit Regni Ungariæ, Rex undique Marianus.

nus. Sed & Thaumaturgus : in lapides vertit aurum
argentumve ; saxa in fontes liquat & flumina ; famem
militum, adductis per preces cervis & bubalis, sedat ;
infinita id genus alia, vivus ac mortuus agit.

IX.
Colomanus.

COLOMANUS Geysæ I. Filius Anno milles.
nonages. sexto ex Polonia revocatus coronatur. Uxor
prima Filia Rogerij Siciliæ Comitis. Liberi ex hac:
Stephanus, Ladislaus, ac Sophia. Altera Ducis Rus-
siæ Filia ; ex qua Filius Borichus, ab Ungaris pro Co-
lomani Filio nunquam agnitus. Desinit vivere An-
nomill. centes. decimo quarto, aut certè initio sequen-
tis. tumulatur Albæ.

Homo durus & asper, nec pacem cum exteris co-
lit, & germanum in sanguinem domi furit. Exocu-
lat Almum, & ejusdem Filium Belam, adolescentu-
lum noxæ ignarum. Mortuus defletur à plebe, non
quòd imperare desierit, sed quòd seriùs desierit.

X.
Stephanus
II.

STEPHANUS II. Colomani Filius Anno mil-
les. centes. decimo quinto Regno præficitur. Uxor
Filia Boleslai Ducis Poloniæ ; Liberi nulli. Moritur
Anno milles. centes. triges. primo. & Varadini terræ
creditur.

Multa cum multis, nec infeliciter bella gerit ; fir-
mat res in Dalmatia Ungaricas ; Thraciam ac Mace-
doniam nominis & armorum timore implet. Ante
fata cucullum induitur, signum pœnitentiæ ; fortasse:
quia fune sarcire volebat, quæ male ruperat fræna
temperantiae.

XI.
Bela II.

BELA II. cæcus, Almi, Fratris Colomani, Fi-
lius, à Stephano Rex renunciatus, & forsitan etiam
coronatus ; Anno eodem, quo Stephanus obit, solium
capit & imperium. Uxor Helena, Uri, Serviæ Re-
guli Filia. Liberi : Geysa, Ladislaus, Stephanus,
Almus, Gertrudis, & Sophia : hæc Conradi Impera-
toris Filij Uxor ; illa Mieclislai Ducis Poloniæ, qui
cum perpetuam servat virginitatem. Ex hydrope
Rex

Rex moritur Anno milles. centes. quadrag. primo, & Albæ tumulatur.

Mirabilis prorsus DEI providentia! quem, ne regnaret, privavit oculis Colomanus, vel cæcum effert in thronum Belam; malaque mortalium consilia, arte Cœlo nota vertit in bonum. Ceterà adjicit Ungariæ Ramæ Provinciam, invasores Regno depellit, Urbes extruit, prudentissimè denique juxta ac sanctissimè in populum dominatur.

GEYSA II. Filius Belæ cæci. Uxor, Filia M^{XII.}
noslai Russiæ Principis. Filij: Stephanus, Bela, Almus, aut Arpadus Stephano Fratri regnanti rebellis, atque eâ causâ quinque & decem ipsos annos in carcere tentus, ut notavit Godefridus Monachus Coloniensis. Filia Helena, data in matrimonium Leopoldo Henrici I. Ducis Austriæ Filio Anno milles. centes. septuages. quarto, uti est in Chronico Australi. Antea verò videtur Albertus Marchio Austriæ habuisse Uxorem Filiam Almi Ducis, quod indicat Otto Frisingensis Lib. 7. c. 21. de motu Boriti, sive Borichi scribens. Obit diem suum Rex Anno milles. centes. sexages. primo, Albæque tumulatur. Stephanum Fratrem ab hoc Geysa proscriptum fuisse tanquam Regno inhiantem, testis est Radevicus de gestis Friderici I. ad Annum 1158.

Non minus II. hic Geysa, ac olim I. nomen meretur Magni. Nondum Vir, potentissimos debellat adversarios; sacra juxta ac profana cumulat, & tuetur; evocatis de Saxonia populis auget Regnum, & ornat. Vivit, & moritur non secus ac Pater, religiosè & sancte.

STEPHANUS III. Filius Geysæ II. Conjux Agnes, Filia Henrici I. Ducis Austriæ, S. Leopoldi Filij. Nuptiæ milles. centes. sexages. quinto. ita Chronicon Australe, concordans cum alijs. Elato Parente Regnum auspicatur. Patruos suos, Belæ cæci Filios, Ladislaum II. & Stephanum IV. vivens ipse

Reges videt, mortuos brevi sequitur Anno milles. centes. septuages. tertio, & in Basilica Strigoniensi sepelitur.

Multa cum Venetis Græcisque gerit bella, variâ Fortunâ; sed nec Civilibus vacat à discordijs, sectâ in partes Ungariâ. haud omnino felix Rex, cùm nec Liberos relinquit ullos, & veneno vitam terminat.

XIV.
Ladislaus II.

LADISLAUS II. Patruus Stephani III. regnat mensibus sex Anno milles. centes. septuages. secundo, ut Ungariæ Historici memoriæ produnt. At exteri Scriptores referunt: secundum fata Geysæ II. turbas extitisse in Ungaria propter imperium. Quare forsitan non incongruè Chronicon Admontense: Anno 1162. Gontho, hoc est, Geysa, Rex Ungariæ moritur, pro quo Ladislaus Frater ejus regnavit. 1163. Ladislaus Rex Ungariæ moritur, pro quo Stephanus coronatur, cui rebellat Stephanus Filius Fratris. Constat autem ex monumentis Venetis ad Annum 1166. à Stephano Rege III. Filiam Ladislai Ducis Mariam elocatam fuisse Nicolao Comiti Arbensi. Ladislaus hic in Albense Mausoleum infertur.

XV.
Stephanus IV.

STEPHANUS IV. Patruus itidem Stephani III. vel forsan ex Fratre in carcere diu clauso nepos, Ladislae II. vitâ functo, usurpat imperium, & quinque tenet mensibus. Sepelitur Albæ. quem mox Stephanus III. sequitur. Ita continuatis funeribus terni breve intra tempus elati sunt Reges.

xvi.
Bela III.

BELA III. Filius Geysæ II. Anno milles. centes. septuages. quarto. Mense Januario coronatur. Uxor prima Maria Emanuelis Constantinopolitani Imperatoris Filia. Altera Margarita Philippi Francorum Regis Soror, antea Henrici junioris Regis Angliæ Uxor. Nuptiæ Anno 1186. Ex Annalibus Anglicis Rogerij de Hoveden. Ex primo Conjugio Liberi: Emericus, Andreas, Bela, & Filia Constantia, Anno 1189. Friderico, Friderici Imperatoris Filio desponsata, teste Arnoldo Abbe Lubecensi. Sed eo in expeditione sacra

era mortuo , tradita est Premislao Regi Bohemiæ. Habuit præterea Bela Filium quendam (nisi fuerit supra nominatus Bela) cuius meminit Innocentius III. Lib. i. epist. 5. Migrat è vita Rex Anno milles. centes. nonages. sexto, & Albæ tumulatur.

Regnum , quod latronibus plenum acceperat, intentissimâ curâ perpurgat. Haliciam, sive Galliciam per Filium Andream Ungariæ addit. Bellat etiam cum Venetis, sed successu perexiguo.

EMERICUS sive **HENRICUS** vivo Patre coronatur. Coniux Constantia Alphonsi II. Regis Aragoniæ Filia; deinde Friderico Siciliæ Regi, ac Imperatori nupta Anno milles. ducentes. nono. Ita Rodericus, Archiep. *Toletanus*, Scriptor coævus, *Mariana*, & *Raynaldus*. Filius Ladislaus. Moritur Emericus Anno milles. ducentes. quarto, & Agriæ reconditur.

Magnifice pluribus de gentibus , belli Imperatore Andrea Fratre , triumphat. Ipse Bulgaros domat. Insidianem Regno Andream memoratum, coronâ ornatus & trabeâ, sola majestate exarmat.

LADISLAUS III. Filius Emerici, vivente Pa- tre inauguratur. Sub dura Andreæ Patrui tutela exiguo tempore regnat. Constantia Regina jugum Af- finis pertæsa , cum corona & thesauris , ac nonnullis Procerum Viennam abit ; ubi Ladislaus Anno milles. ducentes. quinto fatis concedit. Ut habet *Chro- nicon Admontense* , *Australe* , cum quibusdam alijs. tum Albæ sepelitur.

ANDREAS II. Belæ III Filius, à morte Eme- ricci continuò se pro Rege fert , mortuóque Ladislao coronatur. Uxor prima Gertrudis, Bertholdi Mera- niæ, hoc est Tyrolis, Carinthiæ, & Istriæ Ducis Filia; alij Bertholdum Ducem Dalmatiæ scribunt. Liberi: Bela, qui deinde Patri succedit; Colomanus Rex Ha- litiæ, & Sclavoniæ Dux, in Conjugio cum Salomea Lesci Sandomiriæ Ducis Filia Virgo, moritur Anno milles. ducentes. quadrages. secundo. Tum S. Elisa-

XVII.
Emericus.

XVIII.
Ladislaus
III.

XIX.
Andreas II.

beth Ludovico VI. Landgravio Thuringiæ nupta; elata Anno milles. ducentes. triges. primo 19. Novembris. quadriennio pòst, infinitis clara miraculis, catalogo Sanctorum inserta. Denique Andreas, qui spe Regni cadens Venetias transit, ductaque prædivite Uxore, Marcum accipit Filium, fundatorem splendidæ apud Gallos Croyorum Familiæ. Interfecta est Gertrudis à Bancbano Anno milles. ducentes. decimo tertio, testimonio diplomatis ipsius Andreæ, & plurimum Chronologorum, quidquid demum dicant alij. Cùm Regina cæderetur, vix à Pedagogo servatus est Bela. Altera Uxor Andreæ Regis fuit Jole, Petri Constantinopolitani Imperatoris Filia; ex hac sustulit Jolen, sive Hioelesiam Jacobo Aragonum Regi nuptam, Aviam D. Elisabethæ Dionylij Lusitanij Regis Conjugis. Jole namque Jacobo tulit Petrum, de Petro nata S. Elisabetha. Tertia denique fuit Beatrix Aldobrandini II. Marchionis Estensis Filia, quæ mortuo Rege, Privignum verita, fugit in Germaniam, ibique Stephanum Posthumum peperit; qui cùm gratiam Belæ Fratris necquidquam imploraret, Venetijs consedit ducta Thomasina Maurocena, ex qua Andreas, futurus aliquando Rex Ungariæ. Decedit Andreas Rex ætate jam proiecta Anno milles. ducentes. triges. quinto, tumulatûrque in Monasterio Egresensi. malunt alij Varadini ad pedes S. Ladislai.

Præfervidæ Rex naturæ multa domi, forsque pro DEO ac Patria agit. Transmittit in Asiam, persequitur Saracenos, multa in libertatem vindicat loca, Serviam Ungariæ asserit. Multis nobilitatem privilegijs & ornamenti auget; hinc illi Magnum charumque nomen Andreæ Hierosolymitani. Celebris à iustitia est, quam ad sidera tollit Justus Lipsius.

BELA IV. vix natus Anno milles. ducentes. sexto, jussu Innocentij III. apud Raynaldum, ad Annum modò memoratum, Rex salutatur, & creatur. Post obitum Patris Andreæ consuetis cærimonijis confirmatur.

matur. quippe gemina erat Regum Ungariæ inaugratio; altera in infantia aut pueritia, cùm Imperium adibant altera. qua de re extat Epistola prolixæ Innocentij III. lib. 2. Regist. 14. Epist. 156. editionis Tolosanæ Anni 1635. Coniux Belæ Regis fuit Maria, Lascaris Græcorum Imperatoris Filia. Liberi: Stephanus, Bela; Catharina & Margaritha mortuæ Cliffæ in Dalmatia tempore incursionis Tartarorum. Deinde S. Cunegundis, sive Kinga, Coniux virgo, Boleslai Pudici Poloniæ Ducis, & Regis; quæ post Maritum Anno milles. ducentes. septuages. quarto piè mortuum, obiit sanctissimè in Cœnobio Sandecensi Anno milles. ducentes. nonages. secundo, xxiv. Julij. Post hanc Elisabeth, nupta Henrico Filio Ottonis Ducis Bavariæ Anno milles. ducentes. quadrages. quinto. Magnæ Sanctitatis mulier, & incomparabilis ætate sua virtutis. mortua in Bavaria Anno milles. ducentes. septuages primo. xxiv. Octobris. Tum Anna, locata Ratislao (quem Historici Ladislaum, & Rosislaum scribunt) Duci Haliciæ, ut declarat ipse Bela in diplomate Anni milles. ducentes. sexages. quarti. Scriptores præterea Ratislaum Ducem Masloviæ indigitant, sed rectius Machoviæ, vel, ut in Chronico Australi ad Annum 1272 inter Scriptores Germaniæ pag. 325. habetur, Matschoviæ; quæ Provincia est Serviæ ad amnem Savum, & Belgradum sita, quāmque nomine dotis à Bela Rege acceperat, pulsus Haliciâ à Daniele Ruthenorum Principe. Constantia item ejusdem Belæ Regis Filia, teste Joanne Longino, ac post eum Bollando in vita B. Cunegundis; scribitur nupta Leoni Russiæ Duci; Bzovius vult Danieli Russiæ Duci, vel potius Regi: at hic hostis erat Belæ, & Ratislai Ducis, nec eum Rex Generum vocat in nominato diplomate. Jolenta præterea, data Boleslao Pio, majoris Poloniæ Duci; quam Cromerus etiam Helenam fuisse appellatam ait. Ejusdem Regis Filia est & Sancta illa Margarita, quæ Insulam leporum

rum vitâ, ac prodigijs illustravit, vixitque Sanctimoniialis Ordinis Dominicanî, quod plura Belæ diplomata testantur; ex quibus etiam colligitur, adhuc unam Regi illi fuisse Filiam, quæ fuit Uxor Moys Palatini Ungariæ, probabilius Sabina fuerit, Cibinensis in Provincia Saárosensi Urbis Regiæ fundatrix. tot inter Filias Belæ, nîl mirum, si quæpiam perturbatio irreperserit. Moritur Rex Bela Anno milles. ducentes. septuagesimo, XII. Julij, & Strigonij apud FF. Minores terræ creditur.

Si cui alteri Regum, Belæ certè IV. statuam erigat Ungaria, & illam auream, perenne grati animi monumentum. Perierat, si Regem amisisset Belam. Eva stat illam ipso triennio Tartarus, inque solitudinem redigit. Reparat Bela, & novam de integro condit Ungariam. Suum in locum sacra reponit, & profana; de utrisque longè pulcherrimè meritus Rex. quin & Christianorum haud satis Christiana depulit Regno arma. Auxit etiam populo & Provinciâ Cumaniorum. Vivit, ac moritur secundus undique Ungariæ fundator. Rex integerrimus juxta ac æquissimus; Pater, Frater, Avus, ac Patruus plurium sanctarū mulierum.

STEPHANUS V. Filius Belæ IV. puer coronatur, diciturque Rex junior, ac Dux Transsilvaniæ, agente in vivis Patre. Uxor Anna (signata litterâ A. in publicis litteris Originalibus Ladislai Regis Anni M. CC. LXXXVII. quo adhuc vixit) gente fuit Cumana, ut colligitur apud Raynaldum ex litteris Episcopi Olomucensis coævi. Liberi: Ladislaus, Andreas, & Elisabeth, in Insula leporum ad Budam Sanctimoniialis. ut docent instrumenta Cœnobij ejusdem Insulæ. & Maria, Caroli II. Claudi Siciliæ Regis Uxor, Mater S. Ludovici Tolosani Episc. &c. De pluribus non constat. Nec obstatre poterit: quod Stephanus Rex in instrumento pacis Anni 1271. cum Ottocaro Bohemorum Rege initæ, Leonem Russum Generum vocet; id enim latè dici potuit locò Progeneri Mari-

Mariti neptis ex Sorore Constantia. Excedit huma-
nis Anno milles. ducentes. septuages. secundo, ad diem
1. Augusti, inque Insula Budenſi, sive leporum repo-
nitur. Rex magnanimus, Bulgariæ debellator, &
victor Ottocari magnus, ostendit modò, quid egisset;
ſi vitam Cœlum indulſiſſet.

LADISLAUS IV. Patre Stephano V. immatu-
ro ac ſubitaneo fato erepto, ſuccedit Anno eodem, &
coronatur. Uxor Elisabetha, in litteris Regijs notâ E.
ſignificata, Caroli I. Siciliae Regis Filia. Liberi nul-
li. Occiditur in pugna à Cumaniſ Anno milles. du-
centes. nonagesimo, & Chanadini terræ infoditur.

Optimi Avi, male diſinctus nepos, evertit prope-
modum ſua per ſcelera imperium, quod tanto Majo-
res conſtabat ſudore. Profligat Bohemum, & Cæſa-
rem præſens tuetur; ſed à ſua ipſe in triumphum du-
citur libidine: unde & Regnum Civilibus juxta, ac
externis dilaniandum præbet armis.

ANDREAS III. nepos Andreæ II. per Beatri-
cem Eſtenſem, Filius Stephani Poſthumi ex Filia
Guilielmi Traversarij Civis Ravennatis, uti quidem
teſtatur Monachus Paduani Author coævus; ſed ut
docet instrumentum publicum, in quodam Archivo
reſtitutum ad mentem Turoczi, ac plurium aliorum,
Albertinus Maurocenus Venetus, fuit Avunculus An-
dreæ Regis, deſpoñeratque ei Alberti Goriciensis
Comitis Filiam Claram Anno milles. ducentes. octua-
ges. ſexto. quam, an reiſta duxerit Andreas, nusquam
apparet. Matrem ejus Catharinam fuifſe declarant
inſtrumenta Ungarica, ortam Familiâ Tomaffina Mau-
rocena, uti innuimus in Andrea II. Conjugem ve-
rò ejusdem fuifſe Fenennam, sive Phenennam, cer-
tum eſt, liquetque ex diplomate Anni milles. ducen-
tes. nonages. primi, quo Lodomerio Archi-Episcopo
Strigoniensi donat Rosnaviam. erat autem Filia Du-
cis Gloggoviæ in Silesia. de hac nata Andreæ Eliza-
betha. Secunda, aut tertia Regis Uxor fuit Agnes,

Alberti I. Austriæ Ducis Filia. Nuptiæ teste Authoræ historiæ Australis Anno milles. ducentes. nonages. quinto, ante vernum jejunium; Scriptor autem Chronici Australis recentior in annum sequentem eas transfert. Discordant ijdem in anno, quo Andreas Filiam Elisabeth desponsavit Wenceslao, Filio Wenceslai Regis Bohemiæ: Historicus enim id factum scribit Anno milles. ducentes. nonages. septimo; Chronologus in sequente. Interit ex veneno Andreas Anno milles. tercentes. primo, iv. Januarij, Budæque sepelitur in æde S. Joannis Evangelistæ apud Minores. Agnes Regina moritur milles. tercentes. sexages. quarto. Quam turbis collisam à decessore accepit Ungariam, haud pacatiorem successoribus relinquit. Ultimus Regum ex virili stirpe Geysæ I. Ducis Christiani.

xxiv.
Wenceslaus.

WENCESLAUS, Filius Wenceslai Regis Bohemiæ, Fratris B. Agnetis, Anno milles. tercentes. quinto, xxiii. Junij defuncti, & Gutæ, Filiæ Rudolphi Imperatoris; nepos Ottocari & Cunegundis, Filiæ Annæ Ducis Matschoviæ, de qua in Bela IV. Coronatur Anno milles. tercentes. primo. Uxor (rejectâ sponsâ Andreæ III. Regis Filiâ) Viola Ducis Teschinensis Filia, Anno milles. tercentes. quinto. Occiditur Wenceslaus sequenti, Olomucij xxvii. Augusti. nam, ut adverterunt Albitius & Reusner Anno milles. tercentes. septimo, Bohemorum Rex fuit Rudolphus senior, mortuus iii. Julij; deinde Rudolphus junior, qui excessit Anno milles. tercentes. octavo. xxviii. Junij.

xxv.
Otto Bava-
rus.

OTTO Bavarus, Belæ IV. ex Filia Elisabeth ab nepos; coronatur Anno milles. tercentes. quinto. In carcerem mittitur à Ladislao, Vajvoda Transsilvaniae anno sequenti. Tum fugâ elabitur, & in itinere ducit Filiam Conradi Gloggoviæ Ducis. Moritur, teste Aventino, Anno milles. tercentes. duodecimo. Hic, uti & Wenceslaus per seditionem, à partium studiosis electi; viderunt duntaxat Ungariam, possessionem ejus

ejus pleno jure nunquam inierunt. Nec mortui, nec sepulti in Regno.

CAROLUS I. (in diplomatibus Karulus) Filius Caroli Martelli Siciliæ Regis, & Clementiæ, Filiae Rudolphi Imperatoris; nepos Mariæ, Stephani V. Filiae. Anno milles. tercentesimo defertur in Ungariam; nec multò post obitum (quod jam certius est) Andreæ III. coronatur; à plerisque tamen pro Rege non habetur. Recipitur tandem ab omnibus Proceribus, excepto Matthæo Palatino, & Ladislao Vajvo da Transsilvano. Verùm reconciliato demum Vajvo da, receptaque sacrâ coronâ, iterum inauguratur milles. tercentes decimo. Uxor prima Catharina, quam duxit milles. tercentes. octavo. Obit Anno milles. tercentes. decimo tertio, ut docent quædam litteræ Carolinæ. Maria, quam Historici primam scripserunt, fuit Filia Casimiri Regis Poloniæ, mortua Anno milles. tercentes. decimo quinto. Tertia Beatrix, Filia Henrici VII. Luzemburgici. Quarta Elisabeth, Filia Vladislai Loctici Poloniæ Regis. nuptiæ Anno. milles. tercentes. vigesimo. Liberi diutius superstites: Ludovicus, Andreas, & Stephanus. Andreas restriicto admodū regimine Rex Siciliæ, Uxorem habuit Joannam (penes quam ferè imperium erat) neptem Roberti Siciliæ Regis. amisisit vitam laqueo Averfæ Anno. milles. tercentes. quadrages. quinto, Conjugis iniquitate. Filius ejus Posthumus Carolus prima in ætate obit in Ungaria. Stephanus, quoad vixit, titulo Ducis Transsilvani gaudebat, ut clarum est ex litteris Pontificijs, aliisque. Teste Joanne Summonitio Filiam habuit Elisabeth, quæ nupsit Philippo juniori Principi Tarentino, Pronepoti Mariæ Ungariæ, & Caroli II. Siciliæ Regis. Carolus I. Rex Ungariæ diem obit suum Anno milles. tercentes. quadrages. secundo. xvi. Julij, inque Albensi Regum Mau-

XXVI.
Carolus I.

soleo reconditur. Elisabetha Conjux moritur Anno milles. tercentes. septuages. nono.

Carolus I. celebriores inter Ungariæ Reges jure censendus, multas discissum in partes Imperium secundissima componit pace. Hostium alios armis subigit, clementiâ vincit alios. Avulsa Regni membra suo reddit corpori. Ampliat dominationem, & decem in Regna protendit. Urbes extruit magnificas, & latissimè cultum promovet divinum : de Superis perinde bene meritus, atque de hominibus.

xxvii.
Ludovicus I.

LUDOVICUS I. à morte Caroli Parentis coronâ incingitur. Uxor Elisabeth, Stephani Bani, postea Regis Bosniæ, Filia. Ex hac nascuntur Maria, & Hedwigis. Hæc in Poloniæ ad capessendum Regnum profecta, Anno. milles. tercentes. octuag. quarto. jungitur Jagelloni Duci Litvaniæ, electo Poloniarum Regi, post biennium. Moritur sanctissimè Anno milles. tercentes. nonages. nono. Ludovicus Pater fatis concedit Anno milles. tercentes. octuages. secundo, die Septembris XII. tumulatûrque Albæ in Sacello, quod vivens ipse extruxerat.

Non minor Parente Filius, sarta tectaque conservat, quæ à Carolo acceperat. immo auget Imperium adiectâ Poloniâ. Tuetur etiam Ecclesiam, & caput ejus, Romanum Pontificem adversùs tyrannos ; inde titulo Signiferi Ecclesiæ honestatur. Infert Ungariæ litteras, & publicum earundem pandit emporium; gloriosissimus Regum omnium.

xxviii.
Maria.

MARIA, quam Ungari Regem appellârunt, post obitum Patris coronatur. Regnat cum Matre annis duobus. Nubit Sigismundo, Caroli IV. Imperatoris Filio, Anno. milles. tercentes. octuages. quarto. Extincta jam antè Matre Elisabetha, à Joanne Horvatho, sive Hericarth Anno milles. tercentes. octuages. sexto, per indignissimam cædem sublata. Hæc reponitur Jadræ in Dalmatia, Maria autem Varadini.

CAROLUS II. Ungaris dictus Parvus, prone-
pos Mariæ Ungaricæ Reginæ Siciliæ; nempe per Jo-
annem Avum suum, & Patrem Ludovicum Dyrra-
chium; cuius Coniux Margarita, fuit abneptis ejus-
dem Mariæ per Proavum Joannem, Avum Ludovi-
cum Dyrrachium modò nominatum; & Patrem Ca-
rolum; Aversæ, jussu Ludovici Regis Ungariæ, Fra-
tris Andreæ necem ulciscens, interfectum Anno
milles. tercentes. quadrages. octavo. Hæc ex proba-
tissimis Scriptoribus, contra Bonfinium & Turo-
czium, putantes Carolum hunc, fuisse de Andrea
Ludovici Fratre germano natum. Joanna quoque
Andreæ hujus Uxor, fuit proneptis Mariæ Ungaricæ
Reginæ Siciliæ, per Avum suum Robertum Regem
Siciliæ, tertium ejusdem Mariæ Filium, & per suum
Patrem Carolum Ducem Cantabriæ. Ceterum Ca-
rolus Parvus venit in Ungariam Anno milles. tercen-
tes. octuages. quinto, coronatûrque Mense Decembri,
factione quorundam privatorum. Mox sequenti,
mense Februario occiditur. ut habet *Raynaldus*. Alij
hæc præcedenti anno contigisse volunt. Fuit ob in-
vasum Regnum à summo Pontifice Urbano VI. ana-
themate ictus; idcirco & sepulturâ Ecclesiasticâ caruit,
teste S. Antonino apud Raynaldum. Filius ejus La-
dislaus, fuit etiam electus Rex Ungariæ Anno milles.
quadragecentes. secundo. à nonnullis perturbatoribus
Ungaris, Dalmatis, & Croatis.

SIGISMUNDUS Imp. Caroli IV. Imp. Filius, ^{xxx.}
Marchio Brandenburgicus, coronatur Anno milles.
tercentes. octuages. septimo. Extinctâ Mariâ Unga-
rà, dicit Barbaram, Hermanni Ciliæ & Zagoriæ Co-
mitis Filiam, feminam tanto connubio omnino undi-
que indignissimam. ex qua Filia Elisabetha Parente
melior sua. Migrat è vita Sigismundus Anno milles.
quadragecentes. triges. septimo. ix. Decembris Znoi-
mæ in Moravia, ac Varadinensi in Ecclesia tumula-
tur.

Longi ævi, sed ferè infeliciis Sigismundus, per bella, bellorūmque calamitates ultimas, vitam traducit, & Regnum. Cæditur à Turca, à Bohemis popularibus vim patitur, ab Ungaris carcere detinetur; meliori forte dignissimus Princeps, pacis utpote Ecclesiæ studiosissimus, & virtutibus summis ornatissimus.

XXXI.
Albertus.

ALBERTUS Imp. Austriæ Dux, Gener Sigismundi per Filiam Elisabetham coronatur Anno milles. quadringentes. triges. octavo. i. Januarij. Uxor Elisabeth Sigismundi Filia. Nuptiæ Anno milles. quadringentes. vigesimo primo. Liberi: Elisabetha, nupta Casimiro Poloniæ Regi; ex qua Wladislaus, futurus Ungariæ Rex post Mathiam. Gregorius in adolescentia defunctus Anno milles. quadringentes. triges. quinto. & Ladislaus Posthumus. Interit è sanguineo ventris profluvio Anno milles. quadringentes. triges. nono, xxvii. Octobris in pago Neszmél, Strigonium inter & Comaromium sito; quanquam Scriptores exteri extinctum notent in Insula Schütt, sive Csalókőz ad pagum Megyer xxviii. Octobris, & in sepulchrum Albense illatum, ut habet Bonfinius. Petrus de Reva, Viennæ ait tumulatum.

XXXII.
Wladislaus.

WLADISLAUS Rex Poloniæ coronatur Albæ, non tamen sacrâ illâ coronâ, Anno milles. quadringentes. quadragesimo, xvii. Julij. Cæditur ad Varnam à Turcis Anno milles. quadringentes. quadrages. quarto. x. Novembris.

Paucis, quibus præsunt Ungariæ annis & Albertus, & Wladislaus, omnibus præstantissimorum Regum juxtâ ac militum funguntur officijs. Publicæ uterque vitam saluti immolat; uterque dignissimus, quorum perennis apud Ungaros memoria vivat.

XXXIII.
*Ladislaus V.
Posthumus.*

LADISLAUS V. Posthumus, Alberti Imp. & Regis Filius, natus Anno milles. quadringentes. quadrages. die xxii. Februarij Comaromij. Anno eodem, festo Pentecostes coronatur, uti demonstrat inscriptio in Basilica Cassoviensi B. Elisabethæ, facta à Præ-

Prætore Urbis pupilli jura defendantis , confirmántque plures Authores. Mater Regina Elisabeth, dum vivit, in parte Regni imperat. A cæde Wladislai gubernat Ungariam Joannes Hunniades ad Annum milles. quadringentes. quinquages. secundum , quo Ladislaus Posthumus Regnum init. Sponsa designata Ladislai Regis fuit Magdalena Caroli VII. Francorum Regis Filia , quæ tamen sponsum vidiſ nunquam: extinguitur enim Pragæ veneno, ut aliqui exſtimant, Anno milles. quadringentes. quinquages. ſeptimo. xxiii. vel xxvii. Novembris, ibique reconditur.

MATHIAS Corvinus Patre Joanne Corvino de Hunyad , Vajvoda Transſilvaniæ , Ungariæ Gubernatore , Heroe incomparabili ; Matre verò Elisabetha Szilagyia nascitur Anno milles. quadringentes. quadrages. tertio. xiv. Februarij. In carcerem compingitur à Ladislao Rege Anno milles. quadringentes. quinquages. ſeptimo. Sequenti in Regem Ungariæ acclamatur, móxque de tenebris antri in ſolum conſcendit ; ſed non niſi Anno milles. quadringentes. sexages. quarto, coronatur : quoniam diadema Fridericus retinebat , nec niſi Anno proximè ſuperiore illud Ungariæ restituit. Uxor prima Catharina Cunegundis, Georgij de Cunſtot, & Podiebrad Bohemiæ Gubernatoris, deinde Regis Filia. Sponsalia ex lege pactionis, à Mathia cum Georgio initæ , ut habet Bohuslaus Balbinus , celebrata Anno milles. quadringentes. quinquages. octavo. Nuptiæ inſequenti. Obit Catharina Budæ milles. quadringentes. sexages. quarto. Altera Conſux Beatrix Filia Ferdinandi Regis Neapolitani , nupta Corvino Anno milles. quadringentes. septuages. ſexto. Moritur Mathias Viennæ Anno milles. quadringentes. nonagesimo , v. Aprilis ; tum Albæ-Regalis in Mausoleo magnificentiſimè ſepelitur. Dum viduum agit, ex incognito thalamo fuſcipit Joannem , Banum ſubinde Illyrici , virum bellis,

bellis, sed religione in primis c'arissimum. Obit hic Anno milles. quingentes. quarto, XII. Octobris. Filius autem ejus Christophorus, Mathiæ nepos, anno sequenti, XVII. Martij. Uterque sepelitur Lepoglavae in Sclavonia, ut patet ex epitaphijs.

Corvinus Magni Parentis non degener Filius, Orbis universi suffragio, Regum maximus, & celeberrimus, Ungariam gubernat; & potentissimos contra adversarios tuetur. Velfamâ nominis Turcam in fugam agit. Novis Regnum auget Provincijs, instruit præfidijs, ornat ædificijs, excusat studijs, implet litteratis. Pugnat pro fide Catholica adversus Georgium transfugam Regem Bohemum, & plures Romana in fide conservat Regiones. Vivit, & moritur fortissimus, sapientissimus, & religiosissimus Rex; dictus: Martis pullus, litterarū Pater, Romanæ pupilla Ecclesiæ.

Wладислав II. Rex antè Bohemiæ, Filius Casimiri Regis Poloniæ, ex Elisabeth Austriaca, Anno, quo excessit Corvinus, eligitur, ritèque coronaatur, XXI. Septembris. Uxorem, repudiata Beatrice Mathiæ Regis Vida, amores Wladislai prensante, accipit Annam ex Gallia, teste Spondano (qui rem magis expenderit) Castonis Fuxensis, Candelæ Reguli Filiam. milles. quingentes. secundo. XXIX. Septembris. Liberi: Ludovicus, Anno milles. quingentes. sexto natus. I. Julij. Anna antè edita milles. quingentes. tertio. Moritur Rex Anno milles. quingentes. decimo sexto. VI. Martij, ut plures, III. ut habet Joannes Pistorius. inque monumenta Regum Albæ infertur.

Malè audit apud plerisque Historicorum Wladislaus: quòd animi amplius oblectamentis, quam rei studuerit publicæ; quòd Nobilitati ultra modum fræna laxaverit; quòd graviores fugerit curas, omnia per alios, per se egerit nihil; choro aptior Monastico, quam Imperio tam vasto. Quæ ut ut se habeant: nihil tamen de Ungaricis amittit terris, singulari pietate, clementiâ, amore subditorum, & civilitate regit suos, & protegit.

LU-

LUDOVICUS II. Filius Wladislai, coronatur ^{XXXVI.}
Ludovicus II.
 in infantia Anno milles. quingentes octavo. Sponsa
 Maria, Maximiliani Imp. neptis, ex Filio Philippo I.
 Hispaniæ Rege, milles. quingentes. decimo quinto,
 eadémque Conjux milles. quingentes. viges. primo.
 Interit Ludovicus Rex in clade ad Mohacium An-
 no milles. quingentes. viges. sexto. xxix. Augusti,
 ætatis anno vicesimo, mense secundo. Maria Regina
 decedit Anno milles. quingentes. quinquages. octavo.
 Rex Albam defertur, ibique sepelitur.

Spes maximæ cum Ludovico occumbunt. Vel
 adolescens exhibit, quantus pro Regno stetisset Vir,
 nisi intempestiva intercessissent fata.

JOANNES de ZAPOLYA, Filius Stephani Unga-
XXXVII.
Joannes de Zapolya.
 riæ Pro-Regis ex Familia Deakiana, Vajvoda Trans-
 silvaniæ eligitur Rex Anno milles. quingentes. viges.
 sexto, i. Novembris. Coronatur luce S. Martino sacra.
 Uxor, Isabella Sigismundi Regis Poloniæ, & Bonæ
 Sfortiæ Filia. Nuptiæ Anno milles. quingentes. tri-
 ges. nono. Filius Stephanus in sacro lavacro dictus,
 deinde Joannes Sigismundus in Patris, & Avi memo-
 riam appellatus. Obit Rex in Transsilvania Anno
 milles. quingentes. quadragesimo. Isabella circiter An-
 num milles. quingentes. quinquages. octavum. Filius
 Joannes Sigismundus Anno milles. quingentes. se-
 ptuages. primo. Rex Albæ tumulatur.

Privata quorundam factione Rex proclamatur.
 Felix armis, & magnus sub Wladislao Belli Impera-
 tor; dum coronam quærerit, ac rerum fatagit suarum,
 cæca regnandi libidine abreptus, latam Turcæ in Un-
 gariæ Regiones pandit portam, & magnarum prolo-
 gum ponit tragœdiarum.

FERDINANDUS I. Imp. nepos Maximiliani I. ^{XXXVIII.}
Ferdinandus I.
 Filius Philippi Regis Hispaniarum, Frater Caroli V.
 nascitur Anno milles. quingentes. tertio. x. Martij
 Compluti, vel Medinæ. Eligitur Rex Ungariæ An-

no milles. quingentes. viges. sexto. in sequenti coro-
natur Albæ v. Novembris cum Anna Regina, uti te-
stantur decreta Regni. Coniux eadem Anna, Wla-
dislai Regis Ungariæ Filia, Ludovici II. germana.
Sponsalia Anno milles. quingentes. decimo quinto.
Nuptiæ Anno milles. quingentes. viges. primo. Li-
beri: Elisabeth, nata Lincij Anno milles. quingentes.
viges sexto. ix. Julij. Nupta Sigismundo Augusto
Poloniæ Regi. Obit Vilnæ in Litvania Anno milles.
quingentes. quadrag. quinto. xv. Julij. Maximilianus,
natus Viennæ Anno milles. quingentes. viges. septi-
mo. i. Augusti. Anna, nata Lincij Anno milles.
quingentes. viges. octavo. xiv. Junij. Elocata Anno
milles. quingentes. quadrag. sexto. iv. Julij, Alberto-
V. Duci Bavariæ. Ferdinandus, editus in lucem ite-
rum Lincij Anno milles. quingentes. viges. nono
xiv. Junij. Dicit primùm Philippam è Patritia Wel-
serorum Augustana Familia ortam, ex qua Andreas
Cardinalis Austriæ, & Carolus Marchio in Burgau.
Tum milles. quingentes. octuagesimo, mense Aprili
accipit Guilielmi Mantuæ Ducis natam, suam è So-
nore Leonora neptem. Maria Pragæ natæ milles.
quingentes. triges. primo. xv. Maji. Nubit Anno
milles. quingentes. quadrages. sexto. xviii. Julij, Gui-
lielmo Cliviæ, ac Juliæ Duci. Magdalena, nata Oe-
niponti Anno milles. quingentes. triges. secundo. xiv.
Augusti. Vixit in Cœnobio Halensi. Catharina
Viennæ nata Anno milles. quingentes. triges. tertio.
xxv. Septembris, elocata primùm Friderico Mantuæ
Duci. tum Sigismundo II. Poloniæ Regi. Mortua
Lincij Anno milles. quingentes. septuages. secundo.
Leonora Viennæ nata Anno milles. quingentes. triges.
quarto. ii. Novembris, data Guilielmo Mantuæ Duci
Anno milles. quingentes. sexages. primo. Margari-
tha, nata Oeniponti Anno milles. quingentes. triges.
sesto. xvi. Februarij. Obit innupta Halæ Anno
milles. quingentes. sexages. septimo. xii. Martij. Bar-
bara

bara Viennæ nata Anno milles. quingentes. triges. nono. xxx. Aprilis. Nupta Alphonso II. Ferariæ Duci, extincta mense Septembri, Anno milles. quingentes. septuages. secundo. Carolus Viennæ natus Anno milles. quingentes. quadragesimo. iii. Junij, duxit Mariam Filiam Alberti Bavariæ Ducis, è Sorore Anna neptem, ex qua quindecim sustulit liberos. Helena Viennæ nata Anno milles. quingentes. quadrages. tertio. vii. Januarij. Decessit Halæ Virgo. Anno mill. quingentes. septuages. quarto, mense Martio. Joanna Pragæ nata Anno milles. quingentes. quadrages. septimo. xxiv. Januarij, juncta Francisco Medicæo Florentiæ Duci. mortua Anno milles. quingentes. septuages. octavo. Joannes natus Anno milles. quingentes. triges. octavo, x. Aprilis, denatus sequenti. Ursula nata Anno milles. quingentes. quadrag. primo. xxiv. Julij. biennio pòst exspiravit. Definit vivere Anna Imperatrix, felicissima quindecim prolium Mater, Pragæ Anno milles. quingentes. quadrages. septimo, xxvii. Januarij. Ferdinandus Cæsar sequitur Anno milles. quingentes. sexages. quarto. xxv. Julij Viennæ, & Augustæ Conjugi, in conditorio Regum Pragensi apponitur.

In calamitosissima Christianæ Reipublicæ tempora Regnum incidit Ferdinandi. Agit nihilominus, quidquid aut religio in Germania, aut communis boni ratio exigit in Ungaria; explétque partes & Catholici, & studiosi Patriæ Principis.

MAXIMILIANUS hujus nominis II. Imp. Filius Ferdinandi I. Uxor Maria, Caroli V. Cæsaris filia. Coronatur primus Posonij in Regem Hungariæ Anno milles. quingentes. sexages. tertio. viii. Septembris, agente in vivis Patre. Maria Condux, in Reginam ungitur altero die. Liberi: Anna, nata Zigallæ in Hispania Anno milles. quingentes. quadrages. nono. i. Novembris, fuitq; quarta Uxor Philippi II. Hispaniarum Regis, & obiit Anno milles.

quingentes. octuagesimo. xxvi. Octobris. Ferdinandus natus Anno milles. quingentes. quinquages. primo. xxiv. Martij. obit sequenti, xxvi. Januarij. Rudolphus, natus Viennæ Anno milles. quingentes. quinquages. secundo. xviii. Julij. Ernestus, natus iterum Viennæ Anno milles. quingentes. quinquages. tertio. xv. Junij, Belgij Gubernator. moritur Anno milles. quingentes. nonages. quinto, mense Februario. Elisabeth nata Viennæ milles. quingentes. quinquages. quarto. v. Julij. nupta Carolo ix. Franciæ Regi; deinde Institutum tertij ordinis S. Francisci amplexa, excedit Viennæ, Anno milles. quingentes. nonages. secundo. Maria nata milles. quingentes. quinquages. quinto. xxvii. Julij. exspirat sequenti. xxv. Julij. Mathias natus Viennæ, Anno milles. quingentes. quinquages. septimo. xxiii. Februarij. Maximilianus natus Neostadij, Anno milles. quingentes. quinquages. octavo. xii. Octobris. Administrator ordinis Prussiæ, & Teutoniæ. vitam finit Viennæ Anno milles. sexcentes. decimo octavo. ii. Novembris, sepelitúrq; in Monasterio Stams, à se, in Comitatu Tyrolis erecto. Albertus natus Neostadij, Anno milles. quingentes. sexagesimo. xiii. Novembris. Cardinalis Austriæ, Archi-Episcopus Toletanus, Pro-Rex Lusitaniæ, & Belgarum Gubernator. decedit Anno milles. sexcentes. viges. primo. xiii. Julij. Wenceslaus, natus Neostadij, Anno milles. quingentes. sexages. primo. ix. Martij. obit innuptus Madriti in Hispania An. milles. quingentes. septuag. octavo. mense Sept. Fridericus natus Anno milles. quingentes. sexages. secundo. xxii. Januarij. excedit insequenti. xvii. Septembris. Maria nata Anno milles. quingentes. sexages. quarto. xix. Februarij. mox, xxvi. Martij denata. Carolus natus Anno milles. quingentes. sexages. quinto. xxvii. Septembris. obit altero, iii. Maij. Margarita, nata Viennæ Anno milles. quingentes. sexages. septimo. xxiv. vel

xxv. Januarij. S. Claræ regulam secuta Montferrati, fato functa An. milles. sexcentes. triges. tertio. v. Julij. Leonora nata Viennæ Anno milles. quingentes. sexages. octavo. iv. Novembris. denata Virgo Pragæ Anno milles. quingentes. septuages. nono. Maximilanus Imp. migrat è vita Ratisbonæ, sub Comitijs Imperij Anno milles. quingentes. septuages. sexto. xii. Octobris. Maria autem Imperatrix Anno milles. sexcentes. tertio. xxiv. Februarij Montferrati.

Quô Ungariam in libertatem vindicaret, ipse in arenam descendit magnanimus Cæsar; & vel præsentiâ in fugam hostem agit, Jaurini servator & Comaromij. Multa adhæc affigit Turcas strage; verùm non omnino pestem illam propulsat totam. Gloriam vindicatæ Ungariæ servat Deus CAROLO VI.

XL.
Rudolphus

RUDOLPHUS id nominis II. Imp. Maximiliani, de quo modò, Filius. Coronatur Polonij Anno mill. quingentes. septuages. secundo. xxiv. Septembris. Matthiæ Fratri juniori cedit Ungariam cum corona Anno milles. sexcentes. octavo. xxvii. Junij Pragæ. Excedit cœlebs ibidem, Anno milles. sexcentes. duodecimo. xx. Januarij. Pacis amantior, quàm belli, vitam ferè inter libros exigit, & procul tubarum clangore, cœlestium considerationi siderum magnus mathematicus semet impendit.

XLI.
Mathias II.

MATHIAS II. Ungariæ Rex, & Imp. Maximiliani Filius, Rudolphi germanus, coronatur Posonij Anno milles. sexcentes. octavo, xix. Novembris. Coniux Anna, Ferdinandi Archi-Ducis, & Annæ Mariæ Ducis Mantuæ Filia, coronata Posonii Anno milles. sexcentes. decimo tertio. xxv. Martij. Liberi nulli. Defungitur Imperatrix Anno milles. sexcentes. decimo octavo, xiv. Novembris. altero autem Mathias ipse, xx. Februarii Viennæ in animi deliquio circa quintam matutinam. ut notat quidam Ungarus in accuratio diario. verùm Austriaci scriptores mortem ejus in Martium protrahunt. Fortis, & mitis Cæsar: ut virtute

te hostes terret, ita popularitate civium emit amores. Budensis oppugnatio declarat, quis fuisset, si diutius vivere licuisset.

XLI.
Ferdinandus II. FERDINANDUS II. Caroli Archi-Ducis, & Mariæ Filiæ Alberti Bavariæ Ducis Filius, Ferdinandi I. & Annae Ungaricæ nepos, natus Anno milles. quingentes. septuages. octavo. ix. Julij Græcij. Coronatur Posonij Anno milles. sexcentes. decimo octavo. die i. Julij. Coniux prima Maria Anna, Guilielmi v. Ducis Bavariæ; & Renatæ Lotharingicæ Filia. nuptiæ Anno milles. sexcentesimo, xxiii. Aprilis. Liberi: Christina, nata milles. sexcentes. quarto. xxv. Maij. obit in infantia. Joannes Carolus, natus Anno miles. sexcentes. quinto. i. Novembris. moritur milles. sexcentes. decimo septimo. xxvi. Decembris. Ferdinandus Ernestus, in lucem editus milles. sexcentes. octavo, xiii. Julij. Maria Anna genita Anno milles. sexcentes. decimo, xiii. Januarij. nupta Maximiliano Bavariæ Duci. defuncta milles. sexcentes. sexages. octavo, xxviii. Septembris. Cæcilia Renata Anno milles. sexcentes. undecimo xvi. Julij nata, juncta Wladislao IV. Poloniæ Regi milles. sexcentes. triges. septimo. Sublata è vivis milles. sexcentes. quadrages. quarto, xiii. Martij. Leopoldus Wilhelmus, natus Anno milles. sexcentes. decimo quarto, vi. Januarij. humanis eripitur Anno milles. sexcentes. sexages. secundo, xx. Novembris. Altera Uxor, Eleonora, Vincentij Ducis Mantuæ Filia. Nuptiæ Oeniponti Anno milles. sexcentes. viges. secundo, quo etiam in Reginam Ungariæ Sopronij inungitur. Obit sanctissimè Ferdinandus Viennæ Anno milles. sexcentes. triges. septimo, xv. Februarij. alijs xiv. & Mausoleo Græcensi infertur.

Conjuratum in se Orbem terrarum, impavidus excipit Ferdinandus, & unus in triumphum dicit omnes. Stat immotus, motis omnibus Provincijs, & hæretico vix non in ruinam abeuntibus turbine. Di-

ceres: superiorem terris omnibus esse; adeo nihil in eum potest terrena contagio. Illud tanè in miraculis Ferdinandi est: in Ecclesiam, Religiosorum domos, Juvenum Seminaria immensam pecuniæ vim profusile; nec tamen tot, tamque in longum protractis bellis sumptus defuisse.

FERDINANDUS III. Imp. incingitur Sopronij Rex Ungariæ Anno milles. sexcentes. viges. quinto, viii. Decembris, præsente Patre. Coniux Maria Hispana. Nuptiæ Anno milles. sexcentes. trig. primo. Liberi: Ferdinandus Franciscus, natus Anno milles. sexcentes. triges. tertio. viii. Septembris. Maria Anna, nata milles. sexcentes. triges. quarto. xxiv. Decembris. elocata Philippo IV. Hispaniæ Regi. defuncta milles. sexcentes. nonages. sexto, xvi. Martij. Philippus Augustinus prodit in lucē Anno milles. sexcentes. triges. leptimo. xv. Julij. Maximilianus Thomas, natus milles. sexcentes. triges. octavo. xx. Decembris. sequenti cum Fratre Philippo mortuus. Leopoldus Ignatius, editus Anno milles. sexcentes. quadrag. ix. Junij. Maria nata Anno milles. sexcentes. quadrages. sexto. iii. Maji. mox post baptiſtum extincta; quam & mater eodem Anno sequitur. Uxor secunda, Maria Leopoldina, Leopoldi Archi-Ducis, Comitis Tyrolis, & Claudiæ Medicæ Filia. De hac genitus Carolus Josephus, sive ut alij, Ferdinandus Carolus Josephus, Anno milles. sexcentes. quadrages. nono, vii. Augusti. Obit Maria altero post Filium genitum anno. Uxor tertia Eleonora, Caroli II. Mantuae Ducis, & Mariæ Mantuanæ Filia, ducta Anno milles. sexcentes. quinquages. primo. De hac nata Theresia Maria milles. sexcentes. quinquages. secundo, xxvi. Martij. extincta sequenti, xii. Maji. Deinde Eleonora Maria Anno milles. sexcentes. quinquages. tertio. xxii. Maji. primū Michaëlis Poloniæ Regis, tum Caroli V. Lotharingiæ Ducis Uxor, mortua milles. sexcentes. nonages. septimo, vii. Decemb. Præterea Maria An-

XLIII.
Ferdinandus
III.

na Anno milles. sexcentes. quinquages. quarto. xx. Decembris. Wilhelmo, Duci Neoburgico nuptui tradita, fatique functa milles. sexcentes. octuages. nono. xiv. Aprilis. Denique Ferdinandus, Alofius Josephus, milles. sexcentes. quinquages. septimo. i. Februarij. anno altero ereptus. Desinit vivere Ferdinandus Anno milles. sexcentes. quinquages. septimo. ii. Aprilis. Eleonora autem Imperatrix milles. sexcentes. octuages. septimo, mense Februario.

Suecicis exercitam armis adolescentiam infert Ungariæ, quam & pro virili sua tuetur ab exteris; & à domesticis perpurgat calamitatum authoribus. Pacem ad hæc rebus multum turbatis reddit; & post tot nubila, suum reducit Ungariæ sudum.

XLIV.
Ferdinandus
IV. FERDINANDUS IV. Posonij coronatur Anno milles. sexcentes. quadrag. septimo. xvi. Junji. Obit ex variolis, jam Rex etiam Romanorum. Anno milles. sexcentes. quinquages. quarto, ix. Julij.

XLV.
Leopoldus
M. LEOPOLDUS M. Imp. sumit diadema Posonii Anno milles. sexcentes. quinquages. quinto. xxvii. Junii. Condux prima, Margarita Theresia, Philippi iv. Hispaniarum Regis, & Mariæ Annæ Austriacæ filia. nuptiæ Anno milles. sexcentes. sexages. sexto. vi. Decembris Viennæ. Liberi ex hac: Ferdinandus Wenceslaus, natus Anno milles. sexcentes. sexages. septimo. xxvii. Septemb. sequenti extinctus xiii. Januar. Maria Antonia, genita anno milles. sexcentes. sexages. nono. xviii. Januarii, data Maximiliano II. Duci & Electori Bavariæ. mortua milles. sexcentes. nonages. secundo. Joannes, natus, & denatus eodem die Anno milles. sexcentes. septuagesimo. Maria Anna, nata milles. sexcentes. septuages. secundo. ix. Februarii. Post dies quinque defuncta. quam & mater anno altero sequitur. Uxor secunda, Claudia Felicitas, Ferdinandi Caroli Archi-Ducis, Comitis Tyrolensis, & Annæ Florentinæ Filia. nuptiæ Græcii Anno milles. sexcentes. septuages. tertio. xv. Octobris. Liberi hujus: Anna Maria,

ria, Anno milles. sexcentes. septuages. quarto. xi. Septembris edita, & eodem elata anno. Maria Josepha, nata milles. sexcentes. septuages. quinto in Octobri. Sequenti anno tumulata, uti & ejusdem Mater. Tertia Coniux Eleonora Magdalena Theresia, Philippi Wilhelmi, Ducis Neoburgici, ac Electoris Palatini, & Elisabethæ Hassæ Filia. nuptiæ Passavii Anno milles. sexcentes. septuages. sexto. xiv. Decembris. Coronatio in Reginam Ungariæ Sopronii Anno milles. sexcentes. octuages. primo. ix. Decembris. Liberi: Josephus, editus in lucem milles. sexcentes. septuages. octavo. xxvi. Iulii. Filiola, milles. sexcentes. septuages. nono. xviii. Junii nata, post baptismum, nondum imposito nomine extincta. Elisabetha, nata Lincii, Anno milles. sexcentes. octuagesimo. xiii. Decembris. hodie sapientissima Belgii Austriaci Gubernatrix. Leopoldus Josephus genitus Viennæ Anno milles. sexcentes. octuages. secundo. ii. Junii. defunctus post biennium, iii. Aprilis. Maria Anna nata Lincii milles. sexcentes. octuages. tertio. vii. Septembris. elocata Joanni V. Regi Lusitaniæ Anno milles. septingentes. octavo. Maria Theresia, nata milles. sexcentes. octuages. quarto. XII. Augosti. mortua milles. sexcentes. nonages. sexto. xxviii. Septembris. CAROLUS Franciscus, Augustissimus hodie Rex & Imperator, saluti publicæ in lucem datus Viennæ milles. sexcentes. octuages. quinto. i. Octobris. Maria Josepha, nata milles. sexcentes. octuages. septimo. vi. Martii. mortua milles. septingentes. tertio. iv. Aprilis. Maria Magdalena, nata milles. sexcentes. octuages. nono. xxvi. Martii. Maria Margaretha, edita milles. sexcentes. nonagesimo. xxii. Julii. defuncta sequenti, xxii. Aprilis. Transit in Cœlum Leopoldus M. Anno milles. septingentes. quinto. v. Maji. sequitur Eleonora Leopoldum, Virum Sanctissimum, mulier sanctissima Anno milles. septingentes. vigesimo. xix. Januarii.

Leopoldo Regi, ac Imperatori *Magni* nomen non as-

sentatio dat, sed veritas tribuit. Ultra septies ac quadragesies in hostem descendit; toties vincit & triumphat. Unum ferè, ac nonaginta præsidia hosti eripit, Ungariæ reddit. Budam, centum ipsos ac quadraginta quinque annos Asiatico sub jugo gementem, aliquando tandem in libertatem vindicat; & grande illud, quod in capite acceperat Regnum vulnus, plenissima sanitate curat. tuetur religionem, & ampliat, creptaque barbaris loca, Deo sacrat. perduelles compescit fortiter; piè moderatur populos, ac suaviter. Rex ac Imperator Sanctus, fortis, felix, pacificus.

XLVI.
Josephus. JOSEPHUS, coronatur Posonii Anno milles. sexcentes. octuages. septimo. ix. Decembris. Conjux Wilhelmina Amalia, Joannis Friderici Ducis Hannoverani, & Benedictæ Henriettæ Palatinæ Filia. Nuptiæ Anno milles. sexcentes. nonages. nono. xxiv. Februarii Viennæ. Liberi: Maria Josepha, nata Anno milles. sexcentes. nonages. nono. viii. Decembris. nuptui data Friderico Augusto, Regio & Electorali Principi Saxoniæ milles. septingentes. decimo nono. xx. Augusti. Leopoldus Josephus, editus milles. septingentes. xxix. Octobris. extinctus in sequenti anno, iv. Aprilis. Maria Amalia nata milles. leptingentes. primo. xxii. Octobris, desponsata Carolo Alberto, jam Electori Bavariæ milles. septingentes. viges. secundo. v. Octobris. Terminat vitam Josephus Anno milles. septingentes. undecimo. xvii. Aprilis, in que Viennense, Augustissimæ Domûs Austriacæ Mausoleum reponitur, in quo & alii Cæsares & Reges ejusdem sangvinis ferè quiescunt. Turbulentam accepit Ungariam, pacasset sua pro prudentia, si Cœlum vitam prolongasset. Abit gloriâ plenus; & ex ipso felicitatis sinu, in gremium decidit terræ.

XLVII.
Carolus III. CAROLUS III. hujus nominis Imp. VI. post adeptum Romanorum diadema, accipit Ungaricum Posonii Anno milles. septingentes. duodecimo. xxii. Maji. Conjux Aug. Elisabetha Christina, Ludovi ci

ci Rudolphi Ducis Brunsvico-Quelpherbitani in Blankenburg, & Christinæ Aloysiaæ, Principis ab Oetingen Filia. Nuptiæ Anno milles. septingentes. octavo. i. Augusti Barcinonæ. Inauguratio in Reginâ Ungariæ milles. septingentes. decimo quarto xviii. Octobr. Liberi: Leopoldus, natus Anno milles. septingentes. decimo sexto, xiii. Aprilis. ereptus iv. Novembris, anno eodem. Maria Theresia, nata Anno milles. septingentes. decimo septimo. xiii. Maji. Maria Anna, edita milles. septingentes. decimo octavo. xiv. Septembris. Maria Amalia, genita Anno milles. septingentes. viges. quarto. v. Aprilis.

Post exantlatos, mille inter pericula, Hispanos labores, multis exercitam bellis virtutem Ungariæ infert Augustissimus CAROLUS; quam etiam publicæ immolat saluti. Depellit Tômôsvarino, ac Belgrado Turcam; & quod duo jam ultra secula necquidquam optabamus, totam sibi restituit Ungariam, profligato omnibus ex partibus barbaro. Sua deinde justitiæ erigit tribunalia; néve lites ex litibus ferantur, Arbitrè æquissimus cavet. addit Consilium Regium, quod propriùs intueatur, quid in salutem faciat Reipublicæ. Ampliora sibi Regnum pollicetur de Rege suo, quem ut DEUS Augustissima cum Domo servet incolument; plurimósque de CAROLO Cæsare ac Rege, Ungariæ proferat Reges, Romano Imperio Cæsares, bonorum omnium, atque in primis Ungaricorum summa est votorum &

FINIS.

